TUDOR ARGHEZI · SCRIERI · 16

Supracoperta și coperta de *Petre Vulcănescu*

TUDOR ARGHEZI

SCRIERI

16

PROZE

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

SUBIECTE

II

«PISICA RAPIDĂ»

Sînt un clovn reformat, stabilit agent de publicitate în Argentina. Ajunsesem cu programul meu la Buenos-Aires, unde m-am simțit îmbătrînind brusc într-o seară, pecînd executam celebrul meu număr: «Pisica rapidă». Șaizeci de ani mă învîrtisem cu agilitatea sfîrlezei, și erau speranțe să mai intru în vîrtejul terminal cotidian al figurii mele favorite, încă vreo douăzeci și cinci.

Dar omul de lut sfîrșește într-o secundă, ca un urcior. Pecînd mă aruncasem în ritmul meu spiral, în aplauzele sălii, precipitate cu ecouri de peșteri în tunete și torente, la o cotitură m-am oprit și m-am zgîrcit jos, pe vîrful picioarelor, din genunchi. Crezînd că am intercalat în jocul meu o variantă neprevăzută, publicul din Cazinoul Plajei m-a ovaționat cu talaze de hohote de rîs. Masca mea exprima o neașteptată tragedie și venea pesemne bine, prin contrast, fondului normal. În ce mă privește, am avut senzația stranie că mă descos ca un tricou, că sînt un ciorap în deslînare, de firul căruia, unic, întortochiat succesiv și circular, apuca o mînă ieșită din pămînt, și că firul meu textil fugea din mine în pămînt. Deșirarea insului meu s-a produs, întreagă, dintrodată.

Am încercat să-mi reiau elanul de două ori. O dată, am căzut în patru labe, ca un decapitat; a doua oară m-am lungit pe stomac și am fost

scos din sală pe targă. Cariera lui Motoklar se isprăvise.

De atunci, am căutat să-mi întineresc bucuriile, asistînd la jocul imitatorilor mei, care urmau linia trasă de mine, în varieteul internațional, în două feluri, recunoscînd sau insultînd însușirile mele. Niciunul din elevii mei n-a putut însă atinge cuantumul ideal de învîrtituri în unitatea de timp, nici în interiorul unei învîrtituri viteza mea cvasi-inspirată.

Fui silit de viață să rămîn în cercul cel mai proaspăt al admiratorilor mei și, pe curba simpatiei, alunecai agreabil din teatru, în publicitate. Într-o lună de zile am strîns mai multe anunțuri, inserate și reclame decît laolaltă toți agenții stabiliți, obținînd în acelaș timp monopolul marilor case de lapte condensat și al produsului «Krompton» pentru creșterea părului. Virtutea lui miraculoasă mergea pînă la crearea stufoasă a mustăților pretutindeni, pe acajù sau marmură, ori pe unde cădea o picătură de lichid, ivind o bogată capilozitate chiar în interiorul flaconului destupat.

Cel mai important succes de publicitate l-am înregistrat totuș cu alt medicament. Un doctor specializat și-a pus într-o seară, pecînd își uda florile, întrebarea: de ce dinții cresc numai de două ori și de ce sînt împiedicați să se reproducă după cerință? Cercetările, încununate de victorii parțiale, orientară pe descoperitor să suprime extragerea dinților și plomba, nutrind gingia și rezervele de fluid osos din organism cu o plasmă provocatoare de recreșteri și trezitoare de spontaneități primitive. În ziua cînd izbuti să umple cu măsele și dinți veritabili gura complectamente goală a unui octogenar mexican, medicamentul fu pornit în comerț. Școala dentară din Filadelfia trimise o delegație de savanți, care, disperați de suprimarea protezei și a studiilor relative, s-au

aruncat în mare. E adevărat că, după o scurtă plutire, ei s-au răzgîndit și s-au întors la mal înnot. În primul an, 11.432 dentiști americani, renunțînd la vocație și la firmă, se angajară în uzinele «Ford» ca simpli monteuri de piese mici, piulițe, șaibe grower, garnituri și bujii.

Noaptea, pe la orele zece și jumătate, ora succeselor mele de artist, îmi aduc emoționat aminte de trecut și repet și azi, în auzul nevestei mele nervoase, cuceririle trecute, din Europa, Nord și Sud-America. Nevastă-mea e o făptură profund imorală, care, la vîrsta ei foarte înnaintată, și-a creat ridicula particularitate de-a umbla sensuală și placidă ca o broască, exclusiv după băieți foarte tineri, virgini și naivi, sau plătiți. Ea mă asista, în timpul carierei, într-un costum cu ciorapii vizibili pînă la șolduri, trecîndu-mi cînd talcul, cînd colofoniul pulverizat, după necesitatea figurii executate; căci, într-unele figuri, — ca «Șarpele mut», — trebuia să alunec, iar într-altele, — ca «Păpușa spînzurată», — trebuia să mă fixez rigid.

În «Pisica rapidă» purtam uniforma imitație motan, cu ciucuri și zulufi îndărătul gambelor și pulpelor și cu pantofi de catifea și puf cu ghiare. O coadă vastă se legăna îndărătul meu, ridicată și retractilă, după voință, cu ajutorul unui elastic. Ieșind pe scenă, un «miau» bariton îmi servea de prefață. Apoi mă lungeam pe nisip, îmi somnolam pleoapele și dam drumul unui tors gutural de pisoi adevărat. Apoi, îmi făceam toaleta, ca pisicile, inspectînd cele mai tăinuite încheieturi și lustruind cu peria limbii blana de pe umeri și șolduri. Atunci zăream un șoarice, accidental. Mă contractam deodată, ca în «Sistemul meu» de Müller, coada evolua voluptuos ca un crotal, ochii mei surîdeau, mă apropiam cu pasul cu pauze, ca tigrii solemni din basorelie-

furi. Mă repezeam. Prindeam şoaricele şi, în două picioare, mă jucam cu el, ca un jucător de biliard, care aruncă tacul în sus şi-l prinde de căpătîiul opus. În sfîrşit, strîngeam şoaricele la piept, dansam cu el în braţe, iuţeam învîrtitura, îndoiam iuţeala, o înzeceam, pînă ce nu se mai putea vedea nimic decît un vîrtej vîlvoi. Mă opream. Publicul bătea din mii de palme. Salutam şi arătam şoaricele înnăbuşit, care murise, confecţionat din vatelină, cu pupile de cilic şi coada de bumbac.

«Pisica rapidă» e de fapt un rezumat şi o sinteză. Figura dă indicaţii de mîţă de Angòra, însă numai indicaţii contrase, ca schiţa japoneză, concentrînd în mişcări, cînd complecte, cînd fracţionare, cînd filate ca trilul, spumate sau în bură măruntă, esenţe de compoziţii şi modelări instantaneu fugitive, de acte şi de *individualizări* diverse. Schema tuturor dansurilor, de la aristocratica perversiune molcomă siameză, de trup albastru, pînă la bătaia din àripi a vultùrului călător pe întuneric, ondula în transparenţa valsului meu orizontal şi melcuit. Şi eram conştient de conţinutul interior secret al ritmicii mele, ca un chihlimbar în cristalizarea căruia s-au înnecat o muscă de aur şi o viperă.

Aţi auzit clopotele acelea, în care voievozii au aruncat, la topire, mărgăritare, zmaralde, paftale de aur şi vîrfuri de lănci? În noaptea Paştilor, vocile bijuteriilor se disting din mătasea muzicală turburată a bronzului sonor, şi poartă, în reminiscenţă, filigranul sulfuros şi fosforescent al fiinţei lor distribuite moleculelor de mare metal. «Pisica rapidă» avea din toate un evocativ, şi, în timpul spiralelor mele de gigantic neant însufleţit, spectatorul se aştepta să iasă, din final, poate un pom înflorit, cu braţele albe, poate o ploaie de stele. . .

REGELE

NĂRAV DE ROMANCIER

Stam cu nevastă-mea, în salon, şi ne uitam la foc, — povestea blajinul prozator realist. Era pe la orele zece seara, pe un ger năpraznic, şi înghesuisem în vatra căminului nostru, vastă ca luna roşie în răsăritul ei la orizont pe ceaţă, toate lemnele din coridor. Prin faţa cuptorului de jăratec nu mai puteam trece decît de la distanţă, atît de arzătoare îi era dogoarea, de-a lungul păretelui opus.

— Ai băgat la lemne ca un nebun, mă mustra nevasta. Mare minune să nu ia la noapte casa foc. Ne prăjim.

— Îmi intrase frigul în oase şi de-abia începe să iasă acum, răspunsei. Cînd m-am întors, acum două ceasuri, de la muzeu, mi se părea că străbat Sahara de gheaţă a Polului Nord, şi mă temeam să nu rămîi împietrit în drum, în picioare, ca statuia Sarei. Nu ţi se pare că Polii s-au deplasat? Mă simt cît nu se poate mai bine: mi se topeşte creierul solidificat.

Într-adevăr, gerul era puternic şi părea materializat. Ca un resort neobişnuit de tare, el apăsa pe geamuri şi le făcea să troznească, şi-n vîrful acoperişului cu săgeată, căpăta un glas fluierat, ascuţit. Ne aşteptam ca în timpul nopţii să asasineze locuitorii în paturi, osificîndu-le beregata şi congelînd luminile ochilor: ce va mai fi a

doua zi, după ce frigul, sporit și desfășurat în bezna progresivă, va fi bîntuit cu uneltele lui de tortură regiunea? Cu toate că aș dori să explic relațiile de complicitate între întuneric și îngheț, care cresc direct proporțional, mă grăbesc să vorbesc despre pisoiul nostru, pe care l-aș fi preferat cîine, Marcu superbul, supranumit Regele, din pricina proporțiilor, a frumuseții și puterilor lui nelimitate.

Marcu nu m-a putut suferi niciodată, și sentimentele lui pentru mine mă iritau. Între noi amîndoi se stabilise o ură neîmpăcată, care, totuș, din fericire, nu l-a hotărît să părăsească gospodăria. Dimpotrivă, el s-a încăpățînat să-mi probeze prin toate atitudinile drepturile lui în casă și, aș putea să spui, superioritatea lui. Devenise obraznic; mă sfida. Îmi plăcuse trufia lui atîta timp cît nu începea încă să se compare cu mine. Căpătase însă o opinie, din deducțiile ce le făcea, jignitoare, care îl autoriza să facă abstracție de prezența mea în căsnicia mea. Mîndria lui personală nu ar fi putut să mă vexeze, dar mîndria provocatoare și ostentativă în legătură cu mine, îmi displăcea. Ar fi trebuit să nu-mi dau seama de realități și să fac haz de ele sau să rămîi nepăsător. Nu puteam. Căci cu toate că sînt un om, am și eu mîndria mea, întocmai ca un pisoi. Apoi, nu hrăneam eu pisoiul? nu-i aduceam eu medicul la trebuință? Nu cumva mă hrănea el pe mine? Acest argument era hotărîtor.

Începui să-l umilesc sistematic. Căpătase încă demult obiceiul să domnească în apartament din înnălțimea unui pat cu perne multe, acoperit cu catifea albastră, care-i construia un fond de azur ceresc. Măgarul făcea pe icoana cu peruzele și cu ghirlande spinoase de aur. Ochii lui, de culoarea verzuie a heleștaielor de marmură chinezești, și blana lui albă, cu părul lung, ondulat,

de pur angòra, îi da o frumusețe de aristocrație divină. Ca să-i măresc vanitatea, îi pusesem în jurul grumazului un lanț de mărgăritare, cu care se fudulea disprețuitor, de cîte ori trecea prin fața oglinzilor de la dulap. I-am zmuls de la grumaz mărgăritarele și le-am aruncat, în bătaie de joc, pe parchet. Din flacăra ridicată din ochii lui îndată, am înțeles că el prețuise valoarea injurioasă a insultei — întoarse capul încet, cu gradările treptate ale mișcărilor mute, de antipatie, în partea opusă, înmormîntîndu-mă, cu alte cuvinte, într-un fel de necunoscut. M-am răzbunat: am prins de margini velința de catifea a patului, și, zmulgînd-o cu violență din locul ei, am prăbușit pe Rege la pămînt.

Discordia noastră începuse în mod natural, și dacă Regele ar fi fost un pisoi ca toate pisicile, nu s-ar fi simțit afară din cale de ofensat. Și ostilitățile porniseră de la el, oricum ar fi interpretat Regele actele lui. Am găsit într-o zi pe Rege făcînd cu labele o gaură în tutunul meu, din cutia de pe masa de lucru. Am deschis ușa exact în momentul cînd figura lui, strîmbată de un efort și gravă, indica îndeajuns operația săvîrșită, fără să mai am nevoie să mă preocup de poziția rușinoasă a corpului deasupra cutiei cu tutun. Coada lui făcea totuș un arc rigid în aer. Orice altă pisică ar fi fugit, încă de la auzul pașilor mei, conștientă de isprava ei și de efectul moral și material produs. Regele rămase pe loc. Regele continua. Dovada că mi se împotrivește astfel și că provoacă situațiile de împotrivire intenționat, agravată de ideea că-și permitea să-mi spurce tutunul, care știa că-mi fusese dăruit, cu aromele lui suave, ca o substanță excepțional de fină, de către un amic din Orient, și că făcea deliciul singurătății mele studioase, mă scoase din fire, căci am înțeles exact sensul acestui act.

Îl apucai atunci de coadă şi, fără să-i fac întraltfel vre un rău, descrisei cu el trei cercuri în spaţiu, — şi îl pusei jos. Zic trei cercuri şi nu patru, şi este exact. Treiul este un atribut al naturii şi un număr pe care îl cinstesc în toate împrejurările vieţii. Tot ce fac începe cu trei, afară de notele din şcoală, care începeau cu doi; lucrurile mi se organizează în grupe de trei, ca frunzele trifoiului.

Cu toate că acest număr nu există vizibil nici la om nici la dobitoace, ale căror mîini, picioare, urechi, ochi şi coarne, — afară de cap, stomac şi alte două-trei accesorii, piese unice, — sînt întodeauna părechi, cînd cîte patru, cînd cîte două, cînd cîte zece, ca degetele, natura, conform cu o lege ciudată, destul de vagă chiar pentru teologi, care ştiu toate, subînţelegînd întodeauna pe un al treilea în fiecare asociaţie de două şi chiar în expresia unităţii. Nu vreau să susţin că am luat pisoiul de o coadă reală şi de două cozi subînţelese. L-am învîrtit, asta nu lasă loc la îndoială, şi pentru ca pe deasupra să aibă consecinţe salutare, în aer de trei ori.

Regele s-a lăsat învîrtit prin văzduh, fără rezistenţă. Cînd îl pusei încet jos, el afecta o atitudine bombastică de atlet. Mă luai după el prin odăi ca să-l şicanez. Mîndria îl silea ca din cînd în cînd să se oprească şi să-mi măsoare insul cu nobleţe. Se urnea din loc aplicîndu-i o palmă pe pulpă. Palma era destul de uşoară, însă ceea ce îl turba vizibil era expresia figurii mele cînd puneam palma pe el. Rîdeam şi-i dezarmam dispreţul, şi cu cît rîdeam mai tare cu atît el se supăra mai rău.

Mai pe scurt, de la cutia de tutun încoace, ne purtam unul altuia o duşmănie de moarte, — şi cu toate că-mi era milă uneori, la urma urmelor, de el, îmi aduceam aminte de prestigiul meu

diminuat, şi mă luam, seara, prin odăi, după Rege.

În seara de decembrie, despre care vorbesc, am reînceput urmărirea. Regele se adăpostea pe subt mese, printre scaune şi în spatele mobilelor. Nu-l slăbii în seara aceea deloc. După un ceas de cursă cu el, aud pe Rege că geme: era învins! orgoliul era sfărîmat! i-l vulgarizasem. Nu mai auzisem un geamăt ca acela. Era ca zgomotul fin al unei corzi de oţel care se sparge în aer, pe vioară. Şuierul îi ieşise pe nas, şi figura pisoiului luă deodată înfăţişarea disperării umane inteligente. Am fost atît de mişcat, încît mi s-a ivit o lacrimă în priviri şi o chemai repede pe nevastă-mea ca să-i împărtăşesc sensaţia mea. Era o chintesenţă a durerii în urma eului zdrobit, în faţa unui ideal care întrece puterile încordate către scop. Regele visa dominaţia universală şi eternă. Nevastă-mea, care fusese eleva lui Freud, la Viena, fu extrem de mirată: geamătul Regelui prezinta o caracteristică prea interesantă din punctul de vedere ştiinţific, ca să nu facă obiectul unui interes deosebit.

— Cum zici că a făcut? m-a întrebat. E foarte curios.

— Ştii păpuşile din piele de cauciuc, pe care le umfli şi care cîntă? După ce le-ai dezumflat mai scot un suspin, al sufletului din urmă. Regele a suspinat aşa. Era sfîşietor. Dar s-a dezumflat şi tot curcanul ţanţoş din psihologia lui.

Ca să-mi conving nevasta, mă luai încă o dată după Regele sătul de urmărire. Refuza să se mişte, şi, lucru nemaivăzut la pisici, această panteră degenerată se puse să-mi lingă cu laşitate degetul cu care o îmboldeam subt fotoliu. Ar fi trebuit să-l las în pace, mai ales după acest pact în genunchi, de prinţ barbar înfrînt.

Dar îmi intrase în cap că trebuia să-i dovedesc nevestii-mi un fapt de psihologie, cu toată tristețea care mă copleșea. Sculai pe Rege de jos cu o palmă scăpată peste șold. Durerea lui se vădi numaidecît în ochi: îl urmărea acum și stăpîn'sa! După al cincilea ocol prin salon, Regele mai gemu o dată.

— Foarte bizar! zise nevasta.

— Nu ți-am spus?

Și ca să-i mai auzim ultima oară suspinul, care trebuia studiat, ne luarăm amîndoi după Rege, fiind înțeleși ca, după ce el va ofta a treia oară, să-i refacem moralul luîndu-l pe genunchi și îndopîndu-l cu ciocolată, una din pasiunile lui boierești. Cu foarte multă greutate îl puserăm pe fugă iarăș. El înconjură o dată salonul. Apoi se puse pe o goană accelerată, ascunzîndu-se din cînd în cînd, ca un copil înfricoșat. Dar nu-i deterăm răgaz.

— Încă o dată, Rege, și s-a isprăvit! îl îndemnam noi.

El nu mai gemu; ceea ce ne supăra, atît pentru necesitățile științifice, cît și pentru că Regele obosea prea tare. Însă nu se mai opri din fuga lui, din ce în ce mai rapidă. O secundă el stete-n loc, căutînd parcă spre fereastră, ca să scape. Pe un ger atît de nemaipomenit, se înțelege că totul era închis și căptușit. În stupefacția noastră, îl văzurăm dispărînd în infernul jarului din cămin, cu un urlet îngrozitor de mîță arsă de vie. Dar îndată ieși înnapoi, aprins ca un burete înmuiat în petrol, în răcnetele noastre de spaimă. Auzirăm ceva pocnind ca un ochi care face explozie, și sfîrîitul părului incendiat. Regele fugea prin odaie, gata să dea foc apartamentului nostru. Deschisei atunci ușa, de părete, brusc, din balcon, și Regele pieri, lăsînd în urma lui o coadă înflăcărată, de cometă portocalie.

E de prisos să adaog că de atunci nu l-am mai văzut. Cred că înnainte de-a fi ajuns din balcon la pămînt, pisoiul s-a făcut cenușe în vînt și s-a risipit.

Căutînd o scuză, îmi zisei: « Este sigur că Regele era inadmisibil de orgolios », și făcui nevestii-mi observația următoare:

— Cred că de data asta l-am învins.

Efectul acestui final a fost atît de neașteptat, încît nevastă-mea a cerut și a obținut de urgență divorțul. Fraza mea simplă a folosit de temă unor pledoarii admirabile, advocații fiind niște mari creatori.

Din pricina Regelui mă găsesc astăzi foarte nenorocit. Îmi lipsește, întîi, spiritul științific al soției, — de mare utilitate în căsnicie, — și nu mai am cine să-mi lege cravata.

LOTÀR

Alături de mine convorbesc adesea doi comeseni de vîrstă mijlocie; îi ascult de la masa mea, cu interes. Îmi place sintaxa cugetării lor, ajunsă pînă la mine în fraze care s-ar crede latine, după asprimea ritmică a cuvîntului. Sînt bogați, pecît se ghicește, dar veștmintele lor îi prezintă mai mult ca pe niște industriași preocupați de alte modificări decît de ale costumelor sezonale. Le sînt cuvintele căutate, alterate intenționat, ca și cum ar voi fiecare să fie obscur și greu înțeles de cellalt; judecînd frazele lor întrerupte, colorate de atitudini oportune, pline de dramă și mister, s-ar crede că ei se produc într-un cenaclu de auditori isteți. Un calificativ, scăpat în cursul vorbirii, e ținut minte și relevat la sfîrșit, altul omis, paragrafe întregi șterse, idei distruse și reparate. Și cînd această erată are loc, ea vine cu ultima cupă de alcool violaceu, peste care se dilată meticulos arabescul țigărilor, ca un bumbac eteric.

Cel mai vîrstnic și mai sentimental, de pildă, își depune pipa, și apologiază, tehnic, velocitatea, forțele motrice, compară revoluțiile, turbinele și mortalitatea, deducînd lucruri stranii, și face laudele calului rapid și robust, deprins cu vasta lui sete de a fugi departe, de a se izola pe drumuri cutreierate mai mult de vînturi. Iubește norii care își rostogolesc volumele imense în infinit; definește infinitul și-l compară cu muzica; vorbește despre castèle streine, despre teritorii ciudate, și spune că sonetele unei națiuni, de care încă n-auzisem, l-au impresionat ca ghețarii și blocurile de granit monumental. Totul din ceea ce descrie iese masiv, exagerat într-un total scobit în reliefuri monstruoase, dominate de două culori: negrul și albul. O amintire, un citat, o controversă studiată, — cresc pe acest total gigantic, ca mușchiul uscat, pe stînci. El se lasă în voia cuvîntului ca-n voia unui gonaci; îmi pare că pentru o faptă adaogă trei imaginative, — le adnotează; cunoaște ceea ce trebuie să cugete unul din cei descriși, ce simțuri se-ntîlneau în inima lui, ce reflecta și cum suferea izbirea dintre vis și realitate, într-o împrejurare X.

După o astfel de introducere, la al patrulea pahar, orchestra vibra ca-n depărtare. Era seară. Seara înclînă către beznă, către absolut și către problemă. . .

— Chiar azi am ocolit toamna, străjuită între zidurile de-acòlo! Localitatea seamănă cu o insulă, de pretutindeni zidită. Să mergi s-o vezi într-o zi! Se vorbește mult de dînsa, ca despre un cuib de bronz al unor fantastice mitologii. Și mai cu seamă spre seară! Găurile se acoperă cu velur, ungherele devin sumbre în contrast cu văpaia solară ce mai izbește valsul cristalin al havuzului de subt cîteva sălcii rărite. Pe cîțiva metri, la-nnălțimea umerilor, zidul se schìmbă în grile groase de fier pătrate, așa că, răzimat, de pe spinarea calului, privești, în interior, ca-ntr-o gravură.

Trecătorii sînt pe acolo rari; bătrîni gîndind metodic și notînd măsura pasului, cu bastonul oblicat; profesòri retrași, sculptori unchieși, politicieni înțelepți, — s-au solidarizat cu singurătatea din prejmile clădirii inginerului, și-au strîns-o la mijloc din două părți, cu castèle încon-

jurate respectiv, de parcuri şi muri puternici. Cu vremea se-nmulţiră, încît azi numeri treizeci de grădini considerabile, splendide în fenomenul verde al naturii, spintecate de o alee lungă, împietrită, curată şi sonoră. Toţi aceşti douăzeci şi nouă de bărbaţi se întîlnesc la cîte unul, discută, citesc, şi spre seară ies într-un pluton, ca o grupă de umbre, scăzînd la fiece portal cu cîte una, care, clopotul sunînd, se combină cu umbra porţii. Şi-n sfîrşit rămîne una — locuitorul castelului în care se-nfundă aleea; el se-ndrumă lent, spionînd colţurile, loveşte-n poarta lui şi dispare.

Printre castanii deşi, licăresc ferestre, şi cîte-o psalmodie de orgă pătrunde indecis în mine, călător curios, întîrziat într-această cetate goală ca un templu, în liniştea idolatră de gînditori. Mă îmbibă o teamă solemnă, ca-ntr-un spital unde zilnic poposeşte, o noapte, moartea, şi totuş îmi place să întîrzii în singurătatea mohorîtă de acòlo.

Dar e una, printre toate grădinile, cea mai luxurioasă şi mai ciudată, cu văzduh de speluncă. Locuitorii-i eterni sînt cîţiva fauni albi şi columne cîte două, îmbucate în cîte o arcadă, subt care se dezvoltă criptogame. Saci cu frunze se varsă mereu; draperiile sfîşiate şi decolorate, ale verii, zac. Deasupra lor zace şi cortina înserărilor melancolice.

Valeriana şi Lotàr lipseau; ochii mei nu i-au întîlnit răzimaţi unul pe altul; şi am privit mut şi gînditor, şi străpungeam cu ochii toată valea, pînă-n zidul opus; căci copacii şi-au scuturat decorul; parcul întreg a ajuns un schelet a căruia manta de mătase cărămizie s-a cocoloşit peste parchet. Taciturn, am reintrat în oraş. Fără să-i cunosc, fără să-i iubesc sau să-i urăsc, cum fac cetăţenii mei, mi-e dor de dînşii de cîte ori nu i-am întîlnit.

Valeriana e-ngrijitoarea acestui copil de şaisprezece ani; forma ei molatecă şi candidă a absorbit un sfert de veac. Vorbeşte cîteva limbi, scoboară dintr-un feudal latin, pricepe lucrurile grele la-nţeles. De bărbaţi cît şi de femei are dezgust, şi de-aceea e ocolită şi bîrfită. Lotàr îi e la fel, căci i-a crescut alături. Amîndoi sînt dintre aceia care cunosc ştiinţele prin instinct, decum se nasc, ca şi cum neantul sau infinitul, din care provin, e o universitate multiformă şi desăvîrşită. O idee întîlnită vibrează-ntru dînşii profund, şi trezesc altele, care somnolau inconştient. Ei găsesc prea simple şi obscure cunoştinţele omeneşti; sufletele lor sînt capabile de-o putere înzecită, resemnate să se izoleze într-înşii, în bibliotecile enorme şi inedite ale sufletului, unde cine ştie ce mînă de Satan alchimist a lucrat secole întregi să transcrie scriptura esenţială şi ocultă a geniului creator, să-i dea norme şi aptitudini în conformitate cu un singur adevăr. Căci înlăuntrul tău găseşti ceea ce nu se scrie, ceea ce nu se înţelege şi nu se simte. . . Din fiece operă trebuie să lipsească o celulă pe care o găseşti în tine; nu există sistem de idei căruia să nu-i lipsească o parte; şi aceasta numai în speculaţiile oamenilor, pecînd în natură, — în natura surdă, — nimic de complinit, pauze nu există, nimic nu trece zona *justă:* Iată de ce oamenii aceia iubesc albastrul, cîmpul, pădurile, pe oameni cînd nu vorbesc, — şi ocolesc tovărăşia gîndirilor sterpe din fire. O valoare, înnainte de-a fi reglementată, se simte cu instrumentul inexplicabilelor afinităţi. . .

Lotàr a fost găsit, într-o zi de doliu familial, pradă remuşcărilor care-l asaltau într-un colţ de grădină, — care remuşcări? — fu găsit sprijinind o frunte de Pascal de soclul unui faun crunt; căutînd un echilibru ciudat, într-o reminiscenţă.

Să fi fost o reminiscență? Pare că era un adevăr pe care îl profesase. Unde era el? Și cu cei ze-ce ani ai lui se sforța să provoace o descifrare. Valeriana venea să-i înlocuiască muma scoasă de cîteva ore spre cimitir; îl găsi căutînd umbra și ascunsul, și surîse de adîncimea seriozității octogenare ce îmbătrînea figura-i de efeb strînsă subt bărbie de-o copcă de aur, înfiptă într-o mătase neagră, ca o insectă. Ea sosea din streini, să educe în verbul științei aceestă fire incom-plectă; să-i fie o mumă mai dulce, pe genunchii căreia fruntea adoarme vizionară și candidă.

Vorbirea ei era plină de lumină, și de perspec-tiva gotică, și purcedea la-nceput din princìpii caste, ca și cum simțirea ei fumega pe nervi de marmur.

Dar inginerul!... și el un bizar! — îi lasă singuri, întorcîndu-se din călătorii de cîte un an, o dată, pentru a strînge mîinile Valerianei, a săruta obrajii lui Lotàr; pentru a convorbi o seară, a suspina o noapte lungă, și apoi a dispărea spre Indii sau Americi, pentru alte două echinoxe.

De-atunci sînt cîțiva ani; ce n-au putut operà învățătura, veghile filosofice, discuțiile obscure și îngîmfate ale cîtorva vecini erudiți, aduse lin și pur poezia, divinitate care, cu degete fine și discrete, atinge totul, rezolvă totul, în sinteză. E ca un element al misterului, acest Mister a cărui groază mă face să-l scriu cu literă mare... Iubirea e mult educatoare, ea dă sensul exis-tenței în veritatea și valoarea ei reală! Dintr-o sărutare, dintr-o atingere caldă, rămîne un polen; eu am simțit àstfel, odinioară, diferențele dintre stările sociale; am cîștigat ideea de separare în nuanțe și genuri de artă și convingeri de înnaltă ordine politică. Într-o seară de amețitoare dra-

goste, un fel de lege a mea asupra forțelor, — admise numai în extremități, de forțe și nonforțe, — a dat faliment; căci deosebii o scară de forțe, cu diferența numai că mai-tarea distruge pe ulterioara ei imediată. Și totul, corect și auster. Deasupra dragostei mele bătea în tictac o pendu-lă, și-n reveria mea deductivă, era ca o mașină împărțitoare de motive, distribuind gîndirile, după cadență, în grupe simetrice, de ambele părți, în perfectă coheziune între ele.

În iubire totul se schìmbă, toate devin însem-nate; dintr-un nimic naște un colos. Prin iubire, Valeriana și Lotàr atinseră poezia și simțiră că, deșì ea nu e un op explicativ și rudimentar, cuprinde însă toate sferele, ușor dă ondulații infinite, dulce și tăcut, ca o confesiune, arùncă într-o lume castă și mulțumește în chip superior. Ar trebui să-ți lămuresc și ce înțeleg eu prin poezie, dar astăzi mă găsesc incapabil de a-ți fi înțeles pe deplin; altădată...

Dintr-o cultură oarecum complexă rămîne ce-va în găoacea sufletului, complicat în curbe va-riate. Poți tu să mă urmărești? O îmbrățișare, o fremătare drăgăstoasă... Rezultă cîteodată o lege, și te găsești deodată cu idei perfect armoni-zate, apărînd în desen închipuit, ca niște linii magnetice dar bastarde, lipite brusc într-o exactă verticală.

Ei se iubesc, nedespărțiți; ies rar și de braț. Valeriana, sclava lui educatoare, se-ndoaie spre el, îi șoptește, îi resfiră fularul, îi drege bufanții cutați peste gambe fine, care calcă pavajul luciu, cu coturni de lac sticlind printre funte negre și melancolice, de unde cilindrii zvelți, strînși de jambiere mătăsoase, cresc ca din două răsade de anemone. Lotàr îi atinge dantelele de pe umeri cu streașina de puf a unei pălării calabre. « Tu ai să mă iubești întodeauna? » Și, gondolîn-

du-se, ea îl strînge mai puternic, se oprește că i-a stricat silueta costumului, îngenunchie aproape, îi readuce pletele, rotindu-i cu palma dreaptă figura, pe cînd stînga găsește cîte un spațiu alb în albastrul catifelei, pe undeva, pentru a simetriza cîte-o broderie a costumului interior. Și fără sfială, ca pe aleile parcului. Domnii preocupați de toate demnitățile și de toate femeile, îmbrăcați englezește și pășind cu aristocrație teatrală, studiată, răspund unor doamne de-aceeaș rasă, cîte un cuvînt pe care-l ascunde mînușa ridicată savant, în linia favoritelor îngrijite cîte-o oră dimineața și alta după prînz, la luciul oglinzilor din camere cu penumbră înnăbușită de draperii. Zvonuri și parenteze umblă pretutindeni; privirea lui Lotàr colindă disprețuitoare pe deasupra prolixelor familii de intriganți profesioniști, conform principiilor pe care el le-a discutat cîteodată în serile care se continuă ca una singură, de șase ani încoace.

Un scurt « să mergem », și Valeriana, fericită, îl ocolește cu brațul, ajutînd gleznelor lui să se instaleze. Trăsura se-nchide, și multor gînduri și-ntrebări corespunde cîte-o tangentă iubitoare, un zîmbet sau vreo suavă copilărie, buclată ca un ciorchine de struguri transparenți.

— Drept gîndind, soluțiile sînt ipoteze, și severitatea pedagogică e un artificiu mediocru, răspunde, scurt, tovarășul cu pălărie de pîslă castanie.

— Copilul e zilnic mai palid și mai frumos; paloarea lăsată de sîngele tras în pompa aspirantă a cugetării.

Și ei dorm împreună într-o alcovă largă, subt o perdea greoaie, de crep violet. Surprind un moment: peste fauni plouă; frigul toamnei alungă cîinii prin vestibule și pe oameni către cămine calde, unde samovarele fumegă simpatic și *jurnalul de familie* se răsfoiește subt indexul cîte unui bunic glumeț. De pe subt felinarele orașelor macerate de vechimile trăirii, golani și haimanale ochesc ferestre de escaladat cu prudență de hienă, pecînd cuțitele li se mișcă în buzunare ca niște țipari prinși de vii. Aceste condeie cu tăiș cunosc secretul unor ieroglife de sînge care se sigilează repetat, pe pîntec și pe coaste, pentru a libera bruta de materie și de prisos, în liturghia sîngelui clocotitor.

Acesta-i sensul omenirii: Lotàr și Valeriana se acordă. Unul omoară, altul se omoară; e ceva mai mult? În alcova lor înfiorată prelung, parfumele se risipesc ca niște miasme, brațele se ajută lenevite, și suspinul e îngropat ca într-o subterană capitonată, stropită cu esențe.

Cînd se presupune nămiezul, acòlo e seară, seară tristă, reflectată de norii de grafit și ajutată de falduri gigantice; și-n seara plină de durere pentru mulți, ei se compară cu doi boa albi, încurcați în sinuozități moi de marmură fluidă, și buzele li se zbat ca niște păianjeni de foc. Și cîteodată se găsesc vinovați, — vinovați în fața cui? Rămășițele lor de suflet, cu ochii, se pierd în nedefinit și rece; pîlpîiri ușoare de aer vin și se retrag, idei se-ncrucișează ca niște viețuitoare pe care le văd, cu arbori meridionali; o lume întoarsă, plină de simbole nențelese, trece și retrece; zăpezi pe-alocuri, statui printr-alte părți... O muselină albă șterge lacrimile fiecăruia, căci teama și neînchipuitul îi fac să plîngă, în slăbiciunea lor. Treziți în parc, se miră; văd faunii îmbrăcați cu piele de plumb, pe jos numai frunze peste care plouă.

Versuri le răscolesc sufletele, și plîng din nou, căci versurile sînt lacrimi, sinteze de citerne fără fund, care se deșartă în suflete ca un strigăt deznădăjduit într-o luncă.

« Dragul meu Lotàr! » suspină ea, și-l strînge pe genunchi, îl mîngîie cu obrajii, lung, îi recitează; el, ca o plantă se lasă spre dînsa și nu poate răspunde, căci îl preocupă gînduri neutre și bătrîne.

— Sînt oameni fără vîrstă, nici datorìi și legi. . . Ele sînt pentru noi!

— Haidem, să vezi parcul și tu. Cînd te găsești singur acòlo, ți-e spaimă chiar în plinul zilei, și totul pare dormitînd subt un abajur. Șoseaua e ca o sală vastă în care ar crește castani și platani, și printre dînșii s-ar împrăștia suvenirea altora. Mi-am întors de mai multe ori fugarul, astăzi, și am pîndit la grilă, mult. De ce or fi lipsit Valeriana și Lotàr, nu știu. Am lăcrimat. Cîți fi-vor cei care încă trăiesc viața lui odinioară?. . . și cine-i cunoaște? Mă obișnuisem să-i văd pe o bancă; banca singură, și o panglìcă uitată peste dînsa. Nimeni, nimeni! ca-ntr-un cimitir! Parcul începuse să se miște și să plece. Haidem!

Erau prieteni cei care vorbiseră astfel! De la masa vecină m-am ridicat și eu. Dacă i-aș fi cunoscut le-aș fi cerut să povestească mai mult. Dar la ce bun detaliul și explicarea pîngăritoare? Într-o zi am înfășurat o statuie într-o trîmbă albă. I-am desființat mediocritatea, am retușat lumina, lăsînd perdelele, — și-mi amintesc splendoarea ei fantomală.

La rîndul meu, m-am dus.

GOMORA

Lui Bianco Robana îi mai rămîneau în buzunar o sută de lire, după ce lichidase catîrii. Greutățile îl încercaseră prea repede, la treizeci de ani. Corabia moștenită de la taică-su, care mai purta boneta de mătase cu ciucurele atîrnat pe ureche, ca moțul de curcan, se întîmplase ca, după transporturile fructuoase pe coasta Mediteranei, să se înnece cu portocale și ròdii. Ce putea să mai încerce Bianco, bărbatul celei mai frumoase femei din Sicilia și proprietarul celei mai albe case din Messina? Își vînduse și ultimul bun mobìl, catîrii: Torquato și Melila.

Să se sinucidă, nu se potrivea cu taurul păros din sufletul lui. La treizeci de ani, viața bate ca un steag de catarg în vîntul albastru. Să intre în politică, nu se încumeta. Să se bage la stăpîn? Rușine. De un sînge cu Catilina, între a fi rege sau a nu fi nimic, orgoliul lui Bianco ar fi ales orișicînd alternativa regală, suportînd bucuros, în lipsa unui sceptru, neantul. Dacă ar fi avut măcar puțin talent literar! El și-ar fi putut închipui, latin semeț, că e mai mare ca Dante, și ar fi publicat, ca Matilda Serao și D'Annunzio, romane și poeme în *Domenica del Corriere*, și ar fi cîștigat bani frumoși, fără să se despartă de gentila Fanciulla și de casa lui cu călcîiele-n mare.

Îşi aduse aminte că în adolescenţă cînta bariton. Dacă şi-ar fi cultivat vocea, cu sonorităţi şi ecouri de subterană!... Era prea tîrziu: gîtlejul, care la Caruso vibra în permanenţă ca un zurgalău, chiar cînd maestrul înceta să cînte, întocmai ca o şea cu clopoţei, obişnuită să răsune şi după ce calul a fost lăsat la grajd şi hăţurile s-au atîrnat în tindă, — se descatifelase. Nici de artele plastice activitatea lui Bianco nu ar fi rămas străină, într-o ţară în care zidarii, întinzînd untul tencuielii pe felii de faţadă, ştiu să fluiere artistic, să zugrăvească, să sculpteze şi să imite, cu buzele strînse între dinţi, orchestra de alămuri, punctată argentin de piuitul triunghiului de metal, lovit o dată scurt şi de cîte patru ori, din cînd în cînd, în veriga lui, cu un condei de fier. Bianco avea înnăscută măsura exactă şi spiritul de observaţie remarcabil. La o expoziţie din Palermo, critica lui a nefericit un pietrar de mare talent, care, deznădăjduit, s-a aruncat în mare, pentru a fi supt de stridii şi ros de sardele. Pietrarul izbutise să separe, dintr-un bloc de marmură albă, un singur fir de grîu cu spic, deasupra căruia se aşezase o vrabie pe vîrf.

Oricine înţelege cît e de greu, dacă nu chiar cu neputinţă, să desfaci din lespede, cu dalta şi cu ciocanul, un pai de grîu crescut din pămînt, fără să-l rupi, şi să mai pui, la un subiect atît de primejdios, şi o vrabie pe spic. Succesul acestui fenomen de dibăcie era considerabil. Toată Italia trecea pe la Palermo ca să-l admire, întrebîndu-se de unde şi-a început artistul lucrarea, de la vrabia din vîrf sau de la ivirea firului de marmur din pămîntul de marmur. Nici cele şapte noduri ale paiului de grîu nu fuseseră uitate, iar mustăţile aspre şi lungi ale boabelor coapte, din spicul ca o pensulă lungă, se puteau

număra. Cît despre vrabie, i se ghicea şi genul: trebuie să fi fost un masculin.

Statul cumpărase pentru Pinacotecă geniala înfăţişare, douăzeci de rectori ai marilor şcoli de belearte ţinuseră discursuri, şi guvernul, recunoscînd meritul unui artist de a grămădi o infinitate de obiecte într-un centimetru pătrat de materie, consacra autorul, acordîndu-i monopolul, pe tot timpul vieţii, al mărcilor poştale, timbrelor fiscale şi cutiilor de chibrituri, în textul cărora, rafinat pînă la o artistică dispariţie, şoimii, Vaticanul, Casa de Depuneri, Iulius Caesar, scutul, chenarul, Genua şi Veneţia, se încolăceau armonic între ele şi cu norii. Sculptorul gămăliei de cereale putea să devie excepţional în desenul firelor de păr puse cu numărul lor în încăperea unui ocol cît circonferinţa bobului de linte.

Ministerul Marinei, de acord cu Sindicatul textilelor de mătase, luase toate dispoziţiile pentru ca *Spicul şi vrabia* să treacă din expoziţie în Pinacotecă, servindu-se de mijloace mercerizate şi plutitoare.

Atunci apăru Bianco Robana. El privi firul de piatră şi spuse cu simplicitate că dacă o vrabie se lasă pe un fir de grîu, firul se încovoaie, pecînd grîul sculptorului rămînea rigid, ca o spetează de umbrelă. Comparaţia cu umbrela prindea cu atît mai mult cu cît italienii cumulează cu sculptura şi această specialitate, a fabricării de umbrèle. Sculptorul înţelese şi se aruncă, precum văzurăm, în mare, şi cu toate că arestat pentru lipsă de patriotism artistic, Bianco fu pus în libertate, în urma unei campanii de-o rară violenţă, condusă în coloanele ziarului *Il resto del Carlino*.

Amintindu-şi de toate acestea, cu mîna în buzunar şi fluierînd ceva din *Tosca,* Bianco se simţi mîhnit că nu este cel puţin un sculptor

uriaş. Numără de cîteva ori pe masă, lîngă cotul de franzelă de ivoriu al Fanciullei, suta lui de lire şi zise:

— Ştii tu ce hotărîre a luat Bianco Robana, Fanciulla? El va pleca în Mesopotamia, ca să-şi refacă averea.

— Oriunde se va duce, *caro mio*, răspunse Fanciulla sărutîndu-i grumazul dedesubtul urechii, Fanciulla îl va urma ca un cîine.

— Bianco este sigur de aceasta, adaose, cu înfumurare şi cu accent de roman, soţul emoţionat. Nu. Bianco se va duce singur, şi Fanciulla îl va aştepta aci, în casa albă, ca să se întoarcă bogat, cu mărgăritare multe pentru sînii măslinii ai Fanciullei. Golful Persic se găseşte, doară, în Mesopotamia. Acolo se varsă Tigrul şi Eufratul, strînşi laolaltă, pe viaţă şi pe moarte, nedespărţiţi în veac, ca Bianco şi Fanciulla. . .

— Du-te, soţul meu, încărcat cu sărutările mele, ca o floare de nalbă cu mii de fluturi albi, adormiţi cu aripile închise. Pînă la întoarcerea ta, eu voi ţese un covor, însemnînd fiecare săptămînă cu o floare nouă.

— Te las, Fanciulla mea, încredinţat că vei păstra comorile nupţiilor noastre proaspete şi neatinse.

Despărţindu-se cei doi soţi, a cărora dragoste, crîncenă şi egală, era cunoscută în Sicilia întreagă, jurară, fiecare pentru sine, credinţă. Fanciulla începu covorul, Bianco îşi începu norocul. Un an de zile trecuse, şi încă averea lui Bianco, la care colaborau curmalele, zmochinele, aromatele, tutunul şi cafeaua, cocosul şi masticul, undelemnurile de chihlimbar, nu ajunsese acolo unde visaseră soţii. Mai lipseau vreo şase luni din socoteală.

Atunci se petrecu acel nemaiuitat cutremur de pămînt, numit în cronica epocii « Catastrofa

din Messina ». Sicilia se ridică din fund, ca o balenă, se scutură de cîteva ori, şi prăbuşi Messina. În zece ceasuri splendidul oraş sicilian fu frămîntat ca între două pietre de moară, între cer şi pămînt, şi rămase în loc, ca o piramidă de mălai. Ziarele publicară fotografiile imensului dezastru, şi, cu cel dintîi vapor, înfricoşat, Bianco Robana se întoarse în Messina.

Într-un şir de baratce provizorii, fuseseră adunaţi supravieţuitorii. Bianco Robana întrebă:

— Ce ştiţi de Fanciulla? N-aţi văzut pe Fanciulla?. . . Nimeni nu-mi poate spune nimic de Fanciulla?

Cu voia bersaglierilor care făceau poliţia dezastrului, împotriva briganzilor, cu puşca la ochi, Bianco se urcă, mai mult pe brînci, pînă-n vîrful movilei. Bulevardele exterioare căzuseră peste bulevardele diametrului, prin mişcarea cataclismului pivotant. Circul « Nero » se rupsese deasupra Mînăstirii Cordelierilor, şi peste circ se sfărîmase Şcoala de Meserii. Parcul promenadei se răsturnase cu rădăcinile în sus în incinta primăriei, care se ciocnise, zdrobindu-se, de Muzeul Istoric, sfărîmat ca o fabrică de cristale. Tendinţa topografică a cutremurului de pămînt fusese de-a zvîrli periferiile peste centru. După trei zile de pribegie prin ruine, recunoscu locul unde trebuia să se găsească pulverizată casa lui.

El ceru oameni şi săpară cu toţii, înlăturînd materialele interpuse. Casa lui Bianco nu suferise nicio stricăciune esenţială, îngropată numai de jurîmprejur. El putu intra cu săpătorii în balconul superior. Uşile balconului erau deschise peste mare.

— Fanciulla! strigă deznădăjduit Bianco Robana. Fanciulla! Fanciulla!

El pătrunse singur într-un vestibul. Deschise o ușă:

— Fanciulla!

Se opri:

— Fanciulla!

Scobori scara largă și luminoasă, ca o cascadă de stejar:

— Fanciulla!

Aici era biuroul lui: biblioteca rămăsese neatinsă. Alături, mîna se puse de cîteva ori pe clanța de bronz, fără să cuteze să apese: era dormitorul. Cataclismul se petrecuse noaptea. Acolo trebuia să fie Fanciulla. Gîndul că Fanciulla era moartă acolo, îi depărta pipăitul de ușă. Totuș, avu puterea să deschidă ușa binișor. Perdelele groase, de catifea, erau trase, și un întuneric greu încremenise în odaie. Bianco păși spre ferestre și făcu lumină.

Fanciulla murise în pat, goală, așa cum a surprins-o dezastrul. Și lîngă ea, gol și el, cu brațele dedesubtul ei, subt spinare, și mai jos, murise un băiat voinic. Tragedia cumplită a lui Bianco făcuse că tînărul era înfășurat în strîngerea de posesiune a Fanciullei, ca în spirala unui șarpe, și că gurile nu avuseseră timp de ceasornic și răgaz pasional să se despartă. Messina se scufundase odată cu scufundarea lor în vîrtejul cu gemete și fulgeri. Și poate că ei nici n-au simțit cum se-ntîlneau două sfîrșituri.

Bianco ridică mînios pumnul ca să lovească. Îi trebuia o satisfacție și o reparație: de prisos. Înșfăcă de păr capul tînărului care-l pîngărise, se uită la el, îl recunoscu.

— Giovanni Petrucchio! răcni Bianco Robana.

DEZASTRUL

Doamna De la Fontaine sosi la masă cu o întîrziere de un ceas. Soțiile invitaților propuneau, față de nerăbdarea unanimă și totuș respectuos resemnată a bărbaților, să se înceapă cina, fără « contesă ».

— Să mai așteptăm zece minute, spunea un domn. Trebuie să fie pe drum. O fi fost ținută la o vizită. Nimeni nu se îndură să se despartă lesne de doamna De la Fontaine. . .

— E, într-adevăr, fermecătoare, spuse un colonel. — Doamnele sînt rugate să binevoiască să aibă puțină răbdare. Cîteva minute mai mult sau mai puțin, n-au multă importanță.

— Și nici nu putem spune că murim de foame, adaose un inginer.

Doamnele schimbară instinctiv cîte două priviri de nuanță, — una între ele, și alta particulară pentru fiecare bărbat respectiv. Cînd o soție, familiară cu ornamentele literare, dete drumul unei banalități proverbiale, ea interpreta spiritul de agresiune din toate părțile salonului și mulțumi sufletul tuturor cucoanelor.

— Totuș, zise dînsa, vorba că exactitatea este politețea prinților, au inventat-o franțujii.

— Doamna De la Fontaine e franțuzoaică, precizai eu atașatului literar al Japoniei, care nu înțelesese legătura.

Un moment, ca la dans, fiecare doamnă se găsi aşezată dinaintea bărbatului ei. Se produsese, de la sine, o deplasare moleculară înceată a întregei asistenţe, o nevoie chimică, morală, împingînd fiecare atom să se izoleze cu electronul lui, — şi, fără îndoială că în fiecare grup de doi, judecînd după nervozităţile aparente, greu de disimulat, s-a iscat dialogul dintre nevastă-mea şi soţ.

— Altădată, să vă siliţi să nu mai invitaţi franţuzoaica. Se lasă întodeauna aşteptată, şi asta ne costă.

— Poftim de vezi! răspunsei nevestii-mi, cu politeţea de rigoare în adunări. Nu pricep întrucît ar putea umili o aşteptare. Suferiţi de un orgoliu nestudiat.

— Bărbaţii nu văd nimic, îmi răspunse foarte necăjită iubita mea soţie, împărţind deodată natura în două sensivităţi, o masculină şi o feminină.

Mă apropiai de urechea nevestii-mi, ceea ce văzui că făcea în acelaş timp, în oglinzile vaste ale salonului, fiecare bărbat la urechea părechii lui:

— Dacă am fi acasă, ţi-aş mai spune eu şi altceva, ţipai şoptit şi insultător.

— Încă n-ai înţeles că nu pot suferi pe femeia asta? încheie nevastă-mea, şi probabil că toate nevestele din salon. Acum, cred că vei înţelege.

În momentul următor, massa invitaţilor, iarăş deplasată instinctiv, se găsi regrupată, bărbaţii laolaltă şi doamnele laolaltă, din necesitatea de a exprima, prin contact fizic, impresiile concordante şi tăcute. Numai ataşatul artistic japonez îşi preumbla insula singuratecă între cucoane şi domni, şi, cu ochelarii de urechi, rotunzi şi concavi, părea un animal delicat, bolnav de viziune, situat zoologic între albină şi poponeţ.

Adevărul este că doamna De la Fontaine nu plăcea niciuneia din doamnele de faţă, şi ne găseam adunaţi în această seară treizeci de doamne cu bărbaţii lor. Trebuie să recunoaştem că, respectînd totuş varietatea, nevestele noastre, ieşite din familii de cea mai autentică şi activă capacitate financiară, erau, individual şi colectiv, dintre — aş zice — cele mai urîte. Detalii monstruoase în exagerat şi voluminos se învecinau cu monstruozităţi în reducţiune, ca şi cum natura s-ar fi simţit datoare să extragă din coşul de zestre şi să împartă gratuit fetelor sărace, atributele de atracţie intrenseca ale logodnicelor bogate cu exces. Gîlci rău distribuite, proeminenţe vegetaline, depresiuni neiertate, tîrşiri şi strîmbături estetic dureroase, circulau cu stil şi în atitudini, prin salon. Un colier de perle splendide se ivea pe o piele onctuoasă, de liliac. Prin parfumuri subtile se filtra o amintire de miròs de şoarec. O bărbie osoasă, destinată maxilarului cu barbă al unui sfînt bizantin, decora decoltajul soţiei unui mare bancher teosof. Dintr-un gîtlej îndantelat cilindric, de locomotivă, vibra o voce borşită de portar. Iar doamna De la Fontaine opunea muzeului ambulant al formelor poftite la ospăţ, frumuseţea letargică a unei figuri stăpînitoare, aristocraţia liniilor, cavalerismul sprinten al pasului, încălzea atmosfera cu o subtilitate alcoolică, şi descompunea sentimentele şi principiile, deslîna rigidităţile înnodate, imprimînd vieţii din jurul ei o culoare şi un contur, ca o lampă care înnaintează prin umbră.

Desigur, nu ne-am aşezat la masă înnainte de venirea doamnei De la Fontaine. Ea apăru în sală îmbrăcată în albastru-plumburiu, surîse fără să-şi ceară scuze, şi doamnele, cuprinse de magnifica ei influenţă, se adunară împrejurul generozităţii sale. « Nu face nimic că sînteţi urîte, spunea zîmbetul ei; aşa a voit Dumnezeu. » Cu toată iubirea jurată şi reală a bărbaţilor pentru femeile

lor, ei o priveau, tîmpiți de frumusețea contesei, adînciți într-însa ca într-un peizaj imens, așternut cu apă și zidit cu munți, și jigniți că nu li se dau o mie de porunci. Sufletul lor se învîrtea ca unda unui lac în punctul primejdios al unei copci, și fiecare ar fi primit să se sinucidă înnecat în prestigiul și frumusețea femeii.

Apropiindu-se de mine, nevasta zise:

— Decînd a intrat, v-ați fîstîcit cu toții. Oglinzile reflectează ridicula voastră stupiditate, și totuș între voi erau cîțiva bărbați inteligenți. . .

Hipnotizați, noi o urmăream cu capetele întoarse, construind cu fiecare mișcare un tablou, o statuie, o Tanagra. Frumusețea franțuzoaicei era unanimă ca transparența cerurilor și apelor, universală, variată și unică, și cu atît mai influentă cu cît ea se petrecea cu simplicitate și naturalețe în toate manifestările ei. Privind-o mîncînd, bărbații rămîneau flămînzi, satisfăcuți numai ca să o contemple, lucrînd cu atitudini de bijuterie, între farfurie și gură. Nutrindu-se cu furculița, ea părea că scoate cîntece sonore numai sufletește, cu ajutorul unui instrument de argint.

Dar la sosul olandez s-a petrecut o nemaipomenită tragedie. Pecînd o servea din stînga un valet, purtătorul unui castron de aur, ea continua o povestire extrem de interesantă, care ațintea vreo șaizeci de priviri asupra ei. Contesa reproducea un adaos apocrif, pe care-l aflase în Arabia, pecînd, cu soțul ei, guvernatorul, se găsea în călătorie la o mie și una de nopți. Șeherezada înfățișa stăpînului ei meșteșugul unui țesător de covoare: de-a împleti și îmbina fire de crepuscùl cu șuvițe de răsărit, punctate, la noduri și încrucișări, cu stele adevărate, care înțepau degetele țesătorului din pustietate. Contesa rîse puțin mai mult decît îi era obiceiul. Și atunci văzurăm toată splendoarea dinților ei sidefini sărind afară din

gura contesei, descriind un arc licăritor prin aer, și scufundîndu-se în castron, în sosul olandez. Buzele contesei căpătară deodată un gol de buzunar gol și i se turtiră ca o pungă.

Se uită înspăimîntată de jurîmprejur: cucoanele rîdeau în gura mare, încîntate care de cocoașa ei, care de grumazul ei de boxeur. Ar fi voit să spuie ceva, dar gura ei se deschise moale ca un galoș stricat, și moralul o părăsise. Bărbații începeau să mănînce, ca să găsească muțeniei lor o întrebuințare.

Contesa se sculă și, sfiioasă și neînsoțită de nimeni, singuratecă, strînsă ca și cum purta un șal și un copil mort, subt șal, la sîn, străbătu sala de mîncare imensă. Cucoanele rîdeau în hohote mari. Cînd, speriată și pierzîndu-și ținuta și iuțind pasul, contesa se puse pe fugă, dispărînd în vestibul, invitatele și gazda, în cor, răcniră de răzbunare și plăcere:

— Huideo!

DOINA VACILOR

Elvețienii, urmașii bravilor helveți, au între‑buințat arcul și apoi arbaleta și pușca mai tîrziu, cu o supremă abilitate. Dovadă acel Wilhelm Tell, de pe timbrul poștal federal, care, pus în impre‑jurarea de‑a străpunge viața candidă a băiatului său, hotărît ca țintă, a fost în stare să nu‑i tre‑mure mîna, să nu i se răsucească sufletul prea mult, și a ochit precis în mărul de pe creștetul bălai al copilului, încremenit și el bărbătește, cu voință, dinaintea fulgerului săgeții. Învățător, ju‑rist sau muncitor cu brațele, și astăzi urmașul eroului Republicii din Alpi, dintre lacuri, e un țintaș fără păreche, îndatorat să tragă cîteva focuri militare, o dată pe săptămînă, într‑un punct cal‑culat.

Prin urmare, nu mai încape îndoială: poporul helvet, cel mai meritoriu fabricant de șvaițer, ceasornicărie și ciocolată, excelent crescător de fructe și de vaci, minunat lăptar și conștiincios în putineie cu untul, este și cel mai bun ochitor. În războaiele vechi el a dat cumplit romanilor de furcă. Numai muntele înghețat și întărîtarea lui împietrită, nelenevită de lăcomia mediterană după carnea caldă și cu adîncimi înfiorate a femeii, l‑au scăpat de soarta punilor, a cărora ultimă apă‑rare glorioasă în valurile mării latine, a fost ridi‑cată pe corăbii cu funia pînzelor împletită din

cosițele dăruite luptătorilor de curtizane și fe‑cioare.

Dar helveții au avut întodeauna un suflet tot atît de dulce față de puterea stîncoasă a trupului, pe cît li‑s lacurile și azurul din ele și din ceruri, față de piscuri și ghețare. Cu un cîntec vigoarea și răbdarea lor se farmecă numaidecît, ca șerpii cu descîntece monosilabice tărăgănate. Doina Va‑cilor are asupra energiilor helvetice efectul unei retezări a vinelor în baia caldă. Cînd urechea Tellilor moderni e izbită de cîntecul ciobanilor de tauri din pășunile abrupte ale patriei, ochiul lor albastru tresare, apune și plînge. În armatele lui Bonaparte, Doina Vacilor era interzisă de a fi cîntată, subt pedeapsă de moarte; căci soldații mercenari din Appenzel și Winterthur, dezertau cu sutele cînd în șuierul înnăbușit al unui ca‑marad care‑și curăța pușca de zgură, se amesteca șoapta Alpilor și ecoul clopotului de la păscut.

Cunoșteam această sensibilitate de țiteră a su‑fletului elvețian. Mi‑am adus aminte de posibili‑tățile ei neobișnuite cu prilejul unei concurențe amoroase, și am căutat să mi‑o asociez. Eram în Caucaz, detașat la niște sondagii de către Societa‑tea «Azanar», înființată cu mari capitaluri engleze și americane, pentru căutarea aurului în munți, și vecinul meu, tot inginer, era un elvețian uriaș, blond ca un miel alb și cu o impresionantă imen‑să căutătură verde‑indigo. Tînăra Arzaim Tulum‑bagian, o fată de toată frumusețea, în carnea căreia, ca ivòriul, curgea prin vine, albăstrui, cel mai parfumat sînge armeano‑persan, era împie‑dicată să‑și exprime toate sentimentele față de mine, de vecinătatea inginerului helvet, indife‑rent la idilă, însă, fără voie, adversar.

Șiragurile de perle, tabacherile minuscule de fildeș cu incrustații, pentru tabacul de tras pe nas, mărgelele de chihlimbar solar, inelele și mătă‑

surile mele au fost neputincioase să schimbe di- recția preferințelor domnișoarei Arzaim. Ea pri- mea cadourile, mulțumea, surîdea din buzele-i divine, umbrite de o suvenire de mustață ce-i sta împrejurul gurii ca o ceață, — și nimic mai mult.

« Trebuie să mă scap de helvet », mi-am zis. Cu orice preț trebuia să-l depărtez de fată, care încerca și o suferință întristătoare pentru mine, din pricina indiferenței concurentului meu.

Am avut o idee. Am cumpărat un gramofon mic și o cutie cu muzică, din acelea care, lungind sunetele și stingîndu-le timbrul, dau vieții, în mo- mentul cînd cîntă, un ritm discret sfîșietor, de ceasornic de părete, marcînd caracteristic ritmul timpului fugace. Amîndouă uneltele cîntau Doina Vacilor, cu însoțirile guturale chiuite, proprii Șwițerei și Tirolului. Dimineața pusei să cînte gramofonul; seara era rezervată cutiei cu muzică, în care doina vibra ca niște sticluțe ciocnite cu o igliță de os. Am cîntat din cele două unelte timp de trei zile. A patra zi, dimineața, întîl- nindu-mă cu el pe șantier, colegul îmi spuse:

— Aveți un orar exact al plecării trenurilor din Tiflis?

— De ce, mă rog? l-am întrebat.

— Vreau să mă întorc la Alpendorf.

— Cum, vă duceți acasă? La mijlocul campa- niei?

— Trebuie neapărat să plec... mi-a răspuns helvetul. Vreau să mă plimb nițel pe aleea primă- riei, în fața monumentului Saussure. Mi s-a făcut dor de teiul din dreptul fîntînii Reformațiunii.

— Nu aveți cărți poștale, fotografii?

— Trebuie! zise el, luîndu-și geamantanul.

Și ne despărțirăm cu îmbrățișări cu atît mai strînse, cu cît rămîneam singur cu inima tinerei caucaziene.

Inteligența nu mi-a izbutit decît pe jumătate. Căci inginerul helvet a luat cu el, ca să asculte Doina Vacilor din patrie, și pe domnișoara Arza- im Tulumbagian...

Din momentul acela placa gramofonului și cu- tia cu muzică rămaseră fără niciun gust, și le-am introdus în cufărul mare, mormîntul tuturor adu- cerilor-aminte triste.

ASASINUL

Doctorul Şpindel începuse să adoarmă, obosit de spital şi întors acasă foarte tîrziu. Un zgomot îl deşteptă, la fereastră. Un spărgător încerca să se introducă.

«Problema trebuie considerată serios! îşi zise doctorul, sculîndu-se pe jumătate, în pat. Dacă hoţul avea de gînd numai să fure, putea să o facă în absenţa mea, liniştit. Dacă însă a stat să mă aştepte, nu mai încape îndoială, nu este vorba numai de un hoţ, ci de un adevărat asasin. Umblă să mă omoare. Pentru ce, nu înţeleg. Sînt logodit, mă aflu în preziua căsătoriei cu o persoană încîntă-toare, viaţa îmi surîde. Încă vreo douăzeci-treizeci de raclaje în societatea înnaltă şi devin ,,unul din cei mai mari'', actele mele penale se transformă în titluri ştiinţifice. Masajul de azi la prostata unui bărbat politic considerabil, a fost făcut în condiţii atît de satisfăcătoare, încît clientul meu din elită mi-a şoptit ceva, adăogînd că asta nu i s-a mai întîmplat de douăzeci şi cinci de ani. ,,Prevăd pentru expertul dumitale pipăit Academia, doc-tore'', mi-a spus plecînd, cu acel aer de absenţă care, la oamenii politici, ascunde un profund conţinut.»

Se făcu o pauză. Spărgătorul trecu la geamul al doilea, care se găsea tot pe balcon.

— Nu vreau să mor! Nu vreau să mor! strigă doctorul scos din fire.

Se pare că hoţul auzise. Umbra lui dispăru, pitită îndărătul păretelui dintre geamuri.

«Poate că nu-i chiar un asasin! reluă doctorul. Poate că e numai un hoţ de ghete şi de cravate. Ai văzut? a simţit că e cineva în odaie şi a fugit. Poate însă că numai s-a ascuns. Mi se pare că se pregăteşte să plece. Scoboară burlanul, aud agă-ţarea picioarelor lui. Dacă aş scoate acum capul pe fereastră şi m-aş răsti la el, individul ar cădea ca din vîrful unei prăjini, şi praf s-ar face pînă jos. Însă de ce? nu mi-a făcut nimic. S-a purtat destul de plăcut cu mine, de vreme ce şi-a luat seama. Este ca şi cum m-ar fi lovit cineva cu cotul din greşeală şi mi-ar fi zis pardon.»

— Du-te sănătos, băiete, şi încearcă-ţi norocul într-altă parte, zise doctorul, intrînd satisfăcut în aşternut.

Hoţul reapăru, de data asta la uşa balconului, pe care o izbi în geamuri.

«Nu e un hoţ normal, zise doctorul, e un asasin: dovada! Fără îndoială că se pregăteşte să pună în practică mijlocul de-a intra prin sticla spartă cu ajutorul cocii. Iei cocă, o întinzi cu pensula pe o suprafaţă de hîrtie, pe un afiş, pe un ziar, lipeşti afişul pe geam şi apeşi. Un poc-net neînsemnat, sfărîmăturile rămîn lipite în co-că, hoţul intră... Desigur, nu mă înşel. Uite-l, şi-a întins braţele de jos în sus, pe toată înnăl-ţimea geamului de la uşă: lipeşte afişul. E un hoţ foarte înnalt şi îmbrăcat într-o pelerină mare neagră: s-a mascat.»

Hoţul se lăsă de sus în jos, parcă scobora o scară de coşar, răzimată de păretele uşii. Doc-torul sta de-a buşilea în pat, necutezînd să se scoale prea repede dintre perini, necutezînd să se culce, şi simţea că înlăuntrul beznei mari din odaie şi din geamuri, în care lucra o bucată de beznă mai groasă, ochii lui scînteiază.

Ceea ce nu putea să vadă doctorul clar, era lumina de care se slujea spărgătorul ca să nimerească să intre. Avea sau nu avea lanternă? Uneori, un punct de strălucire subită, stinsă subit, trăda lampa electrică de buzunar, ascunsă în pulpana pelerinei, ca şi cum o descoperea clipirea instantanee a unei pleoape, în care ar fi fost îmbrăcat cristalul rotund proeminent al lanternei. Alteori, doctorul se îndoia. Ochiul omenesc are, în momentele de groază, sticliri luminoase imperceptibile dinafară, numite în ştiinţă fosfene. Fără nicio lumină, sîmburele ochiului nostru licăre în interior, ca o lucioIă. Un spărgător, la urma urmelor, este destul de dibaci şi experimentat, ca să se conducă numai cu buricele degetelor, ca şi cum ar avea lămpi în unghii şi scăpărări surde în falange. Ce este masajul dindărătul sfincterului decît o digitaţie experimentală, acţionată, reflecta doctorul, de văzul tactil?

Spărgătorul se sui pe toată scara lui, pînă deasupra ferestrei.

«Să ştii, zise doctorul, că banditul are în vedere etajul de sus şi că se foloseşte în treacăt de balconul meu, ca să intre mai drept. Aşa stînd lucrurile, mă prefac că nu am văzut nimic: e mai practic. Ce legătură poate să existe între un vecin şi altul? Vine el să plătească pentru mine chiria, la termenele de criză?»

Folosindu-se de pauză, doctorul căpătă curaj şi se ridică de pe brînci în pat, ca o femeie care dă cu cărţile în poală.

«Peste cîteva secunde se vor auzi mişcările luptei, zise doctorul. Va fi ceva atroce. Hoţul, descoperit, va sări în pat de gîtul victimei, care, încă adormită, va cădea strangulată pe parchet.»

Doctorul, preocupat de cele ce se vor întîmpla deasupra, uitase să observe. Hoţul se găsea acum în dreptul ferestrei de lîngă patul lui. Îi îngheţară creierii dintrodată. Ochii lui priveau drept în ochi pe asasin.

— Ce să-ţi dau, ca să-ţi dau mai iute?

Se simţea mecanizat şi cu toate resorturile înmuiate. Şi se mai simţea în stare să sucombe fulgerător, paralizat, cînd umărul lui va fi atins de asasin. Doctorul era sigur că, înnainte de a-l ucide, asasinul îi va pune mîna pe umăr. Pentru ce aşa, nu ştia. I se părea că pînă la moarte rămîne totuş o distanţă premergătoare, că un asasin, oricît ni l-am închipui de crud, nu-şi cruţă victima de o formă oarecare, de o introducere. Să presupui că hoţul vine cu vîrful cuţitului întins şi că te străpunge aşa, automatic, ca o maşină de cusut, care împunge cu acul orbeşte, numai prin impulsul picioarelor în pedală, pare neverosimil. Doctorul dorea să mai trăiască, în plus, peste secunda morţii prin cuţit, un sfert de secundă.

Încremenit ca un budist cu picioarele strînse subt şezut, doctorul, în aşteptarea biruitorului, se căia că refuzase de mai multe ori cîte un căţel de rasă, pe care clientele vindecate ţineau să i-l dăruiască. Pe lîngă sentimentul că se căuta, poate, prin cînii căpătaţi gratis de la căţeaua familiei, o eschivare de la plata onorariului, îl mai împiedica să primească un dar ce trebuia îngrijit, hrănit şi scos la plimbare, situaţia lui de flăcău. Dacă ar avea lîngă el, în odaie, cînele lup sau buldogul, respinşi acum două săptămîni, doctorul nu ar mai ezita să deschidă uşa balconului şi să strige cînelui, ca un corsican răzbunător: «Pă el!». În cîteva clipe, hoţul ar fi sfîşiat pe la burtă sau cu fesele distruse.

«Ah! îşi zicea doctorul cu o ură crîncenă: cum ţi-aş băga eu degetul ăsta, ca o sulă, în ochi.»

I se păru că asasinul a intrat şi că în loc să-l atingă pe umăr, a ridicat de-a dreptul un pumn

imens de lung, ca să-l lovească. Se feri în pat, căzînd pe stînga. Se înşelase, hoţul era în balcon.

Atunci, doctorul, a cărui frică se exasperase pînă la vitejie, puse mîna pe revolver şi trase-n geamuri. Spărgătorul rămase nemişcat. Mai trase o dată. Niciun rezultat. Prins de turbarea ritmului, ca un jucător la flaşnetă, doctorul trase toate gloanţele browningului, văzînd perfect cum fiecare glonţ străbătea carnea asasinului în acelaş timp cu sticla geamului ochit.

Hoţul trecu înnapoi la geamul de unde plecase mai devreme.

Este sigur că banditul purta pe dedesubtul pelerinei un pieptar de fier. Doctorul se dete jos din pat, ca o mîţă, în patru labe, tiptil, şi se tîrî, năuc şi slăbănog, pînă-n fundul odăii, lîngă sobă, aşteptînd execuţia ce nu trebuia să întîrzie. Tot ce mişca părerea lui de rău, făcîndu-şi lista lucrurilor de care se desparte, era tinereţea. În curînd, el n-o să mai existe, şi va fi un cadavru. Începu să plîngă, ascunzîndu-şi capul în colţul de faianţă al sobei. Pînă a nu fi tras, el ar mai fi putut păstra o speranţă. Într-adevăr, putea să mai întrebe pe asasin: «Ce ai cu mine? Ce rău ţi-am făcut? Vrei să iei? uite, ia şi pleacă şi lasă-mă să mă-nsor.»

Acum, provocatorul el era. De şapte ori provocase, cîte gloanţe purtase revolverul. Teoretic, el omorîse pe hoţ de şapte ori, ceea ce era echivalent cu a ucide şapte oameni, unul după altul, cu mîna armată. Crimă neizbutită, însă crimă. Ce-are să-i spună el, acum, asasinului? Purtarea lui nu mai avea nicio scuză. Şi astfel, doctorul aştepta, întors cu spatele, să fie cu bună dreptate înjunghiat.

Începuse să se facă ziuă, şi doctorul continua să stea îngenunchiat şi cu nasul vîrît în sobă. În spaţiile palide ale infinitului, încovoiat cu marginile pe orizonturi, se iscau nuanţe de răsărit pictural pe zmalţuri. Asasinul încă nu intrase în apartamentul doctorului. Treptat, doctorul întoarse capul. În dreptul balconului atîrna ceva imens, ca un cearşaf negru, pe care l-ar fi scos în zorii zilei din aşternutul lui, la aer, un mort care se deşteptase şi îşi scutura catafalcul.

Doctorul Şpindel ieşi în balcon. Era un lung drapel de doliu. La etajul superior decedase preşedintele Senatului.

— Dumnezeu să-l ierte! zise doctorul Şpindel, uşurat.

UN LINŞAJ

Mă dusesem în oraşul acela, unde, anual, în zilele de 11, 12 şi 13 decembrie populaţia sărbătoreşte în derîdere amintirea unei năvăliri străine, de peste trei veacuri. Oamenii ducelui vecin, catolic, atacaseră în somn cetatea protestantă, în numele Papei şi al lui Iisus. În carapace de oţel strălucitor şi în coifuri, năvălitorii veniseră într-un alai clocotitor şi cu gîndul hotărît să ia cetatea, dar să şi o golească de locuitori şi să se instaleze în locul lor, în casele de piatră cu turnuri de săgeţi.

Caii, încălecaţi de voinicii în veştminte de zale cu obloane de fier, purtau armata; măgarii trăgeau carele cu coviltir, în care veneau soţiile şi copiii. Cîte o tingire, luată-n grabă, spînzura pe coviltir, şi la urmă îşi cărau vacile ugerele, ca nişte cimpoaie cu lapte. După cucerirea şi după stîrpirea cuibului de briganzi care despuiaseră pe Papă de prestigii, năvălitorii aveau să facă fiertură şi să se ospăteze în dreptul zorilor trandafirii. Cît priveşte pe duce, el dormea, la ceasul întîmplării, în castelul lui, şi numai a doua zi trebuia să găsească bunăvoinţa de a se arăta pe armăsarul alb, pentru a lua în stăpînire cetatea şi a se închina în catedrala Sfîntului Petru, întoarsă la catolicism, unde episcopul, adus în suită cu vasele sfinte, trebuia să slujească liturghia.

Deşteptarea fusese crîncenă, şi vitejia năvălitorilor, aliaţi cu noaptea, dete greş. Protestanţii au sărit din paturi, puseră mîna pe securi şi puşti şi suliţi, nepoliticoşi, în izmene şi cămăşi, faţă de nişte vizitatori neaşteptaţi însă gătiţi, pe un îngheţ cumplit, pe care nici n-au avut vremea să-l simtă sub tălpile goale. Jumătate dormind şi jumătate treji, ei despicară în grămadă. Cei rămaşi afară, subt zidurile cetăţii, primiră din catapeteasma de piatră, cu picioarele în sus şi morţi, pe tovarăşii lor, care urcaseră scările tineri şi vii, iar cei care urcau acum, răzimaţi de ziduri, fură opăriţi cu apă fiartă, de către femei.

Oastea Ducelui de Savoia, cu răniţii în care şi cu căpitanii ei frumoşi, s-a întors în munţii, care se văd şi azi, ca şi atunci, ca nişte colibe de omăt. În trei sute de ani s-au cojit, puţin cîte puţin, pieptarele de fier ale năvălitorilor, şi în amintirea nopţii de biruinţă, urmaşii cetăţenilor treziţi din somn, maimuţăresc orgoliul ducelui alungat, cu paveze de mucava şi coifuri de hîrtie frizată, de lampioane, iar urmaşii asaltatorilor, domesticiţi, fac drumul din munte la cetate cu gabrioleta cu un cal, aducînd în piaţa săptămînală a oraşului nou, brînză, ouă şi legume.

Mă dusesem în vechea cetate să iau parte la mascarada de baluri-mascate de pe străzi şi să petrec, ascuns în costumul meu de girafă, cu oamenii deghizaţi. Femeile se îmbrăcau băieţeşte, bătrînii întinereau într-un obraz cumpărat de la bazar. Fetele bătrîne, de care nu te puteai apropia fără o iconiţă la ceasornic şi fără să faci cîteva cruci, ca atunci cînd te îndrepţi către o raclă de argint cu moaşte, se răzbunau de aşteptările triste din timpul sezonului definitiv trecut. Un lup în două picioare făcea pe autenticul şi fuma trabuc.

Un țăran care se credea călare da lumea în lături ca să nu fie zdrobită subt copitele unui mături. Un muzicant în frac alb și joben imens oprea omenirea ca să-i cînte din gură de pe o foaie lungă, al căreia capăt nu se putea găsi. Un prooroc ieșise la predică, îndemnînd mulțimea de măști și de dobitoace să se slujească de o cremă de ghete ieftină, cu lustrul neîntrecut, și bună totodată pentru bătături. Proorocul se dete peste cap și dispăru. . . în ceruri. Un taraf de lăutari improvizați îndemna miile de costume din Piața Operei să joace: flautul era un baston, toba o oală dogită, ghitara un grătar. Dintr-o harmonică de douăzeci și cinci de metri trăgea încoace și încolo un italian cu țăcălie. Vioara o ținea un călugăr dominican, răzimată pe salteaua unui pîntec de douăzeci și șapte de luni. Fiecare lăutar zicea un cîntec deosebit, și dănțuitorii zvăpăiau în zigzag anapoda, fiece organ sărind în cîte un fel. Vîrtejuri se improvizau în toate ungherele, și părechi, zeci de mii de părechi, învîrtite muzical.

Lumea izvora necontenit, ca dintr-un infern răsculat, de culori și de izmeneli.

În mijlocul orașului, cîmpia neîngrădită, care se da vara copiilor ca să-și construiască imperiile de nisip, era transfigurată. Un sat de barătci, de circuri, de cinematografe, de toboganuri, de panorame, de călușei, de locuințe pe roate, se improvizase într-o zi. Nomazii Europei se adunaseră cu meșteșugurile și nevropatiile lor laolaltă, pe cîteva zile. În călușei, stolurile de măști se aruncau ca niște valuri de muște. Oglinzile, de jurîmprejurul acestor vifore circulare, măreau spațiul electric, adînceau înmulțirea clipelor zburătoare, scînteind în roșu, verde, albastru și galben. Luminile se rupeau în mii de unghiuri, unghiurile fugeau, oamenii păreau niște zbîrnîietori. Coșuri de stele se vărsau din trenurile în vîrtej, panglici spirale de hîrtie apucau din văzduh, ca un lasso, grupuri de nebuni. Leagăne în chip de bărci răpeau sufletul de cîte două ori: o dată-n jos, o dată-n sus. Femeile răcneau de frică și de plăcere. Cînd îi dădeai jos din leagăne, bărbații păreau ca niște îngeri cu àripile jumulite, rușinați de-a se simți pe pămînt, și se întorceau la leagăne sau treceau la călușei sau la tobogan. Călușeii cei mai căutați sînt aceia care dau fiorul primejdiei mai lung. Un tren învîrtitor își scutura clienții printr-un tunel, stingînd luminile deodată. Altul, construit în pante succesive, da iluzia acceleratului pe mare. O mașină răscolea vînt și te bătea cu el. Alta șuiera, strivea bombe, stîrnea irupții și explozii. O simțire atît de variată o aveai cu treizeci de centime. Crapă aerul pretutindeni. Omul care adineaori se urca în tobogan ca o rață, e entuziasmat, se scoală în picioare, lovește marginea cu palma, fără ca să-l doară. Într-o mașină care te arunca pe dedesubt, te clătina în lături, te înghesuia între păreți și te da cu capul de tavan, ai înțeles, zgîlțîit din încheieturi și masticat, toată istoria lumii.

Mascarada staționată între barătci era atît de deasă încît pămîntul părea crescut de un metru și jumătate. În spatele meu se isca progresiv o gîlceavă între doi clovni mascați. Unul din ei, un Pierrot alb, cu luna palidă zugrăvită în spinare, jos, subțire și sprinten. Celuilalt clovn, voluminos, îi atîrna de subt mască o mustață roșie, ca un ciucure de porumb. Îl văzusem lîngă mine în tobogan. Cearta lor izbucni într-un dialog rapid, care determină o tăcere de jurîmprejur. Clovnul alb spintecă murmùrul mulțimii printr-o palmă metalică, spartă-n masca adversarului gros. Acesta, înhățîndu-l de spinare, îl tîra cu sine într-un loc unde bătaia îi stătea mai la-ndemînă. Interveniră vreo două sute de măști, și cerură ca bătaia să fie

făcută pe loc, și îndată le-au deschis o platformă circulară în mijlocul lor, aplaudînd. Uriașul refuza: el prefera să-și isprăvească infamia într-un punct retras, ca vultùrul cînd sîngeră prada minusculă în singurătatea eternă a unei stînci. Îi poruncîră să se bată aci, sau îl bat ele pe el. Socotind că glumeau, voì să rupă cercul cu umerii lui de elefant și să plece. Puternic, fu împins în mijlocul cercului, și aplaudară. El se întoarse ațîțat spre cel ce i se pusese cu vecinii lui înnainte, și-i aiuri obrazul cu cea mai grandioasă lovitură de palmă ce mi-aș fi putut închipui. Din nou bătură din palme, și un hohot de rîs scutură văzduhul. Omul pălmuit tuși într-un plîns adînc și se scoase din cerc muncind, ca dintr-un nămol, convins că nici nu se va putea gîndi să se răzbune.

Dar clovnul cel slab se apropie din nou, în acest moment de suspensiune, și izbi încă o dată obrazul mascat, turtit într-o parte, al clovnului uriaș.

— Cîine! strigă clovnul slab, și a treia izbitură căzu peste mască.

Uriașul, zăpăcit înnainte de a se aduna, primi a patra palmă din podul uscat al mîinii clovnului alb. Această palmă căzu cu un zgomot de surcele și geam spart. Uriașul își aruncă o mînă ca un cleşte în pulpa clovnului slab și strînse. Victima dete un urlet înjunghiat și voì să alunece din strînsură, cînd mîna uriașă apucă în menghina ei sfărîmătoare cealaltă pulpă. Amîndouă mîinile frămîntară pe loc, stîrciră și umflară. Clovnul slab, tremurînd pe picioare, se sprijini, suspinînd, de un pom. Uriașul se opri.

— Nu se poate! strigară măștile, ca la cursele de cai. Lupta trebuie să aibă un sfîrșit.

Uriașul se apropie de clovnul slab și, cu cîte două degete, între degetul mare și arătător, apropiate, ca niște gingii, mușcă și rupse carnea brațelor celuilalt, care căzu oftînd.

— Lașilor! gemu slabul.

Drept răspuns, măștile îi trîntiră instinctiv vreo treizeci de picioare în coaste și bătură din palme.

Uriașul se aplecă atunci pe vine peste cel căzut, ca să-l batjocorească prin șezut. Cu o iuțeală admirabilă, slabul îl apucă dintre picioare cu dinții și trase. Se auzi ceva pleznind. Uriașul căzu rostogolit ca un pămînt surpat.

— Foarte bine! exclamară toți, — și așteptau.

Dar adversarii se găseau la oarecare distanță unul de altul. Prin pietrișul noroios, îi tîrăsc alături. Prins cu amîndouă mîinile subt burtă, uriașul scrîșnea fără glas.

— Mișcă-te! răcni unul. Ce stai ca un bou? Nu ți-e rușine, măgădăule!

Uriașul scoase o mînă și o întinse orbește către clovnul slab, ca să-l mai lovească o dată, purtîndu-și brațul prin aer ca un lemn. Slabul îi prinse un deget în dinți, îi rupse unghia în două și, zmucindu-și capul, trase țandăra unghiei cu fîșia de carne a degetului în lung.

— Uuu! zbieră uriașul, secat la ficați.

Mai găsi însă puterea să ridice un picior, pe care îl prăbuși peste slab, ca o grindă. Pîntecul acestuia piui. Doi oameni din partea locului, o focă și un ibis, îl apucară și-l duseră lîngă obrazul uriașului, care se întinse drept ca un pește, se ridică de trei-patru ori și dete un geamăt treptat. De subt el se ivea un șipot roșu în noroi.

Cercul asistenților rîse, pecînd cei doi puseră în mîna slabului un briceag de ceasornic, deschis. Brațele slabului erau paralizate.

— Uite așa! zise unul din ei, protejat de mască, și, cu o licărire a figurii care străbătu și masca, înfipse limba briceagului prin gaura măștii uriașului într-un ochi. Osul orbitei se strepezi ca un ou fiert, ras pe fund, de albuș, cu lingurița.

Un harap, aplecat peste ei, învîrtea o scîrțîi-toare, și un mascat care imita costumul Unchiului Sam, cu jobenul albastru înstelat, guița și el din-tr-o bășică roșie umflată.

— Lasă-mă și pe mine! șopti un domn ogar, zmulgînd briceagul.

El îl înfipse, înnăbușit, în al doilea ochi. Uria-șul tremură tot, ca un taur zăcînd de friguri.

— Să-i demascăm! propuse atunci un cangurù.

— Să-i demascăm! repetară cinci mii de glasuri, și zmulseră uriașului masca.

— Închipuiți-vă că a murit! zise vecinul, peli-canul.

Masca slabului fu ruptă cu violență. El rezista, zvîrcolindu-se cu fața în pietriș.

— E femeie! strigară cu toții.

Niște ochi negri, extraordinar de frumoși, se uitau de jos, încadrați în obrajii albi cu gura trandafirie.

— *Salope!* urlă demascatorul. *Salope!*

Și justiția imanentă, reprezintată prin douăzeci de mii de picioare, slei, ca un caș cu sînge, car-nea, în noroi, a femeii, și, cu tălpile roșii, se în-dreptară, girafe, pelicani, harapi, ibiși, către un tobogan, aruncînd prin mărunta ninsoare pumni cu confeti.

LA PESCUIT

Un exasperat, părăsind totul, dete fuga să moară. Deznădejdea lui nu căuta un mijloc de sinucidere cert și care implìcă osteneala prepara-tivelor clasice în singurătate. Există ceva mai si-gur, în arta suprimărilor personale, ca funia și ca glonțul?

Prea înfierbîntat, Mundsen n-avea timpul să reflecteze.

Alergînd, el dete de rîu, rîul pe marginea că-ruia ne odihneam și noi după asprimile muncii săptămînale, fumînd cu pipa și contemplînd har-nașamentul sportiv al unui amator al undiții de pescuit. Încremenise mai departe, pe un bolo-van, ca un birjar pe capra trăsurii, cu biciul în-tre picioare.

— În scuipătoarea asta n-o să prinză nimic. Todeauna rîul ăsta a fost sărac de apă. Mai bine se ducea la mare. E la Bernholm un golf cu pește binevoitor și iubitor de oameni, care intră singur în bolobocul cu saramură, din devotament. Încre-derea și naivitatea lui e proverbială. Îl chemi ca pe pisici și vine în turme compacte.

— Pescuitul domnului cu undița e un simplu pretext intelectual. Dacă prinde un limbric, dom-nul e mulțumit: el tot nu-l mănîncă. Din fire, suge. Răgaz de cugetare în costum cu instrument.

— Așa vînat, așa vînător... Cînd pescuiește gîndește, și cînd gîndește pescuiește. E un bărbat

de valoare întortochiată și blajin ca un păduche. Numai te uiți la el și te scarpini. A surîs și te-a bășicat și pute.

Într-adevăr, o sfoară de mocirlă șerpuia pe cărarea albiei sterpe.

Văzurăm pe om venind în goană și aruncîndu-se în balele apei. Omul căzu în picioare, și zeama rîului îi acoperi cu flegma ei încălțămintea. Rămase în loc cu ochii la noi, exagerați de spaima morții. Rîdeam răzimați în coate, pe genunchi, și, jignit, sinucigașul ne întoarse spatele ostentativ. Se adunau trecătorii pe maluri, la comentarii.

Unul, care rîdea zgomotos, se trînti în iarbă, pe abdomen, imitînd săritura în balta seacă și simulînd înnecul.

— Dă-mi voie să te felicit, zise el. Ești irezistibil. . . L-ați văzut cu ce viteză venea? A vrut să sară peste două maluri odată și a nimerit exact între ele. . . Frumoasă figură suedeză pentru un danez.

— Ascultă, prietene, să nu te mai repezi așa. . . Nu ești perfect în gimnastică și-ți pot crăpa nădragii.

— Putea să-și frîngă labele și să rămîie șontorog. . .

Omul se explica gesticulînd:

— Vreau să mor! . . .

În hohote, publicul înțelese. Omul voia să moară într-o duminică.

— Vreau să mor! nu înceta să strige omul și îl văzurăm trîntit cu fața în jos și căutînd să pască zmîrc. Își mînji numai capul și hainele. Se întoarse și se lungi pe partea stîngă, ca și cum, ca să moară, i-ar fi fost de ajuns a se tăvăli și bălăci. Stete pe latura lui mai mult, și nu muri. Încercă să-și vîre încă o dată capul, înfruntînd nămolul ca un berbec, și izbuti să realizeze o piruetă de măscărici. L-a speriat o broască și s-a sculat.

— Omul ăsta nu mai e un sinucigaș. E un humorist burlesc.

Publicul aplauda.

O femeie grasă sosea și ea de-a fuga, cu o lingură de lemn în mînă și escortată de un alai de copii.

— Unde e tatăl nostru? se văitau copiii.

— Ginerile meu s-a sinucis, se plîngea femeia.

— N-aveți nicio grijă, zise un spectator. Se scaldă.

Văzîndu-l zbătut în drojdii și zer, droaia scoase un geamăt de bucurie și mîngîiere cu diminutivul Piter: sinucigașul se numea Jupiter, Jupiter Mundsen.

— Vreau să mor cu orice preț! amenința Piter. Să nu se apropie nimeni! Am revolver!

— Ce decepție! murmura publicul. Avea revolver. . .

— N-are niciun revolver, zise a doua mamă a lui Jupiter. Se face. — Și rugătoare către înnecat: Întoarce-te la masă, Piter! După ce ai plecat a venit Fridjof de la Silkeborg, cu două șunci și cu o damigeană de gin.

— V-am spus că vreau să mor și vreau să mor aci. Rog a se comunica lui Djolfi că și în clipa decesului îl iubesc. Să nu se supere. . . Să-mi săpați mormîntul lîngă țărm, la o sută de metri distanță. . . Colo, în fund, veți găsi și un domn, care pescuiește cu undița. Îl cunosc, e un orator. Rugați-l să-mi ție un discurs în ziua înmormîntării, zise sinucigașul, începînd să plîngă asupra dispariției lui. Vorbește dulce, și graiurile lui sînt atît de catifelate, și pentru vii și pentru morți, că-i ling.

Un măcelar voinic, ieși din publicul jovial și, ducîndu-se pînă la om, care se opunea, îl scoase afară tîrîș din noroi. Măcelarul trăgea de mîna lui ca de un cîrlig împiedicat.

— Cine ești dumneata, netrebnicule? protestă sinucigașul, dar măcelarul Madwig îi puse de două ori talpa piciorului în șale.

— Cînd ești beat și o picătură de apă face rău, zise cu înțelepciune Madwig.

Scăpat de la moarte, omul o apucă spre casă, cu familia după el...

— Mulțumesc, mulțumesc, mulțumea femeia grasă, salutînd cu spinarea.

— Ce-a fost? întreba blîndul pescar cu undița.

Se întorcea și el acasă, răscăcărat în kakì și strîns de un nasture înnăscut, care-i încheia, ca un portofel, unul peste altul, ugerii de la șezut.

VECINA

De la o fereastră de peste grilaj băgai de seamă că mă privește o femeie, povestea profesorul de științe naturale. Îndreptam în ghivecele din balcon florile încovoiate de ploaia de peste noapte. Cred că vecina se uita la mine de mai demult, căci, fixîndu-i perdeaua în dosul căreia se desinau contu-rele-i matinale, se ivi în atitudinea ei o clătinare, ca și cum aș fi lovit cu cotul un tablou. Vecina fusese surprinsă nu de ochiul meu care o descope-rise, ci de lovitura căutăturii subită în perdea. Figura ei fu ușor turburată. Închise geamul cu brațele goale și rămase prinsă în rețeaua lui ca un motiv întocmit în țesătură. Putui să o copiez întreagă și să-mi scot de pe ea un exemplar sufle-tesc. Nasul mic, fruntea încăpățînată, o privire mohorîtă printr-un păr tumultuos de scîrlionți, întipăriră portretul fetii, de la șirul de mărgăritare al grumazului pînă la panglica din creștetul capului, ca un fluture roș. Persoana era tînără, însă nu afară din cale pentru situația civilă a corpului ei nemă-ritat. Naivitatea mișcărilor indica o virginitate întîrziată, vizibilă ca la domnișoarele engleze, care încă, subt părul albit, păstrează o rumeneală par-ticulară și un mecanism al membrelor, de capri-oare sentimentale. Am studiat terenul ce mi se oferea analizei prin perdeaua lui, de din dosul perdelii mele, mult. Distanța dintre noi era destul de scurtă, ferestrele noastre de la al patrulea etaj

dădeau în curtea interioară și nu era mai mare ca o sală de cinematograf.

O urmării de-atunci încoace în fiece dimineață, din acelaș loc, în acelaș loc. Surîzînd, vecina schița jumătăți de semne, pe care nu le pricepeam, însărcinat de discreția ei să le complectez. Mă mira poziția mîinilor ei, în permanență deschise și așezate pe piept ca niște flori cu cinci petale. Foarte tîrziu am înțeles: vecina îmi arăta degetele ei goale, lipsite de inelul căsătoriei.

Într-una din dimineți fereastra ei era deschisă și perdeaua ridicată. Ieșind în balcon să mîngîi crizantemele, îmbucam cu mare poftă dintr-o tartină de dulceață cu unt.

— Poftă bună!... auzii din fereastra ei.

Vecina, retrasă în mijlocul odăii ca să nu fie văzută decît de mine, ocupa punctul geometric al perspectivei, surîzînd și repetînd o aplecare a umerilor care voia să spuie și poftă bună și că tartina trebuie să fie excelentă. Îi mulțumii cu gura plină, făcînd un mare compliment rezervat.

Ceea ce mă interesa nu era însăș femeia, grațioasă și urîtă, foarte simpatică în definitiv, ci sfîrșitul preliminariilor de-abia conturate. Îmi închipuiam că nu o să putem stărui zece ani în aceleași relații, examinîndu-ne unul pe altul prin perdele, — ea făcîndu-mi o primire în fiecare dimineață, și eu înfățișîndu-mă de așijderi în balcon. Eram însă hotărît să nu împing lucrurile din partea mea, ci să aștept. E obiceiul meu. Nu pot nici scurta timpul nici înlocui evenimentele, fără sfiială. Las orele să se golească singure, închis ca o sentinelă disciplinată în chioșcul de gardă, și aștept uitîndu-mă prin păreți. Cine își prepară cafeaua singur, știe că întîi trebuiesc boabele rîjnite și bine înfierbîntată apa, pentru ca zahărul să nu fie pus decît în momentul cînd se topește instantaneu. Mulți bărbați sînt grăbiți în problemele de dragoste, și

pe dată ce întîlnesc o femeie îi povestesc tot ce știu, și pierd conținut și mister, ca sticlele răsturnate. Pentru mine insul e un flacon cu esențe concentrate, pe care este destul să-l deschizi cu dopul de cristal cîte o secundă, ca să i se cunoască aroma. Femeilor comune le place, poate, genul limbut, dar bărbatului i se cere o distincție, și adevărata inteligență e mai apropiată de tăcere decît de expansiunile mărunțele ale sentimentului de trăncăneală. A ști să aștepți pentru a risca puțin, din respect față de femeie și față de tine, este a fi inteligent. Flacările, dragul meu, merg de la sine, dacă scînteia a scăpărat, — și în dragoste, unde scînteile sînt de umbră și vîlvătaia e de întuneric, nevăzută, trebuie să știi întîi dacă a scăpărat.

Cîtva timp, ne-am păstrat indescifrabilele noastre intenții, ca niște statui ce se contemplă pe socluri, într-un parc. Într-o bună zi, vecina mi-a trimis o știre nouă prin fereastră, o sărutare pe vîrful degetelor ei alăturate. Nu i-am răspuns. În perdeaua mea îmi sta agățat surîsul ca o mască. Așteptam ceva mai pozitiv, o întîlnire. Lucrul nu era greu. Pe un elastic întins în praștia mîinii îmi putea trimite un bilet învîrtit și îndoit ca litera V. Ca să primesc biletul aruncat pe fereastră, mi-am lăsat zile întregi ușa balconului deschisă. Nimic. Vecina părea prostănacă.

Drept să-ți spui, cazul nu mă interesa deosebit. Alteori am suferit cumplit de nemărginirea așteptărilor. Acum puteam lucra viguros și liniștit și aveam conștiința că pot modifica situația bruscînd cît de puțin momentul. Nu aveam nici fantezia nici curajul să încerc: inima mea era consacrată Lilei, care mă iubea dramatic și venea în toate serile la mine, și vecina își turtea ceasuri întregi nasul de geam, privind la persienele mele trase și luminate pe dinăuntru. Uneori ea se arăta revoltată de impasibilitatea mea, așteptîndu-se probabil din

parte-mi la acte decisive. În două luni nu se schimbase nimic. Ochii ei îmi aruncau ferocităţi şi se vedea clar că alegerea era făcută şi că vecina se gîndea exclusiv la mine.

Odată, vecina şi-a dat perdelele larg deoparte şi s-a uitat în camera mea, fără să ştiu, ocupat cum eram cu lucrul. Bănuiesc că ea se uita la mine aproape de două ore, decînd mă aşezasem la biurou. Uitîndu-mă involuntar, o văzui în geamul ei alăturată de o prietenă, o femeie foarte frumoasă, cu o carnaţie suavă şi cu ochii negri umezi în culoarea albă mată a figurii. Întoarcerea capului surprinse femeile la geam ca doi şoareci albi pe marginea unui borcan cu fructe zaharisite. Fugiră rîzînd. Apoi se întoarse vecina singură la fereastră şi, cu o mînă pe buze şi cu cealaltă pe suflet, nemişcată, dete privirii mele să bea o sărutare a trupului ei întreg. Desigur, prietena, consultată, fusese de părere că aş merita să fiu iubit. Surîsei şi eu mai mult ca de obicei. Vecina puse patru degete pe piept: patru ore după-amiază. Degetul mare se îndreptă înnafară, spre răsărit: exact în vîrful unghiei se găsea situată grădina oraşului. Indexul poruncì: «vino sigur, căci nu-mi place să aştept». — «Neapărat! răspunsei eu cu fizionomia încruntată; la patru voi fi în grădină.» O bucurie imensă fulgeră pe faţa ei, şi-i trimisei prima sărutare.

Dar o mişcare nouă în perdea corectă lucrul nou. Prietena vecinei se apropie de fereastră, şi vecina îşi reluă atitudinea gravă. Ieşii în balcon, vanitos, ca să fiu văzut. Peste drum avea loc o discuţie aprinsă. Prietenele se aplecară pe marginea ferestrei şi tocmai mă pregăteam să le adresez un cuvînt introductiv. Vecina ridică mîna, deschise degetele şi duse mîna pe vîrful degetului gros răzimat de nas. Nu-mi venea să cred. Vecina da

cu tifla. Mă frecai la ochi şi mai mă uitai o dată bine. Vecina scoase limba. Văzînd îndoielile mele, scoase limba de mai multe ori pe rînd şi o lăsă afară din gură. Eram stupefiat. Un moment mai tîrziu, prietena se arătă singură la fereastră şi-mi expedie o sărutare. Vecina se apropie de dînsa şi o lovi peste mîna dusă la buze. Intrigat, m-am dus la masă.

După-amiază, îmi găsii vecina răzimată la geam. Văzîndu-mă, expresia îngerească apăru din nou pe obrazul ei, redevenit ceresc. Reapăru sărutarea, şi desenul mîinilor ei indica negreşit orele patru după-amiază. Mă simţii dezgustat.

— Aş vrea să ştiu cum a sfîrşit întîlnirea. . .

— Nu m-am dus. Cumpărasem o carte interesantă, şi orele au trecut peste mine fără să simt. Pe de altă parte, a doua zi am primit vizita prietenii vecinei.

— Se poate?

— Pesemne. . . Ne-am uitat amîndoi prin perdea. Mîinile vecinei îmi trimiteau sărutări pasionate.

O PLIMBARE ÎN ALPI

Eram în tramvaiul de Collonges, care duce din Piața Chantepoulet în munte. Aveam o zi de vacanță și voiam să mi-o petrec ascultînd murmùrul cald al văilor alpine. Luasem în spinare sacul de excursii, încălțasem picioare de fier și, cu pantalonul scurt la jumătatea pulpei goale, cu pălăria săgetată de o pană, cum se obișnuiește prin partea locului, și îmbrăcat în verde-cenușiu, eram vesel și zglobiu ca un păsăroi.

Pe platforma tramvaiului găsii doi domni, — unul scurt, îmbrăcat corect și cu pălăria tare, de pàstor sau de profesor universitar, și altul înnalt și lung, îmbrăcat în portul meu. Era și el, după aparență, vesel și se ducea și el să facă, poate, ca mine. Gulerul cămeșii lui albe, brodată cu Edelweiss, se răsfrîngea, curat ca petalele mușețelului, în jurul unui grumaz puternic, alb și plin de seva unei sănătăți sculpturale. Domnul cu pălărie tare se uita ostentativ cu spatele, și în laturile urechilor i se vedea puful cănit al barbeților frizați.

Voind să ne schimbăm din loc, ne frecam inevitabil de domnul cu pălăria tare, și cuvîntul « pardon », repetat afară din cale de mult, primea răspunsul unei imobilizări și mai hotărîte a călătorului, care, ca să nu-și strice, probabil, cuta pantalonului, îndoită precis, ca o margine de tiv, rămînea în picioare, agățat cu mînușa nouă de zăbreaua cu vergèle de alamă lustruită și dansîndu-și echilibrul în ritmul accelerat al vagonului. « Pardon! » ziceam eu, și domnul lua instantaneu o atitudine de cal pregătit să dea cu picioarele dinapoi.

Distribuitorul de bilete împărți toate biletele pînă la Collonges. Aveam prin urmare perspectiva de a călători cu spatele domnului în dreptul nostru douăzeci și cinci de kilometri. « Pardon! » zicea tovarășul de călătorie necunoscut, cel îmbrăcat în știofă de loden, și domnul cu pălăria tare și cu dunga pantalonului bine călcată, izbea cu rigiditatea spinării. Și eu și tovarășul meu îi căutarăm figura, pe care nu o puturăm căpăta. Domnul sta cu nasul în geam, ca un curcan supărat.

Alpinistul își încruntase sprînceana și deodată surîse psihologic. El observase că domnul nu fuma și că, după trufandalele primei bătrîneți ivite la ceafă, — fire de păr cărunte aranjate cu un înțeles, pîrțag adînc între călcîiul capului și guler, un gen de a fi special pentru un observator informat, — domnul era un higienist alimentar, un vegetarian cu princìpii și un antialcoolic. Alpinistul scoase o pipă cu vatra mare, o îndopă cu tutun puturos, dete foc jarului și aruncă peste domnul cu pălăria tare un talaz uriaș de fum de mahorcă, căutînd vizibil o complicație și un efect. Domnul întoarse un profil înțepător în partea aerului și primi funinginea în ureche. Apoi, după un zgomot interior al pieptului, analog cu răsfoirea unei colecții de ziar, domnul tuși.

— Aha! mormăi alpinistul.

Bombardamentul dădea rezultat.

Scosei atunci și eu luleaua mea de rădăcină și o umplui cu iarbă neagră. Aprinzînd tutunul, mă așezai în regiunea profilului domnului cu pălărie tare, — și slobozii un fum cît o cîrpă, pe care îl trîntii în obrazul pasagerului năzuros. Ochiul lui, pînă atunci plecat a izolare, se deschise chiorîș

către mine, și, încă emițînd fum gros, izbucnii într-un hohot de rîs anormal temperamentului meu delicat. Domnul deschisese un ochi triunghiular, de curcan, și nasul lui se potrivea cu animalul evocat, atîrnînd moale, aproape fără zgîrci, ca un țurțur de piele roșie, peste buza rasă. Domnul purta barbeți fost englezești la un plisc ras latinește.

Prins între două fumuri, domnul agresiv se apăra cu noblețe, strîmbînd din moțul nasului și privind în infinit, fără să vrea să ne vadă detot și să ne facă onoarea unei priviri întregi. Prin crăpătura cu avariție a pleoapelor, ne săgeta un albastru spălăcit, care, fiind o nuanță de perversitate a culorii și a sentimentului, ne învierșuna și mai tare. Foarte indispus, domnul cu pălăria tare, nici nu a bombănit, concentrat în necazul lui, ca un venin de crotal.

După ce ne fumarăm pipele, ne uitarăm din două laturi la domn, răzimați în cot și ținînd breteaua cu degetul mare, ca o curea de pușcă. Subit, alpinistul avu o idee, pe care o și aplică instantaneu. Se apropie cu un bobîrnac mare de marginea pălăriei tari și, dîndu-i drumul pe dedesubt, imprimă pălăriei o basculare de luntre. Pălăria își modifică imediat atitudinea și căzu pe nasul personagiului gătit, care se și întoarse către noi. Nu simțise exact de la cine pornise răsturnarea gambetei, și, iritat, ne scrută pe amîndoi.

Alpinistul, luînd un aer de nerod hilar, simula că cercetează văzduhul de jurîmprejur, cu mîna ridicată, ca și cum voia să prindă o muscă, acuzată de gestul lui că se lovise de pălăria domnului.

— A venit o păsărică, zise alpinistul surîzînd și ridicînd din umeri, și nu știu unde a zburat. A venit o păsărică și v-a dat pălăria peste cap.

Domnul își reașeză pălăria cum fusese și se întoarse trîntindu-și talpa picioarelor în platformă. Alpinistul repetînd bobîrnacul la tîmplă, pălăria se întoarse pe tîmpla dimpotrivă.

— Iar a venit păsărica, zise alpinistul cu o naivitate exagerat afectată, și iar a plecat. Cînd te-o prinde, păsărică, ai să vezi ce o să-ți facă domnul, adaose alpinistul.

Domnul, iarăș foarte revoltat, își puse pălăria la loc, înțepenind-o ca un chipiu. Alpinistul se apropie de el și, pe la spate, îi puse amîndouă mîinile la ochi, zicînd: « cucu! », — și fugì repede înnapoi. Domnul se uită la el cu gravitate, îl măsură din pana pălăriei pînă la cîrligele bocancilor rînduite pe muchia pingelelor ca niște dinți rînjiți, socoti că e prea înnalt și prea lat în spate, și reveni la locul lui, în dreptul zăbrelei de alamă.

— Trebuie să-l silesc să mă înjure, făcu din buze și mai mult în mimică decît în șoapte alpinistul.

El îi trase atunci un bobîrnac în gaura pîrțagului. Frecîndu-se, călătorul, ca de un purice, se întoarse de astădată cu ochii congestionați. «Haide! îmi zisei, iese bocluc. Domnul o să-l cîrpească pe alpinist, și alpinistul o să-l ia de guler și o să-i dea drumul din vagon în șosea. N-aș voì să văd. » Tocmai se opri și tramvaiul, și conductorul strigă: « Collonges ». Ajunseserăm. Lumea se pogorî și ne deterăm și noi jos din vagon. Alpinistul își scoase pălăria și, venind spre mine cu mîna întinsă, se prezintă: «Willy Oppenheim de Gruyère » și, evident, mă prezintai și eu ceremonios. Pornind alături, domnul din vagon veni într-un suflet după noi, se postă înnaintea noastră, oprindu-ne categoric și — nu zise nimic.

însă gesticulă, ridicînd două degete în aer, lăsîndu-le apoi în jos, făcu mîna ca o gaură și ca un covrig, puse palmele la rînd împreunînd degetele cu unghia mare, aruncă o mînă la dreapta, tăie aerul cu mîna cealaltă, trozni din degete, repetă cu degetul mijlociu o bătaie punctată ca la telegraful Morse și se opri trăgîndu-se de cercelul urechii.

— Ce vrea ăsta, domnule? zise alpinistul. Am impresia că gesticulează sistematic.

— Ce limbă vorbiți? întrebai eu. Cred că este din Cambodge.

Domnul își duse o unghie la un dinte și făcu « țac », ca un om care vrea să spuie că nu are franc. Stăturăm consternați căutînd. Domnul, în timpul tăcerii noastre, continua să gesticuleze ca un croitor care scutură un rînd de haine, îl așează, trage de mîneci, îl împăturește, — și un sunet gutural înnecat ne dezmetici brusc.

— E mut, domnule de Gruyère! zisei dezolat.

— Să știi că e mut! zise alpinistul. Ce ne facem? E surdomut!

Ne simțirăm neînchipuit de stîngaci și rușinați. Nu știam cum s-ar putea repara bobîrnacele în pălărie, fumul de pipă și mai ales bobîrnacul, — plici! — din pielea cefei. Ne încercarăm să răspundem. Alpinistul întindea brațul, încovoia degetele, izbea cu mîna încheietura brațului întins, brațul sărea din încheietură. Amîndoi ne-am strîmbat a litere și a expresii o jumătate de ceas, și lumea din vagonul care pornise mai departe și trecea pe lîngă noi ne privea cu un accent de teroare în ochii holbați. Din coate, din genunchi, din sărituri, salturi și opinteli am compus cu alpinistul cel mai fantastic alfabet.

Dar desigur că mutul ne-a înțeles, căci s-a despărțit de noi fermecat, recomandîndu-se din

treizeci și cinci de semne și plecînd cu pălăria în mînă, în vreme ce pălăriile noastre, însoțite de mari închinăciuni, afirmau omagiile și devotamentul nostru.

— Sînt atît de impresionat, zise domnul de Gruyère, încît prefer să vorbim de altceva.

Conversația noastră, cum intram între stînci, se angajă în obiectul rocilor cuaternare. . .

SCURTĂ POVESTIRE A UNUI SUFLET NEFERICIT

O prietenă a mea, italiancă, o minunată cîntăreață cu harmonica, avea o prietenă, pe care o iubea ca pe o soră și de care era iubită ca o soră. Italianca, Bianca, era nedespărțită de Beta, femeie blondă, fragilă și de origine poloneză, și măritată cu un inginer bruxelez, stabilit, ca și noi, la Rolle, în cantonul de Vaud.

Am cunoscut pe Beta în camera Bianchei, la hotelul « Celor trei împărați », cu balconul îmbrobodit în glicină violetă, deschis peste Lémanul albastru. Venise să asculte, a nu știu cîtea oară, pe *Rigoletto*, cîntat *da capo al fine*, cu însoțirea vocii, în cupletele agile, de pipăitul mărunt și expert al Bianchei, pe nasturii de sidef ai vulgarului instrument.

Subt degetele sticloase, cu unghiile ascuțite unghiular, ca la sfincși, harmonica devenea o unealtă considerabilă și multiplă, ca orga, și putea să se măsoare cu complicațiile, varietățile și belșugul de sonorități și nuanțe ale unei orchestre cu timbrul discret, de interior. În mîinile trandafirìi, ștofa muzicii se desfășura ca o catifea brodată cu crini, fazani și mătrăguni și înstelată cu acèle imitații de metale licăritoare diafane și provizorii, după fulgii de zăpadă, care se numesc fluturi și care îngreuiază subt promoroaca lor multicoloră corola involtă și numeroasă, de tifon și borangic, a poalelor mici de balet.

Beta era o femeiușcă plină ca o scrumbie, suculentă ca o langustă, dar cu inima gingàșă și moale, poetizată cu exagerare — ceea ce o făcea obositoare. Vocabularul ei, ca o cofetărie todeauna deschisă, te asalta cu creme, ciocolaterìi și bomboane, la toate orele din zi și noapte.

— O! cît sînt de fericită să te văd. . . O, cît îmi place să te aud!. . . Vezi, soarele niciodată nu a strălucit ca azi. . . Ce ore dulci și suave. . . Îmi amintesc de o seară tot atît de sublimă: era în aprilie 1895 și mă văd delicios amuzată într-un boschet, ca într-un buchet de flori. . . Nu-i așa? tăcerea este divină. . .

Beta nu spunea « am mîncat », din pricina brutalității prea directe a unui act care trebuia săvîrșit cu gentilețe. Ea spunea « am dejunat » sau « am luat masa ». Niciun cuvînt al ei nu putea să aducă aminte și să provoace decît formele și culorile reputate fine și picturale, plus un ușor conținut de parfum. Supărarea ei era o criză, violența ei descurajarea.

Bărbatul Betei, bruxelezul, ar fi dorit să i se răspundă uneori cu o înjurătură, să audă în casă cuvîntul « dobitocule » sau interjecția « idiotule, mă exasperezi! ». Dimpotrivă. Cînd, scos din fire, el se întîmpla să-și atace îngerul cu insulta « *Vieille vache* », ea se legăna puțin, i se înmuiau brațele și gambele, și, căzînd pe scaun, suspina: « *Oh! oh! mon Dieu, que je suis malheureuse!* ».

Și toți cunoscuții, dimpreună cu soțul, detestau cumplit pe biata Beta, care totuș își adora bărbatul, cu strictă exclusivitate.

Am căutat să cunosc mai bine pe această distinsă femeie, consacrată, după cuviință, cultului căsniciei. Întîlnind-o într-un bazar, unde vocabularul ei ales s-a epuizat în comparații, judecăți și aprecieri, am făcut drumul înnapoi împreună,

fără nicio aluzie anormală, păstrînd măsura civilităților de rigoare și pășind protocolar: Beta în dreapta, și eu de-a stînga, și rezervînd un spațiu de aer cuviincios între noi.

De-a lungul drumului am vorbit teatru și literatură dramatică. La o vitrină cu papagali, cobai și pisici angòra, începu subiectul fraged al dragostei pentru animale și, în dezvoltările acestui capitol, sufletul Betei și-a pus toată expresia impalpabilelor lui purități.

Pe negîndite, am trecut prin fața imòbilului în care locuiam eu. M-am oprit respectuos, cu intenția să o salut: apartamentul ei se găsea cu două numere de casă mai sus. Cu o inocență de soră mai mică, Beta intră însă în gangul casei mele, puse piciorul, pe care i-l mîngîiai subit de-a lungul ciorapilor cu ochii, pe treapta scării și, urmată sfiios de mine, ajunse la ușa mea, pe care o deschisei.

Parcurgerea scării, intrarea în camerele mele, scoaterea hainei de lutru s-au făcut în mod mașinal, fără niciun gînd cugetat nici la Beta nici la mine, în deplină și curată nevinovăție. Și cînd, inconștienți și involuntari, duceam de la fereastră în alcov prada trupului ei gol, cuprins hoțește, pe dedesubtul spinării cu brațul stîng și dedesubtul coapselor cu dreptul, petrecut de jurîmprejurul pîntecului palid, și pe mușchiul încordat al subsuorii simțeam așezarea fierbinte a fructului oprit, noi ne-am supus înțelegerii neștiute, încheiată fără participarea noastră, pe drum, între fantomele obscure care ne îmbată și ne adorm și ne îmbrîncesc în răcoarea caldă a uitării de sine.

Cînd ne-am recunoscut și ne-am adus aminte de ființele noastre adevărate și de comandamentele morale, se făcuse tîrziu și mîhnirile ne strînseră și mai mult înlăuntrul fărădelegii noastre și în

alcov. Beta mă iubi, din acel moment, exclusiv pe mine, și cu o nepăsare de primejdie și cu o franchețe care constituie, în societatea organizată și păzită de lege și judecător, cavalerismul și vitejia femeii cu adevărat îndrăgostită.

Ea suia în apartamentul meu la orele cele mai nepotrivite, ca o panteră, flămîndă de cîteva ori pe zi, și aducea întodeauna în sacul ei de mînă, cu oglindă și creioane de buze și de sprîncene, un nimic naiv și ridicul, argumentînd că este făcut de mîinile ei, cu sentimentul de religiozitate al călugăriței convinse, care, oferind un mir, afirmă că a fost sfințit.

— Tu ești visul meu realizat, spunea Beta, transportată de ideea selecțiunii și mîndră în acelaș timp că a colaborat la realizarea mea. Simt lîngă tine ca un zefir de primăvară. Pentru o mîngîiere a ta, îmi dau toată viața! suspina Beta cu un accent literar însă sincer. Tremur de teama că o să te pierd, îngîna Beta, scoțînd din geantă o cămașă de păpușă, o pernă mică de forma pisicii, pentru înfipt ace cu gămălie, o batistă de cinci centimetri pătrați sau o floare tăiată în mătase.

Adeseori, Beta recita din Lamartine sau căuta fraze personale despre clarul de lună din balcon, despre Alpii ridicați cu vîrfurile la ceruri, peste Léman, ca ugerii cu sfîrcuri multe ale unei lupoaice apocaliptice, răsturnată subt mîngîierea spinoasă a stelelor albe. Ea îmi atribuia puteri care mă intimidau, îmi rezerva calificativele zeilor înspăimîntătoare, se tăvălea cu rugăciuni de sclavă pe covoare, se apropia de mine în genunchi, îmi săruta mîinile păroase, se despletea peste mine, și gura ei rece și frumoasă ca o piersică despicată, cu sîmburele de sînge, măcelărea stăruitoare și damnată rezistențele mele, ca o fiară albă.

Cînd se ivea timpul să se întoarcă, o imensă teroare se pogora în mădulările mele. Beta începuse să mă sperie ca un păianjen și să mă alunge ca un miros puturos. Pe măsură ce buzele ei dulci se făceau mai șoptitoare, pe măsură ce mîngîierile i se vădeau mai dibace și palmele ei puneau în vibrare mai potrivit strunele viorii mele, pe măsură ce o doream mai mult, frămîntată, gemută, mistuită și bolnavă de semuitoarea agonie, necazul meu se ridica mai sus și amenința mai tare fulgerul mîniilor mele acumulate.

Transportat prin poeme, poemele mă scîrbiră. Tîrît prin cărți, cărțile mă dezgustară. Nu mai putui suferi glicinele, florile, detestai Alpii și Lémanul, evitam luna, ocoleam umbra, și în odaia mea auzeam sunete de lanțuri. Poeții nu au scris așa cum au simțit. Viața trebuie desfigurată și conruptă, și adevărul plat și elementar trebuiește dislocat și falsificat, ca să existe.

Într-o seară, Beta se plînse:

— Nu știu de ce toată lumea se ferește de mine. Mă silesc să mulțumesc pe fiecare. Nu jignesc pe nimeni. Duc mîna să mîngîi o suferință, și suferința îmi ia mîna și mi-o aruncă. Unica mea fericire este că mă iubești tu, tu ești fericirea mea fără umbră. Sufletul tău e delicat și atent. Ce-mi pasă la urma urmelor de toți ceilalți: vino, vino, vino să te sărut!

Mă dusei și fui sărutat, asfixiat. Și pecînd Beta își culegea răzbunările și satisfacțiile din insul meu, fără o pauză și fără un răgaz, în mine se dezbătea problema sincerității în iubire și se juca tragedia carității necesare.

Beta zise:

— Ești al meu pentru todeauna și definitiv.

Și tocmai atunci reflexiunea hotărîse: « Tîmpitule! fă tot ce poți și scapă! ».

Și noul angajament al Betei, « pentru todeauna », înfiorîndu-mă, angaja răspunderea mea încă o dată, și mi-era groază de durerile nevinovate, de un dezastru moral, funest femeilor iubite. O sărutai părintește pe frunte, consimțind o prelungire a sacrificiului, și Beta avu iluzia că o sărută un adorator înnămolit în amor.

Cei care pricep mai mult, mi-am zis, sînt datori să sufere mai mult. Mă voi resemna să rabd: sînt dator. Voi considera-o ca pe o soră adevărată, de care nu mă pot despărți.

— Dacă ai procedat întodeauna așa, zise unul dintre prietenii adunați la masa cu cafele, dragă doctore, trebuie să ai o grămadă de surori adevărate.

Doctorului nu-i plăcu prea mult calitatea acestui soi de spirit.

— În sfîrșit, cum ai ieșit din încurcătura morală? întrebă o doamnă de la masă.

— Bărbatul e de fapt un animal ticălos, răspunse doctorul. În mod cu totul reflex, m-am mutat într-o bună zi într-altă localitate, fără să spui nimănuia nimic. S-au împlinit patru ani... Beta a iubit de atunci un ofițer de marină, un arhitect, un boxeur — și pe bărbatul ei...

LUPUL DE MARE

Într-o seară am fost oaspeții unui amic de curînd. Îl cunoscusem într-un varieteu, plătind șampania fetelor și a invitaților, la o masă de cel puțin douăzeci de persoane, la care venea să se așeze cine voia, se prezinta posesorului mesei, amicul de curînd, ducea o cupă la gură, o golea de două-trei ori, și dispărea în vîrtejul electric și muzical, de dansuri și fum de tutun.

Luasem cu mine pe excelentul meu prieten, filologul, care ținea să cunoască pe ciudatul personaj.

— Nu știu precis ce meserie are, dar știu că la vîrsta lui e un om foarte bogat și, aș zice, foarte puternic. Mi s-a spus că e un mare armator din Galați, și că vapoarele lui cu cereale poartă pavilion recunoscut în Sicilia, la Gibraltar, la Rotterdam și de-a lungul coastei africane. O să ai plăcerea să cunoști un tip de voință și energie, unul din acei oameni născuți pentru comandă, și creatori.

Intrînd în casa gazdei, făcusem cunoștință cu opulența lui. Scurt, cu figura pătrată, clădită pe un bust în cub, cu umerii orizontali și grei, și flăcău, el își anima personalul cu o atitudine de amiral, din care nu era exclus Bonaparte. Bărbia lui, înțepată de colțurile unui guler scrobit sticlos, dispărea într-o combinație a plastronului cu cravata și cu jiletca albă, de stil imperial,

iar degetul arătător sta prezent, agățat într-un interval de nasturi. Mi se pare chiar că pe tabachera lui am distins litera N., caracteristică, a Corsicanului, într-o ghirlandă de atribute.

După un ospăț, la care au defilat cărnurile complex carminate și aurite de un cuptor savant, curcile cu pulpele indecent întoarse pe umeri, purceii rumeni, prăjiți într-o poziție intimidată, pe un pat de legume debitate în culori, în fire ca de lînă și în gogoloaie ca de dantelă, s-au aprins țigările, și convorbirile s-au grupat. Vocea sonoră, de bas, a bogatului amfitrion domina, cum se și cuvenea, dialogurile toate. Prietenul meu voia să determine oarecum profesiunea exactă a unui om care își permitea, pe vremuri de mare criză, ospețe scumpe și havane autentice pentru toți invitații lui, filologia, cu toate că studiată adînc, dovedindu-se incapabilă să procure unui învățat, cum era prietenul, măcar siguranța repetată a ceștii matinale cu ciocolată.

— Se pare că afacerile merg destul de bine, insinuă filologul, cu imaginea în ochi a unui port populat cu catarge.

— Nu aș putea să mă plîng, răspunse amfitrionul, frîngînd scrumul havanei pe marginea licăritoare a unui vas de alamă.

— În general, *celelalte* întreprinderi se aude că merg destul de greu. Dar cine mai înțelege ceva? Eu cred că există un gen bancar și comercial de a se plînge omul de afaceri și atunci cînd îi merge mulțumitor.

— Cred că se exagerează, zise amfitrionul; de altfel, la mine am avut un sezon remarcabil de gripă.

Filologul își încrucișă privirea cu privirea mea.

— Probabil că și crizele sînt de sezon, reluă filologul, analitic.

— Toamna și ceața sînt cei mai favorabili agenți, zise armatorul. Îndată ce iese soarele și se ivește vara, nu mai e mult de făcut. . .

Nu înțelegeam nimic din această răsturnare a noțiunilor noastre de navigație.

— Crezi că-i armator? m-a întrebat prietenul filolog.

— Vorbește ca un medic, îi răspunsei. A zis « gripă ». Dacă nu o fi și ăsta un termen maritim.

— Dar « soarele » și « vara »? La întoarcere am să-l iau altfel, mai concret, zise filologul, care se pregătea să iasă. Poți să-mi spui situația locului de care am trebuință?. . .

— Ieși în curte, îi răspunsei. Văd că toți invitații ies în curte și o apucă la stînga, către fund.

Filologul, grăbit de o nevoie, care de obicei în versificare se ascunde, ieși în curte. Era pe la două după miezul nopții și întuneric beznă. În fundul curții el se lovi de cîteva trăsuri cu vîrfurile înnalte, șterse de întuneric. I se păru poate curios, dar trecu printre ele cu gîndul la îndelungatele călătorii pe mările albastre. Se duse și mai în fund, atras de paloarea luminată a unui geam, care indica, poate, locul căutat. Însă deschise din greșeală o ușă în dreapta, de sală vastă. Luminișul geamului făcu descifrabil conținutul încăperii. Pardoseala era acoperită de cîteva rînduri de coșciuge. Filologului îi trecu nevoia numaidecît și trînti ușa, dîndu-se de-a-ndaratele înapoi. Uimirea lui fu atît de mare și obiectul ei atît de neprevăzut, încît îl părăsiră puterile de a se mai strecura printre roțile trăsurilor, care, evident, nu puteau să fie decît niște dricuri. Subțiat pînă la șira spinării, strîngîndu-și pîntecul și respirîndu-și-l, ca să încapă, el nu-și iuți pasul, pînă ce nu izbuti să iasă. Prin geamul de galantar al unei trăsuri, zări, indistinct, opt chivăre de cioclu cu panaș, suprapuse piramidal.

— Eu o să plec! îmi șopti prietenul, venind să-și ia pălăria, galben și alb ca un părete. Tu mai rămîi?

Și apropiindu-se detot de urechea mea, șopti dezamăgit:

— Am aflat. . . E dricar.

UN ADMIRATOR

Pe la ușa odăii, deschisă din pricina căldurii, trecea de cîteva ori pe zi un vecin de cură. Probabil că citise cartea mea de vizită, prinsă cu o țintă de pervaz, și voia să mă cunoască și să mă studieze. Nimic nu mi s-a părut mai idiot, atît din partea criticilor și a publicului, cît și din partea oamenilor cunoscuți, ca indiscreția, pe care și unii și alții o cultivă ca o suavă floare literară. Autorul zice: « Ia te uită: eu sînt ăsta; uite portretul meu, uite ce fac și ce gîndesc ». Iar istoriograful de stupidități zice: « Eu l-am surprins într-o zi răzîndu-se în oglindă: își ținea cu degetele mîinii stîngi mustățile, și dedesubt evolua cu briciul ».

Omul care a vorbit cu Zola în tramvai, scrie o carte și se încuibă în reputația scriitorilor. Sînt lindini de aureolă, ca păduchii de cap.

Vecinul meu era un tînăr sportiv. Isprăvise liceul, și mai purta, în timpul vacanțelor mari, o parte din uniforma școlii secundare, ca un cîine intrat în pubertate cîțiva din foștii lui dinți de lapte. Îndată ce se apropia de cameră, el bătea pasul, anunțîndu-și ivirea, și trecea prin fața ușii cu gîtul întors, atît de întors încît o emoție bruscă i l-ar fi putut încremeni, făcîndu-i reîntoarcerea cu neputință. Lipsa lui de bunăcreștere mă scotea din fire, și mă gîndeam la un procedeu potrivit pentru punerea gîtului tînărului pasager din vilă, la loc.

Hotărîsem întîi să ies pe coridor și să-l dojenesc, explicîndu-i că prezintarea ostentativă și stăruitoare a capului dinaintea unei uși deschise, echivalează cu ceea ce psihologia perversiunilor genitale a numit exhibiționism, și că atîrnă de raport ca expunerea feții să devie pornografică și provocătoare; ceea ce vechii turci înțelegeau cu finețe, mascînd ocheada și zîmbetul numeroaselor neveste din harem, în zăbranice dese. Sînt, într-adevăr, anume scăpărări de ochi și de dinți, și anume tremur al buzelor, care evocă nu numai faptul condamnabil, dar și un miròs; și acest lucru savanții, poeții și tunzătorii, fotografiați cu pipăitul aplicat pe vîna temporală și pe lobul frontal, nu l-au înțeles nici pînă în ziua de azi.

Teoria risca să nu fie asimilată: vecinul meu, deși tînăr, — după pas, după căscat, după strigătul cu care chema servitoarea și după tonul poruncilor date, — îmi da dovezi repetate de prostie. Mă gîndii la alte mijloace, mai la îndemîna inteligenței lui, și le căutam cu grija ca să mă găsesc pe terenul just, și lecția să fie pricepută.

Deocamdată înțelesei din ce în ce mai mult că tînărul antipatic voia în special să-și întîlnească ochii cu ochii mei, și acest act mi se păru, prin intenția lui de intimitate, de-o nepermisă indecență. Cunoșteam substratul acestei stări sufletești, de la animale, care caută coincidența punctului scînteietor al pupilei cu scînteia din ochiul omului, ca să știe dacă trebuie să i se supuie, să-l atace sau să fugă. Se produce un echilibru de dioptrii, în care tăria cea mai slabă cedează. Șarpele, de pildă, are în ochii lui o lumină depărtată, de perlă, care învinge luminozitatea de mărgică a pasărilor fixate, și poate că tocmai această

evocație inconștientă face prețul mărgăritarelor și le-a determinat să fie purtate în șiraguri ondulate.

În aparatul de polarizare a lichidelor zaharoase se petrece un fenomen analog cu întîlnirea crăpăturilor revelatoare din lumina ochilor umani: ațintită în văpaia lămpii din camera neagră, luneta polarimetrului este reglată între distanța lentilelor mobile, unde se așează tubul de cristal cu soluția dulce, de un șurub cu ciuperca mare, așezat dedesubt și învîrtit cu mîna. Ochiul cercetătorului urmărește, străbătînd lentilele și soluția pînă-n flacăra lămpii,coincidența discului numerotat cu transformările limpezimilor interioare, în vremea ce mîna lui sucește ciuperca. Coincidența perfectă are loc pe o singură linie de secundar, și lichidul devine violet, ca și cum ar fi fost tratat în eprubetă cu un șuvoi, strecurat încet pe păretele de sticlă, de acid sulfuric. Laborantul notează gradul coincidenței în cartea cu analize, și numărul aflat indică proporția de zahăr.

Ceea ce-ți spun e serios: scăpărarea privirilor într-un singur punct comun e o logodnă de energii, o oglindire și o absorbire. Oamenii se împreună și se subalternează prin scînteiere, căci scînteia ochiului comandă.

Vecinul meu îmi căuta scînteia, ca un curcan pe care îl aveam la țară și care voia să afle, privindu-mă pieziș pe dedesubt, dacă eu eram într-adevăr stăpînul lui sau isprăvnicelul. Dar ceea ce admiteam la un curcan în forma lui cuvenită, de curcan, nu puteam tolera unui curcan care parazita într-un om. Inteligența curcii e suficientă curcii; eu nu primesc cu bunăvoință prostia ei rătăcită, prin capriciile fiziologice, în oameni. De aceea, cînd se apropia de ușă tînărul vecin, mă întorceam, lovind violent scaunul cu picioarele și primeam căutătura lui cu spatele sau împingeam ușa peste figura lui de cinocefal.

Acest joc a durat două săptămîni, după care s-a inaugurat un joc deosebit. Tînărul cînta versuri, din odaia lui, ca să aflu că citește; recita versuri și proză cu accente de tragic. Într-o duminică m-a cuprins o spaimă amestecată cu ură: el recita din stihurile mele, cu o intenție a căreia durată mă sufoca. Ele mi se păreau cu atît mai rele cu cît erau grăite de gura lui. Auzii incidental că e fiul unui fost chelner înstărit, cu o bucătăreasă lătăreață.

Nu mă mai împiedicai de scrupule. Telegrafiai fratelui meu să-mi trimită buldogul englezesc, un cîine de o statură neobișnuit de mare, grandios în urîțenie și splendid în frumusețe: alege. Pe un trup uriaș, scotea muci un nas minuscul, spintecat în două, cu buzele grele ca niște ficați, și luceau, în sînge, mici, niște ochi în care Apocalipsa se învîrtoșa cu asasinatul.

Am postat pe Bob în dreptul ușii, ca pe un elefant într-un portic de templu idolatru, și cînd a mai voit să treacă o dată vecinul, i-am strigat lui Bob:

— Pă el!

Și am închis ușa.

Am urmărit scena numai cu auzul, ca o prăbușire de mobilier. Tînărul avusese trista inspirație să se apere și să reziste, refugiindu-se în podul vilei: Bob l-a trîntit de cîteva ori. Tînărul a voit să scape prin lucarnă: Bob l-a tras înnapoi de picioare și l-a tăvălit. Am auzit vaiete de masacru, și nu m-am mișcat. Destul că Bob mi s-a întors la ușă, de astădată larg deschisă, după o jumătate de ceas, cu o expresie a figurii scîrbită: în dinți purta corpul delict al unei jumătăți de pantalon, cu izmana din interior murdară de un element neprevăzut.

Cu acest prilej admiratorul meu a dispărut, ca în poezie, pe todeauna.

VADUL MUIERILOR

La noi în munți, s-a petrecut odinioară un fenomen de singularizare, pe care, pretutindeni și constant, natura îl combate și-l stăpînește. Într-adevăr, decînd se pomenește, numărul bărbaților și al femeilor este aproape întodeauna egal, și această ciudată balanță, pe care știința nici nu o explică nici nu o cuprinde în tabela problemelor cercetate, ca o sumedenie de alte probleme, atît de însemnate, încă nici măcar formulate de inteligența totuș considerabilă, științifică, — echilibrul vertical al omului viu, natura creierului, situația topografică a creierului față de corp, căldura celulei vii etc., etc., — se menține proporțional cu densitatea locuitorilor unui punct social examinat. Familia, coliba, satul, orașul, dau peste tot locul raporturi armonice de număr între sexe.

Din criptele faraonilor s-au scos boabe de grîu, care, după trei mii de ani, își mai păstrau intactă puterea germinativă, — și miracolul acestei mistice rezistențe, semnalat fără emoții și înregistrat cu suficiență, nu a scandalizat criteriile oamenilor de știință, impermeabili la seria lucrurilor extraordinare. Omul de știință are ceva comun cu autorul de piese de teatru și de romane, interesîndu-l îndeosebi subiectele finite, construcțiile terminate, tot ce se resoarbe în trecut, și evitînd chestiunile care, confundate cu clipa și cu actualitatea, prezintă exterior linia dimensiunilor eternității.

Fenomenul petrecut în munții noștri era că toți copiii născuți în ultimii cincizeci de ani se găseau a fi fetițe și fete exclusiv, ca într-o mînăstire de maici, în care cîntărețele de strană, bătrîne și mustăcioase, trăiesc alături cu virginele pubere și cu surorile începătoare, naive, mici și zulufate ca niște păpuși. Bărbații care mai rămîneau erau niște moșnegi, buni pentru Academie sau borcane cu spirt, desfigurați de vîrstă, zgîrciți din spinări, inexpresivi ca interiorul găocilor de coajă de nucă, întorși de viață la conturul bălăngănit și deznodat al maimuței strămoșești.

Plugurile bucăților noastre de pămînt, scoborîte pînă la șes, erau purtate flăcăiește de fete bălane. Fetele doborau fînul, cosit cu brațele goale pînă la piept, și tot ele clădeau clăile de trifoi și spinările de dromaderi ale carelor încărcate. Săcurea lovea pădurea cu mîna trandafirie a copilelor. Și în toate muncile grele, ale stîncii, ale rîului și ale pădurii, tresăreau sînii cu bobocul negricios al Ioanelor noastre.

Fuse apa de vină, aerul, că bărbații munților noștri se stîrpiseră detot? Adevărul este că de la un timp încoace se ivise ceva în bătaia soarelui și a vîntului, ceva care dădea oamenilor noștri o vioiciune și o gingășie femeiască. Bărbații se nășteau din ce în ce mai albicioși, barba li se ivea cu mare întîrziere, mușchii le rămîneau somnuroși, ceafa se subția, vocea se făcea duioasă și slabă. Cu alte cuvinte, fenomenul s-a iscat lin și treptat, pînă în ziua cînd, căsătorindu-se primele părechi ale fenomenului caracterizat, soții s-au descoperit unul altuia, în noaptea nunții, a fi în totul la fel, cu coapse adînci și netezimi,

și doritori de o strivire și de o asfixie, pe care nu avea cine să li le pricinuiască.

Se vorbea în vecinătățile cele mai depărtate, cu mirare, de Vadul Muierilor, cum fusese muntele nostru poreclit. Un preot trimis la noi, ca să înlocuiască pe preotul decedat, a trebuit să plece a treia zi după instalare, izgonit de propria lui nălucire. Neavînd de cine să se ascundă, fetele umblau pe trei sferturi goale, călărind caii și boii de acasă la cîmp și scăldîndu-se în lumina apelor din dreptul bisericii, cîteva sute laolaltă.

Lipsit de cetățeni la care să se răstească, prefectul a trebuit să-și retragă autoritățile în orașul din cîmpie. Mai bine de patruzeci de ani, Vadul Muierilor nu dedese armatei niciun recrut, și delegații care veniseră să se încredințeze de realitate, găsindu-se împresurați într-un pîlc de cîteva mii de fete, pecît de grave pe-atît de frumoase, fură siliți să iasă din munți, terorizați de un sentiment de stupefacție respectuoasă. Un farmec neînțeles înconjura munții unde munceau fecioarele, și drumurile ce treceau prin cătunele lor curate fuseră din ce în ce mai ocolite, ca aparținînd unei regiuni încîntătoare însă blestemate.

La izbucnirea războiului, Vadul Muierilor se întindea pe unsprezece munți. Inamicul apăsînd fruntaria cu àripa lui greoaie, se ivi cu tunuri și mitraliere, pe platou, într-o duminică după-amiază, cînd fetele se adunaseră din toate văile, ca să joace. Ele dansau în hore tumultuoase, goale, înfășurate în peșchire lungi de borangic și in, la cîntecul cu vocea și fluierul al fetelor bătrîne. Inamicul fu înspăimîntat, ca și cum àripa lui nimerise în mijlocul furtunilor basmului, și, val-vîrtej, o rupse de-a fuga, pe coastele munților înnapoi. Însă, el voi să se dumirească și trimise

solie cincisprezece călăreți care să întrebe dacă visul este adevărat. Solia nu se mai întoarse. O nouă solie avu aceeaș soartă. Patru solìi se înnecară astfel în necunoscut. Atunci, un comandant se hotărî să curme taina și apucă spre Vadul Muierilor cu un regiment. Ce-a devenit regimentul, nu s-a mai știut: el s-a pierdut cu general cu tot, cu arme, cu care, cu muniții. Porunci aspre fură publicate în toate armatele inamice, ca niciun oștean să nu se mai apropie de locurile vrăjite.

Noaptea, de multe ori, iscoadele trimise în recunoaștere, din ambele tabere beligerante, erau împresurate, în cîte o pădure, de femei, dezarmate și capturate. Cîte un soldat însetoșat, răzleț de trupă, descăleca la un izvor să bea. El era prins de femei și făcut prizonier. Peste zece mii de oameni, din felurite armate, fuseseră înscriși în comunicatul oficial la rubrica misterioasă a celor « dispăruți ».

Întîmplarea a făcut să trec, după zece ani de la război, acum cîteva zile, prin Vadul Muierilor, cu automobilul, și îmi lipsea apa din radiator. Rătăcisem. Era o noapte de argint, motorul mi se oprise, înfierbîntat peste măsură. Ca o gaură de aur în podul cerului, strălucea luceafărul cel mare. Un viscol de albituri îmi atrase privirea către o pajiște închisă, încercuită de suliți de pădure. Jucau femeile împînzite în năframă.

— Ei, camarade! strigai către un om cu cască de fier. Îmi trebuie o găleată de apă la radiator. Ce cauți aici?

— Sînt prizonier, răspunse omul. Vorbește mai încet.

— Te-ai îmbătat, îi șoptii omului cu cască. Faci pe prizonierul, după zece ani de la război.

— Șșșt! Sîntem la Vadul Muierilor zece mii de prizonieri.

— O! atunci e sensațional. Hai să punem încet apă în radiator și vino cu mine. Te iau cu mașina și facem în presă un tărăboi nemaipomenit. Ai note din captivitate?

— Zece volume, răspunse omul cu cască.

Dar pesemne că era într-adevăr o vrajă. Nici nu apucasem să facem al treilea kilometru, că ne vedem înconjurați, luați pe sus și duși într-un harem... de bărbați. Erau cîteva mii de inși într-o sală vastă, cu băi de alabastru, cu parfume și încîntări, și deasupra fiecărui bărbat, întins pe blănuri și mătăsuri, muncea o ființă albă un masaj ritmic și curios.

— Dați-mi pușca! strigai urmăritorilor mei. Vreau să fac un adevărat carnaj.

— Pușca dumitale e demagnetizată, îmi șopti o fecioară, care-și lustruia unghiile picioarelor cu un deget de mînușă.

— Cum demagnetizată, domnișoară?

— Prin raza diabolică, un produs imponderabil al Vadului nostru.

Un vaiet uriaș zguduia pereții de marmură ai haremului masculin.

— Ce aud? întreb îngrozit.

— E vaietul masajului izbutit. Prizonierii gem de bucurie.

— Dați-mi un condei să scriu ce văd și ce aud. E revoltător.

— Liniștește-te, tinere, îmi șopti un animal foarte simpatic, cu sprîncenile cărămizii. N-avem cerneală.

— Dar nu mai sînt nici atît de tînăr, șoptii atunci, cu o vagă speranță.

— O să vedem imediat...

« PROPIETARUL »

Ți-am mai spus de cîteva ori, să înțelegi în ce consistă « metodele mele ». Îți voi da și exemple mai documentate. După ce-mi aleg, în limbajul spiritist, subiectul, omul potrivit cu doctrina și cu procedura, mă țin de el pînă la rezultat.

Ședeam în tinerețe pe-o sală lungă, într-o pensiune. Plătindu-mi chiria, după cîteva luni de găzduire în casa lui, propietarul, un fost birtaș îmbogățit, adăoga după fiece mensualitate un spor nejustificat. Informîndu-mă la vecini, am aflat că sporul devenise o măsură unanimă. Adunat de la treizeci și doi de locatari, timp de douăsprezece luni pe an, el se cifra cu un beneficiu suplimentar important. Refuzul plății atrăgea mutarea, harababura bagajelor și cheltuieli și mai mari. Iată un om, mi-am zis, făcut pentru metodele mele.

Am hotărît o zi în care am început să-mi înfășur victima într-o rețea de fatalități și semitonuri de evenimente. Am însemnat pe calendar programul pe zile al acțiunii mele și mi l-am asimilat în detaliu. Primele zile au fost consacrate biletelor prevestitoare de nenorociri și obscurităților profetice: pe bucăți de hîrtie galbenă creionam o sentință, îndoiam biletul în patru și-l strecuram în locurile pe unde aveau să treacă propietarul și familia lui.

« Orice ai face, tot vei muri: moartea vine azi sau vine mîine, vine negreșit. »

Nimic nu impresionează pe un om care trăiește bine și își are, cum se zice în termeni umflați și derizorii, viața asigurată, ca evocarea morții. Restauratorii și mai ales proprietarii și-au fabricat iluzia că sînt eterni și că pe veci ei vor da zeamă lungă clienților, apartamente și ascensor. Majoritatea biletelor mele începeau cu substantivul *moarte*, și am tratat moartea în vreo șaizeci de bilete, care au fost găsite subt farfurie sau șervet, în plapumă și chiar în portofel.

« Plin am fost întodeauna, dar moartea mă va goli. »

A fost de ajuns o lună de zile de asemenea campanie, ca propietarul și familia lui să devie din ce în ce mai taciturni. Bărbatul începuse să se radă mai rar, ieșea cu umbrelă și galoși pe timp frumos, cravata îi atîrna deranjată. Chemînd moartea zilnic, ea se deprinde să vie.

Paralel cu biletele, am întreprins o inițiativă de infectare. Cunoșteam un cehoslovac care vrăjea gîndacii, și un polonez care pleca dintr-o casă cu toți șoarecii și șobolanii după el. Erau amîndoi foarte reputați. Cel dintîi mi-a adus într-o duminică în apartament 478.000 de șvabi, libărci și alte soiuri de gîngănii făcute pentru scîrbirea omului de viață. Fiecare gîndac dînd naștere la cîte o mie de tineri, într-o săptămînă poporul gîngăniilor se înmulți extraordinar. Locatarii i-au mîncat în bucate și i-au băut în pahar. Noaptea, gîndacii erau surprinși pipăind în atingeri fine pleoapele închise și mîncînd molecule și atomi de gălbenuș de ouă din colțul gurii celor adormiți. S-au încuibat în obiectele cu găuri și tub, în țigaret.

Șoarecii s-au răspîndit repede, ca niște noi pasageri, prin toate camerile pensiunii, găsind locuri și intervale de păreți destule, pentru o locuință provizorie. Mai greu de plasat au fost șobolanii, care s-au refugiat de-a dreptul în așternuturi și încălțăminte. Un locatar, puind paltonul, a dat în buzunarul cu mînușile de o familie completă de chițcani. Intram în odăile funcționarelor duse la lucru și întorceam portretele din păreți, strîmbîndu-le puțin. Periile de dinți le inversam în pahare. Puneam foarfecile în locul călimării și călimara pe dulapul de haine. Luam scaunele și le așezam la fereastră. În patul unei profesoare de limba engleză m-am culcat să-l răvășesc, și pe masa de noapte am transportat o scrumieră plină cu mucuri, dintr-altă odaie. La întoarcerea acasă a profesoarei, a fost un convoi al tuturor locatarilor chemați să asiste. Un boxeur a căutat pe subt pat și în dosuri presupuse, cu revolverul încărcat. Am pus pălării de la nr. 30 la nr. 5 și, amestecînd umbrele și haine, despărechiam pantofi și-i împărechiam cu ghete despărechiate, dintr-alte odăi. Cu un magnet, plimbîndu-l pe sticla cadranelor, am stricat odată o grămadă de ceasornice de buzunar. Am tăiat, într-altă zi, cu o lamă de brici, toate atîrnătoarele de la ceafă ale paltoanelor din vestibul. Am pus sacîz la vreo zece balamale de uși, care au țipat cîteva zile și nopți. Am strămutat cheile de la uși. Am schimbat sunetul soneriei, strîngînd clopoțelul pe pivot, iar într-o noapte cu lună am ieșit în balconul meu, învăluit într-un cearșaf și urcat pe un scaun. Am auzit zeci de țipete și de fugi din balcoane în odăi.

După două luni, pensiunea mai avea doi locatari, pe mine și pe un farmacist, asociat la aplicarea metodelor mele. Toți chiriașii plecaseră, și propietarul renunța la sporurile lui definitiv. Rămași singuri, la aplicarea integrală a programului meu nu se mai opunea nimic. Am înfundat toate robinetele și canalurile, și coșurile de fum au fost încărcate cu lemnele destinate să fie arse. Pe povîrnișul mansardei, din două în două minute, lăsam să se rostogolească pietricele aduse într-o

pungă: ele nu puteau să cadă decît din stele, ca o cenușă de metal.

Mutîndu-mă în cele din urmă, pe motivul că am locuit prea multă vreme într-o casă blestemată, propietarul a scăzut tariful, fără să mai îmbie pe nimeni. Apoi, a pornit expediția prin poștă de cutii goale și de cărți poștale nescrise și numai adresate, care a durat trei luni. Ultimul ambalaj trimis la domiciliu a fost o ladă mare de automobil, în care se găsea un coșciug și în coșciug o perucă. În sfîrșit, am determinat o zîzanie completă între soți prin trimiteri de flori și cutii cu bomboane. Împăcarea soților se făcea mîncînd bomboanele împreună pînă la fund, unde se aflau tipărite două capete de mort, leit-motivul întregii campanii. Prin tertipuri și calomnii manuscrise, am creat o opinie publică de adversitate în cartier, manifestată în mai multe rînduri prin aglomerări dinaintea « casei cu strigoi ». Lada cu coșciugul, care nu putea să încapă pe poartă, a staționat o zi pe trotuar, și, trebuind să fie desfăcută, ca să intre, s-a descoperit coșciugul dinaintea unui public de oameni revoltați.

Propietarii rezistînd din pricina dragostei lor pentru viață, am făcut să se oprească și să staționeze dinaintea imobilului un dric împodobit, cu cai panașați și îmbrăcați în mantale negre, cu tigheluri de argint. Dricarii s-au uitat un ceas la fațadă și la numărul casei. Rezultatul a fost matematic exact: propietarii s-au spînzurat, soțul în vestibul și soția în camera de baie.

Metodele mele au provocat și au întreținut, în cazul relatat, teroarea și spaima de inexplicabil. Această stare morală poate fi obținută de altfel și prin mijloace mai simple...

INTERCALĂRILE

Ar putea să pară o povestire în genul fantastic, cu mai multă intenție de humor și cu mai puțină realizare, și totuș e un lucru petrecut într-adevăr.

Ai cunoscut desigur, spune povestitorul, mai multe părechi de oameni asemănători, la figură și culoare. Nu vreau să repet constatarea banală că oridecîteori te întîlnești pe stradă cu un individ, care îți aduce aminte pe altul, peste cîteva zeci de metri îl întîlnești și pe acesta. Problema are complicații: s-ar putea ca asemănarea să fie iluzorie și să constituie numai traducerea instantanee a gîndului celui ce se apropie, sau mai bine zis concretizarea plastică fugitivă a scînteii, scăpărată inconștient la atingerea, pe cale de a se produce, a două simpatii... Dar, explicabil sau nu, fenomenul este, cum zisei, destul de curent.

Vreau să-ți fixez luarea-aminte asupra unui alt fenomen, poate că mai rar. El merită o indicație, căci de analizat nu mă încumet să cred că voi putea să-l analizez, spuse doctorul psihiatru, cu care stam de vorbă la o țigare. Ai încercat vreodată sentimentul ciudat al intercalării sau, mai precis, al suprapunerii pînă la confuzie a două figuri asemănătoare? Se pare că fiecare figură are întodeauna două ediții, care se pot pînă la un punct substitui. Defectul de contur e negli-

jabil, ca la tirajele în două culori ale unui acelaş clişeu. Defectul e al maşinii de tipar.

Aveam doi prieteni de aceeaş factură şi mai ales de acelaş colorit. Ochii lor albaştri erau identici, cu toate că linia căutăturii se deosibea, şi mustaţa lor, deopotrivă de scurtă, bătea în aceeaş nuanţă de galben, cu toate că gura şi zîmbetul dădeau fiecăruia o expresie diferită. Nu-l văzusem, pe unul din ei, de cîteva zile. Era inginer şi studiam tocmai cu el construcţia unui accesoriu util, la pompa mea de apă din grădină, în vederea unui randament mai îmbelşugat. Şi dispăruse subit. Cam aventurier şi cam stricat de felul lui, fugise probabil pentru o săptămînă de miere sălbatecă, pe undeva, prin provincie, lăsîndu-şi familia dezolată şi treburile baltă.

Aflînd de această lovitură de fantezie, m-am dus să iau informaţii asupra detaliilor dispariţiei şi să-i consolez soţia. Doamna se pregătea să vie din apartament, şi am găsit, aşteptînd-o, pe dublul inginerului, tot un inginer şi el, cu aceiaşi ochi albaştri şi cu aceeaş mustaţă ca tutunul. Intercalarea a fost imediată. L-am luat pe vizitator drept celălalt şi l-am întrebat: « Unde ai fost? Se poate să pleci aşa, fără să spui nimic? » Şi am vorbit cu el ca şi cum era dispărutul, şi vizitatorul a suportat, fără să răspundă, gafa şi lecţia mea de morală. Dar, cînd şi-a scos batista, de-abia atunci mi-am dat seama că era altul. Originalul şi-o trăgea altfel din buzunarul de la piept.

« Sapristi! mi-am zis pe franţuzeşte. Tare sînt idiot. Ce-o fi gîndind acest om despre mine? »

După aceea, m-am silit toată ziua să-mi aduc aminte figura celuilalt, a dispărutului. N-a mai fost cu putinţă: modelul era acoperit de copia lui, ca să zic aşa. Mă luptam să-l evoc în deşert. Poate n-ai să mă crezi. Dintrodată, figura căutată mi-a revenit întreagă şi clară. M-am mai dus prin odaie, şi iarăş revenea cealaltă. M-am mai întors, şi se desluşea prima ediţie. Fiindcă sînt profesionalmente cutreierat de asemenea probleme, m-am întrebat: « Ce-i asta? ».

Ştii ce am descoperit? Că cele două aspecte ale aceleiaş asemănări variau după scaunul în care stam. La păretele nord al odăii se menţinea imaginea celui de al doilea. La păretele sud reapărea dispărutul. Cînd treceam prin axul camerei mele de lucru, începea să piară o imagine şi să se desluşească imaginea opusă.

Dumneata ai priceput ceva? Eu n-am ajuns să pricep.

O VOCE DIN CER

Vecinul meu de cameră, Hialmar, era chinuit de o suferință a golului necunoscută lui Pascal. El aștepta toată ziua și toată noaptea o scrisoare ce nu-i mai sosea. De scrisoarea ce nu-i mai sosea de zece ani, trebuia să atîrne un cataclism, în ordinea fizică, socială sau sufletească. Necunoscut era și acela care trebuia să-i trimită scrisoarea, necunoscut era și conținutul scrisorii, necunoscut era și timpul de sosire, necunoscută era și așteptarea. Poate că scrisoarea nici nu i-a fost pusă la poștă, poate că nici nu i-a fost scrisă și poate că nici nu se născuse omul sau îngerul hotărît să mînjească un plic alb cu pana, desinînd literile gotice ale numelui vecinului meu romantic. Poate că niciodată, nici nu va sosi scrisoarea.

Hialmar simțise însă că undeva, la cineva, a încolțit gîndul să-i facă o scrisoare. Sînt înrudiri în spațiu, și conștiințe somnolente se trezesc. Nemotivat, plimbîndu-se pe un bulevard și frămîntînd o țigare, un domn cu mînușile albe dă fuga acasă, își îndoapă repede un geamantan și pleacă în Africa, unde îl calcă o locomotivă. Sau se căsătorește acolo. Sau se întoarce fără să i se fi întîmplat nimic, dacă bunăoară sosirea lui nu a coincis cu evenimentul care pornise să se încrucișeze cu el. Iepurele cunoaște vultùrul fără să-l știe, prin presentiment, iar grîul așteaptă

ploaia încă dinainte de-a fi crăpat nucleul. Valuri de umbre colindă lumea ca drumurile norii de praf. Grădinarul infinitului orb umblă șchiopătînd, cu stropitoarea plină de ceață, și umezește recoltele făgăduite umbrei de către întuneric.

Așteptarea l-a făcut pe Hialmar bănuitor. Poate că scrisoarea îi fusese încă demult expediată și furată sau pierdută, și poate că evenimentul care trebuia să-i răstoarne cumpăna vieții s-a învechit înnainte de a se fi compus activ. Unde ar fi putut rămînea scrisoarea? Lipită de fundul lăzilor de fier al vagoanelor poștale, intercalată în intervalul dintre două scînduri sau distribuită din greșeală cuiva care nu avea ce face cu ea. Ca să o găsească, Hialmar s-a introdus prin fraudă în camerele hotelului și a fost de cîteva ori prins.

— Caut o scrisoare rătăcită, se scuza Hialmar.

— Acest domn caută o scrisoare, care trebuia să-i sosească de zece ani, răspundea portarul, locatarilor speriați de prezența unui străin în proprietatea lor.

— Prin urmare, dumneata îmi provoci dezordinea asta în hîrtii? Stăi, nu fugi! am strigat într-o seară, găsindu-l adîncit în manuscrisele mele, pe scaunul mesei de lucru. Dă socoteală! Răspunde-mi mai întîi, cine ți-a spus dumitale că ai să primești o scrisoare fără scop, de la un om fără nume și într-un timp fără termen? Faci dumneata parte din numărul tăgăduit al acelor oameni care pot gîndi tot și face tot? Ești un inițiat, un profet? Vezi schema abstractă a faptelor ce se vor întîmpla exact după ele, încă din momentul cînd elementele nici nu s-au deplasat ca să se grupeze? Atunci dumneata poți opri soarele, poți vindeca bolnavii și poți învia morții...

— Sensul, răspunse Hialmar, este difuz în lucruri, topit în balta evenimentelor, ca o bucată

de zahăr; o guști și zici: e dulce. Ascult dedesubtul pietrelor și la rădăcina copacilor. Cineva vorbește. O șoaptă de metal, parcă ar număra în palmă cuvinte și princìpii; un zgomot de nuiele, parcă ar rupe trandafiri și trestii, — și un miros de fum: se pîrlesc frunzele care s-au atins de stele...

Îmi dădui seama că am de-a face cu un subiectiv, și, ca să-i curm suferința, am scris unui prieten din Teheran să copieze Apocalipsul și să i-l trimită în plic, recomandat, ca o scrisoare; ceea ce se și făcu în puține săptămîni. Vecinul meu era doctor în chimie și lucra într-un laborator de sinteză.

Apocalipsa sosi la destinație în timpul unei absențe din oraș. Plecasem în munți cu cîțiva botaniști, să căutăm floarea morților singuratecă, revelată într-o însemnare a lui Linné. La întoarcere, camera vecinului meu era închiriată. Vecinul se mutase și nu l-am mai văzut.

Într-altă călătorie, am trecut prin Rotterdam. Pe strada povîrnită a ducilor d'Orange, Hialmar suia panta către castel. Era în cămașă, pînă la curea, și cu mînecile sumese. Împingea cu brațele un cărut cu cornuri și franzele de argint. L-am strigat: « Hialmar! Hialmar! »

El nici nu întoarse capul, și-l urmării cu ochii pînă ce dispăru sus, printre ciprii plantați pe patru rînduri, ca un gropar ce-și duce propria lui crisalidă, într-o roabă, la cimitir.

Nu-l mai chema cu numele lui.

ELUCUBRAȚII...

Pagină fragmentară, găsită pe drum, fără nume de autor.

« M-am plimbat într-o seară cu un om extraordinar. Caut acum să cercetez în fundul convingerilor mele pentru ce mi s-a părut însoțitorul meu extraordinar. Poate că din pricina ignoranței misterioase ce-o aveam de el. Poate că din pricina impresiei că este omul cel mai bun din toți oamenii pe care-i știu, și mai ales din cei mai numeroși, pe care nu-i cunoști. Poate că unde inteligența lui mi s-a părut cu desăvîrșire de limpede și organizată cu eleganța unei balanțe de mare precizie, ale căreia fragmente, șlefuite dulce pe oțel, alamă și nichel, strălucesc. Apoi, omul meu locuiește într-un oraș depărtat, unde nu știu ce face. L-am văzut întodeauna fumînd puțin, hrănindu-se cumpătat, și nu l-am întîlnit cu nicio femeie niciodată. Un dezinteres uimitor înfrumusețează actele lui, de la sine frumoase, ideile într-însul umblă ca niște ființe perfecționate printr-un parc, prin soare, și cuvintele lui au o expresie fizică de sine stătătoare, ca insectele, și-s înzestrate cu liberul arbitru... Cine e, de unde vine, iese din oameni sau din sămînța pe care o aruncă vîntul, — nu am avut cine să-mi spuie. Iată de ce mi se pare, socot, că tovarășul meu de plimbare e un om extraordinar. Și iată pentru ce, cînd mă gîndesc la el, îmi vine să salut numaidecît,

să-mi scot pălăria, să-mi azvîrl țigarea și să m-ascund... Sînt fără voie fetișist, și cînd ajung în punctul acesta personalitatea mea se anulează, nu mai mă aseamăn cu mine însumi, nu mai știu nimic, uit totul și sînt redus la iobăgie și servilism. Atunci mă simt deodată mic și prost, mi se turbură tot insul, mă tem să vorbesc, memoria verbală dispare și ajung monosilabist ca greierele, și laș. Niciodată n-aș putea izbuti să încurc mai adînc o frază și să stric o noțiune. Tot ce sînt în stare să spun este „Bonjour", ca un papagal verde, sau „Bine-ați venit", ca un covor de șters picioarele la ușă.

Îmi închipuiam că părerile omului meu despre mine trebuiau să fie cele mai rele, și mă obișnuisem cu presupunerea mea, pe care o găseam naturală. Ba primeam, s-ar fi zis, cu plăcere, ca părerile lui să fie cît mai rele. Cînd, o dată sau de două ori într-un an, îl întîlneam, mă feream de dînsul. E de prisos, îmi ziceam, să-i caut prietenia: mă voi mulțumi să aflu că este sănătos.

Acest sentiment de admirație și de teroare, amestecate, pentru un om, l-am simțit de cîteva ori, față de cîteva persoane, dintre care femei. Timiditatea masculină mi s-a părut analogă cu timiditatea intelectuală, — ceea ce face că atît în fața savantului cu barba bătrînă, cît și la picioarele unei femei pe care crezi că ai putea-o iubi, te găsești în aceeaș sentimentalitate comică și gravă.

Cînd l-am întîlnit deunăzi era singur și tocmai coteam după colț, ca să... scap. Mă văzuse. Veni către mine. Avea să-mi spuie ceva. Ceea ce m-a îngrozit au fost frazele lui elogioase. Așezîndu-se la o masă cu mine, el începu, pe un ton serios, să mă laude și să-mi scoată calități la iveală. Altul în locul meu cred că s-ar fi bucurat; și de fapt m-am bucurat, dar nu fără un fior de descurajare. Elogiile lui mă zdrobiră. Nu mai putui îngăima măcar o politicoasă mulțumire, și din momentul acesta buzele și limba îmi rămaseră dezarticulate. Îmi căutam cuvintele ca niște boabe de argint-viu pornite la vale, și mă împiedicam de creierul meu ca de un bolovan de care aș fi fost legat.

Atunci începui să-l laud și eu, — laude adevărate. Dar sunetul glasului meu părea fals, ca și cum venea din felinare, și vorbele mele, naive, îmi apăreau mie însumi prostești. Căutam un pretext de-a lungul străzii, ca să vorbesc de ceva. Nu treceau oameni, nu treceau trăsuri, vitrinele erau stinse. Ca să fac o diversiune, m-aș fi bătut în stradă cu cineva.

Și tocmai după ce m-am despărțit de tovarășul meu, am fost izbit de revoltă. Pentru ce nu mă necăjisem mai devreme?

Începui să-l analizez cu un vădit interes al mîndriei mele conservatoare, de a-l deprecia. De mai bine de un ceas umblam, și mă tot munceam să-l dezagreg și în pat, hotărît să nu adorm pînă ce nu-l voi fi distrus.

Psihologia noastră suferă de acest soi de crîncene absurdități, care te silesc să descompui cu enervare și imaginile cele mai pure ale unui ideal profesate o viață întreagă, — să contestezi o frumusețe care te-a robit, să zmulgi laurii și rozele cu care singur ai încununat o ipoteză, să vrei ca florile ce ți-s mai parfumate să pută ca niște cadavre. Sînt ceasuri de jumătate de viață și de jumătate de reverie, de sugestii căpătate nu știu cum, agravate prin contemplarea într-un fel absolut, și obsesii fenomenale.

Întru tîrziu, aveam impresia că trebuia să mă scol, să plec, să mă duc să-l caut și să-l apostrofez: „De ce nu m-ai lăsat să dorm?". Și să răcnesc în urechea lui: „N-am ținut niciodată la dumneata, omule ca toată lumea. Pentru ce m-ai lăudat? Nu ți-a fost rușine?" »

MAESTRUL PACIFIST

Cred că mă găseam la Berlin. Uneori mă în- doiesc că aș fi fost la Berlin, dar desigur trebuie să mă înșel de vreme ce de data asta mi se pare că mă găsesc într-adevăr acolo.

În fața berăriei, văzui pe Maestrul contem- plînd sau făcînd critica disproporției dintre hal- ba zugrăvită și halbele servite. Cum nu eram însă încredințat cu totul că aveam dinaintea ochilor mei pe chiar Marele Maestru, mă oprii la cîțiva pași, ca să-l studiez. Era el! L-am recunoscut după un fel special al lui de-a fi, care consistă cînd în a se rade, cînd în a purta barbișon. Lipsa evenimentelor, într-adevăr, îl supără de aproape șaizeci de ani, și Maestrul se simțea adus să le provoace artificial și să le creeze. Un fost președinte al Statelor Unite, temperat de legalitate, nu s-a dus odată în Africa să vîneze tigri și să vadă sînge?

Vremea te sugrumă și-ți zice: « Rade-te ». Apoi, îți zice: « Nu te mai rade, lasă-ți barbă ».

Dar mai e nevoie de-a te construi în raport cu idealul pentru care te pregătești, neștiind pre- cis dacă trebuie să debutezi cu mustăți ori făr' dă, cu chică ori cu chelie. Detaliile micșorează sau întăresc valoarea, ca accentele de pe vocale, iar oamenii destinați să joace rolul undelemnului în societate au trebuință de cîte zece semne pe-o literă sufletească.

Cu totul dimpotrivă se petrece cu numele au- torilor de acte și monumente: dominarea voca- lelor fără accent este decisivă în perpetuarea glo- riei lor. În toate limbile numele Mîntuitorului nostru Iisus sună vocalic, ca un metal cristalin; poate că numai la negri muzicalitatea lui să de- vie înnodată și guturală, — și este drept: cele- britatea printre neamurile colorate a celei de-a Doua Persoane din Troîță, are o trecere destul de redusă. Dar gîndește la bătrînul Icar, ale căruia pene și àripi sînt de-o actualitate atît de recentă azi. S-ar mai fi bucurat el de o durată lungă în buna opinie publică, dacă nu s-ar fi chemat Icar? O ușoară întunecare a numelui cancelarului Bismarck, și Băsmîrck ar fi intrat pe o ureche a imortalității și ar fi ieșit pe alta. Chemați-vă întodeauna cu nume sonore, dacă vreți să vă primească posteritatea în saloanele ei cu grădini interioare, ca pe niște reputații spălate și cu părul frizat.

— Vă salut respectuos, Maestre, zisei, la Berlin, Marelui Diplomat, încremenind în salutul militar.

Maestrul mă privește lung, ca un șef de orches- tră, a căruia baghetă i s-a încurcat în păr. Fără să pierd vremea în reflecțiile inutile, către care sînt irezistibil atras, propun:

— Ce *luați*, Maestre?

Cu alte cuvinte: Ce lichid care se plătește ați dori să gustați la această oră matinală? — și în- soțesc întrebarea cu gestul « am parale », în bu- zunarul jiletcii, frămîntînd pfennigi.

Maestrul nu răspunde, însă cască gura; vreau să zic că și-a căscat gura îndată după întrebare. O repet: el repetă. A treia oară scoate și limba. Avea dreptate: nu mai putea să ia nimic: pe mijlocul limbii sticlea o bomboană englezească verde, cu mentol și eucaliptus. Maestrul se afla în ora de higienă gimnastică a respirației.

— Ce timp frumos, Maestre! Demult n-am mai văzut o zi ca asta.

Maestrul răspunde:

— Adevăr zic vouă, va veni vremea cînd nici în muntele ăsta, nici în cel de peste drum nu vă veți mai ruga...

Această frază imitată din Scripturi, mă lovi drept în stomac, și abia putui articula:

— La München, Maestre, trăznetul a căzut pe un țap, și țapul trăznit a scos un « ach! » ca un german.

— Voi da caprele de-a stînga și oile de-a dreapta, îmi răspunde Maestrul.

Îl întreb dacă a citit libretul operetei *Baiadera* și-mi răspunde injurios la adresa dramaturgilor nordici, pe care îi numește în zeflemea Ibsèn Popèscu și Björnson Dimitroff. Fac aluzii clare la ultimele curente poetice. Scoțînd din buzunar ultima ediție a noului tarif de călători, el îmi recitează toate stațiile dintre Brno și Przmszil (a se citi: Pșemișl).

« Maestrul s-a transformat, îmi zic. Enciclopedica influență a Europei Centrale și arta diplomatică superchintesențială practicată în Palatul Națiunilor, la Geneva, unde activează de cîțiva ani, au schimbat stilul cugetării lui de Stat. »

Se apropia de noi un cîine pudel. Mirosi pe Maestru, se uită la toți nasturii lui de jos în sus și, ajungînd cu privirea la ochii Maestrului, care se tot închid și se deschid, ca niște nasturi cu cheotori automatice absurde, cîinele se dete înnapoi, i se modifică brusc coada și făcu « bau! » la Maestru, și încă o dată « hau! ».

— Îl vezi? zise Maestrul, acest ticălos a fost cîinele meu, și era de-o indecență ofensatoare. Coada lui scurtă sta toată ziua-n sus, ca un deget ce-i crescuse, pînă la falanga a doua, *acolo:* el arăta ceva, și, cînd mă uitam încotro, nu vedeam nimic. Ceva mai mult: dedesubtul cozii, imediat, purta cu orgoliu un rotogol ca un sigiliu oval, cu niște cifre zbîrcite. Am căutat să citesc și n-am izbutit nici cu lupa să descifrez. Printr-un masaj apropiat, am voit să modific atitudinea cozii: imposibil! De cîte ori îi dădeam drumul din poziția aplecată, coada sărea înnapoi, ca un resort. Atunci am construit un aparat la ortopedist, după desenul meu. I-am împachetat coada în jos, servindu-mă de un nas de carton cu mustăți, cum se poartă la bal-mascat, însă cu elasticele tari. Un sistem de curele imobiliza coada pe ciozvîrte, ca niște cozondroace. Aparatul nu a ținut mult, a scăpat din elastice, cîinele a dat un urlet, s-a repezit la mine, m-a bruscat și a fugit la farmacistul din colț, unde a și rămas. De-atunci, de cîte ori se întîlnește cu mine, mă mîrîie și mă provoacă: ar dori să mă bat cu el.

În tot timpul curioasei lui explicații, Maestrul își iuțise din ce în ce mersul, și, ca să-l înțeleg, făcusem ca el. Începuse să fugă, și fugii pe lîngă el, ca să nu scap niciun cuvînt. În circulația noastră forțată, Maestrul sări peste un automobil: neputînd sări și eu, eu ocolii automobilul. Cîinele se ținea însă de aproape de fostul lui stăpîn, și, de cîte ori îi venea bine, îi prindea între două măsele o porțiune de piele.

Ca la cinematograf, mă pomenii la o cotitură de stradă că sîntem urmăriți de un convoi de vardiști cu cauciucurile scoase, și de alt convoi, de civili.

— Maestre, nu știu ce să mă fac! strigai.

— Cel ce vine după mine, zise el, încălecînd unsprezece butoiașe cu bere și trecînd de-a capra dincolo de ele, își lasă casă, avere, nevastă și mă urmează...

Ca să scurtez, în cartierul N. —W. al Berlinului furăm împresurați și arestați, imobilizați și duși

la balamuc. După informațiile mele, Maestrul scăpase din ospiciul de boli nervoase, de șapte zile, și medicina legală îl căuta prin Berlin. Fui pus cu el într-o odaie și socotit și eu membru al Ligii Națiunilor și tratat cu injecții. Îți scriu după dușe. Medicul căruia îi demonstrez: «Domnule doctor, nu sînt nebun, vă jur că nu sînt nebun, m-am întîlnit cu Maestrul din întîmplare», rîde. — «Lasă că am mai văzut noi cazul dumitale, afirmă el. Stai aci și vom vedea.»

Știi, dragă nevastă, nu te speria că-ți scriu din balamuc: o să-ți mai scriu și alte observații interesante. Mă supui. Mi-am zis că o cură de nebunie nu poate să facă nimănuia rău, și aș fi chiar de părere să încerci și tu, după ce voi fi fost pus în libertate. Și o să-mi scrii și tu, și amîndoi vom colabora la un roman.

UN ASASIN

Cumplit mă jignește, Domnule Judecător, imitația. Sînt o victimă a spiritului de acuratețe, nu un asasin ordinar, sînt un revoltat și un compensator. Sînt un estet fanatic și-mi fac datoria, consecința principiilor mele bine stabilite, ca un călugăr medieval. Am priveliști intelectuale și certitudini, pe care nu mi le cleatină nimic. Nu cunosc îndoiala.

Și sînt un bărbat, nu un sentimental prin lașitate. Iubesc ceea ce iubesc cu înverșunare, și urăsc integral, ca o fiară. Am o carne sufletească simțitoare ca o carne de sînge, și rănile ce mi se deschid în suflet se măsoară cu adîncimi negrăite și răspund în Dumnezeu, de-a dreptul.

Mă acuzați de șase asasinate. Este drept că nu am săvîrșit mai multe, dar ați intervenit la timp, căci pregăteam încă două. Ciudat în această afacere judiciară este că m-ați descoperit. Prudențele mele au fost atît de bine organizate încît nici sagacitatea celui mai psiholog dintre detectivi nu putea să le pătrundă. Cred că am fost trădat. . . Alaltăieri noaptea am adormit la masa de joc și am obiceiul să vorbesc în somn. Probabil că m-am destăinuit, fără să știu, tovarășilor mei, niște pensionari venerabili, care m-au trișat adeseori la cărți. Nu tăgăduiți! m-au denunțat. E și natural; în patru luni de zile mi-au furat la club opt sute cincizeci de mii de lei. Știți cum

se fură banii la cărți: cu inocență. E-atîta superioară moralitate în tripouri, încît pentru uzul fanților care oficiază pe tablouri s-a născocit «datoria de onoare», singura datorie de onoare din toate sistemele de datorii.

Probe sigure nu ați avea împotriva mea; singur visul meu v-a pus pe urmele mele: v-am ajutat. Și dacă nu mă ridic violent în cabinetul de instrucție și dacă nu vă trîntesc în creștetul capului scaunul pe care, perfect gentleman, m-ați poftit să șed, ca pe un inculpat interesant, este iarăș pentru că sînt un estet și pentru că minciuna îmi șade rău.

Cînd visez mă transform într-un actor de spectacol tragic. Mă scol din patul sau din scaunul în care am adormit și gesticulez, reconstituind actele însemnate din timpul vieții, unul cîte unul. În somn părăsesc uneori locuința, și mi s-a întîmplat să adorm la teatru, la cîte o piesă istorică în versuri, tocmai în momentul de apogeu, să plec din stalul meu, adormit, să ies în oraș, să străbat orașul și să mă trezesc cu o cafea dinainte, citind ziarul de dimineață, într-un local abia deschis.

Ați încercat să-mi verificați mărturisirile din somn prin somnul provocat. Ați dat greș. Hipnotizorii dumneavoastră de medicină legală nu au putut să mă biruiască, și pasele lor magnetice s-au distribuit ridicul împrejurul personajului meu hotărît să reziste. Trebuia să nimeriți o noapte cu lună plină. Luna farmecă pe artiști și-i cheamă la lumina ei irezistibilă, în spațiu, ca pe niște fantome, îi dematerializează, le suprimă echilibrul cerebral, îi atrage sus. Cred că dacă lumina lunii ar rămîne fixată timp de șaizeci de ore deasupra planetei, de un singur emisfer, noi am fi ridicați pînă la lună și s-ar putea vedea, vizibil vedea, întîia oară, în claritatea Tăriei,

cum se desfac sufletele de corpuri în vîrful unei biserici. Acum zadarnic ați încerca experiența lunii, căci mi-am făcut sugestia să rezist și acestei încercări.

Încetați experiențele, Domnule Judecător. Mă voi mărturisi nesilit și sper că veți înțelege. Pe cine am ucis? Să enumerăm. Am ucis trei femei și doi indivizi, total: cinci persoane. În lupta mea cu frumosul și cu adevărul nu se putea să nu-i ucid. Cîteșcinci crimele sînt crime de imitație, o categorie care pînă la mine vă era necunoscută.

Crima de imitație, — vă rog notați, Domnule Grefier, toată depoziția mea, — este, după regulile superioare ale inteligenții, cea mai justificată. Ea se adresează, după cum indică enunciul, acelor dintre oamenii cultivați care au rămas, în pura lor individualitate, maimuțe, și pe care limbajul colorat popular îi numește papagali. Chiar între maimuțe există tonuri și grade, căci alături de maimuța deșteaptă viețuiește maimuța cretină. În inșii pe care i-am ucis, am urmărit și am pedepsit maimuța tîmpită și fudulă. E un gen cu totul dezagreabil.

Prima femeie ucisă a fost ucisă pe stradă. Era o doamnă ca de vreo cincizeci de ani. Nu m-ar fi ofensat gleznele ei groase ca de bivol și amfora infamă a gambelor ei pîntecoase, dacă doamna nu ar fi purtat laba încălțată în pantofi minusculi, cu agrafe licăritoare, și fusta scurtată subt genunchi. Călcătura ei era ca a fotoliilor cu picioarele depărtate sus și prevăzute dedesubt cu rotile. Pe un vast abdomen, comprimat, jucau cutele ușoare ale unui romb policrom, juvenil, de mătase, și un soi de lingură, un ochelar cu coadă de aur. Acolo, dedesubt, se conserva portofoliul cu plăceri infecte ale doamnei. Un întreit grumaz pe subt bărbie era cuprins de un șir de dolmeni de chih-

limbar. Ochiul de mistreț era mînjit cu creioane grase, peste gușile pleoapelor umede de viciu. Gura cu două limbi transversale roșii părea a fi bălăcit în sîngele proaspăt al unui virgin sfîșiat și morfolit atunci, de colții de aur ai trivialei matroane, între pubis și șezut. Am și eu un băiat frumos, de douăzeci de ani, Domnule Judecător, și m-am gîndit. . .

Și cum credeți că am procedat? M-am lăsat în brațele acestui călău femel și, cu o seringă deghizată, i-am administrat un clistir de *acidum sulfuricum fumans*.

A doua crimă privește o profesoară de matematici elementare. Ea imita grațiile căprioarei și rafinamentele Curții lui Ludovic. Perversitatea ei originală consista în pasiunea de a curăți părul din pieptene și spuma briciului, de a le rotunji ca pilulele și ca perișoarele și de-a le gusta, tăvălindu-se pe jos într-un mare tumult de isterie. Am descoperit că perversitatea ei dezgustătoare nu era decît un simulacru, de la început pînă la sfîrșit, jucat cu scopul ca ființa-i să pară uimitoare și nouă. Ați găsit-o, — nu este-așa? — spînzurată de lira lămpii de gaz. Am spînzurat-o eu! Și, ca să o aduc la realitate, pe spinarea ei strîmbată de scolioză, am făcut socoteala cheltuielilor de peste zi cu *lapis infernalis*.

Pe a treia am strangulat-o cu mîinile furioase, asaltîndu-i beregata, pentru că imita porcește rostirea guturală pariziană. Conform înclinărilor mele fizico-chimice, am utilizat și aci un ingredient, boratul de manganez $(BO_3)_2MnH_4$.

Cei doi bărbați erau niște imitații de literați. Unul imita cu devotament versurile unui poet, pe care îl admirase. Sînt mai multe feluri, vedeți, de a imita: imitația servilă, imitația degajată, imitația complicată și imitația agresivă. Cadavrul găsit în latrina unde l-am fugărit ca să-l ucid

aparținea speciei a cincea, blajină, blondă, gen creștin primitiv, cu moliciuni extatico-mistice și cu funingini crepusculare. Imitatorul era, față de model, un extract cum ar fi scobitoarea de dinți de lemn de brad în raport cu bradul rectilin, perpendicular pe munte, din care a fost hașchia jupuită cu lama custurii. Nu l-am suprimat însă, Domnule Jude, fără să-l fi prevenit de mai multe ori că se angajase pe drumul spinos al morților de-a surda, fără să-l fi îndemnat să renunțe la o situație și dramatică și artificială.

În special, în literatură imitația bîntuie și devastează. Bătrînul Gutemberg a comis o faptă cu mult mai gravă decît crimele acuzatului actual, născocind tipografia și meșteșugul de-a face proștii inteligenți și idioții înfumurați și obraznici. Tipografia dă mijlocul ieftin de-a obține o atitudine de copist, de-a-ți asimila un fel, un tic, de-a te altoi cu cineva, fără durere. Dintr-un romancier ies zeci de romancieri, dintr-un autor de teatru alți autori de teatru, din Juvenal cîțiva juvenali. Și cum se reproduce noroiul, din loc în loc, de ploaia făcută pentru bucate și pentru grădini, așa sporește și maimuțoiul literar, în Capitale și Provincii, pretutindeni unde Diavolul literilor mobile este reprezintat printr-o mașină de tipar.

Era fatal ca a cincea mea victimă să cunoască supliciul reziduurilor gudronoase și petrolifere, în care am înnămolit-o, prin aruncarea în rezervorii și reazvîrlirea ei în grăsimile lor mocirloase. Ați identificat-o, știu, de curînd, prin distilare: știința și tehnologia au ajuns adjuvantele Justiției reparatoare, recunosc. Nu v-am precizat însă felul cum l-am sufocat, printr-o ultimă intervenție, pe ultimul literat imitator, din seria crimelor mele. Pentru că fruntea lui apărea mereu la suprafața nivelului negru din cazan, întîi

l-am împins de cîteva ori cu lopata la fund. Apoi am avut o idee fericită, l-am ochit cu uratèle, cu acidul uric și cu ureea (Az) vezicei mele, l-am ținut un minut în dreptul acestei biciuiri lichide și l-am înnecat complectamente.

Activitatea mea criminală, Domnule Judecător, este, precum vedeți, corectivă. Cinci crime, însă cinci reveniri asupra marilor falsificări ale civilizației uzuale și cinci dispariții utile. Dacă mă încurajați în întreprinderea mea, poruncită mie din Slavă, acordîndu-mi ordonanța de neculpabilitate, vă făgăduiesc că mă voi specializa în misiunea mea de justiție eficace. Am otrăvuri care nu lasă urme, introductibile în căile respiratorii și în torentul circulator, cu ajutorul muzicii și electricității; veninuri groaznice, debitate subtil, cu cel mai sigur efect. Estetica servită de prafuri aeriene, de molecule studiate, de atomi și ioni misterioși, e ideală. Am înțepături mistice și masaje de la distanță decisive. Pot ridica brațul și covîrși cu neant la singura comandă a degetului întors imperativ.

Și mai port în carîmbul cizmei o biciușcă fină cu vîrful usturos de platină. Lăsați-mă să mă plimb în libertate. . .

CHESTIA CHESTIUNII

În capitala districtului nostru s-a petrecut odinioară o faptă foarte rușinoasă. Soția primarului iubit și venerat a fugit cu fotograful.

Primarul a rămas de două ori dezolat. Întîi pentru că fusese, la vîrsta lui, înșelat de o femeie mai tînără, casnică și devotată, și al doilea pentru că nevasta îl înșelase cu un profesionist inferior.

Este permis, de pildă, să fii înșelat cu un doctor, însă nu cu un puitor de ventuze sau masseur: tot ce s-ar putea admite în serie, la rigoare, ar fi maximum un dentist sau veterinar. Este permis să fii înșelat cu un profesor universitar, însă nu cu un institutor; cu un proprietar de automobil, însă nu cu un șofeur. În general, pentru un mare proprietar și om politic, cum era primarul, toți bărbații care întrebuințează, ca să trăiască, obiecte cu sticlă, cu hîrtie, cu cerneală, cu vopsele, se găsesc într-o inferioritate indiscutabilă față de el, din toate punctele de vedere; își poate lesne oricine închipui care este amărăciunea atunci cînd unul din aceștia, un venetic, un golan, îți ademenește nevasta. Un fotograf e ceva nemaiauzit: el nu poate pretinde decît cel mult mîna unei fete de optician.

Toate ideile ți se prăbușesc, ți se pare că ți-ai uitat limba natală și că începi să grăiești într-un idiom pe care nu-l înțelegi, vrei să te freci pe frunte și te fricționezi pe genunchi; vrei să te

dezbraci, și te culci încălțat; te vezi la masă sin-gur, te consideri și te analizezi, te înstreinezi de sineți, dai să pleci și te întorci, rămîi și ai vrea să fii într-altă parte; te găsești a fi un fel de càpiu și de halucinat, și mai ales ofensat, adînc ofensat.

Cu toate că mai bătrîn cu douăzeci și cinci de ani, primarul se purta ca un berbant și ca un seducător perpetuu al soției lui. Ca să întinerească vădit și să se menție tînăr alături de rumeneala cu buni grumazi ai tovarășei lui de viață, înconju-rați cu perle, primarul și-a redus mustățile progre-siv, pînă la dimensiunile unei părechi de pensule artistice situate dedesubtul foselor nazale precis. Le-a tincturat, le-a decolorat, le-a purtat cînd cu reminiscențele verzui ale sulfatului de cupru, cînd galbene, și-odată și le-a roșit cărămiziu cu hene. Apoi, le-a făcut să dispară, și, de subt părul jertfit frumuseții, renăscu o buză nouă, într-un triunghi închis cu baza pe gură. Afectîndu-și puțin surîsul prin scoaterea buzei de jos înnainte, profilul lui devenise satiric. Absența mustății atrase necesita-tea măselelor de aur și înlocuirea maxilarelor cu dinți noi de proteză, care îi întineriră buzele și mai mult, proeminente acum amîndouă, ca și cum primarul și-ar fi intercalat pe gingie o căptu-șeală streină. Tîmplele lui fugiră tot mai înlă-untru și, în dichisirea constantă a figurii, pleoapele lui bătrîne păreau și mai bătrîne, urechile se în-covrigau uscate ca marginile gomate și răscoapte ale unui plic. Și portretul primarului, imberb, la urma urmelor, ca un copil lepădat, carminiu și albastru, înfățișa o repetiție și o schiță a ceea ce va fi fost să fie după deces, cînd, îmbălsămat și hrănit cu injecții, bărbatul cu autoritate în Stat și la comună, își consèrvă personagiul și putoarea într-un mormînt boltit.

El a semănat o săptămînă cu Frantz Iosef, cu Cavour trei zile, o zi cu Clemenceau, un ceas cu

Crispi, o seară cu Bismarck, deghizat de un bă-bier cu inspirație, în cele mai ilustre tablouri cu-noscute provinciei noastre, din calendar. Întregul lui trup a înviat în adierile căsătoriei. Piciorul i se trezi din vechea letargie, spatele făcu mușchi corsetați, mersul îi deveni biruitor. Un zîmbet de erou îi înflori căutătura. Cînd dimineața, ieșit din așternutul torid al nevestei, apărea în sala consiliului municipal, primarul lăsa să se desfacă din persoana lui sensația că peste noapte fusese de mai multe ori fericit. De la o vîrstă înnainte, flăcăii bătrîni își concentrează fantezia și voința și religia într-un singur punct, care totuș nu mai durează decît în formele unei cravate deznodate.

Cetățenii care iubiseră pe primar au luat cunoș-tință, cu temeri respectuoase pentru el, de aven-tura soției. Trecuseră două săptămîni și nimeni nu cuteza să deschidă vorba întîiul, și nici primarul nu introducea o cerere de divorț. El luă o hotărîre extremă și convocă un consiliu municipal acasă. Consilierii, presimțind o ședință neobișnuită, se înfățișară cu toții, și ca să dea acestei ședințe o solemnitate izbitoare de la început, primarul nu apăru în salon decît după ce toți consilierii se găseau adunați. Pîn-atunci el stătuse în sufragerie, în picioare, răzimat de soba de teracotă. Cînd se arătă în pervazul ușii, el semăna cu Maria Tereza.

— Domnilor, zise primarul, soția mea nu mai există!

Ca și cum aflau abia din gura soțului nenoro-cirea, consilierii răspunseră printr-o mișcare de scaune și de picioare.

— Nu insist asupra felului cum a fugit. Dar că a fugit este cert, adaose bombastic părintele co-munei. Am găsit în pervazul oglinzii, pe dosul unei citații, un bilet că a plecat și că nu se va mai întoarce. V-am convocat ca să dau în fața dumnea-voastră divorțul și ca să aflați ce am de gînd să

fac. Vă cer un singur lucru — şi acesta este di- vorţul meu: — să nu mai vorbiţi niciodată de fosta mea soţie şi să rămîie, această nefericită, ca o moartă între vii. Vă rog să juraţi.

Consilierii întinseră mîna, care cum se pricepea, şi tăcerea lor fu cel mai categoric jurămînt.

— Atîta nobleţe nu am întîlnit nici la strămoşii noştri romani, zise emoţionat profesorul de vioară de la Seminar.

— Aş fi pus-o jos şi i-aş fi tras un pui de bătaie să mă pomenească, zise căpitanul de jandarmi, care asista ca autoritate complimentară.

Într-un grup, un consilier rosti cuvîntul riscat de « tîrîtură ».

— N-ai înţeles că nu mai vorbim despre *dînsa?*

— « Tîrîtură » nu înseamnează nevastă, nici nevasta primarului, răspunse vinovatul. Dumneata ziseşi *dînsa.*

— *Dînsa* nu este *ea*, răspunse celălalt.

— Însă *ea* este *dînsa.*

— *Dînsa* e o a treia, pecînd *ea* e o a doua. A treia poate fi oricine.

— Cînd zici *oricine*, nu se cuprind şi *dînsa* şi *ea* într-un cuvînt?

— Mă rog, ne-am înţeles ca să tăcem.

Ieşind de la primar, consilierii se duseră fiecare la casa lui, unde povestiră familiei motivul şedinţei extraordinare, şi cuvîntul de ordine se lăţi în tot oraşul, unde primarul era excepţional de stimat şi iubit.

Primarul făcu o ultimă formalitate şi şterse cu cerneală roşie numele soţiei lui, cu mînă proprie, din registrul stării civile, făcînd pe margini o cruce violetă.

Şi de atunci încoace soţia dispărută a primarului poartă numele obscur şi discret de « Chestia » şi de « Chestia chestiunii ».

CALUL DOMNIŞOAREI

În tinereţe, înnainte de-a fi măritată, îmi plăcea călăria.

Sportul calului poate fi conceput şi practicat felurit. Între călăria sedentară, care întrebuinţează nobilul animal ca un scaun cu patru picioare ambulante, şi călăria activă, eu am preferat pe cea din urmă, vie, tare, energică şi cu sensaţii. Într-adevăr, atitudinea languroasă englezească, de amazoană anemiată, cu toate că elegantă, e un sport aproape mort. Domnişoara îşi împleteşte coada ca un preot rus, şi-o prinde subt pălăria tare, rotundă, şi, strînsă într-un sacou bărbătesc cu croiala pe şolduri şi încălţată cu cizme de lac, dormitează pe-o latură a calului, cu cravaşa în repaos. Dacă nu ar fi legănarea specială a coapselor privite pe din dos şi îmbinarea liniei rotunde duble cu crupa muşculată voluptuos a purului-sînge, impresia lăsată de acest gen de călărie nu s-ar deosebi simţitor de transportul în lectică, din timpuri.

Călăria adevărată, fie că eşti Ioana d'Arc fie c-ai fi un Papă din epoca Bisericii războinice sau un jockeu de aristocrat, are un caracter de vitejie, în zdruncinul copitelor, în strîngerea armăsarului între genunchi, călcîie şi pulpe, în săritura nervoasă a spinării, gloduroasă dedesubtul şelei. Femeie sau bărbat, această călărie te pasionează, şi fuga pe o făptură vie în galop şi precipitarea

ei despletită în cîmpiile ondulate, antrenează şi îmbată.

Dar călăria activă ameninţă să devină într-un fel sedentară, dacă o mărgineşti la un singur drum şi la un singur peizaj, ca un aperitiv pentru prînz, gustat cu albinele, prin pădurile de tei. O amazoană, ca şi corespondentul ei masculin, amazonul, nu se împacă bine cu o călărie de zece kilometri. Imensităţile şi necunoscutul o atrag din ce în ce mai departe, către Alpi, către Danubiu, către Urali, copita cu praful încă neşters al Europei pornind să calce ţărîna senzaţională, de caolin, a marelui Tibet.

Călătoriile mele călare au fost numeroase, şi caracterul meu de întreprinderi şi recorduri poartă nume de pămînturi, de moravuri şi de oameni, extraordinare. Paginile triste alternează cu paginile de humor, nota gravă se împiedică în nota comică, şi ridicolul se împleteşte cu franchețea, necontenit. Răsfoindu-mi notele de călătorie, am reţinut pe cea mai umoristică din toate, şi am citit-o la masă soţului meu, pe care povestirea, notată cu creionul, în grajd, alături de cal, l-a interesat ca pe un medic psihanalist ce este. Îi trebuia chiar un exemplu pentru capitolul din cursul lui teoretic, intitulat mi se pare *Cretinismul falacios*. Voi cita textual:

« Iunie 19. . . Am ajuns într-o ţară cu locuitori frumoşi, a cărora preocupare politică permanentă prezintă o varietate bizară. Lupte crîncene se dau între partide, cu singurul scop de-a alege la conducerea Statului pe cei mai proşti din sînul lor. E o doagă moştenită de la un profet al lor păstor, care a guvernat ţara cît a trăit şi a lăsat cîţiva moştenitori direcţi, adepţi hotărîţi ai păstrării dogmelor intacte. Poporul fiind excepţional de inteligent, şi proştii lui fiind, prin urmare, rari, lupta este cu atît mai grea şi selecţiunea cu atît mai anevoioasă; căci, în majoritatea cazurilor, şi proştilor celor mai recunoscuţi tot le rămîne un dram de inteligenţă, ce nu poate fi cu înlesnire ascuns. Cînd se nimereşte prostul visat, idiotul ideal, el este primit cu aplauze unanime şi dus pe umeri la locurile înnalte. În limbajul colorat al acestui popor agricol, ei sînt numiţi „oameni de paie". Am avut norocul să cunosc pe cel mai reuşit exemplar, care se naşte la o sută de ani o dată şi care între aşa-zişii „oameni de paie" reprezintă perfecţiunea şi volumul, ca o saltea între perinile mici, şi purtînd paiele şi în gură.

Era, într-adevăr, monumental, şi l-am fotografiat rîzînd. Rîdea cu fericire cînd urina calul, rîdea cînd calul lăsa să-i cadă distrat, de dedesubtul cozii, mingi de ovăz digerat. El rîdea cînd calul se apăra de muşte, murea de rîs la pălăria mea, la mînuşile mele, la cizmele mele încreţite, zicîndu-le mereu *Bonjor*. Scoborîndu-mă de pe cal şi salutînd cu mulţumiri pe cei de faţă, el a crezut că rostesc cuvinte de spirit din ţara mea reputată spirituală, şi a leşinat de rîs. Un întreg cler de subalterni respectuoşi îl înconjurară cu evlavii evidente. M-am mirat că acest mare personagiu nu mi-a ieşit înnainte şi el călare sau în uniformă de general amator, cu joben. Îi număr acum dinţii pe fotografie, şi surîd de cîte ori şi-a arătat el chiar măselele şi chiar înghiţitoarea, bine dispus şi fericit cum era.

Miniştrii ţării, auzind că mă apropii de graniţa lor, s-au strîns într-un consiliu, unde au discutat tratamentul calului meu, înscris din oficiu la un mare hotel, în care i s-au rezervat patru camere cu baie, bibliotecă, biurou şi telefon. Ei nu şi-au închipuit că bravul meu cal nu era măcar doctor în drept sau director de mare ziar.

Calul a fost foarte amuzat de discursul unui ministru în persoană, care, cu pălăria în mînă,

i-a citit un manuscris, cuvînt cu cuvînt, de pe cîteva foi de hîrtie. Ilustrul bărbat de Stat era emoţionat, ca şi cînd se afla în faţa regelui Angliei, şi silabisea, pe înţelesul calului, căci eu nu am prea înţeles, un idiom superlativ exotic, ce mi se pare că avea tendinţa să se apropie de limba franceză. Oamenii politici din ţara în care mă găsesc au această patimă, să pară că ştiu franţuzeşte, şi, neputînd să grăiască liber, citesc.

Cred că discursul a fost o odă în versuri adresată cailor în genere şi calului meu în particular. Cuvintele cele mai des pronunţate de ministrul orator au fost, mi-aduc aminte: *madmoazel, franszez, iliabocu, pazancor, notră lupoaic, Traian a veniu calar dăla Rom*... Manuscrisul purta ştersături. Ministrul încerca uneori un cuvînt în mai multe variante, izbindu-l cu dinţii şi lepădîndu-l cu limba. A ezitat mult în fraza finală şi în cuvîntul final, care trebuia să fi fost *şăval:* calul. Îi trebuia un cuvînt puternic, fără îndoială, şi ministrul, desigur, se gîndea că dacă unui cal obişnuit i se zice *şăval*, unui cal năzdrăvan, ca al meu, care a umblat trei mii de kilometri, i se va zice într-un fel, cumva, care obligă să se adaoge la *şăval* o particulă augmentativă, şi, reflectînd desigur că vorba gogeamite se sporeşte dîndu-i forma goşgogeamite, el zise, în loc de *şăval, caşcaval*, şi se opri zîmbind. Salută ceremonios, ca să arate că discursul s-a isprăvit.

Dar niciodată calul meu n-a urinat mai mult şi mai zgomotos ca în timpul marelui discurs.»

VIAŢA DE VECI

— Crezi în progresul infinit al ştiinţei?

— Ba bine că nu! Îmi pare rău că nu mă pot folosi practic decît de becul electric, de automobil, de telefon şi de şofajul central, — şi că alţii se vor ospăta din bucatele mai mari ale ştiinţei.

— Atunci crezi că ştiinţa va spori longevitatea.

— Cred că vom ajunge să trăim două sute, cinci sute, o mie de ani... Trist plural de solidaritate, care îmi permite să mă bucur însă, anticipat, de o fericire care nu va putea să-mi aparţie.

— Aş vrea argumente...

— Toată problema e inima. Cred că, încet-încet, de ficat o să ne debarasăm, iar rărunchii îi vom înlocui cu un aparat cu sită şi bumbac, de filtrat oarecare lichide ce vor rămîne să circule. Proteza intimă avansează. N-ai auzit de incinerarea acelui bancher, care, fără să se bănuiască, purta, dintre coaste, una de platină? Sau poate că avea de platină un femur întreg. După ce a fost incendiat şi consumat, bancherul a lăsat, gratis, în mijlocul movilei de cenuşă, un lingou, cum se zice în terminologia profesională, de metal adevărat şi scump. Un os de platină e neînchipuit mai costisitor decît o dentiţie de aur.

Eu cred că ştiinţa va putea înlocui ghemul anatomic de intestine cu o ţeavă de eşapament construită din metal şi curăţită săptămînal cu o perie de coşar. N-ai auzit de sămînţa de păr?

Pe o chelie ideală, chirurgia cosmetică răsădeşte părul cu uşurinţă. După ce ai găurit pielea cra⸗niului cu sula cizmarului, se trage în găuri un fir de păr, şi cu cîteva mii de împunsături se obţine o capelură graţioasă, care se poate friza şi pieptăna cu cărare. — O altă metodă: se fac curèle de piele din ceafă, de unde părul nu cade în veac, şi, luate cu delicateţe din locul lor, şuviţele însîngerate sînt altoite pe moalele capului, reşedinţa frumuseţii bărbăteşti. A trecut vremea tichiei de mărgăritar, şi chirurgul plastic a devenit estetician şi beleartist.

Dar nasul? E cîrn numai cine ţine să fie. Retuşa fotografului e o simplă amintire. Medicul retu⸗şează de⸗a dreptul pe subiect, modelînd conform dorinţelor clientelii. Dacă azi se mai obţine cîte o Giocondă prin costum, prin rasul sprîncenii, conturată cu creionul, mîine, transformările, atît la centru cît şi la periferie, vor fi opera unui ra⸗claj facial complect şi fundamental.

Inima e altceva... Să ne asigurăm numai pomparea ei neîntreruptă. Şi ne vom asigura⸗o. Ai văzut experienţa recentă. Mumia de cinci mii de ani, rasă cu briceagul într⸗o eprubetă, dă o pilitură de carne, în care se găseşte adormită via⸗ţa fermenţilor musculari. Eşti sigur dumneata că, supus unei tehnicităţi încă necunoscute, Tutmes Sezostris nu va începe să vorbească în graiul Eghipetului vechi? În privinţa provocării morţi⸗lor să grăiască, singuri istoricii se vor simţi stin⸗gheriţi. Minciunile scrise şi subscrise reprezintă biblioteci şi arhive de aruncat la gunoi. (A nu se arunca în foc; ar fi medievalic.)

Eu vreau să trăiesc o mie de ani, amice; olog, cocoşat, tîrît pe spinare sau pe stomac, mi⸗este egal. Viaţa se capătă o singură dată şi, dacă ai căpătat⸗o, să o păstrezi.

Mă rog, în mod provizoriu, n⸗ai putea să⸗mi recomanzi o apă de vopsit părul meu artificial?

CONTRIBUŢII ŞTIINŢIFICE

Primesc uneori acasă nişte imprimate intere⸗sante. Cîte cineva dintr⸗un oraş de provincie mă întreabă: Anul naşterii; Studiile; Opere ştiinţi⸗fice; Opiniuni politice; Decoraţii. — Un foarte voluminos lexicon stă să apară şi lipseşte nume⸗le meu. Mă cheamă Ionnescu; deşi scris cu du⸗blă consună, numele nu exprimă nimic şi, fie vorba între noi, nici opera nici omul. Opera? Ce operă mare! O teză de doctorat în psiholo⸗gie. Şi cel puţin nu mi⸗am atîrnat de Ionnescu supranumele destinat să mă deosibească dintre Io⸗neşti. Dar mai bine aşa, sînt solidar cu vastul nume de Ioneşti repetat de mii de ori în fiecare district. O singură ambiţie am: să tratez într⸗un volum chestia Ioneştilor, a Popeştilor, a Dumi⸗treştilor, şi să propulsez respectivii să se organi⸗zeze în cîte un partid, legitimat de arborele ge⸗nealogic. Partidul Popeştilor va lua succesiunea la guvern a partidului Ioneştilor şi îşi va ceda locul către partidul Dumitreştilor, înlăturînd ast⸗fel ideile de dictatură prin realităţi de fapt. Ţa⸗ra ar fi mai fericită, şi programele şi idealurile sociale nu se vor deosebi atît de radical, ca prin⸗cipiile marilor organizări politice existente. Dar acestea nu sînt probleme de lexicon. La chesti⸗onarele editorilor de dicţionare, refuz să răspund. Eu tac şi nu apare nici dicţionarul.

Nu mă împiedică nimic, în schimb, să-mi povestesc opera și trecutul, independent și numai atunci cînd mă apucă inspirația. De pildă, de astădată, aş putea vorbi de teza mea de doctorat. E interesantă. Tratează despre presimțire și intuiție și grupează, în capitole studiate, noțiunile adiacente, prezicerea și darul profeției, pe care le-am definit cît se poate de clar.

Sînt, într-adevăr, unii oameni care știu ce se va întîmpla în general într-o anume epocă istorică. Aceștia sînt profèții. Cît privește pe istorici, specialitatea lor consistă în a ști lucrurile după ce au avut loc și a demonstra, învecinînd istoria cu filosofia, că nu puteau nicidecum să se petreacă într-alt fel decît s-au petrecut, afară de cazul, și acesta de considerat, cînd, într-adevăr, s-ar fi produs de-a-ndaratele sau de la $^1/_4$ în sus.

Am relevat în teza mea un caz caracteristic, pe care țiu să-l repet, din acea nevoie științifică a savantului, numită cultură. Cazul face parte din capitolul *Preștiință categorică*, unde se demonstrează pe larg atît preciziunea presimțirii cît și inversul ei, determinarea evenimentului prin frecvența autosugestiei inconștiente. Căci, fie că evenimentul se strävede prin bănuială, fie că este creat de echivalentul unei dorințe, facultatea care stabilește trăsura de unire între cauză și efect și efect și cauză este aceeaș, cauza putînd să fie efect, după cum și efectul cauză generatoare.

E vorba de călătorul care și-a pierdut laba piciorului sting. Cu toate că era un călăreț bine încălțat într-o cizmă care-i asigura păstrarea indefinit a pomenitei labe, în toate anotimpurile, i se înfipsese ideea în cap că el își va pierde într-o zi piciorul. Ajunsese atît de sigur de acest eveniment, încă neschițat de nicio dezordine anatomică, încît călărețul, închipuindu-și că și-ar fi

putut pierde piciorul fără să știe și fără să simtă, își număra călcîiele și tălpile în fiece zi și verifica numărătoarea de cîteva ori.

Problema, din punctul de vedere psihologic al tratării, era una din următoarele: 1. Călărețul obsedat de ideea lui, din pricina unui precedent ivit în familie sau în lecturi. 2. Ideea iscată din presentimentul mai mult al piciorului decît al judecății. 3. Juca un rol în concepția individului încheietura labei cu gamba, fragilă și supusă prin urmare scrintelii.

1. Prima problemă trebuia înlăturată sau cel puțin suspendată, necunoscîndu-se arhiva subconștientului la individ. Intercalările de idei fixe pot să fie numeroase, dar cum te-ai putea pronunța fără document, într-o chestiune care interesează știința esențial?

2. În punctul al doilea vine o veche întrebare: dacă piciorul e tot atît de inteligent ca opusul lui, capul? Aci am intra fără voie în panteismul psihologic, care distribuie sensibilitatea cerebrală, proporțional cu organul, în toate porțiunile anatomice, găsindu-se, teoretic, inteligență, indiferent, și în glanda ficatului și în articulația șoldului. S-a observat că indivizii șchiopi din infirmitate coxalgică, prezintă, la fotografie, un cap mai voluminos decît valizii rărunchilor, iar la autopsie un creier mai dezvoltat.

Cine poate totuş hotărî, ca să stabilească o lege irefutabilă în psihologie?

3. Mai degrabă problema treia putea să tranșeze chestiunea. Tendonul elastic care unește porțiunea orizontală a piciorului cu porțiunea perpendiculară pe dînsa este, într-adevăr, de expresie provizorie, constituind ceea ce în croitorie se cheamă înseilare sau șular. Improvizînd pe om, natura și-a zis, desigur: să-l încercăm și vom vedea la întrebuințare ce rămîne

moale și ce trebuie să devie dur. Tendința ei pare să fie să întărească progresiv încheieturile, pentru ca omul, devenind statuie, să sară dintr-o bucată și să se comporte ca un ciocan, cu capul tare și cu coada fixă.

Teza mea înclina, la capitolul anumit, către ipoteza problemei nr. 3, și am fost viu felicitat de juriul examinator, pentru contribuțiile mele noi și neașteptate într-un domeniu cercetat de mii de savanți, care se adapă din undele științei fără să le modifice întru nimic.

Cît privește pe călăreț, este cert că și-a pierdut laba piciorului în al treizecilea an al existenței sale, într-un accident de tramvai. I-a retezat o roată cizma de lac, deasupra pintenului muzical.

RADIO-TEORIE

Curios de probleme științifice și favorabil dispus cerebralmente la noile curente și descoperiri, am cumpărat o întreagă literatură de specialitate, ca să aflu noțiunile radiofonice, care comandă zi și noapte, și în special noaptea, eterul și azurul. Să mă grăbesc să spun că nu am aflat și înțeles nimic. Lipsea, vasăzică, la bază, o cultură științifică, fără care este cu neputință, necum să pricepi un « ohm » (rog a citi cum e scris), dar nici funcțiunea clanțelor de la uși. Noi ne servim, desigur, de o mulțime de unelte și aparate, fără să le aprofundăm, și cheia din broască e numai unul din acèle mijloace complicate cu care facem și desfacem orbește misterele științei.

Ideea și teoria ideii întîi, și al doilea tehnologia, tot atît de interesantă și deopotrivă de indispensabilă în viață, unde toată lumea face baie fără să înțeleagă țeava, și poartă pălărie în plină ignoranță a firului textil și a pîslei. Rețiu de zece ani un aforism al unui zugrav, pe care l-am chemat să-mi văruiască odaia și să aplice pe marginea de sus, dintre culoarea tavanului și a pereților, un șablon și o linie de apă. El a numit locul: friză, un cuvînt tehnic, pe care nu-l învățasem, iar rezultatul bidinelei purtate peste șablon: pictură, — altă ignoranță, — numind linia: liniatură. Aforismul, care mă obsedează și azi, a fost

lansat cu această strictă terminologie, gradînd importanța și dificultățile. Zugravul a zis: «Întîi pictura și apoi liniatura». Am însemnat această sentință în carnetul de buzunar și am întrebat pe zugrav cum se numește. Niculae Mărculescu, mi-a răspuns zugravul. Și dedesubtul sentinței am scris în paranteză, cum aș fi făcut cu numele lui Marcu Aureliu, Niculae Mărculescu.

Dacă l-aș mai fi găsit pe undeva, aș fi dat fuga la el să mă lămurească și în materia teoriei radiofonice. Ședea la Tei: m-am dus la Tei: se mutase în Calea Rahovei. M-am dus în Calea Rahovei: se mutase în Calea Moșilor. Din Calea Moșilor încolo, am renunțat. Oricît de palpitant ar fi fost pentru mine interesul radiofonic, vorba ceea, m-am abzis.

Să căutăm într-altă parte, mai aproape de centru, a fost ultima hotărîre. Și m-am deplasat pe toate străzile centrului, unde am găsit un număr imens de specialiști în radiofonie. Trebuia numai să aleg între un instalator de apă și un reparator de biciclete. Mă atrăgeau deopotrivă un negustor de tacîmuri de alpaca, un magazin de lame de ras și bricege, un ceasornicar și un comerciant de becuri de lampă. Fiecare din aceste specialități este egală cu specialitatea cealaltă, și ceea ce constituie substratul lor comun este că toate au de vînzare obiecte licăritoare și de sîrmă. Am ales pe instalator, care pusese și un robinet de curînd la bucătărie. Afară de însușirile pomenite, el mai dispunea în specialitate și de lipitura cu cositor a «pămîntului» de la aparat cu conducta de apă.

L-am cerut o teorie întîi generală a radiofoniei, cu scopul ca, după ce voi fi prins criteriul, să-l întreb de specialitățile parțiale ale specialității. Instalatorul a surîs pentru că misterul îi era cunoscut ca unul din buzunarele sale, și îl încheia

și descheia cu facilitatea cu care și-ar fi butonat și debutonat jiletca.

— E un fleac, zise specialistul. Aveți o țigare cu carton?

— Cum să nu! răspunsei deschizînd cutia.

El scoase creionul și, pe foaia de hîrtie întinsă pe masa lui de socoteli, făcu două linii mici paralèle, cu o linie și mai mică, paralelă, între ele.

— Acesta e, zise el, nu-mi aduc bine aminte, ba da, condensatorul, ăla care, știi... Cînd apuci de-aici, face dincolo i-u-i-iu și pe urmă cîntă. Liniile astea crețe sînt sîrmele. Una merge la lampă și alta la robinet, alta merge tot la lampă și încă una te duce la antenă. Aici e plus patru. Bigrila în legătură cu ăsta; ăsta răspunde în ăla, — aici se-mbucă amîndouă și vine potențiometrul. Ce post căutați? București? învîrtiți la patruzeci și trei. Budapesta? învîrtiți la optzeci și patru. Cînd ați auzit i-u-i, postul e acolo pe aproape, fiți cu băgare de seamă, și să nu lucrați cu acumulatorul descărcat. Uite, acum vorbește domnul Rădulescu-Motru...

— De unde știi, așa, pe hîrtie? l-am întrebat.

— În radiofonie, răspunse instalatorul, e ca în muzică. Citești pe caiet și auzi cum cîntă. E o chestie de specialitate.

— Dumneata poți auzi undele mijlocii fără aparat?

— Acest rafinament se obține, zise instalatorul, cu o practică lungă.

— Pui urechea la robinet sau pe lanțul de tras? Eu am stat o noapte lîngă o rîjniță de cafea și un sifon și cred că abia am prins niște unde scurte, de prin California. Nevastă-mea mi-a spus că era un gramofon de la etajul al cincilea. Apropò! ce este unda? și cum este?

— Ce să vă spui, zise instalatorul, ca să puteți înțelege? E foarte simplu. Undele sînt niște va-luri, care vin ca niște cearșafuri de aer și se duc înnainte.

— Dar de unde vin? Ori sînt fără să fie.

— Să le ia dracul! zise instalatorul.

— Păi, de ce?

— Să vă spun drept, adaose instalatorul, sînt atîtea unde, scurte și lungi... parcă le-a măsurat cineva! E-o porcărie! Nu e nicio undă, e numai muzică.

— Se zice că muzica e cărată de unde.

— Domnule, vreți să vă spun ceva? Cum o să vie ceva fără tub și fără robinet? zise instala-torul. Pe unde o să vie, dacă nu are loc?

— Vasăzică, dumneata crezi că e o șmeche-rie?

— Ba bine că nu! Însă, vă rog, să rămîie între noi, să nu afle clienții. Azi am vîndut douăzeci de aparate.

— Merge?

— Ce să meargă, aparatul?

— Nu, afacerea.

— Nu merge niciun aparat. Nu știu ce au. La fabricant merg, și la București se strică.

— Nu-ți dă niciun client cu aparatul în cap?

— Se poate? Cumpărătorii de asemenea lucru sînt oameni culți, delicați, binecrescuți. Cumpără și plătesc.

— Și cînd nu merg aparatele, ce zici? cum argumentezi?

— Tramvaiul, paraziții, antena. Zic: « vario-metru », « dielectric », « ohm », « volți »; zic: « minus », « plus »; zic: « megom », « miriam-per ». Și clienții tac și zîmbesc satisfăcuți. Din atîtea cauze își aleg una, și n-o să fie tocmai instalatorul vinovat!

— Dar cînd se întîlnesc doi clienți de-ai dumi-tale, ce zic?

— Fiecare pretinde că aparatul lui merge ex-traordinar și că e mai bun decît aparatul celui-lalt, pentru că l-a plătit cu cinci mii de lei în plus. Și fiecare și-a cumpărat și un gramofon...

AMATÒRII

Un bătrîn proprietar își stabilise o judecată proprie despre mersul unui automobil, — și descoperise că o mașină mergea singură pentru că roțile îi erau umflate cu aer. Aerul fiind vînt, desigur că vîntul, fugind în cauciucuri, de jurîmprejur, punea în mișcare automobilul.

Dacă i-am fi arătat bătrînului motorul și i-am fi spus că motorul trage automobilul, ne-am fi ales cu o desconsiderare totală. Am simțit că mișcarea aerului în roți era o descoperire definitivă a bătrînului, făcută cu încetul și după niște sforțări de a înțelege care dau dreptul erorilor să capete stabilitate. Bătrînul, — Dumnezeu să-l ierte, — a închis ochii, neturburat în adevărul lui.

Față de oamenii care au obținut o convingere, te găsești ca în mijlocul unei tăceri de pădure. Dacă te-ai apuca să vorbești le-ai strica liniștea dumnezeiască. Ridicula noastră aptitudine la greșeală și credulitate capătă proporții de monument.

În radiofonie, erorile simpatice și sincere sînt tot atît de blajine și de enorme, ca și concepția vîntului din cauciuc. Omul își face o știință singur, își întocmește princìpii și axiome, pe care uneori veacurile nu le pot micșora. Medicina babelor, înnainte de-a fi vag experimentală, a fost intelectuală, determinată de o lungă reflecție eronată. Ideea de a lua o ridiche, de-a tăia-o

în două, de-a scobi-o, de-a o umple cu nisip și zmîntînă, și de-a mînca-o, se adresează erupțiilor scrofuloase. Rănile se vindecă, la țară, cu băligar și păinjeniș. Cîteva boli grave s-au tratat cu mîncarea de animale spurcate, — și cu descîntece.

Radiofonia sosește însă într-un timp cînd titlurile universitare s-au înmulțit și după ce ziarele publică foiletoane științifice. Dacă nu se mai consumă creier de pisică pentru tămăduirea cancerului, în schimb facultatea de eroare e tot atît de inventivă ca și pe timpuri. Ba, erorile oamenilor spoiți cu o cultură de foiletoane sînt mai grele și de mai puțin pitoresc, decît ale babelor medicale.

Ca să facem plăcere unei societăți de notabilități într-un oraș de provincie și ca să scăpăm de obișnuita penibilă conversație « Ce mai faci ? » — pauză; « Ce face doamna? » — pauză; « Ce mai e nou pe la București ? » — pauză, am pus în funcțiune postul nostru de radio portativ. Asistența nu-și lua ochii de la picioarele noastre de subt masă, căutînd să urmărească producerea muzicii cu o bășică sau cu un burduf, pe care l-am fi apăsat cu talpa sau subsuoara.

— Foarte frumos! se rostea cîte cineva, după isprăvitul unei bucăți muzicale, și ochii lui dădeau un zîmbet de înțelegere, fixîndu-ne, cu un sentiment de felicitare, încălțămintea.

Pricepînd că asistența se înșela, am ridicat învelitoarea mesei, arătînd, ca un prestidigitator, că afară de picioarele noastre și de ale mesei, nu se mai găsea dedesubtul ei niciun obiect. Unii părînd surprinși, cei mai deștepți, cei mai « culți » prin profesie, continuau să surîdă, ca și cum deveniseră complicii noștri la executarea unei farse. După ochi, se părea că talentul de a cînta orchestral era atribuit picioarelor din ghete. Am trecut într-o odaie vecină și ne-am pus papu-

cii, arătînd asistenței că în papuci nu se găsea nimic și lepădînd papucii în mijlocul scaunelor.

— N-o să mă faci să cred, ne-a spus în cele din urmă un notar, că nu cîntă ceva acolo. Unde ții plăcile?

Ne-am folosit de această întrebare, ca să intrăm în dezvoltările unui curs de radio.

Ne-am adunat brusc noțiunile și am început:

— Nu e nicio placă, domnilor. Asta cîntă fără plăci, fără clape și fără manivelă.

Asistența a schimbat cîteva rotiri de ochi semnificative.

— Toate instrumentele muzicale, zise cel mai bine aprovizionat cu știință, dintre oaspeți, au o coadă, o limbă, au ceva înnăuntru.

— Desigur, aprobară, clătinînd din cap, invitații. Toată lumea știe acest lucru elementar, ziseră ei cu altfel de clătinare a capului.

— Dar ăsta, ziserăm noi, nu e un instrument muzical.

Uimire generală, revoltă. Să cînte fără să fie un instrument muzical? Domnul ăsta vrea să rîdă de noi.

— E o lădiță cu lămpi, precizarăm. Poftiți și uitați-vă înnăuntru: lămpile ard. Nu sînt cu petrol, nu put, — sînt cu electricitate. Vedeți o lumină gălbuie slăbuță în lămpi? Asta e totul. Vasăzică nu cîntă, ci arde. . .

Oamenii se uitară la noi. Dacă n-ar fi existat convențiile politeții, care te obligă să rabzi o explicație pînă la sfîrșit, unul din invitați ne-ar fi tras bucuros cîteva palme. Era foarte supărat. Cu cîteva cuvinte se nimicea toată experiența lui muzicală, și omul, prăbușit într-o lume de lucruri neașteptate, din care nu se mai putea descurca.

— Eu vreau să văd unde sînt plăcile, insista cel cu plăcile.

El acceptase ideea că plăcile sînt foarte mici, ca niște gologani, însă fără plăci nu-i venea să creadă că poate funcționa aparatul.

— Dumneata crezi că aparatul ăsta e un gramofon. Nu e nici gramofon. Gramofonul merge, într-adevăr, cu plăci, dar ăsta n-are plăci, n-are nimic. Are numai lumină electrică.

Invitații rîseră, de acord. Lămpi, electricitate; cu muzica aceste două lucruri se nimereau ca nuca în părete. Se făcu o tăcere, jumătate agresivă, jumătate de anchetă. Era momentul să dăm lovitura, lămurind toată radiofonia.

— Aparatul ăsta, reluarăm, nu cîntă, ci numai aduce cîntecul, care ajunge pînă la el prin văzduh, de la Viena. . .

Se găsea și un preot între invitați. El s-a strîmbat literalmente de rîs. Se oprea o secundă, se gîndea și iar se pornea pe rîs, tîrînd în veselia lui pe toți invitații.

— Ai zis Viena: poate ai greșit. Ai voit să spui altceva. Ce-are a face Viena cu județul nostru? Unde-i Viena și unde sîntem noi. Totuna e?

— De la Viena pînă la aparatul nostru muzica vine pe niște aburi electrici, porecliți *unde*. Acolo, la Viena, cîntă muzica și se aruncă în văzduh, dintr-o fabrică, un curent electric, care ia muzica și o aduce la noi. Curentul electric face unde, și astea duc muzica peste tot.

— De unde știi dumneata? a întrebat cineva.

— Am învățat și eu de la altul.

— Acel altul nu era om! zise unul.

— Avea pe dracul, zise popa, rîzînd din ce în ce mai amuzat.

— Pe vremea mea nici nu se pomenea așa ceva, oftă o cucoană bătrînă, cu o semnificare dezavantajoasă pentru epoca noastră.

Dar omul care tăcea urmărise o idee, și cînd ideea i se coapse bine, îi dete drumul.

— Ziseși dumneata, zise el, că muzica vine de la Viena? Bun.

— Am zis Viena. Dar muzica vine din toate părțile, de la București, de la Roma, de la Paris, de la Breslau, de la Pesta...

Întrerupătorul căzu pe gînduri, și cursul obiecțiilor lui luă, subit, un alt drum:

— Păi, dacă vine muzica din toate părțile, nu se încurcă?

— Se descurcă în aparatul ăsta. Întoarcem ici condensatorul și alegem. Vino, Toma, și pune mîna. Vrei Roma, ai Roma; vrei Viena, ai Viena.

Întrerupătorul își reluă ideea de la început.

— Eu am văzut, zise el, o ladă cu muzici venite de Crăciun în București. Pe drum, toate muzicile se turtiseră. Cum vine întreagă, muzica, tocmai din Viena? Cum se aude toată? Nu rămîne nimic în aer?

— Nu rămîne nimic, muzica, vorba, vin întregi, așa cum au fost rostite. În momentul cînd ai strănutat la Viena, s-a auzit aici la noi.

— Fugi de-acolo, domnule! Ce, ești copil, să crezi toate minciunile astea? Cîte zile faci cu trenul pînă la Viena? Nu faci trei zile?

Logica întrebării dete un nou curaj invitaților, care se cam moleșiseră.

— Faci aproape trei zile, cu trenul, atacai eu. Dar te-ai gîndit dumneata cîte săptămîni faci pe jos?

Invitații își lăsară iarăș ochii pe covor.

— Ce vrei să spui cu asta? întrebă contradictorul. Nimeni nu se duce la Viena pe jos.

— Vreau să zic că pe jos ajungi mai încet la Viena, decît cu trenul. Dar o telegramă ajunge și mai iute ca trenul.

— Telegraful merge pe sîrmă. Pe sîrmă toate lucrurile merg mai repede.

— Păi, radio merge și mai iute ca telegrama, pentru că nu are nicio sîrmă care să-l ție pe loc și să-l încetineze.

— Cam are dreptate, mi se pare, zise popa. Așa vine.

— Poți să-mi spui cît costă unul? întrebă, în sfîrșit, contradictorul, uitîndu-se cu admirație la aparat.

— Depinde! Ca la măcelărie: vițelul are un preț, vaca un preț, creierul un preț, mușchiul un preț. Sînt aparate pentru toate pungile.

— Ăsta al dumitale, ce preț are?

— Ăsta e... gratis.

— Se poate și gratis? întrebară toți invitații în cor.

— Cum să nu! Te duci la prăvălie, te superi că aparatele prăvăliei sînt proaste, și te lași rugat să încerci unul. Primești cu neîncredere, și după ce ți s-a instalat aparatul, nu-l mai dai îndărăt... Zici că nu-ți place și că nu e încă « bine pus la punct ». Așa se cumpără toate aparatele la București, pe încercate.

— Se poate? întrebară iarăș toți odată.

— Mai întrebi? Așa se cumpără și automobilele în București, pe încercate, adică pe gratis. Dacă ești strîns cu ușa, dai mașina îndărăt, și îndărăt nu se mai primește... Și te judeci, adică nu o mai plătești niciodată, și o și vinzi, — așa că te alegi și cu ceva parale...

— Și ce condiții trebuie să împlinești ca să cumperi în felul acesta? întrebă popa, care simți că are nevoie nu numai de un aparat de radio, dar și de un automobil.

— Ajunge să fii milionar...

Un tînăr dintre invitați spuse că el are informații despre posibilitatea de a fabrica orișicine un aparat ieftin, cumpărînd piese și montîndu-le singur.

— Magazinele, zise tînărul, odată cu vînzarea pieselor, oferă gratuit și o schemă după care montezi aparatul acasă. Ce trebuie să cumpăr? întrebă el.

— E simplu. Cumperi trei lămpi, două condensatoare mobile, vreo două-trei fixe; cumperi întrerupătoare, ebonită, o cutie, sîrmă, cumperi scule, cumperi un acumulator de patru volți și o baterie anodică de o sută de volți.

— Cît costă toate acestea?

— Vreo douăsprezece mii de lei.

— Apoi ce faci?

— Le lipești, le încrucișezi, le înșurubezi; le strici odată, iar le strici, și cînd ai învățat cum se montează un aparat de radio, arzi lămpile, descarci bateriile și aștepți să cînte Viena.

— Cîntă?

— Nu cîntă. Nici nu mai suflă...

— Apoi, ce se întîmplă?

— Ce să se întîmple? Iei instalația și o arunci pe fereastră...

— Zău?

— Păi, ce vrei să mai faci cu ea?

— Și renunți la radiofonie?

— Pe naiba! Cu cît cheltuiești mai mult cu atît o iubești mai mult... Abia atunci te duci și cumperi un bun aparat...

— Și pe urmă?

— Pe urmă... ce vreți? Începe să te cam plictisească.

UN APARAT DE EMISIUNE

« În materie de radio nu ne mai poate surprinde nimic », povestea un specialist radiofonist, unul din acei inițiați pe neașteptate, care știu tot ce mișcă și stă într-un aparat și într-un eter dat. Cunosc un asemenea învățat, care construiește stațiile de recepție, cu o iuțeală de rapiditatea luminii și care pînă azi nu mi-a stricat decît patru aparate. « Eu am simplificat, spunea el, montarea unui post la maximum posibil, slujindu-mă de materiale românești. »

Trebuie să adaog că specialistul meu are în știință concepții strict locale, și că nu admite din străinătate decît emisiunile dezinteresate, el făcînd parte din numărul privilegiaților care nu-și plătesc abonamentul. Acelaș sentiment îl determină să-i placă la maximum și invariabil programul postului de emisiune din București.

M-am informat cu de-amănuntul, la acest constructor înzestrat, cum se construiește un post de emisiune. Ardeam de nerăbdare să lansez în aerul continentului și al planetei mesajele mele, de la biuroul meu de acasă, cu atît mai mult cu cît aflasem că amatorii clandestini ai emisiunilor pot corespunde chiar în Australia, cu o simplă lampă de buzunar. Fac mai jos un raport, fără cifre și simbole, ca să nu-i îngreuiez înțelesul, după care orice cititor cu o inteligență mijlocie poate construi un aparat de emisiune.

În primul rînd, aparatul se adresează oamenilor însuraţi. Nu se ştie de ce, singuri oamenilor căsătoriţi le-a reuşit pe deplin corecta lui construire, urmată de o eficacitate deplină. Problema, de ordinul desigur al psihologiei mecanice motrice, este în curs de examinare. Flăcăii sînt dinainte excluşi de la binefacerile acestui nou mijloc de corespondenţă cu lumea nevăzută, şi acestor nefericiţi, fără scop în viaţă, li se recomandă să se însoare, dacă vor să le izbutească experienţa. Să ne grăbim să spunem că aparatul le-a izbutit şi cîtorva văduvi, nu însă tuturora.

Iei, prin urmare, un dop şi-l scufunzi în parafină fluidă. Fluiditatea acestui unt presat mineral se obţine, cum bine ştim, prin topire la temperatura lumînării. Iei unsprezece asemenea dopuri, de mărime egală şi de o greutate egală. Cînd un dop cîntăreşte mai puţin, îl pătrunzi cu o ţintă de planşetă, parafinată în prealabil. Dacă se găsesc în comerţ, cuiele de lemn vor fi preferate. Dopul mai greu se tratează prin scobire, aruncînd miezul. De ce unsprezece şi nu zece dopuri, e altă chestiune, de ordin strict matematic, întrucît, scăzînd unsprezece din douăzeci, rămîn nouă, adică mai puţin decît scăzătorul, ceea ce este esenţial, resturile egale sau mai mari decît scăzătorul şi descăzutul nemaifăcînd parte din emisiune şi trecînd în modalitatea recepţiunii. Să notăm acest raport cu P la pătrat (P^2), cu toate că am spus de la început că nu ne vom servi de formule.

Mai iei o tinichea de undelemn spaniol. Este de mare trebuinţă, undelemnul franţuzesc crescînd mai la nord, unde se simt influenţele magnetice din Spitzberg. În lipsa unei tinichele de undelemn, ne putem folosi de o tinichea de pe casă, unsă însă negreşit cu puţin undelemn spaniol. Întindem tinicheaua şi-i dăm unsprezece găuri, aşezate după schema alăturată, zece pentru

amplificare şi una pentru rezonanţă. Aţi înţeles: astupăm găurile cu dopurile. Însă, cînd vîrîm dopurile în găurile tinichelei, să fie şi unsprezece sticle goale în dreptul lor; acestea ne vor servi de izolatoare. Să nu uităm ca în fiecare sticlă să fi pus un chibrit (douăzeci la cutie). Acoperi totul cu o foaie de hîrtie velină, pe o parte verde şi pe alta albă. Rămîn de căutat lămpile, care sînt foarte scumpe.

După repetate încercări cu lămpi electrice scoase din plafoane, în ce mă priveşte am adoptat lampa de la bucătărie, plină pînă la gîtul fitilului cu acel petrol care se numeşte gaz (a nu se întrebuinţa un altul). Lîngă dopul de-al unsprezecelea, pui ceasornicul de buzunar, şi deasupra lui o busolă. Dacă vrei ca emisiunea să fie dintrodată puternică, pui şi un binoclu, sau un aparat fotografic. Te apropii de părete cu instalaţia şi faci o legătură cu fir de bronz la ceainicul de pe dulap, şi aparatul e aproape gata. Şi ca să eviţi scurtcircuitele, pui lîngă lampă o farfurie cu apă, puţin oxigenată. Al optulea dop îl legi cu pămîntul prin robinetul de la baie (nodurile să fie solide). A mai rămas ceva? Da, mosorelul de aţă. Pentru evitarea oricărui dezagrement, pui alături un mosorel de aţă albă, lîngă unul cu aţă neagră, fără alt contact între ele decît o pătură de aer. Aţa să fie nr. 50. O foarfecă deschisă lîngă dopul trei, şi s-a terminat. Foarfeca ne va sluji de control, că emisiunea funcţionează. Ea se comportă ca un manometru, în tot timpul de acţiune, închizîndu-se şi deschizîndu-se progresiv.

Acum, ieşi la uşa de-afară şi apeşi pe butonul de sonerie. Să nu te intimidezi cînd vei auzi că sună clopoţelul de la bucătărie. Să fii îngrijorat numai în cazul cînd nu mai sună. Apăsînd pe buton, emiţi. Rosteşti cuvintele de care ai nevoie sau cînţi. Semnalizările mele se recunosc imediat

în toată lumea, fiind făcute cu ajutorul camer≠tonului de buzunar.

Personal, nu am avut să mă plîng de această instalație, și oricine dorește va găsi la mine peste optzeci de mii de răspunsuri din toate Statele civilizate. Cel mai interesant și emoționant docu≠ment mi≠a sosit de curînd din Ohio, de la dom≠nul N. Iorga. Încă nu plecase... Căci s≠ar fi pu≠tut să și plece și să≠i și rămîie o parte din voce în America: în radiofonie fenomenul e frecvent. Ilustrul profesor mi≠a pus și o întrebare: « Iubi≠tule, cînd reapar *Biletele de papagal?* ».

Amatorii sînt rugați să încerce, și cei care vor descoperi un aparat de emisiune mai bun, să ni≠l comunice, ca să≠l dăm la lumină.

ARTA ÎN PARAZIȚI

Relevarea paraziților radiofoniei, ca un defect al stării actuale a radiofoniei, a supărat concep≠țiile unui prieten estet, care și≠a propus să revo≠luționeze atît literatura cît și muzica, intercalînd în textul lor, recitat sau cîntat, contribuția rupe≠rii timpanului și a zgîndăririlor nervoase.

Stînd împreună dinaintea aparatului nostru fa≠milial, ascultam o conferință, debitată de unul din cei mai serioși colaboratori ai Culturii, pe care, dintr≠un exces de politețe, nu voiam să≠l întrerup. Întreruperea unui orator la microfon nu are nicio asemănare cu întreruperea unui discurs într≠o sală de conferințe: întorci șurubul și oratorul tace, tace numai pentru domnia≠ta, el continuînd să se debiteze, ca și cînd nimic nu s≠a întîmplat. E o întrerupere prin absen≠ță, radiofonia oferind omului facultatea de a fi despărțit de el însuș, — spirit și trup, — realizată practic, de≠a fi și de≠a nu fi în acelaș timp. To≠tuș, un individ cu ordine și disciplină, împinge protocolul și dincolo de o prezență în carne și oase, sfiindu≠se să închidă gura oratorului chiar de la o distanță de cîteva sute și mii de kilometri.

În plină conștiință, n≠aș putea să afirm că ilus≠trul conferențiar nu mă plictisea îngrozitor. Dar dacă n≠ar exista civilizație și mărginiri între oa≠meni de acelaș sex, nu s≠ar putea împlini nicio≠dată nimic și, de pildă, eu, locatar terorizat de

vecinii mei de apartament, mi-aș scoate revolverul pe fereastră și aș doborî, unul după altul, pe toți tovarășii mei de locațiune. Slavă Domnului, sentimentul urbanității și al bunei-cuviințe mondiale încă nu m-a părăsit.

Conferențiarul emitea această idee: « Pecît se depărtează de noi, pe atît par lucrurile mai mici. Culoarea se degradează proporțional cu forma și obiectul, în sfîrșit se topește în materia perspectivei. De ce? » La întrebarea «de ce?» s-a interpus un parazit. Auzirăm distinct răspunsul următor:

— *Brrr! mf, mf, hîrrr! io-io-io-ifst...*

— Vezi? Ce-ți spuneam se adeverește. Aportul neprevăzut pentru estetizat lucrul inestetic. Ai înțeles ce spune parazitul, cum îl numești? vezi că nu e un parazit, ci *altceva*?

— N-aș putea spune că am înțeles.

— Ești un idiot! m-a bruscat atunci camaradul meu literar. Parazitul tău a devenit lucrul indefinit și indefinibil. Eu am înțeles tot ce a spus. Adică nu am înțeles, așa cum se înțelege vulgar prin acest verb al unei epoci de primitiv analfabetism: am sezisat.

— Ai înțeles *mf, mf, mf*? întrebai.

— Cum să nu înțeleg? Însă fiecare *mf* are sensul lui particular și se rostește cu o intonație proprie, căci de la primul pînă la al treilea *mf* e o distanță ca de la cer la pămînt.

— Spune-mi și mie ceva din ce ai înțeles din *io-io-io-ifșt*, căci mi se pare a fi expresia cea mai caracteristică din întregul răspuns al parazitului, cum l-am numit.

Camaradul s-a lansat într-o mistică de aproximații și de optimi de sensuri delicate, și tot politețea m-a împiedicat să-l întrerup și pe el.

— Fii mai clar, i-am adăogat, exprimă-te printr-o singură frază, căci, dacă-ți dai seama, ai de-a face cu un teren impropice.

Sculîndu-se în picioare, camaradul zise:

— Voi fi scurt și tăios. Explicația sentinței pronunțată de parazit e aceasta: *Fîsssssss!* Ai înțeles?

— Am înțeles. *Mf* însemnează *fs*. Tot *fs* însemnează și *br*, și *bîr* și *io-ifst*. Îmi dai voie să doresc să sezisez, dacă nu să înțeleg, pe *fs*?

— *Fs* însemnează *gm*. Dar pentru că ți-e creierul ca plumbul și ești iremediabil, ai să mă întrebi ce se înțelege prin *gm*. Ei bine, *gm* este *pt*. Ai înțeles?

— Am înțeles. Pot să-ți spun acum și eu că *pt* este *rț*.

— Perfect! zise camaradul. Ești mai inteligent decît începusem să mă îndoiesc.

— Este absolut exact, într-adevăr? îl întrebai; *pt* este exact *rț*? Atunci dacă *rț* este bine, *gm* este *pt*. Ai înțeles?

— Admirabil! a murit în tine omul vechi, pentru todeauna.

— Acum încep să înțeleg și pe Marinetti. Vorba ceea: unde dai și unde crapă! Geniul acesta al inovațiunii m-a copleșit dintrodată, nu mai rezist.

— Exact, exact, zise camaradul. Te găsești în interiorul chestiunii.

— Dar de ce zici exact și n-ai zis: *vdzk, vdzk*?

— În vorbirea practică nu facem artă.

— Căci dacă mi-ai cere o mie de lei și ți-aș da o mie de *gm*, nu ți i-aș putea număra?

— Firește.

— Vasăzică, să nu ne mai silim să înlăturăm paraziții, ci să-i adoptăm și să-i introducem în muzică și în literatură, studiind cum ar putea să fie exprimată ființa lor și în pictură. Cînd ne trebuie un cuvînt, în care să strîngem dinamica unei idei, să nu căutăm să-l obținem din alăturarea cuvintelor banalizate, puse să se incendieze

unele cu altele prin alăturări calculate, ci să zi-cem de pildă *bum! vîîj! hlop!* înlocuind vocabu-larul cu novo-onomatopeea. Şi dacă nu putem realiza silaba necesară cu gura, să recurgem la al-te aparate sonore, la trîmbiţă, scîrţîitoare, dopul din sticlă, bolovanul în geam; aşa s-a născut în muzică jazzul. Ei bine, dragă, mă fac scriitor. Şi mă fac şi şef de orchestră. Şi o să întreprind o călătorie lungă, pentru că acum am aflat secretul tuturor limbilor. Mă duc la bărbierul din Londra şi mă frec surîzînd pe bărbie: el mă rade. La Copenhaga, ajung să mănînc arătîndu-mi înghi-ţitoarea cu degetul în fundul gurii căscate.

— Sînt vesel că te-am iniţiat complect, îmi zise camaradul. Eu ca să ajung la această cunoş-tinţă am cheltuit o avere.

— Îmi dai voie să-ţi spui şi eu cîteva cuvinte muzicale la ureche?

— Cum de nu, răspunse camaradul, plecîn-du-şi capul.

— *Dtn pzd mt.*

— Bucuros, a răspuns camaradul.

SPORT

Îndată ce-am putut pipăi cu galoşul natura consistentă a păturii de zăpadă, ninsă în patru zile de iarnă întîrziată, un entuziasm de nestă-pînit a întraripat firea noastră războinică, deri-vată în sportiv.

Strămoşii noştri ieşeau din muşuroaiele şi bor-deiele lor, în asemenea zile, pe brînci, înnarmaţi cu suliţe, arcuri şi topoare, ca să prindă pielea utilă a urşilor şi blana lupilor, sport niţeluş cam riscat, la factorul zăpadă colaborînd factorul lup sau urs, în carne şi oase. Un număr de generaţii, îndeajuns de mare ca să dea naştere unei sintaxe de sensaţii şi calificativelor încercate, ne-au păs-trat, din epocile hibernale eroice, aprecierile juste şi expresiile de: « fioros », « groaznic » şi « înspăimîntător ». Cuvîntul « frică » datează de atunci, complice cu vorba: « tremur ca varga ».

Civilizaţia cere de la noi alte instrumente, ca-re nu rănesc fiara sălbatecă şi nu-l pun pe omul sportului în situaţia de-a da ochii cu ea în singu-rătate şi libertate. Unul din doi, ursul sau spor-tivul, trebuie să învingă înnainte de a se despăr-ţi, o despărţire în alţi termeni devenind la fa-ţa locului cu neputinţă, mai ales dacă lipsesc în momentul psihologic şi timpul şi spaţiul de a croi-o la fugă. Este şi mai comod şi mai agreabil, şi mai cultural chiar, să te întîlneşti pe zăpadă tot cu sportmeni ca şi dumneata, decît cu ani-

malele din pădure. Unde e lume multă, se știe că nu vine ursul, acest personaj ascetic și stîncos preferînd clubului și meciului, administrat de un regulament sever, altitudinea izolată și tăcută.

Sportul prezintă folosul individual și social că amorţeşte veleitatea, face zadarnică ideea și dă omului, hîrțuit într-altfel de intelect, oboseala dulce a meritului cîștigat, frate grațios și aristocratic al muncii brutale, cu calozități în podul palmei și umăr. Trecerea prin linia dumitale a fulgerătoarelor patine, purtate de valsul zvelt al unei dansatoare pe gheață, te face să uiți și revendicările și principiile și îndatoririle, iar idealul ia forma fetei care fuge, lunecînd pînă la bufet și mai departe, dinaintea elanului tău vulturesc. Vara, boxul, cursele și ascensiunea, și iarna, dimpotrivă, coborîrea rapidă și pe nerăsuflate, țin loc de viață, și, combinate cu localul, cu muzica și dansul, echivalează cu viața superioară, dau sens existenței, într-un tricou nudist sau într-un costum tricotat gros, după sezon.

Personal, sportul a fost o mare binefacere pentru noi, împiedicîndu-ne să gîndim, să citim, două îndeletniciri de agitație sterilă. Un optimism de beatitudine domnește în cercurile noastre, scutite de gărgăunele cerebral: noi nu putem nimic, dar nici nu știm nimic, savuros preocupați de conturul indeformabil al unei rachete de tenis și de căutarea unei mingi cu săritura promptă. O educație întrutotul recomandabilă cuprinde științele descoperite în ultimele decenii, care scutesc de frămîntarea exagerată a meningei, încurajînd exercitarea cotului și a gambei, inspirațiile bicepsului și armonizarea mişcărilor lascive cu recreațiile ruletei.

Am plecat, aşadar, cîteșpatru tovarășii de sport, să ne aprovizionăm de iarnă, în magazinele de

specialitate, împărțindu-ne atribuțiile unui program de zece zile. De bani e vulgar să vorbim, noi dispunînd de capital, expresia forte a micului metal.

Am început prin a ne lua ochelari de zăpadă, un atribut al omului civilizat, supărat la ochi de tot ce-i lumină prea mare. Fiind prea mult albă, facem zăpada măslinie, o culoare potrivită și pentru scînteierile ridicul de sincere și de directe ale soarelui, gemenul fierbinte al zăpezii glaciale. O neînsemnată discuție avu loc asupra prețului monturii, pentru a se ști dacă plătim un celuloid ordinar cu patru sute de lei, sau douăsprezece mii de lei bagaua. Ne-am oprit la bagà, lucrul mai scump fiind de obicei mai ieftin, un principiu pe care l-am învățat de la croitorul nostru. Și ne-am cumpărat mai multe părechi de ochelari, acordate pe culoarea mai violentă sau mai discretă a orelor, socotite scadent, de la răsărit în apus.

Eu mi-am ales pingelele de unsprezece metri ale unui fel de încălțăminte de lemn cu lustru, care se cunosc, într-o limbă apropiată de Pol, subt denumirea de *sky*. N-am mai purtat niciodată, dar nu puteam să renunț la adaptarea tălpilor mele pe această unealtă, destinată, fără nevoie urgentă dar cu eleganță, la scoborîrea verticală a munților înnalți. Deosebirea între noi și norvegieni e cu totul de partea noastră, căci pecînd ei stau cu casele pe munți, și o simplă stupidă constrîngere îi împinge să ajungă mai repede în vale, noi ceștilalți, suedezi-amatori, noi ne transportăm întîi cu sania sau cu căruța, cîteva ore în șir, pînă la punctul culminant, și acolo ne încălțăm cu *sky*, ca să ne întoarcem, în cel mai bun caz, de unde am plecat. Căci adeseori nimerim în partea opusă, și iar avem nevoie de soluția cailor înhămați.

Tovarăşul meu cu monoclu şi-a ales o sanie, care din pricina evocaţiilor antipatice se cheamă *bob*. Dacă i se adaogă şi cuvîntul *sleig*, nu mai recunosc sania nici copiii, deprinşi cu ceva asemănător însă respectuoşi faţă de un vehicul indiferent la tradiţiile locale. Ca să-şi plătească numele întreg, bobul a costat numai treizeci şi cinci de mii de lei, un bob din toate punctele de vedere magnific. Ţinîndu-se bine cu picioarele de stinghii şi cu mîinile încremenite de speteze, în bobul prietenului meu puteau să încapă toţi ceilalţi şase tovarăşi ai noştri, dintre care două tovărăşiţe, pecînd tovarăşul principal îşi rezervase locul de la cîrmă, cu mînuşile pe volant.

Alegerea costumelor a fost mai dificilă. N-am găsit, decît cu mare greutate, îmbrăcămintea destul de scumpă, proporţionată cu programul stabilit. Era nevoie, desigur, de lînă, însă nu orice fel de lînă: un sport adevărat merge exclusiv cu lînă de Scoţia, cu ghete americane de bizon şi cu ciorapi « Burbery », orice altă marcă fiind camelotă. Mînuşile trebuie să poarte firma casei londoneze care le-a creat. În materie de croitorie, de bonetărie şi de cizmărie, singuri ţiganii de români « fac » şi « lucrează »; adevăraţii modişti occidentali « creează »; adică, se folosesc de aptitudinile şi de tiparele lui Dumnezeu, primul creator şi patronul direct al marilor case din Europa, de dincolo de cadrilaterul boem. Una din doamne a ţinut ca lîna costumului să fie asociată în firele ei cu mătasea, şi nu cu orice fel de mătase, cu mătasea de la zece mii de lei kilogramul în sus, calitate garantată. Ea dorea un verde palid-negricios, cu licăriri galbene, neaflîndu-se în comerţul luxos, unde a trebuit să cumpărăm un cărămiziu stins în *blue*, paietat cu tabac, havană pluş. Costumele tovarăşelor noastre fiind cu pantaloni, care se aliază mai practic cu sportul, personal am avut o decepţie la încercare. Ambelor noastre spirituale însoţitoare le erau şoldurile prea mari, — ceea ce în definitiv n-ar fi constituit un păcat estetic, dacă nu le-ar fi fost şi gleznele şi fluierele picioarelor, — *quelle horreur!* — infinit prea groase. Dar defectul preponderent venea de la părţile dinapoi ale şoldurilor, numite în anatomie fese. Aceste două lucruri atîrnau cochetelor noastre camarade, în spatele pulpelor, pînă la genunchi, ca nişte sîni monstruoşi, situaţi neregulat. Din profil, spatele era fără desen şi lăbărţat în linie molîie.

În sfîrşit, am pornit toate echipele odată şi am ajuns odată toate. Dictez aceste note din spital. Ne-am rupt picioarele odată toţi, solidar. N-am avut nici timpul să ne fotografiem pentru revistele ilustrate.

CUM AM ÎNVĂȚAT SĂ PATINEZ

Dacă unii contimporani au strălucit printr-o admirabilă precocitate, alții, cu mine dimpreună, și-au văzut personalitatea dezvoltîndu-se lent, grație unei facultăți pe care aș denumi-o ulterioritate.

La patruzeci și cinci de ani, diverși colegi de vîrstă fuseseră de cîteva ori miniștri și deputați, aveau copii ofițeri și fete măritate, și cîteodată remăritate. Cariera lor, în plin randament, îi ridica spre orele douăsprezece ale vieții, încărcați de titluri, decorații și glorii. La patruzeci și cinci de ani, eu purtam încă pantalonii scurți și mîncam bătaie de la părinții mei scumpi, pentru că mă întorceam acasă cu hainele murdare, tăvălit în praf cu camarazii.

Deci, plecam dimineața gătit frumos, cu cravata proaspăt călcată și cu favoritele frizate cu mașina, chiar de mîna mamii; nici nu apucam să ies pe trotuar, că toți copiii din *avenue* săreau pe mine și-mi turteau pălăria tare. Iubiții mei părinți păstrau tradiția familiei intactă și țineau neapărat să-mi acopăr capul cu un demijoben, care, ziceau ei, vine foarte bine cu favoritele, la frageda mea copilărie. Pe vremea noastră era o modă să semeni todeauna cu diplomația vieneză, răzînd bărbia numai în vîrf și păstrînd, pe lîngă două jumătăți de barbă, spînzurate cu multă religiozitate de urechi, un fluture de păr subt buza de jos.

Copilaș la patruzeci și cinci de ani, toate evenimentele vieții normale s-au găsit la mine strămutate cu mai multe generații. Am știut să scriu și să socotesc foarte încoace, și maturitatea am și obținut-o la șaizeci și opt de ani, cînd m-am și îndrăgostit prima oară de-o divinitate din Chicago. Tocmai îmi cumpărase tata o bicicletă, un ceasornic de buzunar și o mașină de ras între favoriți.

La epoca primului meu amor, eram pe jumătate pleșuv. Deși partea dinapoi a capului era încă prevăzută cu o puternică și deasă capilozitate, craniul, începînd din sprincene, se afla, pînă în dreptul fostului vîrtej, dezvelit și imberb ca o pulpă de picior. De aceea, cu cincizeci și unu de fire lungi, ce-mi crescuseră luxuriante la o tîmplă, pipăitul meu dibaci acoperea la perfecțiune globul cerebral. La șaptezeci de ani oricine mi-ar fi dat nouăsprezece, atît eram de ager, de proaspăt și de chipeș, căci practicam « *Christian Science* » și sporturile violente.

Pregătindu-mă să mă duc cu un buchet de flori strîns în interiorul unui corset de hîrtie decorativă, ca să cer mîna viitoarei mele soții, un camarad mă sfătui să cumpăr o celebră tinctură de păr și să trec pe la dentist. El pretindea că părul mi se decolorase și că silabele mi se înmuiau în intervalele maxilarei. Cînd m-am prezintat, este drept că favoritele mele sticleau ca pana de corb și că înfățișam, în timpul zîmbetelor protocolare, măsele noi și dinți de mărgăritar. Unicul inconvenient al transformării mele bucale consista în amănuntul, de altfel neglijabil, că buzele se întinseseră mult peste gingiile proeminente și că se depărtau cu greutate. Probabil că sărutările mele exalau și un ușor miros de cauciuc, cu care elita iankee, automobilistă, s-a deprins.

Două imputări îmi făcu soția mea adorată: că nu dansez și că nu patinez. « Voi dansa și voi patina! » mi-am zis. În cîteva ședințe am învățat toate dansurile americane, jucate cu un picior pe parchet și cu celălalt strîns în vînt, în formă de patru. Am cumpărat toată instrumentația necesară, tobe, tinichele, vergele și xilofoane, am compus orchestra pentru muzică de cameră și am complectat-o după concepțiile mele. În vreme ce vergeaua frămînta foaia de aluminium, și ciocanul bătea cuie în clapele pianului, un muzicant de talent stropea cu sifon pe violon, și un compozitor spărgea două-trei duzini de sticle de bere cu cheia franceză, cioburile fiind concomitent pulverizate cu ajutorul unui mai de pietrar, condus de mîinile experte ale unui dirijor de cor metodist. Finalurile erau marcate cu o minge de fotbal trîntită într-un lighean cu apă cu gheață.

Pentru patinaj a trebuit să aștept sosirea iernii, și nu mi-a fost posibil să încep pînă în ziua de Crăciun, cînd revistele literare publică literatură de Crăciun, semnată de colaboratori externi și de « scriitori de seamă ».

Am citit toată vara operele despre patinaj, traduse din limbile scandinave. Am experimentat în odaie, mentalmente, figurile propuse pentru începători, însoțite de exclamații din nord, care exprimă, în timpul patinajului, stări sufletești și evoluții. Patineurul trebuie înnainte de toate să-și facă sugestiile următoare: « Sînt un copil, sînt un copil mic care începe să umble, nu știu să merg, am unsprezece luni și jumătate ». Patineurul trebuie să uite că a umblat și să-și facă despre viață imaginea că omul nu pășește, ci alunecă și patinează. Ca să desăvîrșesc iluzia, mi-am cumpărat un scaun pe rotile și cu o gaură la mijloc, în care intram pînă la subsuoară, în

vreme ce cînta gramofonul Edison. M-am mutat cu scaunul meu de la munte la mare, și, în sunete de mazurcă, m-am inițiat în arta de-a luneca pe gheață naturală.

Iar în ziua de Crăciun, am apărut în arena de apă solidificată dis-de-dimineață, costumat pentru împrejurare. Bocancii speciali, cu o scobitură la toc, de copită, îmi strîngeau gleznele ca două blocuri rigide. Fluierile picioarelor complectau un tot unitar pînă la șale, închis în jambiere și pantaloni de piele de box. În vederea accidentelor îmi căptușisem căderile cu pături interioare de cojoc de Hudson. Mijlocul mi l-am învîrtit de cîteva ori într-o frînghie de alpinist, marca « Ursul », de care mi-am atîrnat o lopată Linemann. La stînga îmi ședea binoclul prizmatic, pentru măsurat distanțele, un aparat fotografic instantaneu era agățat la piept și, pentru ca nicio surpriză să nu fie cu putință, mi-am luat în spinare o barcă demontabilă. Avantajele acestei bărci brevetate sînt numeroase. Întîi, pleci cu certitudinea că nu te mai înneci dacă plesnește gheața și te cufunzi. Al doilea, înnainte de-a te înneca, ieși pe țărm, desfaci barca de cauciuc, îi întinzi pînzele, îi fixezi cîrma și intri într-însa și te duci. Pentru orice eventualitate, eu mi-am ales tipul B 8 cu două locuri și cu mașină de lustruit ghetele. În sfîrșit, am plecat cu o șapcă de loden groasă, trasă pe urechi, așa construită că se putea complica în șapte-opt feluri de căciuli și pălării.

Ca să fiu mai sigur de un rezultat rapid, după ce pornisem la drum, m-am întors din stradă acasă și mi-am fixat patinele de picioare. Un prim accident neprevăzut: scoborînd scara, am luat-o de-a-ndăratele, pînă la pivniță, de la al șaselea etaj, fără să fi pus patinele decît o dată, pe-o singură treaptă. În prima zi de Crăciun fusei ne-

voit să stau în pat și să gem sfîșietor. Pe coaste și pe șira spinării simțeam ghionții și mușcăturile întregii scări de piatră, de-a lungul căreia ajunsesem în beciuri. Deci în prima zi de Crăciun nu am patinat.

O inovație fericită, pentru evitarea repețirii durerosului accident. A doua zi de Crăciun, slugile mă duseră pînă în stradă, cu picioarele în sus. Așezîndu-mă însă drept, pe patine, îmi dădui seama că mersul devine trădător și cerui să fiu dus pe brațe pînă în golf. De data asta luai și un steag cu mine, cu bățul lung. Transportarea mea la patinaj a fost un triumf. Sute de oameni și o școală întreagă de băieți, care ieșeau de la cursuri, m-au dus în alai. Nici Washington nu a cunoscut, fie în timpul vieții fie după moarte, un succes mai considerabil. Așezîndu-mă cu venerație pe pista lunecoasă, poporul m-a aplaudat ca pe un mare orator.

Dificultățile sportului de iarnă abia începeau. Înnainte de toate constatam că pierdusem suvenirea tuturor figurilor învățate în cursul vacanței de vară, în așa grad încît nu mai știam cu ce picior să pornesc și dacă într-adevăr trebuia să mă las pe patine sau pe partea dreaptă a corpului meu sportiv. Uitasem să iau cu mine o *luge* și o păreche de *sky*. Cerui deocamdată un ceai la bufet, ca să reflectez. Nici *Ghidul patineurului* nu avusesem prevederea să-l pun în buzunar: în ilustrațiile lui m-aș fi regăsit. Îmi zisei atunci că patronul bufetului trebuie să fie un patineur de marcă, și-l întrebai:

— Distinse domn, nu m-ai putea ajuta să mă țiu pe patine? Nu îndrăznesc să mă scol. Tare mă tem să mă avîntez, ca să nu ajung în Atlantic. Și-mi este greu să stau inactiv. I-am făgăduit soției mele să învăț să patinez.

— Nobile domn, mi-a răspuns Bufetierul, dați un telefon la Societatea Geografică, unde un savant stă în permanență la dispoziția publicului. El a explorat Polul în instrumente de nichel și bambùs și va putea să vă fie folositor

Metoda mi s-a părut practică însă înceată. Mă hotării să ies singur din încurcătură și, împingînd scaunul pe rotile înnainte, mă luai după el. În cîteva secunde răsturnasem douăzeci de părechi de valsatori și mă oprisem cu creștetul capului într-un sistem de sîrmă ghimpată, din care mă scoaseră cu foarfeca îngrijitorii. Ceva din carnea mea și din barbetele mele rămăsese acolo. Sîngele meu de american adevărat nu putea totuș să cedeze. O apucai înnapoi, tîrît de scaun pe burtă. Mă sculai și descrisei o tangentă imensă pe spinare. De douăzeci de ori repetai încercarea, și în cele din urmă fusei arestat pentru impudoare și exhibiționism. Alunecînd pe toate laturile și în toate direcțiile, mi se tociseră pantalonii, flanelele și rufăria, și nu înțelesei rostul acuzării decît în momentul cînd fusei pus în fața unei oglinzi. Eram cu totul nud și cu totul de nerecunoscut, de culoarea sanghinolentă-neagră a unui ficat.

Tribunalul m-a condamnat, conform articolului 10.003 combinat cu 14 aliniat F, la închisoare grea, pentru atentat la bunele moravuri, — și, abandonînd sportul, care-mi fusese mai drag dimpreună cu soția, m-am retras la Quebec, în Canada, unde am înființat o fabrică de conserve. — Gustați, vă rog, cutiile mele: « *Petits pois à l'étuvée* ».

GHEBINSKY

Ajungînd la o avere considerabilă, pe care am urmărit-o arzător ca o răzbunare, împotriva ființelor verticale, nu m-am simțit mai mulțumit ca mai nainte. Accesoriile avuției scoteau și mai mult în evidență idioata mea infirmitate fizică: sînt cocoșat. Natura sălbatecă m-a înzestrat, de la născare, în spate, cu un nod, dezvoltat pînă la gheba actuală, cu vîrf.

Automobilul, în care dispăream cu pălărie cu tot, costumele de gală îmbrăcate pe măsura ridicării mele sociale, portul sportiv, basca, racheta, ghiozdanul cu documente, au fost pentru cămila mea din spinare, ceea ce este pentru briliante vitrina strălucitoare, așternută cu catifea. Din limuzina superbă, oprită cu artileria reflexelor ei de nichel, de cristale și emailuri, scobora un păianjen cu pantofi sau un corb cu aripile tăiate. După cum o cucoană de neam trebuie să fie « interesantă » și « distinsă », adică foarte urîtă, feciorii cu galoane, de la scară, știu să onoreze, într-un bărbat șchiop sau cocoșat, o personalitate din marea finanță.

Căpătasem, desigur, acel ton de glas, acel gen de căutătură, acele scurtimi de cuvinte și de gesturi, care deosibesc numaidecît pe omul călare pe situație, de simplul pieton aspirant. Cu *noi* toate chestiunile încep de la mijloc, nu de la început, omițîndu-se prin stil introducerea

și pregătirea: acolo, în mijlocul chestiunii, se găsește așa-zicînd salonul chestiunii, și noi ne introducem numai în salon.

Cocoașa n-ar constitui o infirmitate, dacă majoritatea zdrobitoare a oamenilor nu s-ar prezinta cu șira spinării dreaptă; și nici nu este, bine vorbind. Niciun sentiment nu se află redus ori absent; dimpotrivă, sensibilitatea noastră este mai delicată, și facultățile inimii sînt complexe. Cred că adevărata iubire nu o simte în toată plenitudinea decît un cocoșat, și aș compara finețea sensațiilor lui cu transparența unui vas de porcelan, în care lumina se reflectă roză, și albul devine ivoriu sau azuriu.

Am avut nefericirea să iubesc o splendidă blondă, de patru ori mai lungă decît mine, și pe care, ca să o sărut cu îmbătare, trebuia să mă sui pe un scaun, cînd femeia adorată se așeza pe un fotoliu. I-am acordat toată sonoritatea mea sufletească și intelectuală, întreținînd cu dînsa un comerț amoros superior, ca un Abelard cu o Heloiză. Cele mai pure ceasuri ale universului întreg s-au concentrat în duioasele noastre schimburi de vederi din budoarul ei, parfumat cu esențele scumpe ale țărilor calde, în care cerul, zefirul și ecourile planetare își distilează cele mai nebănuite arome, dorințe devenite parfumuri.

Într-o seară, ivindu-se în mine reminiscențele sau atavismul ascendențelor verticale, m-am apropiat de ființa superioară, ca un om care nu ar fi cocoșat și, strecurîndu-i mîna mea gingașă, pe deasupra umărului, de pe fotoliul pe care mă suisem, în sîn, am fost lovit cu cotul în bărbie și trîntit între boarfe.

— Maimuță infectă! striga ființa. Du-te la muzeu și fă curte, dacă te-apucă strechea, lepădăturilor din borcane.

Aceste cuvinte abjecte, din gura trivială a unei făpturi ideale, m-au încremenit. Bestie integrală! Ca să simți în nuanțe trebuie să fii cocoșat.

Am voit să uit și mi-am luat geamantanele, plecînd într-o călătorie lungă, ca berzele, care la fiece trecere din suduri în norduri și invers, au de uitat cîte ceva. La Berna m-am simțit atît de iremediabil singur, definitiv singur, încît m-aș fi sinucis, dacă nu mă temeam de înfățișarea mea și mai caricaturală în căpătîiul unui ștreang, spînzurat de bec sau de cuier.

Acolo mi s-a revelat noțiunea că noi cocoșații sîntem o elită, un fel nou de-a fi al omenirii, un grad sau măcar o jumătate dintr-un grad, care reprezintă un stadiu viitor al progresului biologic. Am înțeles acolo că aristocrația noastră se vădește prin raritatea speciei, perfectibilă greu. Și ideea, corolarul intuițiilor ce mă vizitau, că putem porni o mișcare politică, socială și filosofică, m-a determinat să scot o foaie săptămînală, pentru propagarea crezului ghebos, *Ghiuleaua*, însemnînd pe de o parte tortura noastră în societatea perpendiculară pe călcîie, și pe altă parte comportînd sensul că în cocoașă trebuie să vedem formațiunea încă nelămurită a unui al doilea cap, în orice caz ivirea unui creier nou, cu două palme mai jos de creierul mic, creierul de control, cerebrometrul.

O estetică nouă a făcut obiectul studiilor remarcabile, date la lumină prin revista publicată în esperanto, limba preferată de semenii mei și care se construiește ca o pipă cu două bucăți de cireș, una de spumă de mare și alta de chihlimbar, înșurubate împreună: pictura cocoșată, literatura cocoșată, arhitectura cocoșată, trebuiau să se sprijine unele pe altele, pentru iscarea unei renovări artistice complecte, — și oricum, o idee politică a izvorît din toate tendințele noastre: reconstituirea patriei cocoșate.

O descoperire nouă punea într-o lumină favorabilă idealul nostru politic. Scoborîndu-se, după pescuirea unui cufăr cu mărgăritare, pierdut în Atlantic la întoarcerea lui Columb în Europa, de pe bordul corăbiei lui, « Pinta », niște scafandri englezi au găsit în ocean urmele unei civilizații, în creațiile căreia domina unghiul scalen. Lingurile, furculițele, àcele, săgețile, sulițele, purtau urmele limpezi ale unei concepții cu o frîntură la mijloc. S-a găsit, bine conservat, și cadavrul demonstrativ și concludent al unui crocodil ghebos, din care, probabil, prin timpuri, și date fiind fanteziile variate ale naturii, au derivat dromaderul, pelicanul și apterixul. Bisericile n-au avut pe vremuri vîrf, afectînd, în linia de contur, forma țestoasă pe brînci.

Descoperirea senzațională a fost verificată de savanții britanici, la lumina tuturor științelor reunite, și cu acest prilej a fost proclamată individualitatea unui popor admirabil, risipit azi în lume, cîte doi-trei într-un județ și numărînd cîteva sute în fiecare țară. O vastă corespondență, fie în esperanto, fie în volapük, a justificat propaganda mea literară. Fotografii și schițe arătau că se și începuse aplicarea principiilor: un observator de incendii, construit de un municipiu, a fost întîia oară clădit cu vîrful în jos.

Atunci, am convocat un mare congres al cocoșaților internaționali, chemînd pe toți la datorie, și congresul avu loc la Basel, într-o primăvară liniștită și albă. . .

STATUL BLESTEMAT

Cînd mă mutasem la Barly, ca să practic în această regiune, încă virgină și cu concurență limitată, Dreptul aplicat, găsii că procedasem greșit. Oamenii nu aveau nicio idee de Drept, și de cîte ori se băteau și se înșelau, lăsau să treacă numai cîteva zile și se și împăcau, ca niște primitivi, fără să intercaleze între punctele lor de vedere adverse niciun text de lege, util societății și civilizației intensive. Inculți și brutali, locuitorii își aleseseră un preot anabaptist, care îi împăca de o sută de ori la sută. Adversarii se apucau de mîini, și le scuturau puternic, se luau în brațe, se sărutau și se duceau acasă dansînd.

Procurorul nu primise în zece ani nicio plîngere, judecătorii se preumblau prin sala de ședințe ca într-o prăvălie goală, grefierii citeau ultimele romane, în arhivă nu se afla nimic. Căscînd de urît, oamenii Dreptului din partea locului ne apropiarăm fără voie unii de alții cu intenția de a ne omorî timpul cît mai plăcut, în așteptarea proceselor mari viitoare. Nu se putea să nu izbucnească multe conflicte, țara fiind industrială.

Întorcîndu-mă, în puține zile după instalarea mea, în cabinetul de notariat local, număr *five* (a se citi: faiv), am găsit în dreptul firmei mele de advocat o sută de curioși, pe care luîndu-i drept clienți și frecîndu-mi mîinile măgulit, i-am

invitat să intre. Camerile și o parte din scara etajului 47 mezanin, unde îmi situasem biuroul, erau neîncăpătoare pentru atîți clienți.

« Vezi, îmi ziceam: am așteptat eu două săptămîni fără să-mi intre un cîine în biurouri, dar acum sosesc deodată o sută de împricinați. Cîte un pol de cap și, numai de la prima consultație, pe care am s-o acord cu mărinimie, voi agonisi chiria pe trei ani. Filosoful avea dreptate în înțelepciunea lui: „Niciodată omul nu trebuie să dispere".

Diseară o să-mi mustrez, mă gîndeam, nevasta, care voia să facă economie la cheltuieli, recomandîndu-mi o firmă de sticlă neagră, scrisă pe din dos cu aur. Fac una de oțel, i-am răspuns, zmălțuită după procedeul profesorului Oakland; o să mă coste cîteva centime mai mult, dar o să-mi aducă o clientelă mai mare. „Dacă a plătit el o firmă de oțel, putem avea încredere într-însul", ar fi putut gîndi un client, în căutare de advocat.»

— Poftiți, domnilor, intrați, le zisei. Cine are loc este rugat să șadă; cine nu găsește, să binevoiască să steie în picioare. Sînt al dumneavoastră. Să începem cu domnul cu barbișon cărămiziu: Vorbiți, mă rog... Ce vă aduce? Un divorț?

Cei o sută rîseră într-un hohot, care parcurse camerile și sala. Cîțiva rîdeau ca niște oameni beți.

— Nu înțelegem ce este divorț, întrerupse unul, care nu-și scotea din cap larga lui pălărie panama.

Atîta incultură mă umilea.

— Cum? Dumneavoastră nu știți ce este un divorț?... Divorțul este atunci cînd bărbatul, certîndu-se cu nevasta, unul din ei nu mai vrea să stea în casă cu celălalt și... vine la mine.

— De ce ar veni la dumneata? mă întrebă careva.

— Ca să fac formele divorţului.
« Formele divorţului », această vorbă compusă, îi puse pe gînduri şi nu mai rîse niciunul. Se uitau numai unii la alţii şi mă arătau.
— Sau aveţi o poliţă protestată? reluai atunci către omul cu barbişon.
Clienţii rîseră din nou, ca nişte cretini.
— Nici asta nu înţelegeţi? îi întrebai.
— Nici, răspunseră ei.
Mă frecai la frunte, enervat. Cînd eram copil s-a luat după mine un elefant cu trompa ridicată şi, căzînd de spaimă cu capul de-o grindă, mi-a rămas în frunte cucuiul ăsta, ca un zgîrci, care, îndată ce mă simt contrariat, iese în evidenţă şi mă mănîncă. Instinctiv, mîna mi se duse la frunte: cîteva masaje uşoare, şi zgîrciul dispăru.
— Atunci, cu ce vă pot servi? i-am îndemnat eu, ca să isprăvesc cu ei.
— Am găsit o firmă nouă pe casa dumitale, şi unul cîte unul ne-am adunat, din trecători, ca să o citim. Sînteţi doctor în Drept: nu e supărare. Dar de ce sînteţi advocat? Ce e un advocat?
— Cum? nu ştiţi ce-i un advocat? Să vă explic. Dumneata eşti în sfadă cu vecinul dumitale. Vă găsiţi dinaintea tribunalului: nici dumneata nici el nu ştiţi să vă apăraţi cu numerele de articole necesare din cod. Vă trebuie cîte un advocat, care le ştie pe toate.
— Şi domnii aceia care au deschis o judecătorie, tot aşa fac?
— Fac tot aşa, dar mai fac ceva: dau sentinţe, care se execută. N-aţi văzut şi o închisoare, care stă toată ziua cu uşile date de părete? Deocamdată, este drept că oamenii Justiţiei nu au ce face şi, ca să le treacă de urît, joacă în sala de şedinţe rişca. Preşedintele azvîrle cu unghia degetului mare spre tavan o monedă care zbîrnîie şi cade jos. Judecătorii se reped să vadă pe ce lat a căzut,

adică dacă e *sitch* sau *bey*. Cel ce cîştigă ia alţi gologani de pe jos, aruncaţi: taxa de joc. Ca să le fie mai uşor, ei se dezbracă de haină şi joacă în cămaşă.
— Mulţumim, răspunseră clienţii, atît voiam să ştim. Să te găsim sănătos.
— Pardon! le spusei, pentru datoria de un pol, mai treceţi dumneavoastră pe aici, sau trimit eu secretarul să vă încaseze?
— Ai înţeles ceva? întrebă cel cu barbişon cărămiziu pe cel fără mustaţă.
— N-am înţeles nimic, răspunse acesta.
— Mă rog! explicai eu. Aţi venit să-mi cereţi o consultaţie. Plătiţi.
— Belooai volivod es toot bearn, spuse unul cu sprîncenile negre late, încruntate, către tovarăşii lui.
— Vorbiţi în dialect? întrebai.
— Ally wold! porunci unul; ceea ce înseamnă: puneţi mîna pe el!
Fără alte cuvinte, fui ridicat pe sus, culcat pe biurou, înfăşurat cu un lasso lung, înnodat, şi, scoţînd un oftat şi zbătîndu-mă în aer, fui aruncat în gol. Credeam că nu se mai alege de mine nimic şi mă vedeam tercit pe asfaltul imensului nostru bulevard. Dar mă oprii la o sută şaptezeci şi cinci centimetri de sol, în aer. Sceleraţii mă ţineau de frînghie. Capătul frînghiei fu legat de balcon, şi eu zburam, suspendat de al 47-lea etaj. O aglomeraţie mare se făcu subt mine, murmurătoare.
Stătui cîtva timp aşa, şi o nouă aruncătură în gol îmi scutură frînghia. Venea preşedintele, legat cobză şi el, însă cu douăzeci şi cinci centimetri mai sus. Sceleraţii nu erau cu totul lipsiţi de inimă, căci calculaseră lungimile ca să nu ne lovim în cap.
Aşteptam să văd ce se va mai întîmpla. Al treilea om împachetat, al patrulea, al cincilea etc.,

pînă la paisprezece, scoborîră, rînd pe rînd, pe cîte un căpătîi de frînghie. Mă uitai. Era tot tribunalul: judecătoria de pace, tribunalul pro-priu-zis și celelalte instanțe.

La stînga mea se legăna Curtea de Apel, care însă fusese atîrnată de un elastic, trecînd uneori mai jos și alteori sărind, din cauciuc, mai sus.

— Ți-am spus că nu e nicio treabă de făcut la Barly, îmi spuse grefierul-general, trecînd cu sfoara pe lîngă mine, și nu m-ai ascultat.

Prestigiul primului-președinte suferea îngrozitor. El spînzura liber, într-o undiță mare prinsă de cusătura mediană a pantalonului și, fiind foarte gras, îi sta rău cu sistemul anal în sus. Banditii se găseau acum cu toți pe trotuar, batjocorindu-ne în fel și chipuri, conform deprinderilor barbare ale districtului — și noi ne mișcam într-un tictac de pendule.

Închipuiți-vă că puteam rămîne așa pînă la moarte. Începuse să se facă seară și avurăm cu toții sensații de Golgota. Confundîndu-se cu suferințele grele ale lui Crist, primul-președinte, grasul, dăduse chiar drumul supremului strigăt: « Eli, Eli, lima Sabachtani! ».

Norocul nostru a fost că Nat Pinkerton, deghizat în chinez, și douăzeci și șase de detectivi de-ai lui, versați în peripeții, trimiși de la Centru, răpiră, cu pipele în gură, trupurile noastre magnetic și fugiră cu noi într-un camion-automobil rapid.

Evenimentul nostru mizerabil a fost descris în detaliu în edițiile speciale ale întregei prese, și Statul Barly a fost osîndit de Consiliul Federal să rămîie de veci lipsit de asistență juridică și să nu se împărtășească, orice s-ar întîmpla, niciodată din binefacerile Codului Civil, combinat cu Codul Penal și cu Dreptul Maritim.

DUMINICA OCULTĂ

Le-am povestit copiilor, care s-au făcut mai mari și acum înțeleg mai bine problemele științifice, o întîmplare din tinerețea mea de student în străinătate.

Într-o duminică, dimineața, mă uitam din balcon în oraș. În fața perdelelor mele, se tăia la unghi drept Bulevardul Matilda cu Strada Negricioasă, așa numită din pricina fațadelor de piatră cenușie. Dintr-al optulea cat, orașul părea o cutie cu jucării.

Din bulevard, venea grăbit un domn, cu joben. Din Strada Negricioasă, sosea, perpendicular pe bulevard, un domn de-asijderea grăbit, gătit și purtător, și el, de joben. Afară de acești doi domni, care înaintau treptat către colțul din dreapta fumului pipei mele, nu se mai zărea nimic, de-a lungul străzilor, pustii de repaos, și absența mișcării se întovărășea ciudat cu prezența soarelui pe obloanele magazinelor închise. Fumul pipei, în care ardea încet o aromă vegetală din Antile, se insinua leneș în culoarea duminicală a zilei.

Pentru că nu aveam alt spectacol mai interesant, am urmărit cele două jobene cu domni îmbrăcați la fel, în pardesie de culoarea pietrei de frecat. Apropiindu-se mai mult, le-am remarcat un moment cheotoarea pieptului, înflăcărată de o rozetă; numai un moment, căci scurtîndu-i pe

măsură cu descreşterea distanţelor dintre ei şi colţ, suprimîndu-le dimensiunea înnălţimii şi contractîndu-i strict subt jobene, perspectiva i-a desfigurat.

Lucrul de care m-am temut, s-a întîmplat. Exact în colţ, domnii s-au ciocnit unul de altul. A fost o zguduire de tampoane. Pălăriile au sărit din locul lor, în spirale, înnapoi, domnii au rămas turtiţi unul de altul şi erau pleşuvi. Creştetul fiecăruia, de fildeş, rotund, albea dintr-o pieptănătură cu artificii. A lua de vîrf, în faţa oglinzii, singura şuviţă de lînă, rămasă ca un barbişon de dindărăt, de la ceafă, şi a încolăci-o artistic pe curba craniului, deghizînd tîmplele şi fruntea, dă o iluzie de păr tineresc.

Recîştigîndu-şi forţele, anulate prin precipitare, domnii s-au despărţit pe încetul, pipăindu-se fiecare şi, probabil, cerîndu-şi scuze, ca oamenii binecrescuţi. Depărtîndu-se de-a-ndaratele puţin, au făcut cîte un compliment, ca nişte actori care mulţumesc. Şi-au luat jobenele de pe jos, le-au netezit cu mîneca pardesiului jurîmprejur şi pe fund, cu o mişcare a cotului, circulară, menită să corecteze lustrul într-o singură direcţie, către centru.

După ce şi-au acoperit cheliile cu jobenul, cei doi domni s-au socotit datori să se mai salute o dată cu solemnitate, încrucişînd aerul dintre dînşii.

Şi porniră, fiecare drumul lui.

Scena mi-a plăcut. Rămîneam satisfăcut de această dovadă de progres în civilizaţie, mulţumită căruia doi oameni se lovesc, fără să vrea, evident, dar fără să se supere, îşi păstrează liniştea şi stăpînirea de sine necesară ca să-şi ofere unul altuia dovezile bunelor şi nobilelor procedee. Am să scriu, mă gîndeam, nepotului meu o epistolă de înnaltă morală, inspirată de acest admirabil incident.

Ce văd însă? Cei doi domni s-au ciocnit din nou, cu o violenţă îndoită. Am auzit chiar sunetul de ciocan de lemn al frunţilor întîlnite cu un ecou de coarne. Cîtva timp cei doi domni au rămas împreună, ca doi saci cu făină, sprijiniţi unul într-altul.

« E ciudat să te ciocneşti o dată. Să te ciocneşti de două ori, este considerabil. Să fim atenţi, îmi zisei. Ceva cu totul anormal se petrece. »

Îi văzui despărţindu-se iarăş, domnii. De astădată, ei s-au prezintat unul altuia, strîngîndu-şi mîinile cu sentiment, parlamentînd cîteva minute şi indicînd puncte şi distanţe, ca nişte sportmeni, care ar vroi să joace o partidă pe teren.

În urma unei evidente înţelegeri, ei s-au întors pe străzile întretăiate, fiecare cam cu vreo două sute de paşi înnapoi. Unul şi-a fixat ochii la firmele magazinelor şi a înnaintat în această atitudine încremenită către celălalt, pornit cu capu-n pămînt. A treia ciocnire! Domnii, căzînd îmbrăţişaţi pe asfalt, şi-au păstrat poziţia culcată cinci minute. Pe figura lor se ivise o nuanţă de mistică teroare. Sculîndu-se de pe spate pe şezut, au stat de vorbă împreună, examinînd cazul. Au scos o carte, pe care o purtau în buzunar, şi au răsfoit-o. Luai binoclul, apropiai de opt ori şi citii titlul cărţii: *Formular mecanic*. Atunci mă scoborîi repede în stradă, fără să am răgazul să-mi schimb pijamaua violetă şi, alăturîndu-mă de cei doi, m-am instalat să observ.

Ei căutau formula $Bx^2 + 2 = A + O$, a disocierii moleculare... Intraseră, pe neaşteptate, în fenomenul coherenţii, şi meşteşugul de căutat acum era ca să se degajeze.

Formula directă dă, după cum se vede mai sus, regula în care doi atomi intră în confuzie în interiorul legii gravităţii, uneori pînă la reacţie lichidă cu precipitat, pecînd termenii ecuaţiei inversate

determină modul de a rupe farmecul magnetic și de a separa doi atomi sau două molecule, restituindu-le individualitatea lor inițială.

B reprezintă molecula pură, eventual amestecată cu *X* la pătrat materii străine, plus două dubii sau două certitudini. *A* reprezintă pe α, și *O* pe ω, din totalitatea pantee, însumate. Dacă răsturnăm egalitatea, jumătate din a doua parte a ecuației ia locul primului termen al părții celei dintîia, și legătura slăbește, raportul se demagnetizează.

Formula este utilizată la construirea oțelului, în toate uzinele de arme.

Cei doi domni pricepură că indivizii lor se comportau, în tripla lor consecutivă ciocnire, ca două cifre chimice matematice, pe care natura le pregătește, odată cu hidrargirul și cu stearina, pentru a constitui în ambianță favorabilă un rezultat; două cifre care se ignorau și care s-au absorbit inevitabil, pe dată ce s-au întîlnit în Bulevardul Matilda. Pentru a se putea duce fiecare din cei doi coherenți în direcția lui anumită, trebuia de urgență suprimată coherența.

Coherenții se sculară de jos anevoie, și între dînșii se petrecu un dialog. Monocoherentul zise:

— Să depolarizăm. . .

— Să intercalăm o rădăcină cu exponent, distanțînd la periferie plusul de minus, propuse bicoherentul.

— Perfect! Perfect!

S-a produs, după aceea, o manevră migăloasă. Coherenții s-au așezat fiecare de partea unui copac împrejmuit cu un corset de zăbrele de fier, și uitîndu-se fix unul la altul și la copac, care, în spațiul fizic, e rădăcina cu exponenți, ca la niște jaloane ce trebuiesc diametral aliniate, ei s-au dat înnapoi, încet-încet, centimetru cu centimetru, de-a lungul marginii bulevardului, dar destul de

mult pentru ca între ei să se intercaleze un kilometru liber, adică cinci sute de metri, de fiece parte a copacului ales.

După ce au luat în posesiune punctele extreme, au mai verificat încă o dată coincidența în plan a celor trei puncte și a verticalelor ideale, ridicate din ele în spațiu. Ca niște înnotători concurenți, pe marginea plajei, au rotit brațele de cîteva ori și s-au pus pe fugă, în direcția copacului, accelerînd direct proporțional cu mistuirea kilometrului.

Necunoscînd legile secrete, descoperite de savanți, nici vraja precisă a formulelor în stare a le clătina, eu mi-am zis că, așa cum au apucat-o, cei doi coherenți, departe de-a scăpa unul de altul, de a se sustrage influenței mecanice și de a se dezlipi, mai repede se vor măcelări. Eram totuș intrigat să văd dacă subterfugiul unui calcul, în teorie exact, putea să înlăture legea magnetică, și dacă, după cum se înfățișa rezultatul problemei, coherenții se vor găsi, atunci cînd vor ajunge copacul, unul în locul celuilalt, fără inconvenient, dincolo de copac.

Încercarea fuse fatală. Ei s-au izbit de rădăcina cu exponenți. . . Izbitura le-a fost atît de puternică încît monocoherentului i-a intrat între zăbrele capul, retezîndu-i-se urechile amîndouă, care căzură ca niște tomate. Bicoherentul se alese cu nasul și bărbia spintecate prin îngroparea unei zăbrele a coliviei de fier a copacului, în carne. Căzînd mutilați pe asfalt, mi se stinse pipa. Avui numai timpul să-mi exercit sentimentul de umanitate. M-am repezit sus, acasă, și am adus cu mine vată, tinctură de iod, un lighean, un broc cu apă caldă, vaselină și un servitor negru.

După un sfert de oră de travaliu medical, coherenții aveau capul de unsprezece ori mai mare decît naintea experienții. Nepricepîndu-mă

la marea chirurgie, am învăluit rănile crude cu numeroase pături de vată, distribuind rotogoalele de tifon. Fără întîrziere, ei se înfățișau ca niște figuranți de bal costumat, mascați cu capete de cîini de bumbac.

— Lăsați jobenele la mine, le-am spus. Nu se mai potrivesc. Și veniți să le luați peste trei luni. Acum să încercăm sfărîmarea dinamicii moleculare și a coheziunii mistice, după metodele vulgare.

— Dumneata vino încoace, îi zisei monocoherentului, luîndu-l de mînă și trecînd drumul cu el. — Birjar! du pe domn la adresă.

— Iar dumneata, suie-te în trăsura cu calul alb, și du-te la spital, îi spusei bicoherentului rămas. Poftim și urechile: bagă-le în buzunar. I-am dat pachetul cu urechi, înfășurate în mica publicitate a unui ziar.

Coherenții s-au așteptat ca trăsurile, cuprinse de undele magnetice, să dea înnapoi, atrase de fatalitatea electrică, și să se ciocnească vijelios. S-au înșelat. Eroarea lor venea din lipsa de încredere în virtutea anihilatorie a trecerii de pe un trotuar pe altul.

Din această relatare veridică învățăm că nu este bine să ne ducem la predică și la conferință pe jos, și că trăsura ajută mult la sosirea corectă și la traiectoria rectilină. Bicoherentul era un pàstor lutheran, iar monocoherentul un agregat de fizico-chimice remarcabil.

UN INVENTATOR

Găsindu-mă într-un orășel din Columbia, al căruia nume nici nu mai vreau să mi-l amintesc, mi-am zis că pentru un străin este nevoie, ca să răzbată și să se menție, de o idee. În streinătate a fi proprietarul unei idei este ca și cum ești latifundiarul unui teritoriu cultivat. Ajunge o idee ca să poți deveni chiar miliardar.

Prima idee bună a fost aceea că mi-a venit ideea să caut o idee. În labirintul și în mijlocul ideilor de toate felurile, care mă invadau ca un torent, am găsit firul conducător și barca salvatoare. Să mă las dus de această barcă și să nu dau drumul firului din mînă, mi-am zis. Voi ieși la liman.

Vesel, sprinten, am pornit la plimbare pe bulevarde, ca să observ și să aleg. Un moment m-am gîndit la petrol: să extrag ceva nou din petrol, mai ușor ca benzina și mai greu ca eterul din infinit, o superbenzină. Ce voi face însă cu ea? mi-am obiectat. Ar trebui să se modifice toate motoarele, construite pentru benzină grea, motorină și benzină ușoară! Și superbenzina era impracticabilă. Să obțin o nouă curiozitate de laborator și medalia de aur a Facultății, nu-mi folosesc materialmente la nimic, sporindu-mi numai gloria. Or, gloria fără dolari nu era bună nici pentru americanii de baștină, necum pentru un candidat la americanism.

Să căutăm altceva. O tinichea transparentă, prin care să se poată vedea ca prin cristal. Nu un celuloid, ci o tinichea. Din opac, fierul va putea deveni translucid. Avantajele ar fi enor-me, căci sticla de oțel, nemaiputîndu-se sparge, ar lua locul geamului pretutindeni, de la farurile de automobil pînă la ferestrele vagoanelor, de la case pînă la transatlantice. Și nici nu ar mai fi nevoie de geamuri, casele putînd fi zidite din fier translucid, cu lumina de pretutindeni. Însă îmi trebuia un laborator pentru experiențe. Costisitor. Cred că trecînd fierul prin toate lichidele și temperaturile voi putea găsi transparența. Deși mi-ar fi ajuns un cui de fier, ca să-l transform în cui de sticlă, substanțele variate stricate ar fi însemnat un cost pe care nu-l puteam suporta. Altceva, altceva!

M-am mai gîndit la o flacără rece, iscată din niște chibrituri reci: focul de zăpadă. Deodată, toate accidentele provenite din țigări, incendii enorme și explozii catastrofale, vor fi suprimate. Din idee în idee am ajuns la focul întreg rece, la flacăra pe care să o poți lua cu mîna, ca un dop, și duce oriunde fără să te frigă. Topirea la rece, fierberea la rece, aburul rece, temperatura mare. . . rece. O friptură bine friptă, la rece. Atunci s-ar putea topi lemnul, hîrtia, tibișirul. Idee mare! mi-am zis, dar complicată. Îmi trebuia instalație. Se va nota pentru mai tîrziu, cînd va fi timp mai mult.

Am găsit! mi-am zis, în sfîrșit! Dar mă înșe-lasem. Mi se părea că descoperisem creșterea din nou a părului. În orice caz, rețineam din sistemul de idei care mă orientau către o substanță proprie pentru acoperirea craniilor nude cu păr tînăr și inelat, o idee. Plecasem de la o realitate: blana cîinilor și a pisicii, care nu chelesc niciodată. Mi-am închipuit, într-adevăr, o mîță fără păr, și bunul

meu simț a rîs, ca de un lucru imposibil. Să punem, îmi ziceam, părul în condițiile blănii pisicii. Dar care sînt condițiile pisicii? Vezi, aici stă toată problema. Am luat o pisică acasă și am studiat-o. Mi-am dat seama că pisica are păr pe tot corpul, și nu numai pe cap, și că din vîrful urechilor pînă la sfîrcul cozii este îmbrăcată complect. Să fie corpurile cu coadă destinate unei capilozități care lipsește corpurilor fără cozi? Acest dublu inductiv la un adevăr general s-a izbit însă de realitatea peștilor, care, deși prevăzuți cu coadă, sînt cu totul lipsiți de păr, natura prevă-zîndu-i cu solzi. Cum în mine trăiesc paralel mai multe spirite, și chiar spiritul de calambur, m-am pornit să rîd de observația idioată a unuia din ele, care m-a întrebat: Și lingura de supă are coadă: de ce n-are păr? Și m-am lăsat și de această idee.

Făcusem însă cîțiva kilometri de trotuar și de pavaj. Deodată mi-a venit o altă idee, — mîntuitoare. Trebuia să caut ceva pentru pavaj. Ceva mai tare ca piatra, fiind însă mai elastic și, evident, mai rezistent. Pentru a parveni însă la însuș materialul, simțeam că-mi trebuia întîi o teorie, o teorie care, expusă, putea să atragă atenția Statului asupra materialului meu. Docu-mentarea psihologică de care dispuneam din profesiunea mea anterioară de hipnotizor, pără-sită la New Jersey, unde adormind o cîntăreață nu am mai putut-o deștepta prin mijloacele ști-inței (mediul meu s-a trezit din catalepsia pro-fundă numai la vaietele mele de durere, provo-cate de o bătaie complexă, pe care mi-au adminis-trat-o asistenții), mă învăța că stupefacția și con-jectura prin contrarii constituie criteriul unei ar-gumentări convingătoare. Am lucrat la teoria mea cincisprezece zile, și cînd am socotit-o suficient ar-monică, am cerut audiență consiliului central, printr-o petiție iscălită cu titlurile *Prof. Dr. Mg. Sm.*

puse înnaintea numelui meu. Consiliul m-a invitat, pentru o zi cu oră fixă, în plenul lui. Am aflat că prezidenția consiliului a fost impresionată mai ales de titlurile *Mg.* și *Sm.*, care le evocau universități europene mari și specialități necunoscute, desigur superioare titlurilor de profesor și doctor, care veneau în capul titlurilor. Vă voi face confidența că aceste două titluri, inventate de mine, nu aveau decît un sens hipnotico-psihologic. Se știe că dacă răcnești puternic în urechea cuiva, auzul lui devine un moment insensibil la zgomotele mai mici și poți să-i furi cheile fără să perceapă sunetul lor special.

Teoria mea, expusă în picioare, a fost ascultată în picioare. Consiliul era prezent în unanimitatea lui de treizeci și doi de membri. În principiu, am zis: « Observ, onorate consiliu, că pavajele în ilustra dumneavoastră cetate sînt construite din materiale tari și dintr-o bucată. Este o eroare. Un pavaj, ca și un plămîn, trebuie să respire și să nu rămîie rigid. Planeta vibrează imperceptibil, și pavajul are nevoie de insensibile dizlocațiuni moleculare. Eu vă propun pardoseala fragmentară, care-i invențiunea mea cea mai importantă. În loc să fie transportat cu vagonul, materialul se transportă cu sacul. Întind materialul cu grebla, îl bat cu fărașul și-l stropesc cu un lichid negru gras, prin care am trecut un curent electric cu afinități față de gravitatea pămîntului. Fără să fie fix, ci dimpotrivă, cu totul dimpotrivă, magnetismul infuzat de mine în lichid îl menține prin atracția particulelor între ele. Dați-mi o stradă mie, de preferință o stradă bine pavată, ca să-i suprapun stratul materialului meu, știut fiind că o stradă, cu cît e mai ireproșabil pardosită, cu atît se deteriorează mai iute. »

Aplauzele n-au mai contenit. Un savant a făcut aluzie la un principiu terapeutic: *contraria contraris curantur,* — nu știu dacă citatul este perfect exact, necunoscînd limba latină, în care cred că a fost citatul rostit. Mi s-a dat o stradă, am izolat-o, înconjurată cu frînghii. Am luat material: piatră pisată și catran. N-am electrizat nimic. N-am făcut nimic. Am pus peste o piatră excelentă un strat, două straturi, trei straturi, patru straturi de material. Am ținut strada ocupată timp de două luni, — și, între diverse operațiuni, am șters-o în Europa cu două milioane în aur.

Sînt de atunci cinci ani. Cred că nici pînă azi nu a putut să fie curățit noroiul gras pe care l-am fabricat pe strada principală: una sută de vagoane de noroi.

CUM AM MÎNCAT-O PRE EA

Aventura polară a italianului Nobile, ridicat de un entuziasm mediteranean către Oceanul Înghețat și dorind să ia o napolitană la izvorul frigului și înghețului, îmi aduce aminte de expe-diția noastră de la Polul Sud, făcută acum două-zeci și cinci de ani, în timpul vacanțelor de va-ră, fără publicitate nici subvenții.

A venit momentul să-mi netezesc conștiința și să vă fac, cu acest prilej de ordin sufletesc, mărturisirea care mă apasă, divulgînd la rîndul meu o ispravă înrudită prin analogie cu *mărturisirea asasinării călugărului Rasputin, descrisă* de un mare-duce rus.

Civilizația oferă imensul folos că te poți ușura sufletește de o crimă prin ziare, povestind cititorilor și abonaților pașnici fărădelegea comisă, în toate amănuntele ei pasionante, sigur că auto-flagelarea ce-ți infligi, dîndu-te în spectacol de roman-foileton trăit, te scutește de vechile pena-lități, potrivite cu o lume înnapoiată. O altă bi-nefacere a civilizației consistă în libertatea de a ucide după voie vînatul pe care ți-l alegi singur, cu condiția ca operația să se realizeze cu începe-re de la o longitudine și de la un meridian dat.

Cînd, în lungile mele peregrinări de sportiv, mi-a venit să omor un negru, am luat vaporul și trenul și m-am dus la New York și Chicago. Tot eram acolo: în loc de unul am ucis cîte

opt, cîte zece, și, cu nervii tonificați, mi-am continuat cariera în regiunile albe.

La Polul Sud am plecat, atunci cînd povestesc, întîi cu tramvaiul, pînă la marginea orașului, de unde, într-o cotigă de lăptar, m-am transportat într-o gară. Acolo m-am agățat în fugă de un tren rapid, în genul expresului de Brașov, care circula exclusiv cu miniștri și invitați. Echipamentul meu era de buzunar. Un flacon cu apă oxigenată (12 volume), un gram de iod metalic, un cronometru, trei tablete de aspirină, un ghem de sfoară, o cutie de ținte de planșetă și un ciocan cu coadă demontabilă, împrumutat de la un sportmen emerit dintre prietenii mei, Găetan, avîntat către alte meridiane. Mai luasem cu mine un cîine șoricar și o cîntăreață blondă, a cărei rezistență la temperaturile scăzute se experimentase în music-hall-urile în care apărea goală, în luna lui decembrie, protejată de o frunză de viță în formă de evantaliu brodat cu flori azurii de « nu-mă-uita » (*Vergiss mein nicht*).

Țintele de planșetă trebuiau să slujească prinderii ghețarilor și înlănțuirii lor, unul după altul, cu sfoară, pentru scoaterea mai lesnicioasă din elementul lichid. Se știe că în apă corpurile, pierzîndu-și greutatea, pot să fie antrenate cu un simplu fir de bumbac. Nu am vînat noi la Vîlcov moruni de cinci sute de kilograme, pe care i-am tras pe uscat cu ajutorul unei jurubițe de ibrișim?

Prinderea ghețarilor și tîrîrea lor prin apă, de la Pol în regiunile calde, sînt de un interes științific considerabil, căci demonstrează, fără altă experiență, că ghețurile arctice și antarctice se topesc de la sineș, exact ca gheața artificială, îndată ce ajungi cu ele la nivelul latitudinilor tropicale. După ce s-au topit, tragi sfoara din apă, sfoara vine singură, și o faci ghem, păstrînd-o

în buzunar pentru o expediție viitoare. Generalul Nobile plecase în excursie științifică, mînat de scopul de a lăsa fotografia Ducelui Mussolini (9×12) în punctul unde axul terestru se mișcă cel mai iute. Problema era să se afle dacă hîrtia impresionată de razele soarelui rezistă la influența magnetică boreală și dacă, eventual, atunci cînd Ducelui îi va veni ideea să-și strămute dictatura la nord, focile îl vor recunoaște după portret. Totodată trebuia popularizată gramatica italiană, din care s-a distribuit Polului o mie de exemplare pe hîrtie velină.

Ajungînd mai la sud, în gheață, ni s-a făcut foame. Cu greutate am hotărît pe divina mea însoțitoare să cînte cu vocea ei de soprano liturghia sacrificiului, în vreme ce eu măcelăream cățelul. Obținurăm șase kilograme carne, pe care o consumarăm crudă. Tovarășa mea de expediție o gusta cu lacrimi, cățelul fiind un prieten vechi al familiei. Ajungînd la ultimul kilogram, începu drama adevărată. Cu vocea mea de meridional, spusei tovarășei mele:

— Nu mai plînge, persoană trecătoare, căci e zadarnic: forțele naturii te-au destinat supremului meu apetit. Peste patru ore va suna ceasul mesei de seară, și atunci eu trebuie să mănînc. Ai înțeles? Știința înnainte de toate.

Soprana înțelese, și atunci se manifestă instinctul de conservare. Citeam în ochii ei, albaștri ca seninul, proiectul de-a mă mînca Dînsa, și vegheai neadormit, în vreme ce zodiacul se înverșuna să ne degere picioarele. Orele patru: răbdai. Orele cinci: tot așa. Orele șase... Mă năpustii cu gura deschisă în aparatul ei digestiv și-l rupsei, ca lupul burțile de cai. Ea dete un oftat. Scoțînd din cînd în cînd dintre dinți cîte un fir de păr roșu, ca oasele fine de șalău, mîncai pînă la pubis și ganglioni toată porțiunea.

Nu mai mîncasem carne de om pînă atunci, și avui un sentiment de oroare potolit de filosofia crîncenului inevitabil.

Expediția a durat cîteva luni, în care răstimp m-am hrănit exclusiv cu carne de varieteu. Frigoriferul se întreținea automatic, și conservele le duceam după mine, legate cu sfoară de gîtul actriței. Bucățile cele mai gustoase cred că au fost ochii, scoși cu lingurița, ca un albuș de ou răscopt.

În tot timpul mi-au lipsit sarea și muștarul și, evident, șampania. Am făcut o faptă condamnabilă, recunosc, scuzată numai de patima mea pentru știința pură și marile descoperiri. Desigur, nu am descoperit nimic: ce să descoperi la Pol? Dar sentimentul științific există și numai el trebuie analizat.

Am adus cu mine o jartieră, a piciorului stîng. Și mi se pare că am înghițit o cataramă de nichel de la corset. Mă supără în stomac...

CĂLĂTORUL

La o excursie a noastră, un călător s-a urcat într-un vagon de clasa întîia, urmat de o caravană de hamali, cu cîte două geamantane mari fiecare. Plutonul hamalilor se oprește, ca să vadă domnul întîi vagonul. Primul compartiment e ticsit: trei persoane pe dreapta, trei persoane pe stînga și un al patrulea, un prieten, care a ridicat bariera dintre două locuri, stă cu ea în spate, ca într-o cameră de consultații. Răzimătoarea brațului, articulată ca un braț, are ceva de cabinet de proteză.

Al doilea compartiment e gol, însă fiecare loc e rezervat prin prezența unui obiect. O păreche de mînuși de piele, un geamantan ușor, o umbrelă în diagonală, un pardesiu... Al treilea compartiment e ocupat de doi călători, și de conținutul risipit al geamantanelor acestor domni, care păreau că au deschis în tren un bazar.

— Mă rog, se găsește un loc liber la dumneavoastră? întreabă domnul.

Un călător tace, ca și cum nu aude despre ce este vorba. El deschide, preocupat, un ziar. Celălalt călător, necutezînd să-și ia răspunderea întreagă, schițează evaziv:

— Cred că nu.

Cei doi călători din compartiment nu se cunoșteau, dar se prezintară unul altuia deodată, înjghebînd o alianță împotriva noilor-sosiți. Ei se înțeleseseră din ochi să rămîie singuri și să

doarmă, fiecare pe canapeaua lui, pînă la destinație. Noul călător dă semnalul hamalilor și plasează optsprezece geamantane în etajul de sîrmă al plafonului, fără să mai întrebe nimic, și le distribuie prin toate compartimentele, nesimțitor la strigătul « Ocupat ».

Călătorii dintr-al treilea compartiment s-au supărat. Șoapta lor confidențială și degetele lor, care indică geamantanele invaziei, spun că între oameni politicoși nu se procedează așa; că în clasa întîia nu e elegant să călătorești cu o căruță de bagaje etc.

— Nu e nimic! își zise, cu voce tare, noul-venit.

El prezinta dimensiunile unui elefant.

— O să vedem noi dacă este ocupat. M-a mîncat nasul azi-dimineață, și cînd mă mănîncă nasul nu e bine! zise el cu accent provocator, uitîndu-se către cei doi călători și așezîndu-se ca o ladă grea pe strapontinul din coridor.

— Sînt de părere să-l poftim înnăuntru, zise unul din compartiment. S-a fixat în ușe ca să ne spioneze, și mi se pare că-l cunosc: l-am mai văzut undeva: e un scandalagiu.

— Să poftească! răspunse tovarășul, un pipernicit cu gîtul vînos și cu nodul aparent în colțurile gulerului răsfrînte. Mișcîndu-se ca un organ de găină, nodul gîtului părea că se pregătește necontenit să ouă.

— Mi se pare că sînteți rudă cu profesorul Ix, zise slabul întinzînd mîna.

— Sînt chiar profesorul Ix. În toată țara un singur profesor poartă numele acesta; însă numele meu se scrie cu doi ix.

— Și se citește?...

— Se citește Ix, cu o intonare asupra celui de-al doilea ix. Se aude ixul ca urmat de un al doilea ix în transparență, care mai mult se vede decît se pronunță. Ca în rostirea etimologică. Un ix nazal.

— Să mă iertați, sînt inginer chimist și nu sezisez. Cu doi ix, numele dumneavoastră s-ar citi Ixăx.

Pasagerul se gîndea la o foarfecă mare ruginită, care taie greu.

— Să vă demonstrez. În cuvîntul ploaie, se aude *o* și se aude *a*, fără ca sunetul ce rezultă din pronunțarea diftongului să fie nici *o* nici *a*.

— Evident că da. Întocmai ca la înmulțirea a două cantități, în cifrele cărora nici nu se găsește operația reală, adițiunea repetată, ascunsă în multiplicare. Pitagora a fost un mare matematician!

— Nu tăgăduim, zice profesorul cu oarecare îndoială. Și adaogă numaidecît: În orice caz, nici Arhimede nu e de lepădat. Ce credeți despre Arhimede? El a inventat burghiul transportor, nu altul?

— Cît privește pe Pascal, e incontestabil că a inventat tărăboanța, la cincisprezece ani. Acest geniu precoce se pieptăna cu pieptenele des al doamnei Pascal, mama lui, și găsea chiar firele albe ale maturității.

— Nu mi-am dat seama niciodată dacă ieșind, după cum știți, din baie, unde a simțit că i se ușurează picioarele, și alergînd pe străzile Atenei, era gol Arhimede, sau acoperit cu un cearșaf. . .

Domnul din coridor a scrîșnit de cîteva ori din dinți. Acum a scuipat ostentativ, și-a tras pălăria pe ceafă și a înjurat. Ca să se distreze puțin, a scos din buzunarul subsuorii un pachet aproape cubic, de bancnote de cîte o mie de lei, și le numără, puindu-și degetul de la gură pe colțul hîrtiilor de Bancă și înnapoi.

— Dacă nu sînt prea curios, întreabă în compartiment inginerul pe profesorul de literatură, ce carte aveți acolo?

— Nimic: ceva de Jean-Jacques Rousseau.

Călătorul din coridor, izbit de Jean-Jacques, care a sunat în urechile lui ca « mac-mac », se scoală brusc și, fără să bage de seamă, s-a sculat și strapontinul. Reașezîndu-se, el ajunge jos, direct pe linoleum.

— Vă place Rousseau? întreabă inginerul.

— Scrie curățel. Aș avea multe reproșuri să-i fac, de pildă, în *La Nouvelle Héloïse*. . .

Călătorul din coridor s-a ridicat de pe jos.

— Nu m-a mîncat nasul degeaba! zise el.

A intrat în compartiment și s-a așezat pe o pălărie tare.

— Mi-ați turtit pălăria!. . .

— Nu e nimic, răspunde călătorul. Îmi turtiți fesul de o jumătate de ceas.

— Drepți! comandă brusc omul de pe coridor. . . Am zis « drepți! », răcnește el. Nu mă auzi c-am zis drepți? repetă călătorul, fixînd pe cel cu beregata mare.

Ambii călători se așează drepți, în picioare, dinaintea fotoliilor respective.

— Capul la dreapta! comandă călătorul.

Ambițios, pasagerul cu beregata, ar voi să se agite și să se revolte. Ajunge o căutătură a comandantului, și el întoarce capul militărește.

— Bine! zise comandantul.

— Stînga-mpre!-jur! zise pasagerul, și cei doi pasageri se supuseră, ca doi copii.

Comandantul trase perdelele.

— Acum: Înnainte, marș!

Nu era loc, și pasagerii observară respectuos, zicînd și « să trăiți! », că ar putea să fie mai bine executată, această ultimă figură, pe coridor.

— Omul viteaz nu fuge de pericol, zise comandantul. Dorința mea este să ieșiți pe geam.

Cei doi pasageri surîseră, cu sensul că au înțeles gluma, și că, în definitiv, ei nu disprețuiesc farsa americană, care ar fi un gen literar,

încă străin mentalității locale. Surîsul lor lipicios măgulea, însă inutil, pe pasagerul care pusese stăpînire pe psihologia lor de bărbați independenți.

— Înnainte, marș! răcni pasagerul.

— Sînt căsătorit și tată de copii, zise inginerul chimist, cu o privire rugătoare.

— M-am logodit abia de cîteva zile, miorlăi profesorul Ix.

— Lașilor! zise pasagerul. Ați auzit de Deznodămîntul Fatal? Eu sînt Deznodămîntul Fatal!

Pasagerii pricepură imediat că el este Deznodămîntul Fatal, și singura lor durere era că el s-a ivit în tren, într-o clipă fericită, cînd fuseseră amîndoi avansați. Pasagerul apucă de guler pe chimist și-l aruncă pe geam într-o gîrlă, de unde, probabil, mai tîrziu, a ieșit înnotînd. Profesorul se văzu călare pe o cracă de vișin.

Pasagerul trase toate perdelele, încuie ușa și dormi pînă la destinație, ca un buștean.

În gara finală, proaspăt și vesel, el se scobori din tren cu șaizeci și patru de geamantane.

— Pînă la una sută, mai îmi trebuiesc treizeci și șase, zise el mulțumit. . .

MISS MACBETH EWELY

În timpul studiilor mele la Oxford, n-am îndrăgostit de-o anglo-saxonă, fata lui Sir Thompson Ewely, un mare fost cultivator de trestie-de-zahăr în colonii, și orfană la douăzeci și șapte de ani.

Cu toate că vîrsta măritișului oarecum trecuse, Lady Macbeth Ewely putea încă să figureze în proiectele unui tînăr student în teologie drept o soție care l-ar fi putut face fericit, ca o partidă de zahăr roșu, descoperită în golful Arabiei chilipir.

Concepția nu este cu totul inexactă. Defunctul tată, Jonathan Macbeth, cel mai celebru amator de pipe arse de pe vremuri, obișnuia să cumpere, prin diversele porturi ale continentelor cu peninsulele toride, pe unde îl purtau simțul afacerilor și întîmplarea, cîte un ștoc de zahăr naufragiat, scos în saci din fundul mărilor joase, pe care îl expedia la uzinele proprii și care, desărat, recristalizat și rerafinat, era pus din nou în valoare, adevărata specialitate a firmei « The Limited Thompson Company » consistînd îndeosebi în zahărul candì, așa-zisul *càndel* (pentru tuse), împietrit, în cristale mari, de jurîmprejurul și în lungul unei feștile de sfoară.

Apoi, Lady Macbeth se asemăna la culoare și cu càndelul, în ce privește albimea fragedă a obrazului, și cu casonada, în ceea ce privește părul, o nuanță între morcov și biblioteca de stejar lustruit.

Voiam să spun că niciodată nu m-am înșelat în caracterizările mele și că, prin urmare, nici de data aceasta. Macbetha era ruchină, adică achenocapillată, și caprină, adică roșcovană ca țapul. Ai înțeles tiparul și genul ei; nici nu ar mai trebui să insist. Totuș, nu-ți poți închipui cîtă atracție are asupra mea acel cărămiziu al pletelor, grele de rugină toarsă. Femeile roșcate sînt cele mai bine desinate. Gleznele afirmă o rasă ductilă, vecină cu arama și cu sulful. Genunchii au reflexul de ivòriu, șoldul e o amforă delicată. Ondulația caldă a sînilor și dedesubtul sînului, spre punctul central de la pîntec, și obtuză mai jos de el, unde se întîlnesc trei linii de conture, ca sprîncenile subt frunte; acolo, vreau să zic, unde ființa făgăduită gîndului tău se închide ca o pleoapă palidă cu genele puțin indicate, — prezintă infinite tonuri de penumbră, ca o mătase în dosul căreia învie și dormitează niște lumini.

Aceste femei au mirosul asemănător cu al lemnului tăiat, și-ți lasă în brațe, cînd le dezmierzi, o mireasmă de blană de samur, aromată cu paciuli, și care, în treacăt fie zis, le vine minunat.

Se pare că și bărbații oacheși emit o influență magnetică particulară asupra fetelor roșcovane. Eu eram dintre aceștia și situat la extremul închis al culorii mele. Statura mea de armăsar ridicat pe copitele dindărăt, se armoniza cu bistrul adînc al fizionomiei și cu mustățile negre, ca de antracit. Fetele din cartierul universitar, cu care ciocneam din cînd în cînd un gin sau wisky, scăpărător în cerul gurii, îmi găsiseră și porecla potrivită, de Cardiff.

La început, deși familiarizate în regiunile coloniale, — care miròs a cacao și rom, — nu le-a venit să creadă că ar putea să existe în natura verde, azurie și bălană, culoarea mea, și, crezîndu-mă vopsit la piele cu o tinctură capabilă să otrăvească săgețile africane, după ce m-au încercat, dacă ies,

cu batista, nu mi-au acordat încrederea unui pipăit și a unei asfixii amoroase, decît încredințîndu-se că mădularele mele nu le întunecă rufăria și patul.

Este drept că, încercat o dată, eram imediat adoptat, ca un săpun, bun în baie pentru toate masajele și pentru toți clăbucii și neînlocuibil prin nimic. Au fost trageri la sorț, urmate de bătaie, pentru a se ști care din fetele cartierului trebuia să se culce la mine diseară. În cafeneaua noastră, unde studenții, artiștii, poeții și fetele, se adunau, amestecați, la orele mesei, surprindeam cîte trei-patru din fostele libelule lactate ale nopților mele de furtunoasă oboseală, discutînd asupra unui eveniment din ajun, care fusesem eu, — și gîndurile lor mimetice și febrilitățile lor subite onomatopeice îmi ajungeau la ochi și în auz nerușinate. Închipuiește-ți că Sir Reverend Maxwell, venerabilul meu profesor de exegeză biblică, ar fi auzit de ce reputație principală se bucură studentul scit, la Magdalenele, imposibil de pocăit, din cartier. Celții, galicii și alamanii, care formau clientela normală a fetelor albioane, trebuie să se fi comportat cu o gingășie umilitoare și cu un platonism relativ față de ele. Excesiv de sentimentali și de precauți, norzii fac să înghețe elanul și pun în actul conjugal, pe lîngă un întreg tezaur de îngrădiri, restricția categorică a generației. Niciun nordic *nu știe* să facă un copil fără tată, rezervîndu-și abandonarea totală a principiilor de etică administrativă, după căsătorie.

Pecînd noi, sciții, atingem ultimul termen al ultimelor consecințe cu o măreață și sălbatecă dezinvoltură, ceea ce place imens englezoaicelor, fără să ne torturăm cu presupuneri, aparate și medicamente, îmbrîncind stilul nostru abrupt pînă la urlete și înnec. Așa sîntem făcuți noi sciții: teologie puțină, însă masculinitate vîrtoasă.

Să nu te mire naționalitatea mea de scit. În atmosfera savantă a vieții studențești și într-o universitate în care vechimile și mileniile sînt studiate vehement și familiar, ne făcuserăm datina de-a ne discerne și afirma originile după harta lui Herodot, suprapusă împărțirilor actuale. Citind pe greci în original și glumind cu citate din Homer și de multe ori din dialectul Feniciei, puteam în mod natural să devenim contimporanii unui antic, unui Amenemhat, Artaxerxe sau Darius.

Pe Lady Macbeth am cunoscut-o într-o expoziție de pictură. Contemplam un tablou, răsturnat pe o canapea circulară din mijlocul sălii, și nu vedeam nimic afară de tabloul meu, care înfățișa un om cu piciorul de lemn, singuratec într-o cameră goală, zugrăvit rupt, în asprimi de calcar, și aparținînd, dacă nu mă înșel, pictorului Hodler, un zugrav helvet. Eram păros, ca și acum, încă din adolescență, și tot așa de îmbrăcată mi-era pielea și atunci în acest astrahan, care vara mă exasperă și-mi preface mîinile în labe de fiară. Simțisem, pe canapea, că-mi umbla un contact pe mînă, pe care l-am gonit inconștient, cu ochii la tablou, de mai multe ori, ca pe o muscă.

Era buricul degetului Lady-ei Macbeth, pe care și-l plimba ca un creion prin părul creț de pe dosul mîinii mele. Cînd mi-am dat seama de realitate, am tresărit, m-am sculat în picioare, am zîmbit și i-am spus, și cu obrăznicie dar și cu admirație, așa cum îi stă bine unui bărbat față de o necunoscută:

— Nu mă așteptam să fie o muscă de aur.

— În blana unui urs, adaose Macbetha.

N-ai să te miri că reciproc ne-am aliat instantaneu împreună, ca două plumburi ce se topesc într-o lingură de fier fierbinte, lăsînd o singură lacrimă argintie, la fund. Eu înțelesei că ea e părechea mea, ea înțelese că eu sînt zimbrul potrivit cu delicatele dantele și broderii ale țesăturii ei fizice albe.

De astădată mă găseam într-o formulă aristocratică și misterioasă. Lady-a m-a primit într-o casă cu turle de catedrală și cu căciuli de piatră de jurîmprejur. Ne-am întîlnit pe furiș. Despre mine, am petrecut o noapte nemaipomenită, ca o ciocnire de planeți. Am rămas însă perplex despre dînsa. (Cuvîntul ***dînsa*** nu are echivalent în englezește.) Ea cunoscu o decepție enormă. Era primul meu grav insucces. Pînă la ziuă, am multiplicat tăriile mele neguroase și le-am complicat, cu scopul de-a avea eu ultimul cuvînt. Totul a fost zadarnic

Ea mă puse să circul gol prin sala de culcare, vastă ca un parlament, printre oglinzi. Mă privi în față, din profil. Se așeză pe brînci și mă examină de jos în sus. Mă trimise la zece, la douăzeci de metri, ca să mă vadă cum mă depărtam și cum veneam de departe. Nu i-am inspirat nicio fericire, nici de foarte aproape nici din mare depărtare. În schimb, ea m-a uzat, m-a tîrșit, m-a zdrențuit extraordinar. Plecînd din castel de dimineață, cu vorbele « Scuză-mă, m-am înșelat în urechi », eram ca și cum străbătusem un grătar cu desimea mai îngustă decît mine, și prin care fusesem împins să trec silit, ca o sută de kilograme de carne prin mașina de tocat. A trebuit să dorm, ca să reaglutinez moleculele mele deslînate, o săptămînă întreagă: nu exagerez. Abia am mai putut regăsi mulajul formei mele, modelată dintr-un argil care, uscîndu-se pe soclu, se pulverizase.

Am încercat să o revăd: am zărit-o. Am dat imense și repetate tîrcoale prin jurul parcului de cedri. Situația de-a fi fost fumat pînă la cotor și

aruncat ca o țigare de matelot, însoțit de un scuipat ca o iscălitură de anulare finală, nu se împăca defel cu conștiința ce-o aveam despre mine. Dacă aș fi dat curs diverselor mele porniri de dragoste și de revoltă, eram numaidecît arestat și aveam de furcă rău cu polismenii cu chivără ecuatorială. Un scit nu putea să intre în conflict caracterizat cu o personalitate opulentă din Regatul Unit și Împărăția Indiilor. Mă resemnai.

Tîrziu, foarte tîrziu, m-am destăinuit unei fete din cartier, în amintirea nopții pe care o trăisem. Lady Macbeth nu-i era necunoscută. Fata îmi povesti un roman straniu, care seamănă a basm. La vîrsta de optsprezece ani, Macbetha fusese răpită din mijlocul unei plantații de zahăr a tatălui ei, de către un goril, și dusă în peștera lui, leșinată. Gorilul era un băiat fioros însă blajin, înzestrat cu cuviință omenească și cu o adorație de anahoret. Timp de șase luni, el a respectat pe Lady Macbeth, care pînă atunci rămăsese o Miss. Cînd își dete seama că a început să-l iubească, gorilul își desfăcu brațele, o lipi de insul lui crîncen, și acest moment fioros dură trei săptămîni. . .

— Așa iubește gorilul! zise Miss Gwenepeek, cu dispreț pentru noi.

Lady Macbeth se atașase atît de puternic de goril, încît nicio voință nu ar mai fi putut-o despărți de el.

— Trebuie să credem, insinua Miss Gewenepeek, că momentul de trei săptămîni s-a repetat continuu. . . Altfel ar fi inexplicabil.

Într-o bună zi însă, Lady-ei i s-a făcut dor de o țigare cu cotorul de aur și avu o idee funestă. Trimise pe goril acasă, dîndu-i instrucțiuni cum să escaladeze, cum să intre și ce să-i aducă. El se învoi să adune obiectele necesare, să umple cu ele două geamantane, și să fugă ca un hamal, în toiul

nopții, în pădure. Afară de o pijama japoneză, de tutun și de chibrituri, de ceasornic, de oglindă, de o păreche de pantofi, de una de foarfeci și de Biblia lui Osterwald, gorilul, pe care Lady Macbeth îl botezase Stuart Mill, trebuia să aducă și un serviciu de ras, plus un monoclu, Lady Macbeth ținînd să radă pe Stuart Mill englezește, ca pe un lord din diplomație.

Stuart Mill a fost mîncat pe drum, de șoareci. Se oprise să se scarpine și să se odihnească: ațipise. În somn, năvăliră pe el un potop de acei guzgani teribili, care trăiesc în triburi de milioane prin țările calde și care, cîteodată, devastează gările și devoră locomotivele « Pacific ».

— Înțelegi tu, reflecta Miss Gwenepeek, că ea s-a întors la civilizație cu experiența unor senzații pe care Oxfordul, Londra, Liverpool sînt incapabile să i-o repete? Ea caută un goril. A refuzat amirali, generali, locotenenți, duci, prinți: și a căutat gorilul într-un scit. Un scit, dragul meu, e incomparabil, recunosc, față de un britan, dar, pe lîngă un goril, scitul e un fleac (*the Fleck*).

UMBRELA DE PLOAIE

Eu nu ies niciodată fără umbrelă.

Pe ploaie, o iau cu mine ca să nu mi se strice pălăria, cu toate că, drept vorbind, se înmoaie și subt umbrelă, însă puțin. Numărînd picăturile de apă care străbat pînă la panglică, am socotit că proprietarul unei umbrele normale economisește unsprezece pălării, care țin cît o umbrelă. E unul din obiectele care s-au demodat cel mai puțin de la invenția lor, ca și roata, alt aparat cu spițe, și numai în ceea ce privește bățul.

Un secol preferă măciulia, și altul mînerul de forma unei jumătăți de covrig. Însăș umbrela de fantezie variază foarte puțin, spiritului de invențiune lipsindu-i locul de acțiune de-a lungul unui baston de șaptezeci și cinci centimetri. O singură dată a încercat umbrela să facă un progres îndrăzneț, dar a și dat înnapoi: atunci cînd și-a scurtat bastonul detot și cînd eleganța consista în a purta-o cu mîna băgată în speteze. Vîrful gros și bont corespundea unui mîner voluminos, înfățișînd un cap de papagal.

Cea dintîi umbrelă mi-am cumpărat-o cu resort. Îmi plăcea să apăs pe un buton și să se desfacă toată umbrela deodată, fără să fi fost nevoit să lucrez cu ambele mîini, trăgînd cu una de mîner și împingînd cu alta de spițe. Mă înșelasem; credeam că acelaș resort, apăsat într-altfel, închide umbrela tot automatic, după cum o deschidea. Un mecanic mi-a explicat că două mișcări contrarii arcul nu poate efectua și că numai motorul poate fi în stare să le provoace la comandă.

M-am gîndit din ziua aceea la o umbrelă cu motor, și tocmai cînd eram pregătit să o construiesc, făcînd un motor cu explozie, de un cilindru, la îmbucătura bățului cu mînerul, am observat că umbrela cu motor era inventată de douăzeci de ani și că circulă prin oraș subt numele de automobil. Cu o singură deosebire, că umbrela automobilă avea și patru roți plus una de rezervă; ba ceva mai mult, roți de cauciuc; și ceva și mai mult, aer în roți. Este știut că, umflîndu-se și căutînd o ieșire, care, exercitată tangential interior pe roată, iuțește viteza, golul din cauciucuri amplifică efectul exploziilor din motor și adaogă 1/8 de cal, în total 1/4 de cal întreg iuțelii.

Această neașteptată veche invențiune m-a mîhnit puternic, și de atunci încoace m-am aplicat să descopăr bastonul automobil (fără umbrelă), pentru ca apoi, indirect, să trag peste el montajul unei umbrele. Nu cred să existe bastonul cu explozie, adică bastonul care la fiece scînteie în benzina lui gazeficată să prindă foc pe dinlăuntru, să fugă mai departe și să sară, luînd cu sine și pe proprietar. Există numai bastonul cu aprinzătoare de țigarete sau cu șiș. Aplicarea viitorului meu baston la cîrji pentru ologi și eventual la tocurile pantofului pentru cei cu două picioare sau cel puțin cu unul, este destinată să iuțească pasul normal, proporțional cu pătratul unității de așteptare în stațiile de tramvai.

De ce ies și pe soare cu umbrela? Răspunsul este din cele mai simple, și a pune numai întrebarea este a-l ghici: ca să nu o uit în oraș în zilele de ploaie, cînd este imperios necesar să iau

umbrela cu mine. Omul nu cugetă la ceea ce face sau, mai bine zis, trebuie să cugete o singură dată, maximum de două sau de trei ori, la un lucru pe care îl va repeta. Cugetarea o singură dată este util să fie conștientă: timpul ne pripește și nu e de pierdut. Conștientul determină în inconștient o stare, și inconștientul se conformează. Tot un mecanic, însă în filosofie, m-a învățat că inconștientul rezidă în picioare, în brațe și în stomac, după cum conștientul locuiește în cap, pe dinlăuntru.

Cineva, de pildă, se încalță de patruzeci de ani în mod cu totul inconștient: picioarele lui cer să fie încălțate, și la nevoie se roagă, jinduind după încălțăminte; cu toate că celula de piele cu talpă le strînge uneori, și mai ales duminica îngrozitor. Omul, omul picioarelor, își pune ghetele fără să mai cugete conștient; el cugetă cu totul la altceva. Cînd îmi trag cizmele de vînătoare, cu carîmbii de mocirlă pînă la fălcile spatelui (sînt un pasionat vînător de rațe, evident sălbatice, deși nu pot să sufăr gustul raței gătite), eu cuget conștient la bastonul cu explozie.

Am ajuns de cîteva ori acasă, pe ploaie, fără umbrelă, uitată undeva. Înțelegeți ce s-a întîmplat: înconjurul tuturor locurilor vizitate în ziua ceea, făcut în trăsură și fără rezultat. Am socotit cît m-ar costa o umbrelă pe care aș lua-o cu mine numai pe ploaie: economia realizată la pălării devine iluzorie, căci o pălărie ține în acest caz cît unsprezece umbrèle.

Există, desigur, și un inconvenient al umbrelei: schimbul la garderobă. Vii acasă cu o umbrelă de doamnă sau de protoiereu. Dar acest lucru excepțional se întîmplă și cu galoșii.

Plecînd într-o zi după treburi cu umbrela bună, m-am întors cu ea sfîșiată. Odată, un vînt nefavorabil mi-a întors-o radical pe dos, așa de pe dos cum numai o umbrelă se poate întoarce. I-am restabilit echilibrul, întorcîndu-mă și eu după vînt. A doua oară, cu o jumătate de oră mai tîrziu, am uitat că țineam umbrela deschisă și că mă apăram împotriva unei ploi torențiale, și am intrat cu ea deschisă în strîmtoarea unui gang, ca să scurtez, pe din dos, un ocol imens. O lampă de fier atîrna de creștetul curb concav al intrării.

Într-o secundă, umbrela mi se jerpeli grav. Mă oprii, așteptai zadarnic să treacă torentul, pierdui toate întîlnirile precise, și, ud la piele, mă întorsei acasă, pe jos. Făcusem socoteala că la costul umbrelei se va adăoga risipa trăsurii, fără să mă gîndesc că pălăria mi-era definitiv compromisă; că lavaliera, din care curgea apă, nu mai era de purtat; că pantofii se isprăviseră și că întregul costum se lipise de insul meu cu un clei rece, care îmi dădea senzația că m-am plimbat în cioareci și în ciorapi. M-am curățat de numeroase negreli violete și roșcate, mi-am schimbat rufele și am examinat situația.

Umbrela zăcea pe cimentul de la intrare, ca o găină opărită, în care sta înfipt sistemul în zigzag de vergele al scheletului. O idee fericită îmi lumină nehotărîrea: reparația. Acestei idei i se suprapuse o altă idee: reparația făcută cu mîinile mele. Cîștigam astfel ceva din pierderile mari ale zilei.

Întîia oară conștientul meu examina structura unei umbrele de ploaie. Ea se descompune în douăsprezece triunghiuri de ștofă egale, croite ascuțit, cusute unele de altele, și cusăturile fiind apoi cusute, la rîndul lor, fiecare pe cîte o vergea. Uscai umbrela în fața focului de la bucătărie. Niciun petec nu mai rămăsese întreg. Cu o foarfecă fină, desprinsei ștofa de pe fiare și triunghiurile care compuseseră o umbrelă. Și deschisei

vergelele, care mă împresurară ca liniile directive ale unui păinjeniș. Le închisei la loc. Funcționau satisfăcător.

De un despărțimînt al ștofei atîrna un șiret cu verigă, slujind, la umbrelele valide, să încheie strîns umbrela înfășurată. Nu-mi aduceam aminte dacă șiretul trebuia să atîrne de o vergea sau dintre două vergele, și mai căutam, fără să-l găsesc, nasturele care trebuia să încheie veriga. După eforturi mari, descoperii spre seară, calculînd cu creionul și ocărîndu-mă de cîteva ori cu scumpa mea familie, că nasturele pe care nu-l mai înțelegeam era cusut pe șiret, dedesubtul verigii. Pusei crîmpeiul de șiret cu băgare de seamă pe o farfurie și însemnai în carnetul meu de experiențe un adevăr: « Pe aceeaș bucată de șiret, care ține veriga, se găsește întodeauna și nasturele necesar ».

Mai rămînea de dezlegat o problemă: în ce parte atîrna șiretul, înainte de-a fi fost umbrela demontată: spre vîrful încovoiat al mînerului, la ceafa lui sau pe una din celelalte părți ale stelei de sîrmă și satin?

Notai în carnetul meu de experiențe: « insolubil », și trecui mai departe.

Ca să nu fac o cheltuială suplimentară și bazat pe marele principiu că inteligența practică utilizează materialele existente, exploatate inteligent, mă adresai dulapului cu haine, căutînd o materie primă potrivită. Ispitise fracul: cozile lui puteau să mă intereseze ca un sfert de umbrelă; renunțai la frac. Un pardesiu se dovedea prea gros. « Am să fac umbrelă din mantaua de cauciuc! » mi-am strigat, bucuros să renovez umbrela și că în acelaș timp obțin o umbrelă impermeabilă. Desinai pe ștofă. Tăiai douăsprezece fracțiuni triunghiulare egale, după patronul uneia din fostele fracțiuni, care își păstrase aproape toate

conturele. Foarfeca mea groasă, nichelată, reteza precis, după model, procurîndu-mi cu zgomotul ei intrensec voluptatea tonică a nervului acustic. Într-adevăr, o satisfacție deosebită, de moral activ, ne provoacă ruperea mecanică prin tăiere precisă, cu foarfeca mare, cu presa de ștanțat și cu aparatul de buzunar pentru desprins un sfîrc al țigărilor havane. Aș fi tăiat în noaptea ceea o duzină de mantale de ploaie cauciucate, și m-aș fi simțit a doua zi energic și cu succes în afaceri.

În ultimul moment, simplificai metoda. În loc de-a întocmi întîi umbrela toată, izolată de vergele, și de-a o monta cusută pe schelet, cusui bucată cu bucată, de-a dreptul pe fiece spiță, între cîte două spițe. La orele patru dimineața lucrul meu fuse gătit. Curățai atelierul de mii de șuvițe, de mărgini și ațe, cu care umplui o ladă de gunoi. Umbrela se prezinta minunat, și pe acoperișul casei ploaia continua să se verse ca din tulumbe.

« Voința biruiește totul! » îmi zisei, nu fără un justificat orgoliu. Învîrtii de cîteva ori, ca o sfîrlează uriașă, umbrela pe vîrful bățului ei. O pusei pe umăr dinaintea dulapului cu oglindă. Îmi venea să ies pe stradă, ca să mă vadă măcar sergentul din post, trecînd cu o umbrelă impermeabilă, care îmi va economisi pe viitor cel puțin una sută pălării. Dar obosisem și meritam un somn serios.

« Închide umbrela », zise conștientul meu, cu naturalețe. Desigur, de vreme ce mă duceam să mă culc. Apucai umbrela de baston, ca să scobor cortul întins cu vîrfurile de gămălie, pe mîner. Trăsei. Zmucii. Opintii. Umbrela rămînea deschisă. Pusei colacul mînerului subt talpa piciorului și încercai un masaj ademenitor al vergelelor și al ștofei. Umbrela rămase statornică rigidității sale, ca o geamie.

Umbrela nu s-a mai închis niciodată.

În carnetul meu de experiențe notai următorul principiu: « umbrela nu se coase deschisă, nemaiputîndu-se închide ».

Și teroarea care m-a cuprins după aceea, în ipoteza că, dacă aș fi cusut-o închisă, umbrela nu s-ar mai fi deschis, mă urmărește pînă în ziua de azi și, probabil, mă va obseda și în momentul obștescului sfîrșit.

Las cu limbă de moarte, moștenitorilor mei, care vor participa la evenimente politice considerabile, să lupte din răsputeri și cu toate jertfele pentru desființarea umbrelelor de ploaie și pentru înlocuirea lor radicală prin motoarele cu șase cilindri și pornire automată.

DON JUAN

Aveam la clinica noastră, în tratament, un sulfurizat. Adopt acest cuvînt științific nou, pentru accidentele acidului sulfuric (SO_4H_2), popular: vitriolul. Era, poate, al optulea sulfurizat pe care îl avusesem în lunga mea carieră de medic legist, pe targă, la spital.

Fizionomia lui devenise alta decît în natură, și ți se părea, privindu-i-o, că pacientul poartă o căciulă jerpelită, trasă peste nas și bărbie, cu patru-cinci găuri de mască. Individul era cu totul desfigurat și nu mai semăna în nicio privință cu portretul lui autentic, aducînd mai repede la înfățișare cu friptura, cu rasolul, cu o tocană de mînătîrci. Din mutra lui, aprinsă și carbonizată, cu toate nuanțele culinare, vitriolul făcuse o varietate de aspecte, paletă de momente picturale, echivalentă cu o succesiune de individualități și de școli. Pe suprafața unui cap normal, agentul chimic, utilizat la fabricarea sodei caustice și a sifonului comercial, găsise, în fantezia lui capricioasă, loc îndeajuns pentru toate expresiile concentrate, de la olandezi încoace.

Pacientul, cu toate că un ochi îi fusese transformat într-o pîrjoală cu o perișoară interioară, iar celălalt parvenise la formele unei jumătăți de ou răscopt, accentuat pe gălbenuș cu o linguriță de muștar și maioneză, nu avea nimic aperitiv în evocările lui catastrofale. Subt spumegarea eferves-

cenței acidului sulfuric, cartilagiul nazal îi dimi-nuase pînă la proporțiile ciocului de bibilică, și un obraz căpătase afinități de tomată, agremen-tată de un adaos decorativ de douăzeci de grăunțe de pilaf. Gura și mustățile, răsucite în ajun cu scîrlionți, prezintau nodurile, intervalele și nuan-țele unei așa calificate frigărui, a căreia compozi-ție consistă în cuburi, paralelipipede și prisme de mușchi, de rinichi și de ficați, străpunse, printre alternări de momițe, de un băț ascuțit ca un creion.

Orice intervenție rapidă devenise cu neputință. Medicul cu materialul banal al rănirilor din im-prudență, prevedea o evoluție regresivă. Exami-nate cu lupa, craterele de suferință ale sulfuri-zatului se vedeau problematice, susceptibile de complicații, și suspecte. Spălăturile scoteau din sulfurizat răcnete de gropi cu lei. Puțin lipsea ca sfoara lui deslînată să nu cadă ca niște cîlți prăjiți subt pipăitul mîinilor noastre.

Pacientului îi fuseseră retezate, în atentat, și testiculele, printr-o furișare rapidă a briciului la baza organelor amorului. Evenimentul se petre-cuse în timpul somnului, cu o rapiditate care demonstra spiritul de hotărîre și ciuda răzbunării. O strangulare bruscă a tubului de zgîrci al bere-gatei s-ar fi petrecut poate mai puțin iute și vio-lent decît această chirurgie conjugală.

— Sînt un nenorocit! se plînse a treia zi sulfuri-zatul, domnule doctor, — fără să fi aflat că incen-dierea lichidă a figurii fusese urmată de castrarea totală. În dezastrul figurii, îi mai rămăsese o ticăloasă speranță. — Sînt un nenorocit! Iubesc pe nevastă-mea și-mi plac toate cucoanele din vecinătate. Îndată ce văd o femeie o iubesc, o iubesc cu sinceritate. Surîde, și surîsul ei fuge prin mine ca o flacără de spirt, și trebuie, trebuie neapărat să mănînc surîsul ei, să-i mănînc dinții,

buzele, cerul gurii și limba. Sînt însetat întodeauna și trebuie să beau din toate fîntînile ce se ivesc. Îmi este fierbinte și trebuie să mă scald în toate apele întîlnite. Nu rîdeți, domnule doctor! Nu știe toată lumea ce bucurii și renașteri săvîrșește un om îmbrăcat în trupul de hermină al unei femei. Cei mai mulți muritori sînt simpli amatori; ca bicicliștii. Ei nu cunosc, din marea pasiune a fulgerului care ne parcurge ca o energie călă-toare, decît exteriorul. Mulți oameni se iubesc fotografic și ilustrativ: el dă un ghiocel, ea dă o panglică sau o perlă imitată. Ca și cum trebuie să le contemple cineva, părechile sînt artistico-lite-rare, și idila lor se petrece ca pe hîrtie tipărită, în două-trei culori spălăcite. Știți dumneavoastră, domnule doctor, că majoritatea generațiilor se nasc înnafară de sensație deplină, fără dărîmarea haotică a indivizilor, cu indiferența bucăților de lemn lustruit, încleite după un desen, reprezin-tînd o bibliotecă? Pentru ce credeți că sînt atît de mulți oameni sterpi de vlagă? Pentru că soții cînd s-au iubit n-au participat furtunos la vîrtejul planetar și s-au comportat ca niște umbrèle agățate în cui și ca două dicționare suprapuse.

Eu, domnule doctor, m-am nenorocit pentru că iau lucrurile în adîncă seriozitate. La mine chesti-unea începe, ca la centauri, după ce s-au mirosit prin aer. Copitele aleargă toată pădurea, dorințele nechează, chemarea răcnește, sîngele caută. Vine la noi vîntul gemînd, se clatină munții, de care îmi reazăm spinarea prăzii, toate fiarele pămîn-tului și văzduhului mă înconjoară cu alaiurile lor, îndemnîndu-mă să strîng, să sfărîm, să mușc și să sărut. Întrebați femeile care m-au iubit, cum s-au simțit în brațele mele, mutate de colo-colo prin întuneric, din locul împietrit în locul moale, desfăcute și plîngînd de suava lor vulcanică sufe-rință. Vai mie! toate m-au iubit și mă mai iubesc

și astăzi, cu căutătura strîmbată după ivirea mea. Pentru mine, după ce le-am iubit, ele și-au lăsat, ca pentru Dumnezeu, și bunuri și tată și mamă și frate și soț, și m-au urmat. Clocotul meu e fără păreche, domnule doctor! Și-mi plac și negrele și bălanele, și stacojiile și albele, și uscatele și pîrguitele, și grasele și cele cu suc. Ele mă cunosc după lumina ochiului, care îmi sticlește ca un vîrf de cui nou, gata să fie bătut în scîndură pînă la opritoare și să astupe lemnul din plin, în toată grosimea lui. Știți dumneavoastră, domnule doctor, că femeii, mai simțitoare decît bărbatul, îi place, ca lemnului de chiparos, să-i fie fibrele strivite și despicate silit?

Vorbind așa, sulfurizatul se crezu cuprins de o suvenire, și mîinile lui căpătară o mișcare.

— Parcă-mi lipsește ceva, domnule doctor, zise uimit sulfurizatul. Mă simt parcă nesimțitor. Parcă aș auzi și nu aș pricepe și parcă aș mînca și n-aș putea să gust.

— Nu te mișca, îi zise infirmiera, în ochii căreia se iscaseră două lacrimi de regret. Dacă te miști, îți rupi bandajele și nu mai garantăm nimic...

— Într-adevăr, domnule Juan, adăogai, nevasta dumitale ți-a purtat de grije în general. Ți-a tăiat și...

Cuvîntul necesar i-l șoptii la ureche; căci, deși infirmiera cunoaște din operații organul și-i schimbă pansamentul, numele lui putea să-i fie jignitor.

— Prea multe blonde, negre, stacojii, uscate și suculente au străbătut sincerităţile dumitale, și doamna Juan ți-a impus un termen. S-a isprăvit! Dacă ai norocul să te vindeci, nici figura, nici pasiunea dumitale nu mai fac două parale. Vei fi obligat să te apleci, ca femeile pe care le-ai iubit, pentru o anumită nevoie, și vei face spălături cu canula... Poți să schimbi și costumul, dînd altă croială pantalonilor sau comandîndu-i fără nasturi; căci nu te vei mai folosi de ei, de-a-n picioare. Și vei rămîne cum a zis Psalmistul, ca un pom care nu mai rodește și ca pleava-n vînt. Căci, dragă domnule Juan, în toate celea trebuie să se împlinească Scripturile negreșit...

CUM AM PETRECUT O VACANȚĂ

În Englitera, mi-a spus directorul unui ziar literar, o anchetă « Cum v-ați petrecut vacanța? » a cunoscut un mare succes între scriitorii animați de o părere minunată în ceea ce-i privește. Fiecare autor s-a grăbit să facă onoare vitrinei zoologice, în care marile magazine ilustrate i-a expus, documentați cu zincul și cu textul. Unul și-a trecut vara mîngîind un pui de șarpe sud-american, domesticit la ugerii îngreuiați de lapte ai unei pantere. Progenitura ei a fost împușcată de soția scriitorului, o țintașă fără pâreche, preferînd tirului de porumbiei și iepuri în colivie, vînătoarea în junglă și de jurîmprejurul Sfinxului, pe nisipurile din Gizeh. Scriitorul a plecat cu toată familia, compusă din doi copii și patru socri, călărind animale tropicale, cămile și zebre, și bătrînii, bine fixați cu sfori și curele, pe spinări de elefanți. Altul. . . Enumerația poate deveni nesfîrșită. Să ajungem la noi.

Întrebarea, pusă pe românește, nu-și pierde conținutul de aristocrație engleză, cu care scriitorul valah trebuie mental să se obișnuiască. Ce ai făcut în vacanță? Noțiune de bază: trebuie să fi avut vacanță; fără vacanță nu se poate închipui scriitor și, desigur, vacanța a început demult; problema comportă platformă și răgaz. Prin urmare, este exclus să nu fi stat trei luni degeaba, după ce nouă luni n-ai cam făcut nimic. Să ne gîndim.

Mi-aduc aminte.

Cu cecul nr. 427.321, încasînd suma de 832.000 franci, salariul nostru literar pe timpul mai-octombrie 1928, am dus-o acasă în ghiozdan și, aruncînd-o plictisit pe masă, am zis:

— Uite un acont, restul ne va sosi pe drum. Unde v-ați gîndit să ne petrecem vara? N-ați fi de părere să facem drumul pe jos?

Și am comandat opt biciclete, pentru familia întreagă, dintre care un cvadriciclu pentru bunic, cu echilibrul stabil, bunicul neavînd altă însărcinare, ca să meargă, decît să dea din picioare. Copiii socotiră timpul parcurgerii Europei prea lung, și înlocuirăm, cu o pierdere neînsemnată la bucată, bicicletele cu motociclete de cîte 12 HP, cu pornire automată și lumină. Opt motociclete roșii în mers! ce splendidă echipă. Calculîndu-se însă benzina și cauciucurile, am ajuns la concluzia că patru roți se defectează mai rar decît șaisprezece, și un carburator mai puțin ca opt, și, cu o altă pierdere puțin însemnată, schimbarăm motocicletele cu o limuzină plătibilă în rate, — și plecarăm. Înainte de-a porni pe barieră, vîrstnicii familiei observară că automobilului îi lipsește un vagon-restaurant și cabinet cu tot-la-canal. Ne întoarserăm acasă, expediarăm mașina la garajul cel mai apropiat și plecarăm cu trenul.

— De ce n-ați făcut așa de la început? ne-a întrebat un admirator, pe galeria vagonului, în care stam, călătorii, în picioare.

— Plecarea ar fi fost lipsită de rafinament, dat fiind că orice spirit elementar se hotărăște într-un fel numaidecît. Calitatea de scriitor presupune ieșirea din banal, un ocol și o revenire treptată. O să te miri și mai mult cînd îți voi spune că pentru a lua trenul din Gara de Nord, am trecut întîi pe la Otopeni.

Admiratorul, om complicat, nu s-a mirat deloc, și trenul nostru trecuse de Găiești. Ca să nu stăm inactivi și să începem vacanța și petrecerea ei fără întîrziere, am propus să ne dăm jos din vagon între două stații. Familia mea, experimentată la sensul senzațiilor rare, acceptă fără împotrivire. Fiind opt la număr, patru din noi trebuia să sărim din tren de pe platformă, în acelaș timp ceilalți patru și-au făcut vînt pe ferestre. Ne numărarăm în tren și, după unsprezece secunde, ne-am numărat și jos, lîngă linia ferată. Sau uitasem pe unul acasă, sau ne-am înșelat la numărătoarea din vagon; sărind din tren pe pietriș, ne recunoscurăm șapte. Aci se intercalează un eveniment tragic pentru vacanța noastră: lipsea proprietarul nostru, cu care ne aveam ca niște frați. Îl tăiase, din urmă, fulgerător, după ce a sărit, un accelerat.

Înmormîntarea s-a făcut în drum, ca să nu ne modificăm călătoria, în cimitirul unui cătun. În memoria fratelui nostru adoptiv, nu plecarăm mai departe, pînă ce nu ridicarăm, în locul unde s-a ivit accidentul, o fîntînă, acoperită cu un adăpost de șindrilă, pe grinzile căreia săparăm inscripția: « Luați, beți, acesta este sîngele meu ».

Pînă la trecătoarea din munți a Jiului, nu mai spuserăm niciunul niciun cuvînt, impresionați de un doliu prematur, dar, în călătorie, defuncții sînt uitați, și turiștii se duc înainte cu Dumnezeu. Puțul și acoperișul ne-au costat 18.374 franci. Am pierdut din vedere să spunem la timp că ne-am lăsat geamantanele în tren și că, făcîndu-ni-se foame, ne gîndeam în tăcere la ouăle răscoapte, pregătite de-acasă, în Carpați restaurantele fiind destul de rare.

Făcusem o mare imprudență, însă notam totul, fiecare lucru cu complexul lui de senzații, pentru viitoarele noastre volume în proză. Rătăcirăm potecile, fără hartă, și ne aflarăm cu toții învăluiți într-o ploaie cum numai munții înregistrează, pleșuviți pe creștete tocmai de ploi și furtuni. De mai multe ori trecuse soarele peste noi, și ne afundam tot mai mult în codri de brazi, hrănindu-ne cu rădăcini crude și cu coji de copac. Singurul aliment din abundență era, din nenorocire, lichid, apa de izvor, ireproșabilă însă inutilă: cu ce am fi putut-o consuma?

Cred că am rămas prizonierii munților timp de aproximativ șaizeci de zile. Barba mea crescuse pînă la cravată, și unghiile tuturor începeau să ia înfățișarea de ghiare. Eram salvați! Din josul stîncilor se auzea cavalul. Din cîteva sărituri ajunserăm la un staul de oi, unde am tăbărît pe caș, lapte și brînză de burduf. La apropierea noastră o rupseră de fugă ciobanii și cîinii, val-vîrtej cu oile și berbecii. Am omis să spui că, influențați de partea locului, ne pierduserăm demult echilibrul civilizației și umblam în patru picioare, — și rămăseserăm nuzi, ca niște maimuțe. Mătușa mea, Matilda Constantinescu, care semnează în literatură Esmeralda, scrie, grație unui har din familie, versuri. Ca să poată circula în voie, pe patru labe, ea își purta creionul chimic între dinți, și caietul cu manuscrise unde se putea, între picioare, sus, — nu pot ascunde nimic, — așa încît, mergînd la rînd, unul îndărătul altuia, printre copaci, caietul Esmeraldei ieșea cu un colț înnapoi, intercalat exact în subsuoara lui.

Cașul venea la timp. Într-un consiliu de familie, pe care îl ținuserăm, pe cînd ea, retrasă într-un stufiș, scria niscai versuri, luaserăm hotărîrea ca a doua zi să o mîncăm, cu toate că ne gîndeam cu oarecare sentiment de repulsie că Esmeralda, fiind exagerat de păroasă, trebuia să scoatem din gură, mestecînd întîi regiunile musculoase, fire

de păr creț în timpul rumegării. Auzind, după ce deterăm gata primul cașcaval, de hotărîrea noastră, Esmeralda se întristă foarte și scrise împotriva noastră o satiră în stihuri de douăzeci și două de silabe. Ea cîntărea nouăzeci și trei kilograme.

Coborînd în șes, începuse să ningă. Vacanța era terminată.

Ce facem acum? Ne reeducăm echilibrul, ca să putem relua vechea noastră atitudine în două picioare și să participăm la conferințe și la spec- tacole, unde trebuie să aplaudăm.

Cît privește suma de aproximativ 800.000 franci, cu care am rătăcit, am pierdut-o în pădure. Anunțăm un premiu de 400.000 franci cui va găsi-o. Pentru detalii a se adresa la ziar.

PLOAIA

Decînd cu invenția lamei de ras, știința se simplifică zilnic. Ceea ce putuse face un singur predecesor, care a purtat în Biblie numele de Iosua, poate repeta, trăgînd de o sfoară, orice locatar cu geamurile și balcoanele la răsărit: oprește soarele lăsînd să cadă storul. Cu toate că după o și mai recentă simplificare, soarele poate fi înlăturat printr-un somn binefăcător. Științificește fenomenul se explică destul de concludent: prin adormire, se intercalează între lumina zilei și cornee, o așa-numită, în limbaj vulgar, pleoapă, care joacă lîngă ochi rolul storului din fereastră, și mai departe, în spațiul astronomic, rolul eclipsei solare totale. Dacă îți mai îndeși pe cap și o căciulă, se obține un neant complect, adică absență totală și de soare și de boltă astrală, individul întorcîndu-se la început, cînd nu era nici geologie nici mineralogie.

O venerabilă domnișoară, convertită tîrziu la aceste adevăruri și a căreia fotografie, scăpată de calamitatea concursurilor de frumusețe, a fost prezintată, în luna mărțișorilor, cînd în profil, cînd în picioare și cu perlele dinților aparente, cînd călcînd, cu o solidă și practică încălțăminte cu gumilastic și cu tocul higienic, coaja tărîțoasă a unui pămînt ce i se supune, pretinde că a descoperit mijlocul de a face ploaie prin utilizarea unicelor funcțiuni intelectuale, reputate, printre igno-

ranţi, fără conţinut lichid. Am zărit-o circulînd în natură şi căutînd pe sus norii cerului ca să-i cheme la sine, ca ghicitorii de izvoare puţul as-cuns, cu o nuia de alun. Norul este văzut, şi, făcîndu-i-se cu ochiul, acest monstru urît (no-rul) se repede, dă fuga, vine, soseşte şi începe să toarne. Dacă norul nu e la îndemînă, adică se ţine invizibil, o singură fluierătură este de ajuns ca el să plece din Rusia sau din Ungaria şi să treacă-ncoa. Sau îl miorlăi şi vine.

Alteori, se scoate o farfurioară la geam, în care ai pus o linguriţă de sare, un bob de piper şi un praf de boia. Îndată ce dă de soare, — nu e ne-voie în acest caz de nori, — soarele se pune să-i fabrice instantaneu, şi o ploaie abundentă răco-reşte capitala. Dacă efectul nu se simte chiar în ziua farmecului, acest detaliu e fără importanţă, căci ploaia tot va cădea, în zece zile, într-o lună, două, într-un an, indiferent. Feriţi-vă să scoateţi macaroanele, dopurile de plută şi hîrtia de lipit muşte la uşa prăvăliei, căci nu se poate garanta nimic: puteţi avea de-a face, prin aceşti agenţi, cunoscuţi provocători de ploaie, şi mai ales prin aglomerarea lor, cu o cataractă.

De asemeni, nu trebuie să plouă chiar în Bucureşti, dacă experienţele au loc în acest oraş. Certamente va ploua la Braşov, la Tîrgu-Jiu sau pe muntele Rhodope. Ceea ce nu s-a determinat încă, este proporţia dintre boiaua de ardei sau scorţişoară şi ploaie, şi cantităţile ce trebuiesc a-mestecate pentru obţinerea unui volum precis de metri cubi.

Progresele pipăitului ce vor determina cubajul, litrajul, sticlajul sau paharajul apei necesare, sînt de cea mai mare însemnătate în viitorul apropiat al instalaţiilor la etaje, căci economisind conduc-tele, se vor desfiinţa robinetele, liberînd munici-piile de bugetul capitolului *aqua fontis*. Într-ade-

văr, în orice localitate şi la orice înălţime orăşe-nească s-ar afla, omul civilizat îşi va putea produce singur, pe geam sau din tavan, înghiţitura, lighea-nul, brocul sau baia ce-i trebuieşte. Ai scos din cutie trei molecule din tutun, şi eşti servit.

Tot atît de necesar este să se ştie că poţi căpă-ta apa la diverse temperaturi, caldă, rece sau căldicică, prin adăogarea la muştar a unei lingu-riţe, a unei linguri sau a unei picături de petrol, numit popular gaz. Tot ce se recomandă, ma-nipulînd aceste forţe, este să nu rosteşti cuvîn-tul ciorap. Pronunţat cu voce tare, se poate aştep-ta explozia apartamentului. E mai bine în acest caz nici să nu te gîndeşti la el, căci se poate aprinde văzduhul. S-a văzut dramatica aventură a unui marinar neprevenit, care, umblînd cu lapte covăsit, a zis cuvîntul foarfecă, şi a trăznit, în imediata vecinătate a portului, un far care costase douăzeci şi opt de milioane de lei.

Alte descoperiri reţin atenţia lumii ştiinţifice. Se ştie că se produce electricitate, lumină şi forţă mo-trice, prin zmulgerea din subsuoară a unui fir de păr în coincidenţă cu strănutul, cînd se produce şi un mare clăbuc. Dacă firul e blond, lumina miroase a neroli, şi dacă subsuoara care l-a furni-zat este situată subt braţul stîng, parfumul e în-soţit de ecou de muzică de violoncel. E vocea creierului, încă neauzită, venind din jiletcă. La Chicago, un singur savant a tuns băieţeşte, într-un minut şi optsprezece secunde, pe nevăzute, şase mii nouă sute treizeci şi două de domnişoare, de o maturitate respectabilă, şi care doreau să devie deputaţi: a tuşit într-un tub de treizeci şi nouă de metri scos pe un burlan. « Unde dai şi unde crapă » nu e o snoavă de prost-gust, şi a devenit, tradus din englezeşte, un principiu de laborator. Aveam acasă o mătuşă, care într-o dimineaţă s-a sculat bărbat, s-a căsătorit cu o femeie, a făcut

copìi și i-a crescut barbă, de tipul lui Frantz Iosef. În noaptea nunții s-a dansat *Barca pe valuri* și s-a cîntat *O, du, lieber Augustin*. Se întîmplase un fenomen comun în natură, și grație căruia se nasc în aceeaș noapte o sută de fete și o sută de băieți, prin dezarticularea ritmică a Casiopeii, o constelație care cinci minute se manifestează în cîmpul lunetei cu două umflături, și cinci minute cu absența lor.

În știință fenomenul cel mai constant s-a dovedit a fi mecanica diametralelor opuse și simetria păretelui cu nuca, și medicina s-a folosit de toate aplicațiile lor. Pentru a scoate o măsea nici nu mai e nevoie să cauți pe bolnav în gură: e suficient să-i muți pălăria dintr-un cuier într-altul. Cei mai buni medici caută azi pe tuberculoși la stomac, și ficatul îl tratează la rinichi. Bătăturile se vindecă înlocuind bastonul cu umbrela, pur și simplu, și negii trec bătînd un cui într-o oglindă.

O dificultate lexică. Pentru funcțiunea lui prin farfurioară, verbul *a ploua* trebuie conjugat ca un verb activ și cu complement direct. Plou, tu ploi; voi ploua, vom ploua. Te ploiez, mă ploiezi. «Plouă-mi te rog niște pepeni galbeni, pe vineri.» — «I-aș ploua bucuros, dar mă duc la Giurgiu să coc niște castraveți.»

CUM SE STÎRPESC ȘOARECII DETOT

Cu toate că de o actualitate arzătoare, stîrpirea șoarecilor, în sensul că trebuiesc imediat eliminați, comportă — vai! — un trecut, un prezent și un viitor; poate chiar că mai multe viitoare decît ne închipuim. Incontestabil mai numeros ca trecutul, la răscrucile acestuia cu viitorul, continuu deplasate și mobile, se găsesc prezentul istoric și prezintele gramatical. Ce este, în definitiv, prezentul? El este un timp și trecut și viitor; sau succesiv, un sfert trecut, cu trei sferturi viitor, jumătate și jumătate, și trei sferturi trecut cu un sfert viitor, fiecare pătrar de timp devenind ceea ce nu era cînd încă nu fusese. Dacă m-ar întreba cineva cîte ceasuri sînt și dacă m-aș uita la ornic și aș citi două, ar trebui să mă îndoiesc. . .

Dar aceste chestiuni sublime, speciale învățămîntului superior și seminarului de literatură, vin în atingere cu stîrpirea șoarecilor numai în treacăt simplu și pe despărțiturile patetice ale timpului. Aci, prezentul există atîta vreme de cîtă e nevoie ca o etichetă să nu cadă de pe sticla pe care a fost lipită; prezentul durează: el este valabilitatea unui certificat și a unui bilet de abonament.

În trecut, așadară, șoarecii se prindeau în cursă. Luam o colivie de sîrmă cu intrarea pe deasupra și puneam în interior o fărîmă de brînză. Deosebirea între o cursă pentru șoareci și o undiță

de peşte consistă în aceea că momeala stă la undiţă pe dinafară. De obicei, după ce ai prins şoarecile în cursă, începe să-ţi fie frică de el şi nu mai ştii ce să-i faci: deschizi cîrligul, o iei la fugă, şi şoarecile pleacă. Nici nu este cel mai bun mijloc de-a stîrpi animalul; de aceea el a şi fost abandonat, înlocuit cu o cursă ştiinţifică, foarte bine judecată, cu galerii şi capace scufundătoare, la isprăvitul cărora prizonierul este indicat să moară de înnec, în mod automatic şi cu agonie scurtă. Singurul inconvenient al acestor construcţii consistă în rezultatul că şoarecii nu intră în ele, preferînd să nu se bage, să nu se amestece. După multe diplome de onoare, medalii de aur şi recompense, căpătate pentru meritele inginerului inventator, şi această cursă, menită să figureze numai în expoziţii, a fost părăsită, ca limba latină, din pricină că şoarecii nu pricepeau mecanismul.

Ce caută omul? El caută un agent de sîrmă, de lemn sau de chimicalii, ca să distrugă şoarecii detot. De unde această cruzime şi această intenţie contra naturii, de a extermina un individ, pe care, ivindu-se pe faţa pămîntului, omul, mai mult ca sigur, l-a găsit gata făcut? Foarte simplu: omul se apără ca să se sature singur din avutul lui. Cine fură de la om, e numaidecît apucat şi pedepsit, fie om, fie dobitoc. Pentru şoareci curse şi pentru oameni legi. Probabil că experienţa legilor va determina pe inventatori să descopere şi pentru şoareci o lege potrivită. Ea este de căutat în seria comandamentelor morale, administrate conştiinţei şi exploatînd sentimentele de ruşine, de remuşcare, de părere de rău şi de disperare. Cînd şoarecile va fura omului zece grăunţe de grîu, el se va roşi de emoţie, va închide ochii, se va intimida şi va deznădăjdui. Cum de la deznădejde la sinucidere este un singur pas, va fi de ajuns să punem la îndemîna şoaricelui

bucata de sfoară, cu care se va strangula, sau cuţitul ori furculiţa, în care se va străpunge, năvălind, cu toate puterile lui dezlănţuite, în ascuţişul unui dinte sau în tăişul unui briceag. Ca să nu lipsim însă economia casnică de uneltele ei, spurcate prin contact prelungit cu intestinele rozătorului *(mus, muris)*, dăm gospodarilor sfatul să puie în locul lor, în părete, însă aproape de nivelul podinei, pentru ca deznădăjduitul să aibă loc să-şi facă vînt şi să se repeadă perpendicular, cuie cu vîrful înnafară. Se obţine fără multă greutate acest vîrf ascuţit, bătînd întîi un cui obişnuit în lemn şi apoi pilindu-i gămălia. Pilind întîi gămălia este nepractic.

Eu aveam un mijloc personal de a stîrpi şoarecii mei. Ca orice inventator, trebuia întîi să-i prind; căci a nu prinde şoarecii este a nu-i stîrpi, ba este chiar a le permite să se înmulţească, acestui animal, indiferent de sex, plăcîndu-i dragostea mult, şi el neţinînd seama nici de monogamie nici de orele la care se poligamizează.

M-am aşezat la o gaură din casă, fără să aleg, ştiut fiind că la orice gaură corespunde un şoarice, ca la chioşcurile de ziare un tutungiu. Trebuia deocamdată să verific dacă într-adevăr era o gaură cu şoareci. Întins pe scaun, am citit aşteptînd unsprezece luni, interval în care am învăţat pictura, arhitectura, limba engleză şi astronomia. Mi-am mutat apoi scaunul la altă gaură şi am aşteptat douăzeci şi doi de ani, pînă ce s-a ivit un şoarice care nu putea să iasă, din pricină că decînd îl aşteptam crescuse şi devenise obez. Cu o daltă i-am lărgit gaura pînă la dimensiunile dorite şi, ca să-l prind neapărat, am uns de jurîmprejur gaura cu clei îngrămădit peste un strat gros de ipsos. Calculasem exact: şoaricele va ieşi, va intra în clei şi ipsos, şi volumul lui va deveni atît de mare încît nu-i va mai per-

mite să se întoarcă, obligîndu-l să rămîie prins pe jumătate în propria lui gaură, de unde îl voi tîrî de coadă, de-a-ndaratele, cu ajutorul unui cleşte lung, pregătit în odaie şi cu mînerul dezinfectat. După alţi patru ani, nu am mai văzut şoaricele: probabil, îmi ziceam, că va fi crescut atît încît nu mai poate să circule prin galeria care duce la gaura cu clei.

Partea esenţială a pîndirii la gaură este să prinzi şoaricele cu mîna. Principiul experimentat de generaţii, că ce-i în mînă nu-i minciună, este perfect valabil şi pentru şoareci. Numai să nu te sperii. Căci natura omenească absurdă este aşa făcută, că aştepţi douăzeci de ani ceva, şi, dacă vine, ai uitat ce aşteptai. Abia pui mîna pe el, şi nici n-ai atins şoaricele, că i-ai şi dat drumul, întocmai ca atunci cînd te slujeşti de cursă. Cîtă vreme a fost o idee, şoaricele nu te-a impresionat; îndată ce ideea se face şoarice, şi dumneata te afli cu şoaricele faţă în faţă, singuri în tot universul, îţi dai seama că ai de-a face cu o făptură care nu atîrnă de tine, nici de tradiţiile tale, şi te laşi săgetat în inimă şi-l scapi. Un şoarice, odată, la mine acasă, a pus pe fugă paisprezece membri ai familiei, din care unul era profesor de trigonometrie, unul optician şi două domnişoare în vîrstă, autoare dramatice. Cel care căuta ieşirea cea mai apropiată din apartament era vărul meu, ofiţer de pompieri.

Am abandonat mijlocul cu mîna, ca nu îndeajuns de accelerat, şi voi descri acum, domnilor agricultori şi proprietari, aparatul cel mai sigur şi mai radical de stîrpit şoarecii şi şobolanii. A se feri însă localul de cîini, pisici, raţe, curcani şi alte vieţuitoare domestice utile proprietăţii. Invenţia mea poartă numele de «Maşina infernală», din cauza unui dar drăcesc încă nelămurit, de-a fi în toate prilejurile infailibilă, dacă este bine întocmită.

Se ia o măslină de mărimea una sută nouăzeci şi trei bucăţi la kilogram şi se pune jos. Ca să stea pe latura priincioasă, i se dă drumul de sus şi se fixează punctul ales de măslină. Se ia o linie pătrată, gradată de la zero la treizeci centimetri, şi se aşează vertical pe măslină, cu un capăt pe fruct şi cu celălat capăt în aer. Nu se lipeşte cu nimic. Se mai ia o măslină şi se aşează încet deasupra capătului din aer al liniei. Se mai ia o linie, la fel cu linia precedentă, şi se aşează peste a doua măslină, în aceeaş poziţie. În capul de sus al liniei a doua se pune, şi tot nelipită, o minge de cauciuc cu diametrul de douăzeci şi şapte centimetri, adică din cele mai mari, şi se lasă aşa. Sus detot, peste minge, se pune, cu gîtul în jos şi sprijinită pe minge în dop, o sticlă de un litru înfundată, cu cerneală violetă, aprobată de minister.

Maşina infernală va funcţiona ca întodeauna, precis, în odaie închisă. Şoaricele vine şi miroase măslina. Nici nu e nevoie de mai mult, căci maşina infernală a şi început să pivoteze din capete şi din măslinele situate la încheieturi. Întîi, cade mingea, şi, înnainte de a sări mingea de jos în sus, cade peste minge sticla, care sare brusc; sare de cîteva ori mingea şi de cîteva ori cade sticla, dedesubtul căreia se găseşte întodeauna mingea, prin convenţie ocultă, şi sticla sare mereu, pînă ce se sparge de un părete oarecare cu explozie şi îşi aruncă în zece mii de părţi conţinutul.

Ei bine, şoaricele a fost lovit în ceafă cel puţin o dată, cu sticla înfundată; îl recunoşti imediat, după mersul lui împleticit către gaură, în care se duce, istovit, să sucombe. Admiţînd că, prin imposibil, niciuna din loviturile sticlei n-a parvenit să ia contact cu şoaricele stupefiat, acesta nu va scăpa însă în niciun caz de stropiturile de cerneală violetă ale exploziei finale.

Trupul lui va rămîne bălțat violet, ca un tampon de hîrtie sugătoare, și scopul mașinii este atins. Dacă nu moare detot, șoaricele este cel puțin clasat ca accidentat, echivalentul morții și al stîrpirii, și devine odios și între ai lui, care nu-l mai recunosc violet.

Va mai cuteza el să iasă, înfierat cum se găsește și tatuat cu neant, din gaura lui afară, către alimente și marfă? Răspunsul e categoric: niciodată!

O CĂLĂTORIE PE MARE

Pe puntea vasului « Maharadja » ne găseam cincizeci de pasageri. Ziua era voioasă. Prînzirăm veseli în muzica orchestrei cu acompaniamentul oceanului din talaze. După-amiază, fiind protestanți și deprinși cu cîntarea psalmilor, din vocile noastre s-a iscat un cor monoton, încheiat, pe la orele șase, cu imnul lui Luther, popular pe coastele din Nord și măreț ca uraganul.

Începuserăm să fim neliniștiți. Mînioasă, unda dinspre Americi se clătina ca un astru. Pe la opt seara, vaporul nostru se freca de ceruri, escaladînd piscurile de valuri.

— Vă este frică? fui întrebat pe galerie.

— Mie?. . . răspunsei. Am străbătut de treizeci și cinci de ori oceanul și am văzut destule. Dar dumneavoastră, nobilă doamnă, vă temeți cumva?

— Nnnnu. . . atît de mult. . .

— Atunci duceți-vă liniștită în cabină. Zorii zilei vor străluci în lucarna dumneavoastră, la Gibraltar. Noapte bună. Să nu vă temeți nici dacă, din întîmplare, veți auzi în somn o ușoară bătaie în părete.

Cu vîrsta, omul vrea să pară galant și e cinic, — ca episcopii (catolici), învățați cu sufletul și spovedania. Deprinderea îi cam plictisește. Puteam să bănuiesc eu atunci că vaporul se va ciocni în bezna furtunii? Ciocnirea se și petrecu. « Maharadja » se întîlni cu un talaz mai tare

decît toate celelalte, şi care, din pricina lumini‑lor lui, putea să fie un vapor. În mai puţin de zece minute, într‑adevăr, vaporul izbit s‑a scu‑fundat cu troznetul unei dărîmări, în mijlocul unui hohot de glasuri omeneşti.

Alergai la căpitan, pe care îl cunoscusem odată la Brest.

— Ce părere aveţi, domnule căpitan?

— Ce părere doriţi să am?

— Ne‑am... ciocnit de ceva...

— Nu e nimic.

— Păi, vaporul s‑a scufundat...

Căpitanul surîse.

— Pesemne că n‑ai mai văzut scufundîndu‑se un vapor... Pe mine mă lasă rece... aş zice chiar că poate mă amuzează...

— Să‑mi daţi voie să mă uimesc, domnule căpitan.

« Desigur, îmi zisei, am de‑a face cu o specie lăudăroasă. Eu n‑aş face ofiţeri de marină din lichele. »

— O să vă obişnuiţi şi cu uimirea, adaose căpitanul cu o linişte care‑mi îngheţă creierul şi făcu din căpitan o specie mai profundă. Noi, ăştia care umblăm pe provizoriu şi incert şi pe improbabil, nu prea sîntem sentimentali. Laşitatea locuitorilor de pe ţărînă, îngroziţi de primejdii, nouă ni‑i necunoscută. Navigăm deasupra morţii, respirăm moartea, o bem şi o mîncăm... Nu aţi simţit‑o încă aci, lîngă noi? O văd că vă atinge pe umăr... E pasagerul nostru astăzi, s‑a suit pe vapor odată cu noi...

Un fior trecu prin mine tot, ca o rupere de cearşafuri, cînd mă uitai la zidul circular ce ne încinsese. S‑ar fi zis că intraserăm într‑o cotitură subterană a oceanului. Cele patru coşuri ale vasului erau ca nişte siluete de doamne albe, cu pălării de întuneric.

— Da... dacă vrei... bine!...

Căpitanul se întrerupse ca să‑şi vîre gura în‑tr‑un soi de pîlnie telefonică, în legătură cu ma‑şinile... Aprobările lui ironice răspundeau unei voci grave şi înspăimîntate din fundul uzinei...

— Cînd trăieşti cu moartea, ţi se schimbă per‑spectiva. La dumneavoastră, pe pămînt, numai intendenţii de cimitire sînt interesanţi... Ia te uită... Vezi còlo ceva?...

Degetul căpitanului îmi arătă dedesubt, în in‑teriorul teatrelor pe care le zămislea instantaneu şi le prăvălea furtuna, brazdele apei.

— Uită‑te bine, insistă căpitanul rînjind şi scoţînd revolverul...

Avui un sentiment de groază, urmat de un sentiment de bucurie... Un mare număr de persoane pluteau în dezordine, strigînd, fără îndoială, căci gurile le erau deschise şi braţele întinse spre vaporul nostru. Căpitanul scoborî reflectorul...

— Sînt naufragiaţii vaporului necunoscut, pre‑ciză căpitanul. Vedeţi că nu au murit toţi.

Barba roşcovană a căpitanului îi mîzgălea dră‑ceşte figura, şi rîsul lui de ventriloc era singur în toată lumea, ca un clopot într‑o pustietate.

— Daţi drumul bărcilor în mare, mai repede, domnule căpitan. Ei mai pot fi salvaţi.

Inima îmi bătea violent, în speranţa că vor putea fi zmulşi de la moarte.

— Mai mare daraua... răspunse căpitanul, sprijinit în coate pe bară ca într‑un balcon.

Mă gîndeam la impresiile naufragiaţilor asupra calmului nostru, tîrîţi în urma vasului ca rechinii îndrăgostiţi de lumini artificiale. Îmi venea să mă arunc în mijlocul lor şi să mor odată cu ei.

Un talaz mai înnalt transportă în apropierea noastră pe un naufragiat oacheş, cu părul creţ, care ne‑a apostrofat:

— Ce faceți, măgarilor, acolo?

— E cu putință să lăsați să moară oamenii fără ajutor? întăriră alții, pe care talazul, trecîndu-i într-o traiectorie mare pe dinaintea reflectorului, i-a scufundat și ni i-a scos în față de mai multe ori.

Naufragiatul cu părul creț părea că voiește să păstreze oarecare distanță între el și conaufragiați... Expresia figurii lui aducea aminte pe domnul care asistă la o ceartă în fața unui ghișeu poștal, împărtășind punctul de vedere al publicului, că funcționarul e prea încet în serviciu, dar rezervîndu-se de a protesta individual.

— Dobitocul se crede acasă la el, zise căpitanul, risipindu-și fumul din lulea. Mi se pare că-l cunosc. Trebuie să fie un mare fabricant de macaroane de la Châlons... Și scoborîndu-și mult reflectorul: El e, nu m-am înșelat.

O nouă azvîrlitură a oceanului apropie din nou pe omul autoritar de noi, și auzirăm distinct înjurătura lui.

—*Merde!* răcni căpitanul în franțuzește și se aplecă deasupra lui, cum se ducea la fund, scuipîndu-l în obraz.

Fabricantul, ținîndu-se în echilibru pe o parte, ne amenința cu pumnul strîns.

— S-a supărat! zise căpitanul.

Fabricantul nu s-a mai văzut, și nimeni nu-l va mai vedea, niciodată.

— Cînd te gîndești că fabrica lui îi aducea și acum, cînd se înneca, două mii de dolari pe oră! zise căpitanul. Desigur, călătorea confortabil, cu un vapor de mare lux. Nu găsiți și dumneavoastră inutile vapoarele de mare lux?

Căpitanul îmi devenise cu totul insuportabil și mă întrebam de ce nu i-am întors spatele pur și simplu. Simțeam în el pe Căpitan, pe Căpitanul destinului meu întreg.

O ridicare vijelioasă a mării ne azvîrli un naufragiat în frînghii... El se zbătea ca într-o pînză de păianjen.

— Ajută-mă! porunci căpitanul.

Îl urmai cîteva trepte pe scara de frînghie.

— Scoate-i picioarele... Așa...

Naufragiatul avu un zîmbet de fericire supremă.

— Vă mulțumesc... Dați-mi vă rog o înghițitură de rom.

— Nu-i displace romul... zise căpitanul.

Lăsînd din brațe picioarele descurcate din frînghii ale naufragiatului, căpitanul îi puse corpul să alunece ca un pachet de-a lungul funiilor pînă pe punte, apoi, printr-o mișcare bruscă, îl azvîrli în ocean.

Mă aruncai să-l prind. Un picior îi mai rămăsese în aer. Am crezut — nu este așa? — că scăpase din brațele căpitanului.

— De prisos, zise căpitanul. L-am aruncat eu.

— Cum așa?

— Uite-așa.

Mă dădui înnapoi cu doi pași de căpitan și-mi pipăii cuțitul. Dacă voia să mă arunce și pe mine în mare, i-aș fi spintecat canaliei burta.

Cel puțin, deocamdată, nu avea această intenție. Mă duse de braț, este drept, însă nu ca să mă arunce, ci ca să-mi arate alți doi naufragiați, care stăruiau să vie după vapor... Ei înțelegeau, negreșit, că noi nu voiam să-i luăm pe vapor, dar insistența lor de-a ne cere ajutor nu era decît un ultim omagiu pe care-l aduceau vieții, umilindu-se nouă... Ei se tîrau pe talaze mulțumiți că ne mai pot vedea un minut înnainte de-a se pierde în mare și în nisipurile ei eterne... Simții o lacrimă mare rostogolindu-mi-se în mustață și aș fi voit să mă sinucid. Comunicai gîndurile mele căpitanului, care îmi răspunse indiferent:

— Nu cunosc bestie mai egoistă ca omul... Am cunoscut, la spitalul din Toulon, un ofticos în agonie care stăruia să nu fie izolat, ci lăsat să asiste la operația unui canceros din acelaş salon cu el. A! dar brutele astea mă necăjesc afară din cale, adaose căpitanul, chemîndu-mă după el. Vino-ncoa!

Mă supusei şi-l urmai pînă la extremitatea vaporului...

— Ia să văd, ştii să tragi? zise căpitanul, dîndu-mi revolverul.

Nu cutezai să refuz.

— Cum să nu ştiu?

— Te rog găureşte ochiul acela blond care se uită la mine...

— Nu pot... domnule căpitan.

— Îţi poruncesc: foc!

La lumina reflectorului omorîi toţi morţii înecaţi, ca să-i fac căpitanului pe plac.

Nu mai rămăseseră în urma vasului decît talazele oceanului sfărîmînd talazele nopţii. Cum aş putea vreodată să povestesc ce am simţit privind împrejur şi în sufletul meu?... Plîngeam...

— Eşti o secătură, zise căpitanul. Nu mă mir, de vreme ce ai ezitat. Dacă mai plîngi, te trîntesc în mare, tîmpitule!

Apucasem să mă supui... Făcurăm cîţiva paşi pe punte... Îmi veni pofta să fumez... Căpitanul fumase tot timpul pipe, ţigări, ţigarete, şi nu-mi oferise nimic.

— A! într-adevăr, zise căpitanul, singura plăcere este tutunul... Dacă n-aş fi fumat, m-aş fi spînzurat demult...

Această mărturisire subită a unei slăbiciuni, mi-l făcu pe căpitan puţin mai simpatic.

Un matelot apăru deodată şi luă în faţa căpitanului o poziţie fotografică.

— Vorbeşte!

— Prora e sfărîmată... Vasul n-a putut să reziste ciocnirii... Nădăjduim totuş să ajungem. Am baricadat magaziile.

Privii stupefiat pe căpitan.

— Nu-i aşa că ţi-e frică?

— De ce să-mi fie frică?

— Cel mai tîrziu într-o jumătate de ceas ne vom înneca în cea mai frumoasă apă sărată din univers.

— Vreţi să glumiţi, domnule căpitan.

Hohotul de rîs al căpitanului fu într-adevăr extraordinar.

— Mă gîndesc la frumosul dumitale curaj prins între picioarele unei caracatiţe...

— E-adevărat? Ne scufundăm?

— Mă mir că mai întrebi.

— Şi nu căutaţi să scăpaţi măcar dumneavoastră?

— Crezi că acest lucru ar prezinta vreo utilitate?...

— Nu mai e timp de vorbe umflate! ţipai revoltat... Domnule căpitan, eşti un asasin şi un imbecil literar...

— Continuă, că-mi place să te văd scos din pepeni... Îţi stă minunat... şi se potriveşte cu mustăţile dumitale, rase pe trei sferturi, de subt găurile nasului... Cît priveşte imbecilitatea, te venerez, căci mă întreci.

Tăcui şi alergai în salon, unde forfoteau pasagerii... Îi anunţai că vaporul se duce la fund. Le vorbii de starea de spirit a căpitanului... Panică generală... Un englez voi să vadă pe căpitan, care tocmai cerea un coniac...

Într-o franţuzească ţepoasă, englezul ceru căpitanului să tragă la ţărm.

— M-am gîndit şi eu, răspunse căpitanul, dar, scumpul meu domn, vă recomand să nu vă părăsească fără forme calmul dumneavoastră naţi-

onal. Urmați sfatul meu plin de înțelepciune. Ne găsim, într-adevăr, într-un loc unde ne-ar ajunge o jumătate de oră ca să debarcăm.

— Atunci, ce mai așteptați?...

— Așteptam consimțămîntul dumneavoastră...

Englezul nu percepu ironia.

— Băiete, totuș să nu uiți să-mi servești coniacul...

Căpitanul se așeză într-un fotoliu și își aprinse luleaua.

— Lăsați-mă să mă arunc în apă, strigă o cucoană, lovită de-o deznădejde bruscă.

Englezul o făcu să înțeleagă că nu-și ia răspunderea în fața unei atît de necugetate imprudențe, și căpitanul își înghiți coniacul.

— Pentru mine, doamnelor și domnilor, începu căpitanul, problema vieții domniilor-voastre nu prezintă interesul pe care păreți că-l purtați vaporului meu... Ba mi-este destul de indiferentă... Între oameni din buna societate te poți înneca agreabil... Dacă aș fi fost mai puțin sigur că ne înnecăm, acum ne-am afla pe uscat, așezați confortabil într-un restaurant. E-aci, peste drum de locul unde ne vom adăpa din belșug cu valurile Atlantidei, peste cîteva minute, un local italienesc cu o bere delicioasă și cu niște pește fript, de gustul căruia m-am convins de multe ori. Altceva mă interesează... Că ne vom culca astă-seară pe alge și pe scoici este cert... Orice încercare de salvare ar contrazice pasiunea mea de văduvie: spectacolul vapoarelor înnecate... Ar fi al șaselea... pînă acum am îngropat numai cinci... Personal, vă încredințez că știu să ies din încurcătură... Moartea fuge de mine cît poate... Fiți, domnii mei, liniștiți, sorbiți-vă ceaiul în tăcere și țineți ceașca bine în mînă, ca să o beți pînă la fund... Omul e o bestie egoistă... Niciunul din dumneavoastră nu s-a gîndit

un singur moment să-mi înlesnească o bucurie personală. Plăcerea mea de-a vă vedea scufundați, pentru dumneavoastră nici nu există... Eu nu însemnez nimic pentru pasagerii mei... Iată, vreau încă o dată să știu că v-aș putea salva, și totuș să refuz...

Ai înțeles, fără îndoială, că acest discurs a fost întrerupt de o sută de ori. Ca să-l curmăm, aruncarăm pe căpitan în ocean și deterăm ordin să fim cu accelerare debarcați pe continent, unde ne-am reparat emoțiile la un ospăț.

UMBRA ALBĂ

În șaisprezece zile, cît a durat acest ultim război al lumii, nu s-a vărsat o picătură de sînge și nu a fost un singur foc de armă tras. Puștile, mitralierele și tunurile au rămas în magazii, și nu am utilizat corpurile de armată mobilizate la graniți, nicidecum. Generalii noștri, îmbrăcați în halate albe, n-au avut nici sabie, nici trese, nici chipie, și au operat din laborator, ca niște fotografi și fabricanți de pastile de tuse. Mîna lor feminină albă-roză, cu unghii lustruite, a ucis armatele și popoarele printr-un descîntec, apăsînd pe o sonerie sau potrivind un nivel. Ei au pus în funcțiune un aparat ca un cîntar, a căruia putere devastatoare se stabilește prin echilibrul vîrfurilor de platină. Pentru tehnica materială a mașinilor și aparatelor de anihilat nu este nevoie de o pricepere care să întreacă meșteșugul de-a vîrî capătul aței în ac, și de a prinde nasturele de haină.

Două singure mijloace principale au conlucrat la distrugerea Europei și probabil că a tuturor continentelor, așezate de jurîmprejurul planetei ca un abajur pe globul unei lămpi: « mașina de deslînat molecula » și « aburul alb ».

Cea dintîia e de mărimea ridiculă a unui gramofon, și modelul mic se poartă pe curea, ca un binoclu. Acțiunea ei diavolească are efecte uriașe, pulverizînd marile materii prime, inventate de

oameni, din care a fost cu putință să se organizeze civilizația și să dureze confortul. Oțelul, bronzul și aluminiul întîlnite de raza invizibilă, emisă de aparat, intră în confuziune și nehotărîre, sufletul și inteligența, pe care, luîndu-le de la sine, le-a pus omul într-însele, ca să le dea o ținută și o uniformitate, supusă scopurilor lui, cad în îndoielile naturale, ale facultăților de stabilitate, părăsesc materia și se întorc în rezervele magnetice ale naturii, cine știe unde. Este greu de urmărit o însușire printre imponderile pe care le străbate, tot așa de greu ca un suflet printre morminte și veacuri.

Oțelul, de pildă, începe prin a lua o consistență moale, însă fără temperatură, prezintîndu-se pipăitului ca buretele unui miez de pîine proaspăt, șuruburile se frîng, piulițele cad din buloane, massa de crom-nichel și de fontă își pierde sunetul și dă, la ciocnire, o vibrație gîngàvă, de săpun. Aeroplanele, automobilele, trenurile blindate ale inamicului se opresc numaidecît, împiedicate de Raza W2, cu aceeaș copilărie, inadmisibilă aparent, cu care o locomotivă s-ar da peste cap lovindu-se de un păinjeniș întins pe linia ferată între doi stîlpi telegrafici corespunzători. În raza de care vorbesc, expresele, aeroplanele, se prind ca niște muște.

La declararea războiului, acum șaptesprezece zile, întreaga flotă a Oceanului Atlantic s-a desfăcut în drum ca niște bucăți de unt într-o fiertură fierbinte: în douăsprezece minute nu s-a mai văzut nimic. Dac-aș fi luat pensula cu cerneală și aș fi scufundat-o în butoiul cu apă, s-ar fi cunoscut: dispariția fără zgomot a cuirasatelor, torpiloarelor și submarinelor din ocean, nu a lăsat nicio urmă.

Din stare moale, metalul trece în consistență friabilă, de tibișir și talc, și în sfîrșit cade în pulbere făinoasă, așa că poți marca succesiv degenerările

crescute ale fostei materii, cristalizată, în cuptoarele electrice, în contact cu manganul, cu vanadiul și cu acidul carbonic, pe un singur bec de laborator. Raza W2, care a descompus materialele cele mai tari, nu are însă efect asupra vegetației și a întregului sistem zoologic. De ce? E un mister. El trebuie cercetat în astre și îndărătul aștrilor mai ales. Asupra șoarecilor s-a arătat neputincioasă; de asemeni asupra melcilor, crescuți în laborator. Sorgintea razei este căutată de fluturi, cu însetarea cu care se aruncă în lumină, însă, fenomen ciudat, în loc să piară, ei cresc, cresc împotriva legilor care le-au dat născare, și cu o rapiditate unică. În jurul « cîmpurilor de bătaie », ca să păstrăm un termen vechi din arta militară primitivă, a sîngelui, stoluri mari de fluturi cît corbii și alții cît berzele și vulturii, trec în pîlcuri adînci, lăsînd în lumină, ca niște lumini deosebite, dîre de pulberi multicolore.

Șinele drumurilor-de-fier, dezagregate, s-au risipit în vînt încă din primul ceas de război, ca și firele de telegraf. Cuțitele, săbiile, tunurile, obuzele, coifurile, s-au prefăcut într-o materie spongioasă, cînd nu s-au schimbat în țărîna lor.

Pentru ființa omenească, a căreia carne conține fier prea puțin, în forma urmelor slabe, aparatul razei neputînd-o suprima de la distanță, s-a pus în acțiune alambicul cu aer lăptos, sau mai bine zis cu Umbră Albă. Printr-un robinet de azbest, solidificat pînă la duritatea ebonitei, se aruncă înnainte un fir asfixiant, care la kilometrajul trebuincios devine clăbuc de aer, rămînînd, pînă-n punctul de transformare, inofensiv. Clăbucul crește, în raportul de viteză, proporțional cu scăderea unui zgomot care se micșorează treptat; așa fel încît la limita lui de expansiune, gazul (se mai numește gaz), mic la născare cît o conopidă, acoperă firmamentul cu o pîclă învăluitoare și

ucide în cuprinsul lui viața întreagă în cîteva secunde. Milioane de soldați și sute de milioane de populație civilă au sucombat înnăbușite de un atom de gaz, dezvoltat pînă la marginile lumii.

Operația, ca să fie sigură și radicală, trebuie scutită de vînt. Vîntul, risipind pîcla, decum pornește și se umflă, o amestecă repede cu oxigen și o face respirabilă și nevătămătoare. Un strănut repetat, și panica se oprește aci. De aceea s-a construit un al treilea aparat, care e o minune de tehnică și precizie: minune desigur inutilă, căci cui mai slujește azi? Ea putea să fie aplicată la agricultură: Statele au aplicat-o la război. Ele și-au primit răsplata, căci nu mai există niciun Stat, — și pentru întîia oară sămînța fină a bărbaților de Stat s-a pierdut cu desăvîrșire.

Aparatul, în forma unui manometru cu două limbi, una neagră și alta roșie, care circulă pe un cadran cu semne, stă pe loc fix, ca un barometru. Limba neagră este în legătură cu o coloană capilară de stelectit, o materie cu afinități nord-estice, experimentată cu succes la anularea furtunilor pe mare. Limba roșie disociază spre dreapta undele de temperatură, desfăcînd fiecare punct ondulator într-o cifră de plus și alta de minus, care, adiționate în proporții variate, dau toată gama vîntului, de la zefir pînă la tempestă, uragan și ciclon. Se știe că, în spațiu, adeseori anotimpul exprimat formal parazitează, din cauza logodirilor fortuite dintre numere și cantități de genuri deosebite și antagoniste. Limbile manometrului de vînt se reglează după tabela zisă a Sfîntului Ioan Evanghelistul, principiile ei fiind incluse în Apocalips, de unde au fost extrași, comparați și întocmiți, logaritmii ei.

Întoarsă spre stînga de zero, care reprezintă neutrul, lipsa de preferință, neantul, limba roșie amplifică, dimpotrivă, vîntul, și poate instantaneu

să dea brizei ușoare o declanșare uriașă, o dezlănțuire de violențe grandioase. La izbucnirea războiului toate manometrele beligeranților au fost așezate la « nemișcare rigidă », așa încît talazele cu Umbră Albă au putut să-și împlinească menirea integral.

Războiul a început și de data asta cu discursuri și articole de ziar. De pe urma războiului precedent, născîndu-se cîteva împărății noi, întîia lor preocupare a fost să-și aleagă împărați și sfetnici, — și, printr-o filosofică bunăvoință internațională, Statele au intrat într-un regim de egalitate, netolerat în interiorul lor. Poporul Cuțu-Pișilor, națiunea Brmzgo-Gîngăviților, rasa Kîrtitzilor Albi și-au descoperit nobile rădăcini în timpurile eroice și s-au decretat, fiecare, mai adevărate, mai pure și mai îndreptățite decît neamurile care le-au ajutat să se nască și să-și compuie un abecedar în limba natală. Raza W2 și Umbra Albă au pus capăt trufiei, dar au suprimat și pe unii și pe alții.

Singur și flămînd fac însemnările acestea, într-o biserică din Olanda, unde, după ce au murit toți locuitorii, au rămas numai lalelele în viață, ca niște pasări rotunde aurii, încremenite pe cîte un picior delicat, într-un ghiveci. Am dormit și am ospătat din resturi prin toate pustietățile pe unde am trecut pe bicicletă. Mi se pare că sînt singur în toată lumea. În muzeul din Amsterdam, pe care l-am găsit deschis, m-au asaltat cîinii, care au luat în stăpînire universul. Stațiile radiofonice nu mai răspund. Europa e ca un castel nelocuit, cu odăile goale. Mi-e frică să intru și mă-nspăimînt să rămîi.

Plec în căutarea unei soții și a unui brici. Sînt murdar și neras de șaisprezece zile, și oasele mele pribegi au nevoie de-o baie de putină, caldă.

OMUL-ȘARPE

Într-un circ ambulant, am găsit odinioară pe August-cel-prost plîngînd afară, între vagoane, pe o ladă din dosul menajeriei. Fardul îi curgea cu lacrimile de-a valma, schimonosite, verzi și albastre, și orchestra de alămuri din interiorul circului, dominată de tobe, i le însoțea, pe un ritm accelerat, pierdute în pèticele pestrițe ale costumului de arlechin.

— Poate ți-e dor de-acasă, l-am întrebat.

August era român, angajat, pentru talentele lui de comic irezistibil, de firma internațională a proprietarului, un bătrîn cu patria în căruță. În țara străină, unde din întîmplare l-am auzit înjurîndu-se în seara aceea pe românește și dîndu-și cu pumnii în cap într-un joben caricatural, întrebarea era naturală.

— Mi-e scîrbă de mine. . . mi-a răspuns.

Timbrul glasului m-a intrigat. El aparținea, puțin mai soprano, parcă unui copil din copilăria mea de școală, notat cu cifra maximă la gimnastică și mizerabil la toate studiile unde mușchii și zgîrciul lucrau cel mai puțin.

— Nu cumva te-a chemat vreodată Bogdaprostea?

— Eu sînt în persoană, dragă Cutare! zise clovnul, nimerind numele numaidecît. Lasă-mă să te sărut. — Cînd nu te mai vezi douăzeci de ani cu cineva, crezi că trebuie să fi murit. Bucuria

lui se adresa mai mult patriei decît mie, ca atunci cînd primești de acasă un cozonac. Un cățel de usturoi l-ar fi făcut tot atît de fericit.— Ce bine-mi pare! N-am mai auzit vorbă românească de opt ani de zile. Ce faci aici?

— Am venit și eu astă-seară la circ, răspunsei, eludînd sensul întrebării. Nemaigăsind bilet, fac și eu înconjurul cortului vostru și al harabalelor cu care călătoriți... Am o veche slăbiciune pentru sincerele voastre vopsele.

Mă ținea cu amîndouă mîinile de mînă și am șezut lîngă el, pe ladă. Mirosul de grajd îi umplea și sufletul parcă, și l-am întrebat dacă nu dormea pe băligar, voind să prepar concluzia tendențioasă că unui român între străini i se acordă exclusiv drepturile la viață refuzate de autohtoni.

— Te-nșeli, răspunse clovnul. Toți puțim aici de duhoarea asta, și călăreața de înnaltă școală, acoperită de străluciri de firmament, și balerinele acrobate. E un miros căutat chiar de o aristocrație. Un fum de « Peau d'Espagne » pulverizat peste el, dă acea aromă de feminitate și de bărbăție care explică succesele călăreților și ale amazoanelor într-o elită de uremie și diabet. Și nici nu e neplăcut, dacă îi rectifici expresiile plastice cu ființa și frumusețea cailor noștri albi, niște adevărați crini de gunoi.

— Poate că ești plătit puțin...

— Altă eroare. Cîștig cît patru oameni de Stat americani și n-am ce face cu banii. Cumpăr cărți și economisesc.

— Atunci, nu înțeleg de ce plîngeai. Te face să suferi vre una din balerinele ecvestre, așteptate la ieșire de notabilitățile exasperate în monotonia provinciei?

— Îmi atribui o psihologie de om sărac. În camaraderia promiscuității ajungem de ne cunoaștem atît de mult beteșugurile, ne facem unii altora

în cabină atîtea confidențe, încît mai mult mila și disprețul și dorința de a ne disprețui și mai mult ne apropie și ne leagă. Perechile iluzionate se adună din categorii deosebite, contrarii și antagoniste. Ți-am spus că mi-e scîrbă de mine. Nu pentru că miros a iepe și armăsari sau că vreau să fug cu casierița blondă și virtuoasă și nu pot. Dacă atît mi-ar rămîne din numărul meu seral, putoarea de grajd, aș fi foarte mulțumit, și asta e și singura mea consolare: herghelia cailor inteligenți și teferi, și trupa cîinilor dresorului Mark. Animalele nu se contrafac, izmenite ca mine în meseria mea și probabil și ca dumneata în meșteșugul dumitale. Și poate că eu sînt totuș mai cinstit și aș avea să-mi aduc imputări mai puține, căci eticheta corespunde conținutului exact: mă numesc și sînt măscărici. În admirabila platitudine a naturii, caii sînt cai și cîinii cîini pretutindeni și todeauna conform, onest,— moralitatea adevărată a rasei și a exemplarului nativ.

Ai văzut în capitalele Europei pe distinsa doamnă cărămizie, vicontesă sau miliardară, ducînd în curea și lanț pe dulăul favorit. Educația cea mai compusă n-a parvenit să mistifice individualitatea și caracterul. Frumoasa stăpînă a unui cîine, care poate deveni, superficial, prin dresaj silit și grație unui costum grotesc, un actor, dar care nu se poate bastardiza pînă a ieși din matca lui și a se face om și om binecrescut, este silită să se oprească brusc, zmucită cu lanțul, în dreptul unui felinar.

Nu știu dacă vrei să mă înțelegi. În meseria mea aparent hilară, e un fond adînc de posibilități. Muntele ăla, care se înfățișează ca o babă cocoșată și strîmbă, este pe dinlăuntru de marmoră sau de granit, izvoare necunoscute clocotesc în el, mișună diamante și aur. Dar chinuiții și întortochiații pomi în linii disperate, frînte, ce ròdii dau

din nodurile și cioatele lor! Eu nu sînt lăsat să-mi fac roadele întregi, trebuie să mă limitez la zarzărea acră, și atunci sînt mai interesant cînd în locul fructului meu coc în crăcile mele morcovi și ciuperci. « Are un talent! » admiră cunoscătorii.

Trebuie să te ții de ceea ce ai nimerit din greșeală, dintr-o dispoziție parazitară a unui capriciu, să-ți faci o regulă din hiatus, din cacofonie.

Am vroit să joc un Hamlet simbolic, să încerc o caricatură gravă a personajului omenesc din el. În poezia dramatică, Hamlet este corespondentul lui Crist din poezia religioasă. El nu e încă jucat decît subt raportul de necesitate al unicei lui personalități: se pot face în interiorul lui sute și mii de ascensiuni, ca în univers. . . « Rămîi la omul-șarpe, m-a sfătuit directorul. Ai văzut ce bine merge cu el: mi-e teamă să nu strici afișul. »

De vreme ce șarpele mă plătea și pe mine și pe director, am intrat adînc în plagiatul gustului vulgar, în escrocheria artistică, în minciuna preferată, recoltînd ovațiile mulțimii și ale amatorilor de lucru presupus fin. Am făcut toată zoologia, girafa, tigrul, crocodilul, maimuțărind tristele lor simplicități în ridicul și grotesc, cu cassa închisă, cu biletele vîndute pe cîte trei-patru zile înnainte de spectacol. O scenă care mi-a adus elogii enorme și victorii abjecte e așa-numita, în program, « Simfonia Kabilă ». Gorilul stă cu gorila lui într-un pustiu. Vin vînătorii și o împușcă. Deznădejdea bărbatului și a destinului suprimat era lucrată de mine. Trăisem scena în Africa, la o vînătoare adevărată, și o reproduceam într-o nuanță. Gorilul plîngea ca un copil neputincios și, în loc să ne omoare cu pietre, impresionați cum eram de neașteptata reacție a greșelei imbecilului de vînător, un camarad argentinian, care da la țintă cu cuțitul, el se învîrtea inconștient, cu puterea lui uriașe suprimată, în jurul soției,

gemînd cu o suferință melancolică, mîngîindu-i sîngele, dar înțelegînd moartea definitivă.

Publicul rîdea în hohote și, cînd mă întorceam cu spatele, de-a bușile, și se vedea anatomia, confecționată din mușama și cauciuc, era delir. Ca să-mi dau o satisfacție și să acord cîtorva inteligențe amare, remarcate în primele staluri, o ușurare, am prins și eu într-o seară un purice în bumbacul din subsuoara picioarelor și l-am mîncat, — și mestecîndu-l cu bale, l-am scuipat în capul unui personaj important, care, uitîndu-și valoarea și prestigiul, se tăvălea, în fotoliul lui, literalmente, de rîs, ca un Weinbursch.

O explozie de gigantic entuziasm a irupt în amfiteatru. Auzeam în spatele meu familiaritățile și confidențele strigate în gura mare, ale doamnelor elegante: « Lasă-mă, dragă, să ies, că nu mai pot să mă țiu ». La circ și jazz clasele sociale se amestecă intim și se descompun costumele, bijuteriile, rigiditățile, superstițiile se dizolvă, și publicul, în vîrtejul dansului și al aplauzelor, se arată în cămașă și pielea goală, ca în catastrofele furtunilor pe mare, dar animat fantastic de marile resurse de brută, comprimate în ceea ce îi place să fie numit sufletul lui.

Și culmea: am fost bisat: să mai prind și alți purici și să-i mănînc! Scena era atît de cumplit gustată, încît oamenii care țineau totuș să salveze ținuta, închideau ochii să nu mă mai vadă și gîndeau vizibil la altceva, la ceva dureros, se ciupeau, derivînd hazul irezistibil într-o suferință imposibil de obținut.

Unul m-a rugat să-i cîrpesc o palmă, și, înțelegi, nu m-am lăsat invitat de două ori: i-am tras-o cu atîta sete, că l-am dezmeticit detot și a început să plîngă. . . L-am pocnit cu palma mea de maimuțoi peste o falcă. În criza de lacrimi și de ilaritate idiotul lovit nu a răbdat mult: rîdea cu

măseaua umflată, și mai tare decît pînă atunci, și din falca zdruncinată îi curgea sînge, ca gorilei din pustietate. « Dobitocule! am strigat, tu ai mîncat puricile, nu eu: ba mi se pare că ai mîncat o ploșniță plină. »

Ovațiile meritate și de replică întreceau orice măsură.

Mă rog, nu exagerez nimic dacă spui că mi-e scîrbă de mine. Și de public, nu e vorbă.

— Dă-mi voie să constat cu o plăcută surpriză că ești în largul dumitale... Nu prea semeni cu fratele sau cu vărul dumitale din București.

— Vrei să spui, tîmpitul de unchiu-meu: ăla mă crede un declasat, fiindcă n-am ieșit pedagog. O să-ți prezint, dacă vrei, un doctor ratat, care din dragoste de vocație face parte din personal și se ține după noi de cîțiva ani. Distribuie rația alimentară la animale, și seara i se dă voie să se deghizeze: fericirea lui. La o vîrstă academică înnaintată, e greu să mai înveți ceva. Tot ce a putut deprinde e o cădere pe spate, și se repetă cu o tenacitate de catîr. Trebuie să-l întrerupem.

Bucuria vocației este că trăim în contrabanda perpetuă a noțiunilor monotone, și dezordinea, care-i ordinea intimă a meseriei, m-a atras mai mult la circ decît la filosofie. În această privință nu-mi aduc nicio imputare.

Dar vezi, gloria!... Marfa asta mă supără. Credeam că la circ am scăpat de expresia ei bombastică sau că aș fi avut de-a face cu o reducere, cu o glorie amuzantă, suportabilă, ironică, o modalitate decentă de glorie, o emblemă de tibișir. Pe dracu! Ziarele sînt pline, toată ziua bună ziua, de numele și fotografiile mele. Articole exaltate, în toate limbile de pe glob, examinează tumba mea vulgară de-a-ndaratele. Variantele figurii, modificată spontan, fie din pricină că m-a încălțat groomul greșit, cu dreptul în stînga, fie că m-ar

mînca în talpa labei, dau naștere la interpretări, fac obiectul reexaminării geniului meu complex în arenă. Între două părți ale programului, mi se cer autografe cu timiditate și sînt numit « maestre » pentru că mi-am scos limba sau pentru că am tras-o înnapoi. Am primit decorații și am refuzat partide briliante. Portretul meu e în toate casele unde sînt zilnic invitat și nu mă duc. Afișele cu numele meu, tipărit cu slove de cincizeci de centimetri compacte, « Feety », îmi fac rău, și dacă nu le sfîșii pe stradă este că de fapt lucrez cu un pseudonim nerecunoscut de conștiință.

— Nu poți face abstracție de amănunte, de vreme ce atmosfera îți place?

— Tocmai. Dar cum să trec peste ilaritatea scandaloasă din staluri, manifestată ca o tragedie, cînd apar cu nasul roșu și cu perucă? Dacă scot un sfert de ceas o batistă kilometrică din buzunarul nădragilor, dacă-mi lepăd bastonul, dacă pui o tichie nouă și o nouă fizionomie, dacă am căzut lat și mă scol pe brînci, de multe ori cu genunchii umflați, publicul se strîmbă de rîs... Pentru că strănut mi se fac manifestații ca lui Bismarck. Mii de oameni ar merge la moarte comandați de tusea mea afectat măgărească.

Într-o seară am șchiopătat. Îmi intrase pietriș în ciorapi. A doua zi am fost chemat de guvernator, care voia nu numai să mă felicite, oferindu-mi un ceas împodobit cu mărgăritare, pe care l-am dăruit fetei de la bucătărie, dar să și învețe de la mine cum fac, ca să facă și el în momentele libere ale vieții Statului respectiv...

Cînd mă strînge gulerul sînt inegalabil, cînd am răcit sînt extraordinar, și cînd îmi iese o bubă în ceafă, cu operație și pansament, sînt fenomenal. Toate scăderile mele, — și colicile, — sînt probele unei genialități unice, și în clipa în care mă ustură o bătătură și mă frec, toate lucrurile mari se micșo-

rează, domin lumea, politica, artele, Statele, evenimentele, și acopăr universul cu un cucui mititel umed al piciorului, ivit între două degete asudate. Vrei să nu-mi fie scîrbă?

Să mă produc în toate zilele și să par că vreau să fiu mai năzdrăvan ca toți! Pentru mine, dragă, e și o rușine. Sînt hotărît să-mi schimb meseria. Mă fac orice, numai om de spectacol nu mai vreau să fiu. Mă fac căruțaș. Cu economiile mele cumpăr un camion și cîțiva cai și transport lemnele de la gară în oraș. M-am și aranjat. Am trimis bani în țară și m-am făcut proprietar, la mahala. E și mai cinstit. Pui calul la căruță și plec, fără fard și fără parfum. Aveai dreptate... Ce mi-a plăcut mai mult în circ a fost băligarul. Ți-o spune Feety, primul clovn din generația lui, acrobat și muzicant...

SUBIECT PENTRU UN ROMANCIER

Între doi romancieri, o problemă profesională:

— Pecînd eram medic la spitalul « Sfinții doftori fără de arginți », am primit spovedania unui arhimandrit pe patul de moarte. Moartea i-a prescris vinovăția și mă dezleagă și pe mine de secretul profesional.

— Asta numești dumneata un roman?

— Stai să vezi. Orice roman trebuie să aibă un început. Nu mă lași să fac un început?

— Ba da, cum poți spune așa ceva? Pentru ce ne-am dat întîlnire, oare, în acest crîng fermecător, unde se aude imnul internaționalei pietrușilor, botgroșilor și scatiilor?

— Spune drept! ai fi preferat un început sentimental, cu apă de trandafiri și cu miere.

— Am slăbiciunile mele, îți mărturisesc, zise suspinînd prietenul literar.

— Arhimandritul fusese blond, era înnalt, și, culcat în agonie, părea de două ori mai lung! Adică ai crezut dumneata în existența acelor făpturi uriașe, cu beregata de o sută de metri și care figurează ca niște scheme de urzeală anatomică în muzee? Îți voi destăinui un secret: animalul culcat crește cu cincizeci la sută în raport cu individul în picioare, iar după ce moare crește scheletul cu sută la sută și proporțional cu veacul. Acest principiu se traduce științific cu formula: ductilitatea orizontalei. Este, cred, un fapt netă-

găduit că după moarte unghiile și bărbile se fac mai lungi. Încă nedeces fiind, arhimandritului începuseră să i se dezvolte ale lui.

— Dar atunci, de ce chelește omul intelectual?... întrebă vioi al doilea romancier.

— De chelie vom sta de vorbă altădată, răspunse primul literat. Tot ce-ți pot spune acum, în treacăt, este că părul dedesubtul căruia se află o piele întinsă pe o boltă de os, face excepție de la regula capilozității. Arhimandritul mai respira puțin, și povestirea lui era des întreruptă de un suspin de mișelească pocăință.

— Ai fost și popă? întrebă al doilea literat. Te știam numai medic și romancier.

— Ar fi fost regretabil să nu fiu: nu aș fi avut prilejul să ascult cea mai ciudată confidență a unei fețe bisericești. « Nu mă spovedesc, zise totuș arhimandritul, ca să fiu iertat, ci ca să se știe că nu am trăit în inactivitate. Am ucis o sută optsprezece oameni!... »

— Ce spui?! s-a consternat subit al doilea romancier. Vasăzică, e vorba de un scelerat. Sînt sigur că, după doctrină, sufletul lui își va păstra toată sensibilitatea trupească și va arde pe veci, fără să se consume, în cazanele cu asfalt ale Gheenei.

— Cred că asupra sensului cuvîntului *Gheenă* sîntem înțeleși. *Gheea:* pămînt, *Gheena:* în pămînt, adică foarte înlăuntru, acolo unde începe temperatura, focul interior. Grecii ăștia cunoșteau și lucrurile pe care le ignorau.

— Extraordinar popor! zise al doilea romancier, sculîndu-se de jos și evocînd cu gesticulări stîlpii, colonadele, Venera fără brațe și ghimpele băiatului din talpa piciorului. Mi se pare că și ăsta a fost grec, adaose el, așezîndu-se pe scaun ca Pericle.

— Învățase o sumedenie de limbi, unele mai clasice decît altele. Ca să le pipăie la fața locului, s-a dus la arabi, fiii lui Cham, de la care a deprins trei dialecte. A stat în Indii, unde a vorbit curent cu Ghandi, care avea numai optsprezece ani, toți dinții și toate măselele. A conversat cu cele patruzeci și trei de neveste ale șeicului și cu cei opt sute douăzeci și cinci de copii de amîndouă sexele ai aceluiaș. Cred că ai observat și acest fenomen de mărginire: pretutindeni, două singure sexe ocupă toată încovoietura terestră și umple cu dezbaterile lor istoria și zoologia lumii. În ce mă privește, sînt revoltat că formula sexelor se reproduce pînă și la urechi. Arhimandritul avea, ca toată lumea de altfel, o ureche feminină și alta masculină, îngrijindu-se cu perversitate să doarmă exclusiv pe urechea feminină. Cînd s-a întors în patrie, vorbea ca apa ebraica, elena, spartana, dialectul cartaginez cu pronunția lui ***r*** în ***pț***. În două cuvinte, arhimandritul era un savant.

— Frumoasă cultură! zise al doilea romancier.

— Porcesc de frumoasă! zise primul romancier. Îl apuca fantezia să calculeze, în piață, în limba feniciană, și să numere cocorii în argot piele-roșie. Nipona o învățase, natural, la Yedo. Dar era un bărbat exasperat. Nu găsise nicăieri domnind adevărul și dreptatea, și i se strecurase în minte eroarea că răul în viața socială venea, de fiece Stat, prin cîțiva oameni. Avea ștofă și substanță de profet; singure procedeele, precum vei vedea, se deosibeau de ale profeților admiși. Dar este nevoie ca toți profeții să fie după chipul și asemănarea unuia singur din ei?

— Sîntem de perfect acord, zise al doilea romancier. Incontestabil. Cu alte cuvinte, arhimandritul era un răzvrătit al genului omenesc.

— Ai înțeles. Aci, o sută de pagini vor adînci psihologia răzvrătirii, — și cu timpul s-ar putea

scoate o piesă de teatru, eventual un film de la sine vorbitor. Cum s-a manifestat însă, prin ce acte, această răzvrătire; în ce forme a evoluat, vreau să zic, revolta titanică a călugărului, în lupta cu omenirea cea rea? Ei bine, nu vei fi surprins, continuă, după o pauză, primul romancier, de neașteptata fază în care începu să intre romanul către sfîrșit, după ce pornise atît de armonic. Arhimandritul a suprimat pe nesimțite o serie de oameni politici. Cînd auzea că un popor suferă de pe urma unui personagiu, el lua bilet de tren și se transporta în capitala țării numitului popor. Trăgea la hotel, se informa, rămînea cîteva zile în orașul cu pricina, și, pecînd călătorea înnapoi, citea, înnainte de a fi ajuns la graniță, moartea fără cauză patologică a individului suprimat. Destul că individul da semne de alienație mintală, sărea prin odaie și apartament, se da din pat jos și se suia din nou în pat, ducea mîna la ochi, la ceafă, la gîtlej, cu pauze, ca și cum urmărea să-și prindă pe o porțiune de piele un ce invizibil, și murea în chinuri. Dacă vei cerceta bibliografia medicală a timpului, vei găsi că savanții din diverse State credeau că au descoperit o nouă maladie mortală, atribuită unui morb misterios.

— De ce n-ai căutat, înnainte de-a muri, rețeta veninului administrat?

— Ba bine că nu! Aici, în cincizeci de pagini, se poate face toată analiza și sîntem la jumătatea volumului al doilea. Nu era niciun venin. . . Arhimandritul se servea de purici fermecați. Singurul lucru pe care nu l-am putut afla este proveniența acestor purici de specialitate, căci nici vorbă nu poate să fie de puricile nostru comun. Ori i-adusese de la Piramide, unde Sfinxul a umplut de purici de mumie pe mai mulți englezi, defuncți și ei fără cauză precisă, ori e vorba de puricii cuprului, de la Ecuator, unde fiecare metal

își are vermina lui, staționară sau fugace. Într-o tabachere, de felul dozelor de pe vremuri de « tabac », arhimandritul conserva puricii adormiți în scorțișoară și-i scotea ca să-i puie pe omul determinat morții. Abjecta insectă se introducea de-a dreptul într-unul din orificiile inferioare și înnainta triumfător și nepermis de comod. Sărind fie în vezică, fie în intestine, el imprima « persoanei » o mișcare ritmică înnainte și îndărăt, mișcarea se multiplica, devenea dans, halucinare, agonie și moarte. . . Crezi că o sută optsprezece morți la un activ e puțin lucru?

— E roman, nu zic ba, zise după o pauză al doilea romancier, dar sfîrșitul mi se pare cam moale.

— Am alt sfîrșit, răspunse primul romancier, scoțînd din buzunarul jiletcii o cutioară de sidef. Mi-a lăsat mie cutia cu purici.

SCRISOARE INTIMĂ

Am găsit într-o gară următoarele foi dintr-o scrisoare. Cu toate că-i lipsește foaia de la început și n-aș putea să spun unde sfîrșea, public scrisoarea, așa cum am găsit-o.

« Eu vreau să-ți arăt că părem, dimpotrivă, urmăriți de un destin, și iau într-acesta pilda unei vieți. Ție, negreșit, nu-ți displace să susții teoria, cu viața ta plină de șanse. O teorie nici nu e altceva decît consecința felului cum autorul ei parcurge timpul, și, de àltfel, niciuna nu exclude pe cealaltă. De fapt, orice teorie e limitată la un număr de oameni.

Îți voi atrage atenția asupra unei mari deosebiri dintre noi. Fără să mă laud și fără să te rușinezi, căci răspunzători de capacitățile și neajunsurile noastre nu sîntem niciunul, tu, dragul meu, îmi ești fiziologicește subaltern. Ai inteligență, firește, dar o inteligență făcută pe răbdare, pe bătaie de cap, mulțumită, fericită. Toate sînt la locul lor pentru tine. Ce citești nici nu te jignește nici nu te aprinde nici nu te contrazice. Cînd iei *Fizica* în mînă, tu nu te întrebi: poate că nu-i așa — tu înveți și-n *Cartea de cetire* adevăruri sfinte și eterne. Excelent temperament. Savanții, dragă, sînt din ștofa ta. Prea puțini se abat din drumul

permis inteligenței necesare, — și atunci cad de partea cealaltă, și solidaritatea lor cu tine încetează. Mulțumită spiritului vostru, concepțiile geniilor au intrat în lumea realităților, omenirea progresează, și, pe nesimțite, inteligența e înlocuită prin cazna și încăpățînare. Aceasta e superioritatea voastră incontestabilă. Noi amîndoi am făcut școala împreună. Îmi aduc aminte cu ce teamă curioasă te așezai în bancă și cu ce respect ascultai convorbirea mea îndrăzneață. Drăgan, profesor universitar la matematici, a fost și este, nu te supăra, un prost. Gabiade, profesor la litere, un imbecil: repet că nu e vina lui și că respectul meu întîmpină pe măgar și pe mîță deopotrivă, ca simbole ale legii care le-a alcătuit. Totuș, printr-un geniu străvezi această lege mai direct, parcă fără nicio idee intermediară.

Voi toți ați ajuns. Eu n-am ajuns nimic. Pe mine m-au hulit părinții, m-au strîns cu ușa toți cei ajunși ca voi și au făcut tot ce le-a stat prin putință ca să nu trec dincolo de frontul lor, de unde m-au dat îndărăt sistematic. Voi între voi mă gîndiți de rău cît puteți mai mult. Cînd vă întîlniți însă cu mine, sînteți timizi, și dacă vorbindu-mi nu simțiți plăcere, mă suportați cu răbdarea voastră proverbială, cu care v-ați specializat în atîtea cunoștințe.

De plîns nu mă plîng, căci eu cunosc sensații pe care voi nu le veți ști, și devotamente puternice și virtuți mari m-au întîmpinat. Tot ce poate atinge omul în verticală eu am atins, și cînd mi-ați examina temeliile vieții ați rămîne muți, chiar de-ați fi de obrăznicia fanaticului care a scuipat pe Christ. Pe voi nimeni nu v-a iubit și nimeni nu v-a urît ca mine. Toate darurile sufletești primite de voi au o pricină, ale mele au cauze de Sus. Eu am intrat și m-am oprit unde mi-a plăcut.

Am negat principiile ce vă sînt scumpe în chiar persoanele care le reprezintă, și faima lor în pa-tru ochi cu mine a suferit înfrîngeri neuitate. Am strîns în brațe femeile pe care voi le doreați, cu drept cuvînt, și pe care, pe unele, poate le-ați avut mai tîrziu. Și n-am făcut decît să trec: nu m-am oprit nicăieri. Dacă m-aș fi oprit, aș fi socialmente mai mult decît sînteți voi. Vezi, vor-bim de destin: el este, și e înscris în noi. Îți pot înșira cel puțin douăzeci de împrejurări în care puteam fi fericit dacă fericirea voastră mă ispitea. Și pe unde am trecut am lăsat o urmă certă. Fără să știe, eu am schimbat rostul multor vieți: am făcut fericirea adîncă a unora și nenorocirea fără remediu a celorlalți. Poți tu spune acelaș lucru? Nu! Dovadă că taci și că ochii tăi caută în jos pe subt picioarele mele de stăpîn.

Eu, dragul meu, mă pot dezgusta de ce fac. Tu, niciodată. De creat tu n-ai creat nimic pro-priu-zis. Eu această bucurie am avut-o, fără orgo-liu. Cîteodată am citit cîte unui om o pagină, două, cinci, mai bune decît media la care poate năzui un scriitor oarecare. El a admirat-o. Era un chip de-a rîde în sufletul meu, poate cu multă cruzime, de însăș predestinarea mea. Trebuie să-ți spun că admirația nimănuia nu mă fericește, cu atît mai puțin mă înfumurează. În fața ascultă-torului mi-am făcut manuscrisul sul și l-am arun-cat în foc. Am ars ceea ce am creat, cuvîntul e exact.

Aș fi putut subt cinci-șase nume deosebite să-mi fac tot atîtea reputații. Știi tu din ce se clădește o reputație, fătul meu? Îmi aduc aminte de un examen în scris, pe care l-am trecut la vîrsta de douăzeci de ani. O compoziție dată de un examinator care se bucura pe atunci de un nume trecut acum la canal. Eram în fața lui doisprezece candidați. Profesorul enunța o citație

care să ne servească de punct de plecare. Două-sprezece penițe o înregistrează în capătul foilor și rămîn deodată pe loc. Cei unsprezece colegi ai mei nu se puteau mișca. Eu începusem să scriu. Unul, din spatele meu, îmi aruncă un bilet, în care mă roagă, în numele vecinilor lui, să le fac, de-i cu putință, o notă asupra chipului cum să trateze subiectul. Examinatorul citea un ziar. Făcui repede, pe un sfert de hîrtie, mai multe schițe, cele pe care le-am crezut mai slabe, vreo șase, și le arunc colegului înnapoi. Acesta pune hîrtia să circule, și iată că cei unsprezece candi-dați se inspiră din ele — și scriu. Mi-am rezervat mie ideea cea mai bună, și am exploatat-o mult mai bine, desigur, decît colegii mei, și în ceea ce privea stilul și pasul ideilor prin text, a căruia intuiție lor le lipsea.

A doua zi, la rezultatul afișat al concursului, mie mi se dădu nota cea mai proastă din toate notările proaste. Primind lucrarea mea și citind-o, i-am văzut tremurînd buzele profesorului ca la copiii care vor să plîngă, și pleoapele clipindu-i a suferință. Colegii erau consternați. În chip de mîngîiere, fiecare venea la mine să-mi afirme că lucrarea lui am făcut-o eu, și dintr-o nevoie de conștiință, ce oricum trăiește, măcar pe drojdii, și în cei mai idioți, ar fi strigat-o în gura mare, ar fi declarat-o profesorului, consimțind să cadă cu mine, cum cîștigaseră numai prin mine. Sînt momente cînd solidaritatea se manifestă ciudat și cînd pare o virtute fără să fie decît efectul unui fapt divers.

Acești băieți au ajuns toți cîte ceva, vreau să zic în societatea tuturora. Unul medic, altul profesor, advocat, arhitect, scriitor cu talent ofi-cial etc. Cînd mă văd bieții băieți roșesc, și să-i vezi cum mă salută. Sînt în sufletul lor o pricină de remușcare, care mă întristează. Dar nu-i mai

puţin adevărat că s-au folosit de inteligenţa mea. Cred că ai priceput de ce nu cinstesc mărimile şi de ce caut tovărăşiile mici.

Tu ai să pleci acum de-aci foarte turburat: o văd. O afirmi. Cînd va veni vorba de mine şi de cei ca mine, deşi stingheriţi în sufletul vostru, ne vei numi oameni fără energie, *déchets*, inutilităţi. Şi în mintea celor care nu te cunosc, vorba ta va lua purităţile adevărului. Despre viaţa noastră veţi zice că e o urmare de ani de lene — noi care am muncit, drept vorbind, însutit decît voi. . . Veţi numi vicioasă viaţa noastră sfîntă. Cultura noastră o veţi numi superficială. Parcă zăresc în cutare articol de lege de învăţămînt şi de drepturi publice, sufletul speriat al unui pedagog care s-a întîlnit în viaţa lui cu cîţiva leneşi, ca noi, şi a rămas înspăimîntat.

Şi cînd nu m-ai cunoaşte şi ai citi aceste rînduri ca ale altuia, ai crede, dragul meu, că mă joc.

Iar dacă voi lăsa după mine o faptă nemuritoare, alţii, tot ca tine, peste douăzeci de ani, îmi vor ridica o statuie, protestînd împotriva vremii mele — şi pentru contimporanii lor vor face ca şi aceştia. Gloria pe care ştiţi să o daţi voi, pe unii ca mine i-a scîrbit. »

CUPRINS

SUBIECTE
II

Redactor responsabil: GHEORGHE PIENESCU
Tehnoredactor: IDA MARCUS

Dat la cules 18-07.1966. Bun de tipar 14.03.1967. Apărut 1967. Tiraj 12180 ex.1/1 legate. Hîrtie specială cu filigram de 90 g/m². Format 800×920/32. Coli ed. 10,46. Coli tipar 8. A. nr. 7918/1966 C.Z. pentru bibliotecile mari 8R. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—0.

Întreprinderea Poligrafică „Arta Grafică" Calea Șerban Vodă, nr. 133. București—Republica Socialistă România